

**CUMHURİYET ÇOCUKLARINA
MALUMAT-I VATANİYE ADLI DERS KİTABININ
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yasin KARABACAK
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL
Temmuz, 2023
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

CUMHURİYET ÇOCUKLARINA MALUMAT-I
VATANIYE ADLI DERS KİTABININ
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan
Yasin KARABACAK

Danışman
Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL

AFYONKARAHİSAR 2023

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-I Vataniye Adlı Ders Kitabının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

09/06/2023

İmza

Yasin KARABACAK

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Yasin KARABACAK
	Numarası	2200683510
	Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
	Programı	Sosyal Bilgiler Eğitimi
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-I Vataniye Adlı Ders Kitabının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi
Tez Savunma Sınav Tarihi		09.06.2023
Tez Savunma Sınav Saati		13:00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

CUMHURİYET ÇOCUKLARINA MALUMAT-I VATANİYE ADLI DERS KİTABININ TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yasin KARABACAK

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Temmuz, 2023

Danışman: Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL

Bu çalışmanın amacı, Cumhuriyet'in ilk yıllarında İlkokulların 4 ve 5. sınıflarında okutulmak üzere 1926 tarihinde Muslihiddin Adil Taylan tarafından kaleme alınan "Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vatanîye 4-5" adlı ders kitaplarının transkripsiyonu ve değerlendirilmesinin yapılmasıdır. Bu amaçla çalışmada "Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vatanîye 4-5" kitapları öncelikle yeni yazıya aktarılmış olup, akabinde kitapların içeriğinde yer alan konu sırasına bağlı kalmak suretiyle çözümlenmiştir. Yapılan çalışmada incelenen kitaplardaki konuların kolaydan zora doğru olarak ele alınıp alınmadığı, öğrencilerin bilgi ve becerilerine ne ölçüde katkıda bulunduğu ve Cumhuriyet toplumunun özelliklerini yansıtır yansıtmadığı ele alınarak değerlendirmelerde bulunulmuştur. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi modeli kullanılmıştır. Yapılan değerlendirmeler neticesinde ilkökul 4. ve 5. sınıf öğrencilerine yönelik olarak hazırlanan Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vatanîye kitaplarının metinlerin şekil, içerik ve konuları itibarıyla basitten karmaşığa, kolaydan zora ve özelden genele doğru ele alındığı görülmüştür. Ayrıca, hedef kitlenin temel bilgi ve yeteneklerini geliştirici özellikte olduğu ve genç Cumhuriyetin öngördüğü toplumsal nitelikleri yansıtmaları bakımından da başarılı örnekler içerdiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Malumat-ı Vatanîye, kitap incelemesi, transkripsiyon, Muslihiddin Adil Taylan

ABSTRACT

THE TRANSCRIPTION AND EVALUATION OF THE COURSEBOOK ENTITLED MALUMAT-I VATANIYE TO THE CHILDREN OF THE REPUBLIC

Yasin KARABACAK

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION**

July, 2023

Advisor: Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL

The aim of this study is to transcribe and evaluate the textbooks named Malumat-ı Vataniye 4-5 for the Children of the Republic, written by Muslihiddin Adil Taylan in 1926 to be taught in the 4th and 5th grades of primary schools in the early periods of the Republic. The books of “Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye 4-5” were first transferred to the new script and then resolved by the order of the subjects in the books. The study was evaluated whether the subjects were handled from easy to difficulty, to what extent the books contribute to the knowledge and skills of the students and reflect the characteristics of the Republican society. Document analysis model, one of the qualitative research methods, was used. The texts in the books were first transferred to Turkish in accordance with the translation writing qualifications and then analyzed within the scope of the research. As a result of the evaluations, it was seen that the subjects in the books of “Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye 4-5”, which was prepared for the 4th and 5th grade primary school students, were handled from simple to complex, from easy to hard and from private to. In addition, it can be said that the books have successful examples in terms of developing the basic abilities of the audience and reflecting the social qualities envisaged by the young republic.

Keywords: Malumat-ı Vataniye, book review, transcription, Muslihiddin Adil Taylan

ÖN SÖZ

Cumhuriyetin ilk yıllarında okutulan vatandaşlık kitapları dönemin siyasi, kültürel ve sosyo-ekonomik durumunu ortaya çıkarmak açısından oldukça değerli eserlerdir. Cumhuriyetin ilanından sonra ilköğretim 4. ve 5. sınıflarda okutulan Muslihiddin Adil'in Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye adlı ders kitabı o dönemde okutulan en önemli eserlerden birisidir. Bu dönemde ders kitabı olarak okutulan eserlerin transkribinin yapılmasıyla kitabın içeriği, yapısı ve kitabın diğer derslerle olan ilişkisi ortaya çıkarılarak, dönem şartları dikkate alınarak genel bir değerlendirme sonucunda günümüzde okutulmakta olan ders kitapları ile olan benzerlik ve farklılıkları ortaya konabilecektir. 1926 yılında Muslihiddin Adil tarafından kaleme alınan bu eserde Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye 4 ve Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye 5 adlı kitapların transkripti yapılmıştır. Aynı zamanda bu iki eserin çözümlemesi ve çeşitli açılardan değerlendirilmesi yapılmıştır.

Tez çalışmalarımın yürütülmesi aşamasında bana rehberlik eden, saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL'e çok teşekkür ederim.

Jüri Üyemiz Prof. Dr. Selim Hilmi ÖZKAN'a katılımından ve yapmış olduğu değerli katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Yüksek Lisans eğitimim boyunca değerli bilgilerini bizimle paylaşan ders hocalarım Prof. Dr. Hakkı YAZICI, Prof. Dr. Şaban ORTAK, Doç. Dr. Tuğba Selanik AY ve Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kürşat KOCA'ya ayrı ayrı teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca hep yanımda olan destekleyen Salih KALKAN'a, Yüksek lisans eğitimim boyunca yardımını esirgemeyen değerli dostum Dr Öğr. Üyesi Ramazan YURTSEVEN ve Selim SELİMOĞLU'na, değerli dostum Erdal AYDIN'a, tüm yaşantım boyunca verdiğim kararlarda desteğini esirgemeyen, her türlü desteği sağlayan ablam Fazilet KARABACAK'a ve babacığım Ahmet KARABACAK'a sonsuz teşekkür ederim.

Yasin KARABACAK

2023, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	7
CUMHURİYET ÇOCUKLARINA MALUMAT-I VATANİYE-4 ADLI DERS KİTABININ İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ	7
1. KİTABIN KÜNYE BİLGİLERİ	7
2. GENEL BİR BAKIŞ.....	7
3. ESERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	7
3.1. Bireysel Uyum Kategorisi	9
3.2. Toplumsal Uyum Kategorisi	18
İKİNCİ BÖLÜM	30
CUMHURİYET ÇOCUKLARINA MALUMAT-I VATANİYE-5 ADLI DERS KİTABININ İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ	30
1. KİTABIN KÜNYE BİLGİLERİ	30
2. GENEL BİR BAKIŞ.....	30
3. ESERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	31
1. CUMHURİYET ÇOCUKLARINA MALUMAT-I VATANİYE 4-5 ADLI DERS KİTAPLARININ TRANSKRİPSİYONU	52
1.1. Müfredat Programı	54
1.1.1. Haftada Bir Ders.....	54
1.1.2. Hemşehrilik vazifesi – Belediyeler	54
1.1.3. Sokaklar ve umûmi caddeler:.....	54
1.1.4. Halkın tenezzühüne hizmet:	55
1.1.5. Fukaraya ve muhtaçlara muâvenet:	55
1.1.6. Umûmun menfaatine hâdim teşkilât:	55
1.1.7. Vatandaşların hayatını ve mallarını himaye ve muhâfaza teşkilâtı:	55
1.2. Ferd ve Cemiyet	55
1. Ferdin Cemiyete Medyûn Olduğu Ni‘Metler.....	56

2. İbtidâi İnsanlarla Bugünkü İnsanlar Arasındaki Farklar	57
1.3. HULÂSA	59
1.3.1. Öğrenilecek Noktalar	59
1.3.2. Sualler	59
2. SA‘Y	59
2.1. Sa‘yin Ehemmiyeti	59
2.2. Sa‘yin İctimâî ve Terbiyevî Kıymeti	60
2.3. Hulâsa	60
2.3.1. Öğrenilecek Notlar	60
2.3.2. Bazı Güzel Sözler*	61
2.3.3. SUALLER	61
3. MERÂM	61
3.1. HULÂSA	62
3.1.1. Öğrenilecek Noktalar	62
3.1.2. Sualler	62
4. DEVAM VE SEBÂT	62
4.1. Hulâsa	63
4.1.1. Öğrenilecek Noktalar	63
4.1.2. Sualler	63
5. TEŞÂRÜK VE TESÂNÜD	63
5.1. İş Bölümü	63
5.2. HULÂSA	65
5.2.1. Öğrenilecek Noktalar	65
5.2.2. Sualler	65
6. HAK VE VAZİFE	65
6.1. Vazife Fikrinin Düşmanları	66
6.2. HULÂSA	66
6.2.1. Öğrenilecek Noktalar	66
6.2.2. Sualler	67
7. VAZİFENİN BEKÇİLERİ	67
7.1. HULÂSA	68
7.1.1. Öğrenilecek Noktalar	68
7.1.2. Sualler	68
8. MES‘ÛLİYET	68
8.1. HULÂSA	68

8.1.1. Öğrenilecek Noktalar	68
8.1.2. SUALLER	69
9. HAYR VE ŞER	69
10. FAZÎLET VE REZÎLET	70
10.1. HULÂSA	70
10.1.1. Öğrenilecek noktalar	70
10.1.2. Sualler	70
11. HAK VE VAZİFELERİMİZ	70
11.1. Vazifelerin Taksimi	70
11.2. HULÂSA	71
11.2.1. Öğrenilecek Noktalar	71
11.2.2. Sualler	72
11.3. HAYAT VE SIHHATİN MUHÂFAZASI	72
11.3.1. Nefsimize Karşı Vazifelerimiz	72
11.3.2. HULÂSA	72
12. İLİM TAHSİLİ	72
12.1. HULÂSA	73
12.1.1. Öğrenilecek noktalar	73
12.1.2. Sualler	73
13. SECİYE	73
13.1. HULÂSA	74
13.1.1. Öğrenilecek noktalar	74
13.1.2. Sualler	74
14. TASARRUF	75
14.1. Tasarrufun Düşmanları	75
14.2. HULÂSA	76
14.2.1. Güzel Sözler*	76
14.2.2. Sualler	77
15. AİLEMİZE KARŞI VAZİFELERİMİZ	77
15.1. HULÂSA	78
15.1.1. Öğrenilecek noktalar	78
15.1.2. Sualler	78
16. Gariplerimize, Dostlarımıza ve Muâllimlerimize Karşı Vazifelerimiz	79
16.1. HULASA	80
16.1.1. Öğrenilecek Noktalar	80

16.1.2. Sualler	81
17. MİLLETİMİZE KARŞI VAZİFEMİZ VATAN-MİLLET	81
17.1. Vatan nedir?.....	81
17.2. Millet nedir?	81
17.3. HULÂSA	82
17.3.1. Öğrenilecek noktalar	82
17.3.2. Sualler	82
18. KÂNUNA İTÂAT	82
18.1. HULÂSA	82
18.1.1. Öğrenilecek noktalar	82
18.1.2. Sualler	83
19. ASKERLİK	83
19.1. HULÂSA	83
19.1.1. Öğrenilecek Noktalar	83
19.1.2. Sualler	84
20. MEB‘USLARIN İNTİHÂBI	84
20.1. HULÂSA	85
20.1.1. Öğrenilecek Noktalar	85
20.1.2. Sualler	85
20.2. ADÂLET	85
20.2.1. Beşeriyete Karşı Vazifelerimiz	85
20.2.2. HULÂSA	85
21. HAYATA VE NAMUSA HÜRMET	86
21.1. HULÂSA	87
22. FİKRE VE VİCDÂNA HÜRMET	87
22.1. Fikre Hürmet:	87
22.2. Vîcdâna Hürmet:.....	87
22.3. HULÂSA	88
22.3.1. Öğrenilecek Noktalar	88
22.3.2. Sualler	88
23. TE’ÂVÜN	88
23.1. HULÂSA	88
23.1.1. Öğrenilecek Noktalar	88
23.1.2. Sualler	89
24. HEMŞEHRİLİK VAZİFELERİ	89

24.1. BELEDİYELER	89
24.2. HULÂSA	90
25. BELEDİYELERİN SİHHÎ VAZİFELERİ	90
25.1. HULÂSA	93
25.1.1. Öğrenilecek Noktalar	93
25.1.2. Sualler	93
26. VATANDAŞLARA TEVECCÜH EDEN VAZİFELER	93
26.1. HULÂSA	96
26.1.1. Öğrenilecek Noktalar	96
26.1.2. Sualler	96
27. EV DÂHİLİNDE SİHHÎ TEMİZLİK	97
27.1. HULÂSA	98
27.2. Sualler	99
28. BELEDİYELERLE TEŞRÎK-İ MESÂİ	99
28.1. HULÂSA	100
29. İTFÂİYE TEŞKÎLÂTININ EHEMMİYETİ	100
29.1. HULÂSA	101
29.2. Sualler	101
30. Sokaklar ve umumi mücadeleler	101
30.1. Sokak ve umûmi caddelerin inşâsı, ta‘miri ve muhâfazası	101
30.1.1. HULÂSA	103
30.1.2. Sualler	103
31. SOKAK VE CADDELERİN İYİ BİR ŞEKİLDE MUHÂFAZASI	103
31.1. Çocuklara Düşen Vazifeler	103
31.1.1. HULÂSA	104
32. HALKIN TENEEZZÜHÜNE HİZMET	104
32.1. HULÂSA	105
32.1.1. SUALLER	105
33. FUKARÂYA VE MUHTAÇLARA YARDIM	105
33.1. İctimâyî Teşkîlât	105
31.1.1. Bu Teşkîlâta Karşı Vatandaşların Vazifesi	105
34. UMÛMUN MENFA‘ATİNE YARAYAN TEŞKÎLAT	106
34.1. HULÂSA	109
34.2. Sualler	109
35. VATANDAŞLARI HİMÂYE	110

35.1. HULÂSA	110
35.2. Sualler.....	111
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	113
1. MALÛMÂT-I VATANİYE	113
1.1. Vatan Millet Devlet Hükümet	113
1.2. Hükümetin Muhtelif Şekilleri.....	114
1.2.1. En İyi Hükümet	115
1.2.2. Milli Kurtuluş	117
1.3. Büyük Millet Meclisi'nin Teşekkülü	119
2. Teşkilat-ı Esasiye	120
2.1. Sualler:.....	122
3. Siyasi Haklar	122
3.1. Cumhuriyetin Vatandaşlara Temin Ettiği Siyasi Haklar	122
3.1.1. Sualler	123
3.2. Hürriyet'in Muhtelif Tezahürleri	123
3.2.1. Şahsi Hürriyet.....	123
3.2.2. Mesken Masuniyeti.....	123
3.2.3. Vicdan Hürriyeti.....	124
3.2.4. Tefekkür ve Neşir Hürriyeti	124
3.2.5. Kelam Hürriyeti.....	125
3.2.6. Seyahat Hürriyeti	125
3.2.7. Sa'y ve Amel Hürriyeti	125
3.2.8. Temellük ve Tasarruf Hakkı	126
3.2.9. İçtima Hakkı	127
3.2.10. İntihap Hakkı ve Ehemmiyeti	128
3.3. Türkiye Büyük Millet Meclisi Teşrii ve İcra Vazifeleri.....	130
3.4. Devlet Bütçesi	132
3.5. Reis-i Cumhur	133
3.5.1. Reis-i Cumhurun İntihabı, Vazife ve Salahiyeti	133
3.6. İcra Vekilleri.....	134
3.6.1. İcra Vekilleri Heyeti, Vekillerin Vazife, Salahiyet ve Mesuliyetleri	134
3.6.2. İcra Vekilleri Heyeti	134
3.7. Asayiş ve İnzibat İşleri	135
3.7.1. Polis ve Jandarma.....	135
3.7.2. Hususi Zabıta	136

3.8. Adliye Teşkilatı	137
3.8.1. Adliye Teşkilatının Faaliyeti, Vazife ve Salahiyetlerinin Hududu.....	137
3.9. Cürüm, Kabahat.....	137
3.10. Davaların Takibi.....	139
3.10.1. Hukuk Davaları	139
3.10.2. Ceza Davaları.....	140
3.11. İktisadi Vazifeler	142
3.11.1. Devletin İktisadi Hayata Ait Vazifeleri	142
3.12. Vatandaşlık Vazifeleri	147
3.12.1. Kanunlara İtaat	147
3.12.2. Vergi.....	148
3.12.3. Askerlik borcu	148
3.12.4. Müdafaa-i Milliye	149
3.12.5. Sancağa Hürmet	149
3.12.6. Cumhuriyeti Müdafaa.....	149
3.12.7. Milli İktisat.....	150
3.13. İdari Teşkilat.....	152
3.13.1. Vilayet İdaresi	152
3.13.2. Kaza İdaresi	153
3.13.3. Nahiye İdaresi	153
3.13.4. Vilayetlerin Hususi İdareleri	153
3.13.5. Vilayet Meclisi Umumisi	154
3.13.6. Belediye İdaresi.....	154
3.13.7. Köy İdaresi.....	155
SONUÇ	156
KAYNAKÇA.....	168

GİRİŞ

Vatandaşlık, bireyin doğumunun ardından, kamu kurum ve kuruluşlarıyla gerçekleşen etkileşimlerle ortaya çıkmakta, bireyin devlete hukuk bağı ile bağlanarak ortak değerlere, yasalara ve benzeri toplumsal düzenlemelere uyması ile gerçekleşmektedir. Bu bağlamda, bireylerden, vatandaş olarak devletin temel ilkeleri, insanlık değerleri ve vatandaşlık hakları çerçevesinde hareket etmeleri beklenmektedir (Önal ve Alaca, 2017).

Vatandaşlık kavramı ilk kez 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi ile gündeme gelmiştir. Fransa’da asiller ve halk arasında büyük eşitlik farkı varken, bu bildiriden sonra bireyler vatandaş statüsüne yükselme ve eşit haklara sahip olma yolunda önemli aşamalar kat etmişlerdir (Kepenekci, 2008, s. 30). Demokrasi kavramının tüm dünyada kabul görmesi de toplumların bireylerini vatandaşlık kavramı hakkında bilinçlendirmesini sağlayan bir diğer etken olmuştur.

Türkiye’de de sosyal bilgiler aracılığıyla verilen vatandaşlık eğitiminin amacı, sorumluluk sahibi, devletine ve cumhuriyetine bağlı, devlet mekanizmalarının nasıl işlediğini bilen, hak ve yükümlülüklerinin farkında olan vatandaşlar yetiştirmektir (Sönmez, Merey ve Kaymakçı, 2009). Cumhuriyet döneminin ilk programlarında (1926-1936) milli ve vatani duyguları güçlü, yapılan yeni inkılâplara sadık iyi vatandaşların yetiştirilmek istendiği açıkça görülmektedir (Kuş, 2014).

Yerele hizmet sunma konusunda belediyeler görülmektedir. Belediyeler bu hizmeti ya kendisi ya da görevlendirdiği kişi veya kurumlar tarafından gerçekleştirmektedir. Belediyeler bu hizmetleri yaparken vatandaşlarında kendilerine yardım etmesini beklemektedir. İster aksayan yönler olsun ister memnuniyet olsun yapılan geri dönüş ve değerlendirmeler belediyelerin daha iyi hizmet vermesi yönünde önem arz etmektedir.

Değerlendirmesi yapılan eserlerde, bugünkü insanlarla geçmiş insanlar arasındaki farklar karşılaştırılarak verilmeye çalışılmıştır. Kitapta vatan, millet ve devlet kavramlarının yanında, devletin vatandaşlarına ait görevlerinden ve vatandaşların devlete karşı yapmakla yükümlü olduğu sorumluluklarından bahsedilmiştir. Sohbet ortamında geçen kavramlar sade bir şekilde verilmeye çalışılmıştır. Başlıca kitapta geçen bazı kavramlar şöyle sıralanabilir: Belediyelerin görevleri, polis teşkilatı, çalışmanın önemi, yardımlaşma, iş bölümü, saygı, hak ve adalet, sorumluluk alma,

ailesine akrabalarına milletine karşı görevlerinden, tasarruf kavramından, askerlik görevinden, sosyal sorumluluk kavramlarından bahsedilmiştir.

Malumat-ı Vatanîye kitabı Cumhuriyet çocuklarına vatandaşlık bilgileri verilmek üzere 1926 yılında Muslihiddin Adil tarafından yazılmıştır. Muslihiddin, aynı zamanda bürokrat, eğitimci ve gazeteci olan yazarlık faaliyetine devam etmiştir. (D.1981, Selanik-Ö.7 Ocak 1944, Ankara). Ortaokulu Selanik Askeri Rüştiyesinde, liseyi Merkez İdadisinde okumuştur. 1902’de Mülkiye Mektebini (Siyasal Bilgiler Fakültesi) bitiren Muslihiddin Adil Taylan, Selanik İdadisinde çeşitli dersler vermiş Kaymakamlık görevlerinde bulunmuş daha sonra öğretmenlik mesleğine geçerek 1908’te Selanik Hukuk Fakültesinde Müderrislik görevinde bulunmuştur. 1913’te Maarif Nezaretinde görev alan yazar İlköğretim Genel Müdürlüğü ve Ortaöğretim Genel Müdürlüğünde bulunmuştur. Asır gazetesinde başyazarlık yapan Taylan, Milli Mücadeleyi destekleyen yayınlar yapmıştır. Lozan Konferansında Türk Heyetinde danışman olarak görev alan yazar 1944’te Ankara’da vefat etmiştir (Mücellidoğlu, 1968).

Fransız Devrimi, özellikle “özgürlük, eşitlik, kardeşlik” yaklaşımı bağlamında yeni bir milliyetçilik terimi olarak halkların algılarını etkilemiştir. Farklı milletlerden, geçmişlerden, dinlerden, mezheplerden ve kültürlerden insanlarla bir imparatorluk içinde yaşama anlayışındaki değişim, devrimin ardından derinden sarsılmıştır. Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi, imparatorlukların çöküş çağını başlatmış, yeni, merkezi ve ulus temelli ve kimlik odaklı bir devlet örgütlenmesi oluşturmuştur. Bu örgüte, toplumsal ve siyasal yaşamın oluşmasını ve gelişmesini sağlamayan organizasyon ulus-devlet olarak adlandırılmaktadır. Devletlerdeki homojenleşme, imparatorluklarda var olan heterojen nüfusu dönüştürmüştür. Ulusal kimliğin ortaya çıkışı, tarih sahnesinde ulus devletlerin inşasıyla aynı dönemde ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede, modern devlet tarihinde yeni bir ulus yaratma çabalarının tümü ulus inşası olarak adlandırılmaktadır. Ulus inşa etmek, devletin topraklarındaki tüm kimlikleri kapsayan bir ana kimliği tanımlama sürecidir. Anılan süreçte yeni bir ulus tesis ederken, eğitim marifetiyle gelecek nesillerin yetiştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu Anadolu birçok medeniyete ve etnik topluluğa ev sahipliği yapmıştır. Asya’dan bu topraklara göç eden Türkiye Cumhuriyeti’nin baskın etnik grubu Türk olarak kabul edilebilmekle birlikte, göçmenler de farklı köklerden veya kimliklerden gelmekteydi. Tüm bu farklılıkları ulus devlet

potasında eritmeyi hedefleyen genç Türkiye Cumhuriyeti, ulus devletin temelini teşkil eden vatandaşlık kavramını ve bunun siyasi, ekonomik ve eğitsel gereklerini yerine getirmeye çaba sarf etmiştir. Modern devlet ve Yeniçağ ile birlikte Batı medeniyetinden meydana gelen değişimler vatandaşlık anlayışına ve kavramına da önemli boyutlar ilave etmiştir. Doğu-Batı ilişkilerinin yeni yönüne ve seyrine bağlı olarak modern devlet de gelişmiş ve kendine has özellikler kazanmıştır (Coşkun, 1997: 181).

Diğer yandan, vatandaşlık kavramının gelişimi sayesinde modern devletlerin gelişimi bu bağlamda paralellik göstermektedir. Batı’da yurttaşlık eğitime yönelik bir eğitim programının benimsenmesi ve bu bağlamda okul programlarında “Vatandaşlık Bilgisi” nin bağımsız bir ders olarak yer alması yeni bir sürecin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Anılan süreçte sekülerleşme çocuğa bakıştaki değişim ve dönüşüm de önemli bir rol oynamıştır. Bu değişim, çocuğun kendi başına bir birey ve değer olarak kabul görmeye başladığı dönem olarak kabul edilmektedir (Üstel, 2004: 11)

Tüm bu gelişmeler çerçevesinde, Cumhuriyetin ilk yıllarının en önemli özelliği, başta ilkokullar olmak üzere okullaşma oranını artırılmasına dönük çalışmalar ile eğitim müfredatlarının yeni tesis edilen ulus-devletin gereksinimlerini karşılayacak şekilde değiştirilmesidir. Bu anlamda müfredatlarda yapılan yeniliklerden biri de Osmanlı’nın tebaa anlayışından vatandaşa geçişin sisteme yerleştirilmesi ve bu anlayışla yeni nesillerin yetiştirilmesi olmuştur. Yeniliklerde önemli bir yere sahip olan Malumat-ı Medeniye dersinin veya kursunun adı Malumat-ı Vataniye olarak değiştirilmiştir. Malumat-ı Vataniye konuları Cumhuriyetin icapları doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir.

1920’lerin sonu ile 1930’ların başı devlet ve görev odaklı bir vatandaşlık anlayışının okullar vasıtasıyla tüm topluma yayılması amacının sürat kazandığı bir dönem olarak değerlendirilmektedir. Bu dönemde gerek okullarda okutulan vatandaşlık dersi gerek toplumun farklı kesimlerine verilen vatandaşlık kursunun temel hedefi, yeni nesilleri devletine ve halkına bağlı örnek Türk vatanseverleri olarak yetiştirmektir. Cumhuriyetin ve ulus devletin siyasi projesi homojenleşme olarak ifade edilebilirken, 1930’lardan itibaren anılan girişimin pedagojik altyapısının “milli edep” üzerine tesis edildiği görülebilecektir (Üstel, 2004: 138). Bununla birlikte, Atatürk’ün yeni neslin yetiştirilmesi hususunda öğretmenlere verdiği görev birbirlerini tamamlamaktadır.

Vatandaşlık eğitimi kendi içinde bir süreklilik arz etmektedir. II. Meşrutiyet ile beraber başlayan bu eğitimde, olarak demokratik değerlerin, bilgi ve becerilerin öğrencilere kazandırılmasında Cumhuriyetin ilanından sonra önemli revizeler yapılmıştır. Bu dönemde okullar geçmişten başka temel bir işleve sahip olmuştur. Bu çerçevede, erken Cumhuriyet döneminde vatandaşlık eğitimindeki önemli gelişmeler Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulü, Müfredat değişiklikleri ve Vatandaş İçin Medeni Bilgiler Kitabı'nın yayımlanması olmuştur (Çelik, 2008).

Okulların ideolojilerin yeniden üretilmesinde olduğu kadar ideolojilerin benimsenmesi ve genç nesillere aktarılmasındaki önemi değerlendirildiğinde, böyle işlevsel bir aracın Türkiye Cumhuriyeti gibi yeni kurulan ve bir ideoloji sahibi bir devlette oldukça önemli görevleri bulunmaktadır. Bu dönemde çocuklara verilecek eğitimin yeni nesillerin ve devletin devamlılığının teminatı olacağı fikri yerleşmeye başlamış ve bu anlamda gereken adımlar atılmıştır. Bu çerçevede, ilkokul müfredatı özel olarak ele alınmış ve eğitimin esas unsurlarından biri olarak nitelenmiştir. Milli eğitim marifetiyle yeni nesillerin cumhuriyetin değerleri, milli sembolleri ve teamülleriyle birlikte özümsemesi hedeflenmektedir (Hobsbawn, 1995: 117-119).

Bu dönemdeki tarih, coğrafya ve vatandaşlık derslerinin başlıca hedefi makbul vatandaşın yetiştirilmesi ile vatansever bir toplumun tesis edilmesi olmuştur (Üstel, 2005: 20). Bu durum başta müfredatlar olmak üzere ders kitaplarında da gözlemlenmektedir. Bu kapsamda, vatanseverlik, devlete saygı, cumhuriyet ve değerlerine bağlılık, 1923-1950 arasındaki dönemde ilkokul ders kitaplarında görülen konular arasında yer almaktadır (Sakaoğlu, 1999: 36-37).

Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemde yeni bir toplum inşa etme hedefi bağlamında değerlendirilebilecek bazı girişimlerin olduğu açıktır. Öncelikle eğitim sisteminde yapılan bazı değişiklikler bulunmakta ve çocukların Cumhuriyet değerleriyle yetiştirilmesinde yurttaşlık bilgisi dersinin önemli fonksiyonları olduğu görülmektedir. Bu dönemde yazılan ders kitapları, Cumhuriyetin hedeflediği bireylerin özelliklerini öne çıkarmakta olup, Malumat-ı Vataniye ders kitapları da bu kapsamda anılan çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Çalışmanın Önemi ve Amacı:

Cumhuriyetin ilk yıllarında vatandaşlık kitapları dönemin siyasi, kültürel ve sosyo-ekonomik durumunu ortaya çıkarmak açısından oldukça değerli eselerdir.

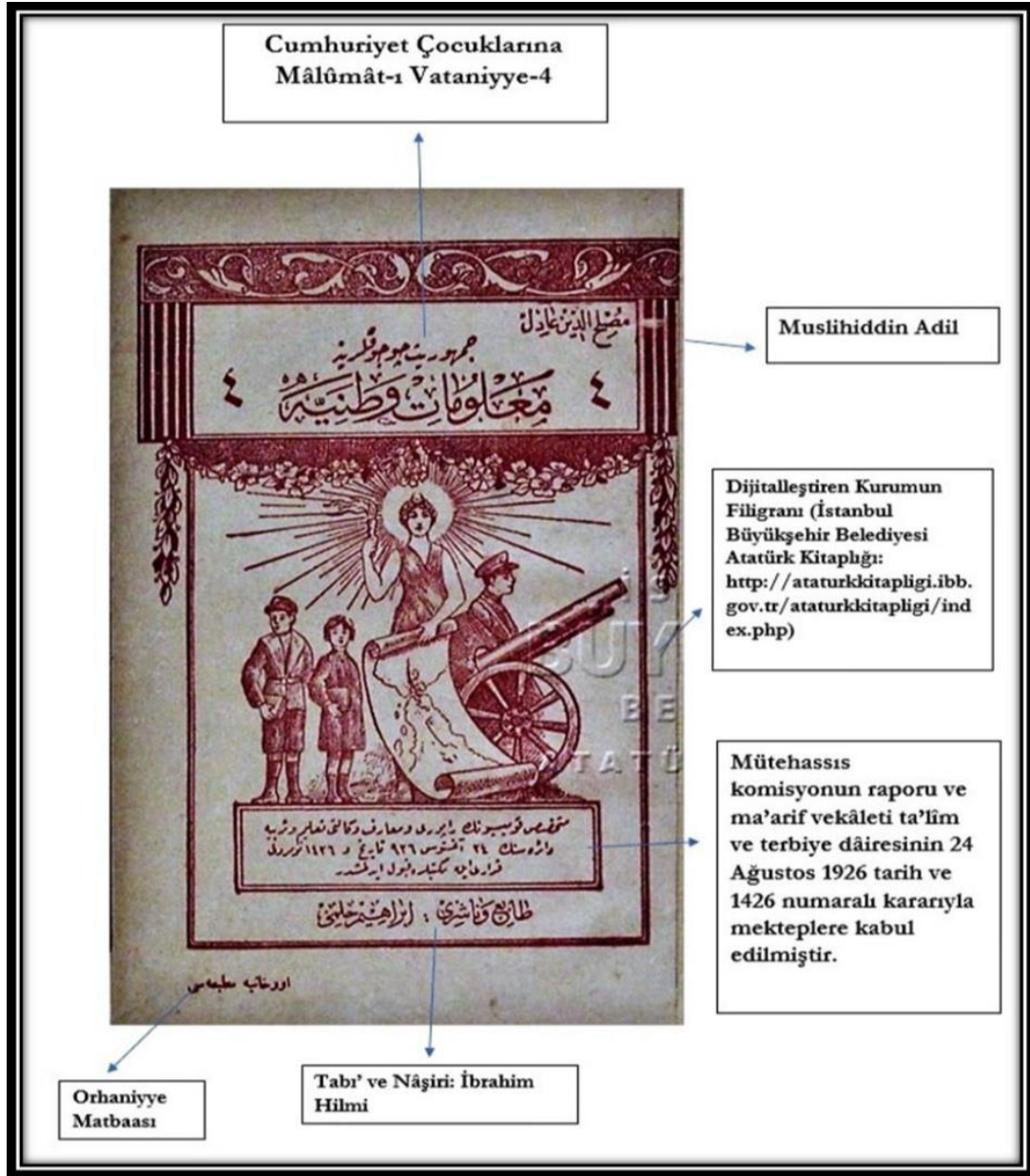
Cumhuriyetin ilanından sonra ilköğretim 4. ve 5. sınıflarda okutulan Muslihiddin Adil'in *Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye* adlı ders kitabı o dönemde okutulan en önemli eserlerden birisidir. Bu dönemde ders kitabı olarak okutulan eserlerin transkribinin yapılmasıyla kitabın içeriği, yapısı ve kitabın diğer derslerle olan ilişkisi ortaya çıkarılarak, dönem şartları dikkate alınarak genel bir değerlendirme sonucunda günümüzde okutulmakta olan ders kitapları ile olan benzerlik ve farklılıkları ortaya konabilecektir.

Özellikle rejim değişikliği olduğu dönemlerde, bir ideoloji oluşturma aracı olarak okul büyük önem kazanmaktadır. Bununla birlikte okullarda verilen eğitimde kullanılan Ders kitapları, eğitim yöntemleri, öğretmenlerin tutumları siyasal iktidar tarafından büyük bir ilgiyle izlenir ve yönlendirilmeye çalışılır. Bu anlamda bu çalışmanın amacı, 1926 yılında Muslihiddin Adil tarafından “İlk mekteblerin 4. ve 5. sınıflarında tadrîs edilmek üzere” yazılan “*Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye 4* ve *Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye 5*” adlı eski harfli kitapları yeni yazıya aktarmak, çözümlemek ve çeşitli açılardan değerlendirmektir.

Yöntem:

Bu çalışmada, 1926 yılında Muslihiddin Adil TAYLAN tarafından “İlk mekteblerin 4. ve 5. sınıflarında tadrîs edilmek üzere” kaleme alınan *Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye 4* ve *Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye 5* adlı kitapların transkripti yapılmıştır. Aynı zamanda bu iki eserin çözümlemesi ve çeşitli açılardan değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu nedenle çalışma, nitel araştırma türünde olup doküman analizi yöntemine uygun olarak yürütülmüştür. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Ayrıca dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır ve bundan dolayı bu tür araştırmalarda gerekli olan veriyi gözlem ve görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187-188).

Resim 1. Malumat-ı Vatanîye-4 adlı kitabın kapak resmi

Kaynak: Muslihiddin, A. (1926)

BİRİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET ÇOCUKLARINA MALUMAT-I VATANİYE-4 ADLI DERS KİTABININ İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın ilk bölümünde Malumat-ı Vatanîye-4 adlı ders kitabının incelemesi yapılmaktadır. Bu çerçevede, kitaba ilişkin künye bilgileri verilmiş daha sonra kitap genel bir çerçevede analiz edilmeye çalışılmakta, ayrıca bazı dikkat çekici noktalara da değinilmektedir.

1. KİTABIN KÜNYE BİLGİLERİ

Kitabın tam adı *Cumhuriyet Çocuklarına Malûmât-ı Vatanîye 4'tür*. Muslihiddin Adil tarafından 1926 tarihinde yazılan ve İstanbul'da Orhaniye Matbaası'nda basılan “*Cumhuriyet Çocuklarına Malûmât-ı Vatanîye*” adlı eser 107 sayfadan oluşmaktadır. Eserin kapağında en üstte *İlk Mektep-Dördüncü Sınıf* ibareleri yer almakta, kitabın isminden sonra “*Mütehassıs komisyonun raporu üzerine milli talim ve terbiye dairesinin 1926 numarası ve 24 Ağustos tarihli kararı ile mektepler kabul edilmiştir*” ifadesi bulunmaktadır (Akagündüz, 2019: 117).

2. GENEL BİR BAKIŞ

107 sayfalık esere iç kapaktan sonra, ikinci sayfada Muslihiddin Adil'in kaleme aldığı eserlerin listesi verilerek başlanmıştır. Üçüncü sayfada müfredat programı başlığı adı altında, dersin haftada bir saat verileceği belirtilerek, bu sayfadan itibaren eserin konuları anlatılmaya başlamıştır. 107 sayfalık eserin 105 sayfası konulara ayrılmıştır. Konular anlatılırken nasihat ya da öğüt verme bir tür öğrenim yaklaşımı olarak kullanılmıştır. Yazar, bazı konulardan sonra “Hülasa: Öğrenilecek Noktalar ve Sualler” başlıklı kısımlar vererek öğrencilerin anlama düzeyini belirlemeye çalışmıştır.

Eserde içindekiler kısmı olmamasına rağmen eserin bölümleri incelendiğinde bireysel gelişim ve toplumsal uyum kategorileri şeklinde bir ayırım yapılabileceği kanısına varılmıştır. Bu çerçevede eserde yer alan bölümler bu doğrultuda analiz edilmeye çalışılmıştır.

3. ESERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3 Mart 1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu çerçevesinde medreselerin kapatılması ve eğitim kurumlarının tek çatı altında toplanması mümkün

hale gelmiştir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla sadece medreseler kapatılmamış aynı zamanda milli duygu ve bilince zarar verme ihtimali olan ülkedeki yabancı okullarında kendilerine düzen vermeleri beklenmiştir. Nitekim Mustafa Kemal kendi sınırları içinde hiçbir din ve mezhebin propagandasının yapılmasını istemediği için bu şekilde bir yöntem izlenmiştir. (Ergün, 1982: 55).

İlköğretimde, 1924 programı kapsamında hazırlanan “Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmât-ı Vataniye” dersinin temel amacı vatan-millet sevgisi ve yurttaşlık bilincini içselleştirmiş, sorumluluk sahibi, ahlaki değerler ve erdemler kazanmış bireyler yetiştirmek olarak tanımlanmıştır. Nitekim eğitim müfredatında ilk üç sınıfın ders konuları “Musâhabât-ı Ahlâkiye” konularına; 4. ve 5. sınıflar da ise ders konuları “Malûmât-ı Vataniye” konularına ayrılmıştır. 1924 programında iyi bir yurttaş, Cumhuriyet'in ilkelerine benimseyen, yeni yaşam biçimine ayak uyduran, çevresine ve kendisine fayda sağlayan, ahlaklı ve bilinçli bireylerdir (Akagündüz, 2019: 114).

1924 programında “Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmât-ı Vataniye” dersinin 1926 programında “Yurt Bilgisi” adıyla programa yerleştirildiği göze çarpmaktadır. Söz konusu programda “Yurt Bilgisi” dersinin esas amacı olarak Türkiye'nin genç neslinin “devlet, yurt, millet ve milliyet” sevgisine sahip olmaları gösterilmektedir. Programda söz konusu dersin diğer derslerle kurulacak bağlantının harcı olduğu belirtilmektedir (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000).

Eserin yazarı ise “*Darülfünun Mukayeseli Hukuk-ı İdare Müdürü*” şeklinde okuyucuya tanıtılmıştır. 107 sayfalık esere iç kapaktan sonra, ikinci sayfada Muslihiddin Adil'in kaleme aldığı eserlerin listesi verilerek başlanmıştır. Üçüncü sayfada müfredat programı başlığı adı altında, dersin haftada bir saat verileceği belirtilerek, bu sayfadan itibaren eserin konuları anlatılmaya başlamıştır. 107 sayfalık eserin 105 sayfası konulara ayrılmıştır. Konular anlatılırken nasihat ya da öğüt verme bir tür öğrenim yaklaşımı olarak kullanılmıştır. Yazar, bazı konulardan sonra “*Hülasa: Öğrenilecek Noktalar ve Sualler*” başlıklı kısımlar vererek öğrencilerin anlama düzeyini belirlemeye çalışmıştır. (Akagündüz, 2019: 117).

Eserin 19. sayfasında Mustafa Kemal Atatürk'ün fotoğrafına yer verilmiş ve bazı konular anlatılırken “*Güzel Sözler*” başlığı altında atasözü ve deyimlere yer verilmiştir. Güzel Sözler başlığına dipnot düşülerek yazar tarafından şu açıklamaya yer verilmiştir: “*Muallim bu sözleri izah ve istihzah etmelidir*”.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi “*Cumhuriyet Çocuklarına Malûmât-ı Vataniye*”de okul aracılığıyla öğrencilere kazandırılması amaçlanan yurttaşlık ve ahlak eğitimine ilişkin değerler “Bireysel Gelişim ve Toplumsal Uyum” kategorilerinde ortaya çıkmıştır. Kitapta bireysel gelişim ile ilgili değerlere yer verilmiştir. Öğrencilerin bireysel gelişimlerine katkı sağlamak ve yönlendirmek amacıyla, sorumluluk alma duygusu, usanmadan çalışmaya devam etmek, emek vermek, tasarrufun önemi, iyi ve kötü, erdemler ve rezil şeyler (rezilet), iyi alışkanlıklar edinmek, eğitim ve öğretimin önemi başlıklarında açıklamalarda bulunulduğu tespit edilmiştir.

Bunun yanı sıra kitapta “Toplumsal Uyum”da büyük oranında yer tutmuştur. Bu kategoride de hak ve vazifelerimiz, hemşerilik, iş birliği ve iş bölümü içerisinde hareket etmek, fert ve cemiyet, vatandaşlık bilinci, belediye, itfaiye, sokak ve caddeler hakkında bilgi verilerek öğrencilerin yaşadıkları topluma uyum sağlamaları amaçlanmıştır (Akagündüz, 2019: 119).

3.1. Bireysel Uyum Kategorisi

Cumhuriyet Çocuklarına Malûmât-ı Vataniye’de bireysel gelişim kategorisinde gruplandırılan içerikler, öğrencinin kişilik ve ahlakının gelişimini desteklemeye yönelik açıklamalarıyla dikkat çekmektedir. Bireysel gelişim kategorisinin ilk teması olan Sa’y kavramını yazar aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

Evlatlarım hayat başlı başına bir kavgadır. Beşikten mezara kadar çarpışacağız. Fakat bu çarpışmada behemehal galip gelmeliyiz. Bu ise ancak çalışma ile olur. Medeni alemde gördüğümüz bütün eserler, keşifler, icatlar hep insanların çalışması ile husule gelmiştir. Bugün gördüğümüz şimendiferleri, tahtü’l bahrleri, tayyareleri, vapurları, otomobilleri, telsiz telefonları hep insanlar çalışarak yapmışlardır. Eğer çalışmasalardı bu eserler vücut bulamazdı. İşte insanların ihtiyaçlarını başarabilmek için sarf ettikleri gayret ve emeğe sa’y denir. Evlatlarım, hepimiz çalışmaya mecburuz. Çalışırsak hem kendimizi hem âilemizi ve vatanımızı mesut ederiz. Çalışanlar dâima muvaffak olmuşlardır. “Kristof Kolomb Hindistan’a bir yol ararken ne kadar tehlikelere göğüs germiş ve nihayet bu emeklerinin mükâfatını görmüştü. Yani Amerika’yı keşfetmişti. Hayatta en çok muvaffak olan insanlar, devamlı ve muntazam bir surette çalışanlardır.

Nitekim yazarın yukarıdaki söyleminden de görüleceği üzere insanların çalışması ile ortaya güzel işler çıktığından bahsedilmiş ve insanların güzel işler ortaya çıkarabilmeleri için ise gayret ve çaba göstermeleri gerektiği ve bu gayret ve çabanın da

sa'y olarak nitelendirildiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte yazar sa'yın ictimai ve terbiyevi kıymetinden de bahsetmekte ve çalışmayan bir insanın vatani için hiçbir hizmet görmediğini ifade etmektedir. Nitekim vatanın kurulmasında öncü olan insanların çalışmasalardı bize bu hayatı veremeyeceklerini belirterek aşağıdaki açıklamalarda bulunmuştur.

Sa'y, insanın cemiyet içinde şerefini artırır ve kendisine serbest bir hayat temin eder. "Sa'y, hürriyettir." Sözü ne kadar doğrudur. Çalışkan insanlar, tembel ve serseri adamların hiçbir zaman mâlik olamayacakları hürriyete mâliktirler. Çalışmayan bir insan vatani için hiçbir hizmet görmemiş demektir. Vatan dediğimiz bu sevgili topraklar, bu sevgili iklim çalışkan insanların omuzları üzerinde yükselir. Evlatlarım bize yeni hayat veren büyük adamlarımız, çalışmasalardı bugünkü saadeti elde edebilir miydik? Son istiklal harbinde muzaffer olan Türk Milleti bu galebesini, çalışkanlığımıza borçludur. Aziz vatanımızın istikbâli de yine çalışmamıza bağlıdır. İyi vatandaş olmak için çok çalışkan olmak lâzımdır. Çalışmayan vatanına zararlı bir insan olur. Evlatlarım, hayatınız sizin arzunuza bağlıdır. Siz onu ne türlü isterseniz öyle yapabilirsiniz. Çalışırsanız mesut bir hayata sahip olursunuz. Çalışınız, çalışmak hayatın güçlüklerini kolaylaştırır. Elemlerini azaltır. İşleyen demir paslanmaz. Çalışanlar kuvvet ve sıhhatlerini muhâfaza ederler. Tembellerin uğradıkları hastalıklara ma'ruz kalmazlar. Mektepte iken derslerinizde, hayata atıldıktan sonra işlerinizde muvaffak olmak isterseniz çalışınız!

Bireysel gelişim kategorisi altında incelediğimiz emeğin bir ayağı ise toplumsal uyum kategorisine de girdiği bu açıklamalardan anlaşılmaktadır. Yazar son olarak muhasebesini bazı güzel sözler başlığı altında şu deyim ve atasözlerine yer vermiştir.

İşleyen demir paslanmaz.
Tembele iş buyur, sana akıl öğretsin.
Yapmak güç yıkmak kolaydır.
Yalnız ümitle geçinen açlıktan ölür.
Çalışmak günü kısaltır, ömrü uzatır.
Çalışmak faziletin bekçisidir.

Bununla birlikte yazar bölüm sonunda aşağıdaki sualleri sorarak okuyucuların bilgilerini ölçmeyi amaçlamıştır.

SUALLER

- Niçin çalışmaya mecburuz?
- Sa'y ne demektir?
- Sa'y niçin insanın şerefini artırır?
- Kim en iyi bir vatandaşdır?
- Niçin çalışkan olmak istiyorsunuz?

Yazar bireysel gelişim kategorisi altında seciye kavramının da önemine değinmiş ve seciyenin insanların başarılı olmasında önemli bir etkisi olduğundan bahsetmiştir. Nitekim iyi bir karaktere ve dolayısıyla seciyeye sahip olabilmek için küçük yaşlardan itibaren insanların fikir ve duygularını terbiye etmesi gerektiğini ifade ederek bunu aşağıdaki söylemiyle desteklemiştir.

Hayatta muvaffak olan insanlar seciyeli kimselerdir. Seciye, insanın zekâ, malûmât, meram gibi kâbiliyetlerinin hulâsasıdır. İyi bir seciyeye mâlik olmak için daha küçük yaştan fikrimizi duygularımızı terbiye etmeliyiz. Milli Seciye: Her insanın, kendine mahsus seciyesi olduğu gibi, her milletin de hususi bir seciyesi vardır. Milletlerin bu husûsî seciyelerine (millî seciye) denir. Bir milletin efradının kâbiliyetçe müşterek oldukları noktalar, o milletin seciyesidir. Araştırsak görürüz ki: Türkler cesur ve cengâver bir millettir. Asabî olmaktan ziyâde soğukkanlıdır. Namus ve şereflerini muhâfaza etmek için hiçbir fedâkarlığı yapmaktan çekinmezler. Misafire karşı fevkalâde mükerremdir, itâ'atlıdır; son derece iyi kalpli ve merâmında son derece kuvvetlidir. Türkler tarihte azim ve merâmlarıyla şöhret kazanmışlardır. Türklerin büyük ve şiddetli zekâsı, medeniyete birçok eserler vermiştir.

Türk şefik ve azimkâr bir başbuğun elinde kırılmaz bir polattır. Rahat ve huzur zamanlarında yurdunun nihayetsiz ovalarında sakin ve sade hayat süren Türk, önünde kahraman bir başbuğ görünce hudutlar aşarak mucizeler gösterir. Türk elemlere mütehammil, silahşörlükte son derece mâhir, müşkilâta karşı fevkalade cesur bir kavimdir. Düşmanlarına mertçe mukâbele etmek, mağlublere karşı âlicenaplık göstermek Türk'ün millî seciyesidir. Türk'ün büyük tabiatlarından biri de (vatan muhabbeti)dir. Türk yurdunu derin bir aşkla sever. Evlatlarını, son senelerde gördüğünüz vatanperverâne hareketler Türk milletinin ne kadar büyük ve yüksek seciyeli bir millet olduğunu size pek güzel isbât etmiştir. Küçük efendiler, böyle büyük bir milletin evladı olduğunuzdan dolayı iftihar ediniz. Dünyada Türk kadar hürriyeti, istiklâli uğrunda bütün düşmanlarıyla kahramanca dövüşmüş ve muzaffer olmuş milletler nadirdir.

Yazarın kitabında bahsetmiş olduğu ve gençlere nasihatından bir tanesi de merâm konusu olmaktadır. Merâm sahibi olmayan bireylerin her zaman için başarıdan mahrum olacağını ve mutluluk getiren işlere yönelmelerinde de eksiklik yaşayacaklarını ifade etmektedir. Bu bakımdan yazar, başarılı ve büyük insanlardan olabilmek için merâm sahibi insanlar olmak gerektiğini aşağıdaki şekilde izah etmektedir.

Merâm; Aklımızın hükmettiği iyi bir şeyi yapabilmektir. Mesela, Ma'lûmât-ı Vataniye dersinde arkadaşlarınızdan gerisiniz, dersi arkadaşlarınız kadar öğrenemiyorsunuz. Aklınız size hükmediyor ki: Ma'lûmât-ı Vataniye dersine daha çok çalışmazsanız sınıfınızı geçemeyeceksiniz. O halde arkadaşlarınıza yetişmek için daha çok çalışmak lâzım geldiğine karar veriyorsunuz. Derse başlayınca arkadaşlarınızın bu tatil gününde eğlendiklerini düşünürseniz, bütün dikkatinizi derse veremezsiniz. İşte bu dakika da kuvvetli bir merâm ile oyuna gitmeyi zihninizden atarsanız, derslerinizde ki noksanı kolayca ikmâl etmiş olursunuz. Böyle yapmaz da oyuna gitmeyi düşünecek ve onun hükmünü dinleyecek olursanız, kitabınızı kapayıp sokağa atlamakta

gecikmezsiniz. Ve artık geri kaldığınız dersleri itmâm edemezsiniz. Sonra pişman olsanız da iş işten geçmiş olur. Ve bir kere merâmınızda zayıf davranmaya başlayınca, bu hal devam eder, durur. Neticede sınıfınızı geçemezsiniz. Merâmsız insanlar, akıllarının hükmettiği faydalı ve lüzumlu işleri yapamazlar ve mükâfattan mahrum kalırlar. Küçük efendiler; hayatta her adımda insana şan, saâdet kazandıracak işlere tesâdüf etmek mümkündür. Bu işleri yapmak, ancak kuvvetli bir merâm sahibi olanlara nasip olur. Çalışınız ki, her biriniz o büyük insanlardan olasınız.

Nitekim bölümün sonunda yazar merâm ile ilgili olarak merâm sahibi olmayan insanların faydalı ve lüzumlu işler yapamayacağını ve hayatta her zaman kazanabilmek için belirli bir amaca sahip olmak gerektiğini vurgulamıştır.

Merâmı açıklamasının ardından yazar bu kez de sebât kavramına değinmiş ve başlanılan bir işin sonuna kadar devam ettirilmesi konusunda sabırlı olmak konusunda aşağıdaki ifadelerde bulunmuştur.

Küçük efendiler; Merâmın ne olduğunu öğrendiniz. Fakat merâmın çok faydası olması için başlanılan bir şeyi sonuna kadar getirmek ve onu behemehal başarabilmekte lâzımdır. Mesela ben bu dersleri yazıyorum. Fakat bu işi sonuna kadar dikkatle yapmazsam, size iyi bir Ma'lûmât-ı Vatanîye kitabı hediye edemem. İşte benim kitap yazmak hakkında ki merâmım faydalı olabilmek için, başladığım işte devam etmem lâzımdır. Aksi takdirde merâmım ne kadar kuvvetli olursa olsun, bu kitabın vücûda gelmesi kâbil olamaz. Efendiler, her gün bir makinenin, bir tayyârenin, bir topun îcât edildiğini işitiyorsunuz. Bu îcatlar kolayca bulunmuş değildir. Onları îcat edenler senelerce çalışmışlar, hatta bir kısmı bu uğurda hayatlarını feda etmişlerdir. Bundan bir asır evvel vapur yoktu, telgraf yoktu. Telefon, telsiz telgraf, tayyâre keşf olunalı daha yirmi sene bile geçmedi. İnsanları karalara, denizlere, havalara, mesafelere hâkim kılan bu ihtira'lar kendiliklerinden bulunmuş değildir. Bunları yapanlar senelerce çalışmada devam ve sebât eden insanlardır. Vatanımızın bugünkü varlığını temin eden, Büyük Gazi bu neticeye ancak devam ve sebât ile varabilmiştir. Eğer sevgili Reîs-i Cumhûrumuz Mustafa Kemal Paşa, millî hareketlerin ibtidâlarında önüne çıkan binlerce güçlüklerden kaçsaydı, vatanımızın düşmandan kurtulması kâbil olabilir miydi? Gazi başladığı işte behemehal muvaffak olabilmeyi düşündü ve devamla, sebâtla çalıştı elde edilen fayda meydandadır: Bugün hür, müstakil, mes'ut bir vatan ve bir nesil vardır. Çalışkan milletler devam ve sebat ile vatanlarını ma'mur şehirlerle, şimendifer ağlarıyla, ovaları ekinlerle, ormanlarla, bahçelerle kaplarlar. Sahillerini limanlarla süslerler. Denizleri gemilerle, havayı tayyârelerle örterler.

Yazar yukarıdaki ifadelerinde insanların sebât etmesi halinde makineleri kolaylıkla icat edebileceğini ve hali hazırda kullanılan tüm makinelerin insanların senelerce sebât ederek çalışmaları sonucunda bulunduğunu ifade etmiştir. Bu bakımdan sebât eden insanların her türlü işi başarabileceğinin altı çizilmektedir.

Yazarın bireysel gelişim kategorisinde incelemiş olduğu bir diğer kavram ise hayr ve şer olmaktadır. Yazar hayatta sadece bir doğru yol olduğunu ve bunun da hayr olduğu ifade etmektedir. Bununla birlikte iyilik fikrine uymayan menfaatten sakınılması

gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca şer'in hayr'ın zıddı olduğu ifade etmekte ve şer'in fenalık olduğunu ve insanın vazifelerini yerine getirmemesi demek olduğunu ifade etmektedir. Fena insanların da her daim nefretle anılacağını onlara kimsenin inanmayacağından bahseder. Yazar bu söylemlerini aşağıdaki söylemi ile açıklamıştır.

İnsan için hayatta yalnız bir doğru yol vardır. Oda (hayr) yani (iyilik)dir. Ne zevkimiz ne menfaatimiz ne de duygularımız, hayatta bize rehber olamaz. Kendimize zevkimizi rehber olarak kabul edersek, hayvan derecesine ineriz. Çünkü insan zevk için yaratılmamıştır. Bilakis kendisine, ailesine, vatanına ve insaniyete karşı vazife ifası için yaratılmıştır. İnsan, zevkini de arar. Fakat bu zevk, her halde akl-ı selim ile takdir olunan dereceyi geçmemelidir. Menfaat de yalnız başına bize rehber olamaz. Çünkü iyilik fikrine uymayan menfaat fena bir şeydir. Mesele çok gizli tutulması kâbil olan bir hayırsızlık menfaate muvâfık olur. Fakat iyiliğe uymadığı için akıllı bir kimse böyle bir harekette bulunamaz. İyi duygularda bazen bizi iyiliğe teşvik eder. Fakat duygularımızı da kendimize rehber tutamayız. Çünkü duygularımız bazen bizi aldatabilir. Hâsılı, evlatlarım, hayatta bizim rehberimiz (hayr-iyilik) olmalıdır. “Şer” hayrın zıddıdır. Şer, yani fenalık, insanın vazifelerini yapmaması demektir. Hayr insanları mesut eder. Şer ise insanı herkes nazarında küçük düşürür. Fena insanlar her zaman nefretle anılır. Onlara kimse inanmaz. Nerede ve ne halde bulunurlarsa bulunsunlar kimse hoş yüz göstermez. Muâvenete muhtaç bir hale geldikleri zamanda kimsenin merhametine mazhar olamazlar. Hayırlı insanlar dâima neşelidir. Çünkü vazifelerini yapmış olduklarından dolayı vicdânları rahattır. Fena adamlar ise dâima korku içinde yaşarlar. Onlar hayatın en büyük nimeti olan vicdân rahatı ne demek olduğunu bilmezler. Efendiler, büyüklerinizin, ebeveyninizin, hocalarınızın muhabbetini arkadaşlarınızın i'timâdını kazanmak isterseniz dâima iyilik ediniz. Ve fenalıktan sakınınız.

Bununla birlikte yazar fazilet ve rezilet kavramlarına da değinmiş ve hayr işleyen kimselerin faziletli insanlar olduğunu belirtmiştir. Bunun için vazifelerini her daim mükemmel olarak yerine getiren insanların faziletli insanlar olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca faziletli insanın her yerde hürmet göreceğini ve ölümünden sonra dahi hayr ile anılacaklarından bahsederek aşağıdaki açıklamaları yapar.

Hayr işleyenler fazîlet sahibi kimselerdir. Vazifelerini mükemmel sûrette yapan insanlara her yerde (fazîletli insan) denir. Fazîlet mükâfat için yapılmaz. Fakat o, her vakit mükâfatını birlikte getirir. Düşman karşısında harp eden, bir nefer vazifesini sonuna kadar cesaretle yaparsa fazîlet göstermiş olur. Her milletin kahramanları, alimleri ve kâşifleri o milletin fazîletli insanlarıdır. Bu insanlar yalnız kendi milletleri nazarında değil, bütün dünya nazarında büyük tanınmış kimselerdir. Fazîletli adamlar her yerde hürmet görür. Ölümünden sonra namlarına âbideler, heykeller dikilir. Her vesile ile kendileri hayr ile anılır. (Rezilet) fazîletin zıddıdır. Fenalık yapanların varacakları âkıbet, reziletten başka bir şey değildir. Bu gibiler fenalıklarının cezasını gördükleri gibi, her vakit lanetle anılırlar.

Yazarın bireysel gelişim kategorisinde incelemiş olduğu bir diğer kavram tasarruf olmaktadır. İnsanların kazanmaktan öte tasarruf etmesi noktasında önerilerde bulunan yazar sürekli olarak yarını düşünmeye ve bugün kazanılanın bir kısmını

tasarruf etmeye yönlendirmektedir. Nitekim tasarrufun nefse karşı yapılması gereken vazifelerden birisini olduğunu ifade eder. Bununla birlikte akıllı bir adamın gelirinden fazla masraf etmeyeceğini ve tasarrufu bilen insanların da hiçbir vakit borçlanmayacağını ifade eder. Ayrıca bir milletin ne kadar tasarruf eder ise o kadar yükseleceğini de ifade etmektedir. Yazar tasarruf ile ilgili söylemlerini aşağıdaki şekilde açıklamaktadır.

Tasarruf nefsimize karşı yapacağımız vazifelerden biridir. İnsan kazanmaktan ziyâde sarf etmeyi bilmelidir. Pek çok kimse vardır ki hem kendi hem ailesi için gündelik kazancından kolaylıkla beş on kuruş ayırabilir. Fakat tasarrufun faydalarını takdir etmediği için bunu i'tiyat etmez ve kazandığı paraları lüzumsuz yere sarf ederek kendisinin ve evladının istikbâlini tehlikeye kor. Küçük dostlarım, küçük yaştan tasarrufa alışınız. Babanızdan, validenizden, aldığınız harçlıkların bir kısmını artırmaya çalışınız. Yavaş yavaş biriktirdiğiniz paranın bir müddet sonra büyük bir yekûn tuttuğunu görürsünüz. Akıllı bir adam, gelirinden fazla asla masraf etmez. Geliri ne kadar az olursa olsun, yine bir tarafa biraz para biriktirir. Bir insanın para biriktirmesi demek, o parayı yarın yine kendisi, ailesi veya vatani için hayırlı bir sûrette sarf etmesi demektir. Para; para olduğu için değil, fakat bizi istikbâlde birçok müşkilâttan sefâletten kurtarabileceği için biriktirilir. Tasarrufu bilenler, hiçbir vakit borçlanmazlar. Çünkü borç insan için bir nevi esârettir. Medenî memleketlerde tasarrufu teşvik etmek için tasarruf ve iktisat sandıkları açılmıştır. Buraya herkes az çok kazancından bir para ayırır. Ve bu sandıklar o paraları işletir, parayı yatırımlara fâiz verir. Bu suretle para kendi kendine çoğalır. Bir millet efradı ne kadar tasarrufa riâyet ederse, o millet o kadar yükselir.

Ayrıca yazar, tasarrufun düşmanlarını da ifade etmiş ve bu çerçevede kumar ve içkinin tasarrufu önleyici musibetler olduğunu belirtmiştir. Yine tütünün de tasarrufun ve özellikle de sağlığın düşmanı olduğunu ifade etmiş ve aşağıdaki açıklamaları yapmıştır.

Tasarrufun en büyük düşmanları kumar, içki ve alayışe meclûb olmaktır. Kumar en fena bir i'tiyattır. Kumara dayanacak hiçbir servet yoktur. Birkaç saatlik bir kumar bazen insanın bütün servetini, istikbâlini ve saâdetini mahvetmeye kâfidir. Bunun için memleketimiz de kumar kânunen men'edilmiştir. İçki de tasarrufun düşmanıdır. İçkiye mübtelâ olanların âkıbeti hiçbir zaman hayr olamaz. İçkiye mübtelâ olanlar hem paralarını hem sıhhatlerini ve saâdetlerini kaybederler. Tütün ibtilâsıda bir masraf kapısıdır ve sıhhate muzırdır.

Bununla birlikte yazar bölüm sonunda öğrenilecek notlar başlığı altında tasarruf ile ilgili önemli ifadelerde bulunmuş ve yarının ihtiyaçları için bugün kazanılandan tasarruf etmenin önemine değinmiştir. Ayrıca güzel sözler başlığı altında da tasarruf ile ilgili nasihat verici söylemlerde bulunmuş ve aşağıdaki açıklamaları yapmıştır.

Tasarruf bugünkü kazancımızdan bir kısmını, yarının ihtiyaçları için, biriktirmek demektir. Tasarrufa küçük yaşta alışmalıdır. Akıllı bir adam gelirinden fazla masraf etmez. Tasarrufu bilenler hiçbir vakit borçlanmazlar. Bir millet efradı ne kadar tasarrufa

riâyet ederse o millet o kadar yükselir. Hasîslik, fena bir şeydir. Kendimiz ve evlatlarımız için para sarf etmek lâzım geldiği zaman, ondan kaçınmak ayıptır. Tasarrufun en büyük düşmanları kumar, içki, alayışe meclüb olmaktadır.

GÜZEL SÖZLER

- Ne ekersen onu biçersin.
- Bu sığağa kar dayanmaz.
- Hazır yiyene dağlar dayanmaz.
- Azı bilmeyen çoğu hiç bilmez.
- Az veren candan, çok veren maldan verir.
- Artık mal göz çıkarmaz.
- Parayı para kazanır.
- Ak akçe kara gün içindir.
- İpek kumaş, matbah ateşini söndürür.
- Küçük paraları sakla, altınlar kendi saklanır.

Yazar bireylerin ailelerine karşı olan vazifelerinden bahsederek ailenin vatan içerisinde küçük bir vatan olduğunu ve aileye duyulan sevgi ve saygının vatana duyulan sevgi ve saygı olduğunu ifade etmektedir. Nitekim kuvvetli milletlerin ve devletlerin ancak güçlü aileler ile mümkün olabileceğine vurgu yaparak aile kavramının toplum içerisindeki önemine değinmiştir. Yazar bireylerin ailelerine karşı vazifeleri ile ilgili olarak aşağıdaki açıklamaları yapar.

Aile, vatanın küçük bir numunesidir. İnsan vatanını sevmeyi, büyüklere hürmet ve itâ'at etmeyi, küçükleri himâye etmeyi aile içinde öğrenir. En kuvvetli milletler, sağlam ve iyi ailelerden teşekkül eden milletlerdir. Evlatlarına karşı ana ve babanın kalbi muhabbetle doludur. Baba evladını himâye eder. Ana ve babanın birinci vazifesi, çocuklarını beslemek, onları terbiye etmek, onları hastalıktan korumaktır. Ana ve baba bu vazifeyi yapabilmek için her türlü fedakârlıklara katlanırlar. Çocuklar büyüdükçe ana babanın vazifesi de büyür. Tahsîl çağına varan çocuklara iyi bir terbiye ve tahsîl vermek ebeveynin en mühim vazifesidir. Evlatlarını, ana ve babanız size ne kadar muhabbet şefkatle muâmele ettiğini unutabilir misiniz? Onlar sizin sıhhatiniz, terbiyeniz, saâdetiniz için ne kadar çok çalışmışlar ne kadar emek ve zahmet çekmişlerdir. Sizin mesut olmanız için onlar ne büyük fedakârlıklara katlanmışlardır. Hastalığınızda uykularını terk eden, her rahatını uğrunuzda feda etmekten çekinmeyen ana ve babanıza karşı elbette sizin de kalbiniz de pek büyük hürmet ve muhabbet vardır.

Yazar bölüm sonunda ise öğrenilecek notlar ve sualler ile okuyucunun bilgilendirilmesini sağlamak için aşağıdaki açıklamaları yapar.

Aile vatanın küçük bir numunesidir. Ana babanın kalbi evlatlarına karşı muhabbetle doludur. Ana baba çocuklarının himâye ve terbiyesi için her fedakârlığı

yapar. Ana babamıza hürmet etmeliyiz. Muhtaç oldukları zaman muâvenetlerine koşmak borcumuzdur.

SUALLER

- Aile nedir?
- Ana babamız bize ne gibi hizmetler yaparlar?
- Onlara niçin muâvenet ve hürmet etmeye mecburuz?
- Fakir olmak ayıp mıdır?
- Onlara muâvenet ederken nasıl hareket etmeliyiz?
- Ana babamıza niçin itâ‘at etmeliyiz?
- Dünyada en büyük saâdet nedir?

Yazar bireylerin ailelerine karşı olan vazifelerinin ardından gariplerimize, dostlarımıza ve muallimlerimize karşı vazifelerimiz başlığı altında kardeşlerimize, dostlarımıza ve öğretmenlerimize karşı olan vazifelerden bahsetmektedir. Bu bağlamda kardeşlik ve akrabalık ilişkilerinin önemli olduğunu ve bireylerin yardımlaşması açısından önemli kurumlar olduğunu belirtmektedir. Yine öğretmenlere karşı olan vazifelerimizin de ailemize karşı olan vazifelerimiz kadar önemli olduğu çünkü bizi yetiştiren öğretmenlere büyük saygı duymamız gerektiği ifade edilerek aşağıdaki açıklamalar yapılmıştır.

Birbirlerini seven, birbirlerinin hatırlarına ve haklarına riâyet eden kardeşlerden müteşekkil bir aile kadar mesût bir yuva tasavvur olunur mu? Kardeşler arasında muhabbet ve hürmetten başka bir şey hüküm sürmemelidir. Kardeşler arasında esaslı hiçbir husûmet yer tutmamalıdır. Hiçbir servet ve miras bizi kardeşlerimizden uzaklaştıracak kadar kuvvetli olmamalıdır. Hâsılı, kardeşlerimiz bizden büyük iseler ana ve babamız, küçük iseler çocuklarımız mesâbesindedirler. Onları hem sevmeli hem de kendilerini himaye etmeliyiz. Dayılar, amcalar, halalar, teyzeler de bizim için en yakın akrabadandır. Düşünmeliyiz ki, onlar ana ve babalarımızla beraber, tıpkı bizim kardeş ve hemşirelerimizle olduğu gibi bir arada büyümüşler, birlikte saâdet veya keder görmüşler, aynı terbiyeyi almışlardır. Ailemiz efradı gibi, kendi ihtiyarımızla kendi ihtiyarımızla intihâb ettiğimiz dostlara karşı da bazı vazifelerimiz vardır. Çok defa bir iyi dost, insana en yakın akrabadan fazla iyilik edebilir. Bizi menfaatsiz olarak seven, bizim haklarımıza, haysiyetimize, hatırıma, gönlümüze hürmet ve riâyet eden, kederimizle mükedder, meserretimizle mesrûr olan bir insandır. Ana babamız gibi, muallimlerimiz de bizi hayatta mesût etmeye çalışmışlardır. Bunun için ana babamız gibi, muallimlerimize de hürmet etmeye mecburuz. Muallimlerimize hürmet ederken, ilme de hürmet etmiş oluruz. İnsanın kadir ve kıymetini yükselten şey, ilim ve marifettir. Onu ise bize muallim öğretir. Muallim bize daha iyi bellek ve şeref verir. O halde muallimler bizim hürmet ve hizmetimize her sûretle lâyıktır. Muallim ve mürebbîlerimize karşı olan vazifelerimiz, ailemize karşı olan vazifelerimize pek benzer. Hayatımıza sebep olan ana babamız olduğu gibi, bizi terbiye eden de muallimlerimizdir.

Yazar eserinin devamında bireylerin millete karşı olan vazifelerinden bahsetmiş ve vatan ve millet kavramlarını açıklayarak devam etmiştir. Bu kapsamda her bireyin en

temel görevinin vatanını sevmek olduğunu hatta vatani ana gibi sevmek olduğunu ifade etmektedir. Vatan için ömür boyu hizmet etmenin önemini vurgu yapan yazar bütün vazifelerin vatan vazifesine bağlı olması sebebiyle en temel vazifemizin de vatana karşı olan vazife olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte aynı topraklar üstünde yaşayan insanlar bir millet olduğunu ve millet içerisinde tüm bireylerin birbirleriyle sıkı ilişkiler kurması gerektiğini ifade ederek aşağıdaki açıklamaları yapmaktadır.

Aynı kânuna, aynı hâkimiyete tâbi‘ olan insanlar tam bir muhabbet olmak lâzımdır. Bir vatanda yaşayan, fakat başka başka dinlere mensub olan insanlar bile millet efradı sayılır. Nitekim Türkiye’de yaşayan, Türk tâbi‘iyetinde bulunan vatandaşların umûmuna “Türk” denir. Vatan, yalnız doğduğumuz şehir veya kasaba değildir. Vatan bundan çok daha büyüktür. Vatan bütün devlettir. Bizim cetlerimiz yaşadığı şu güzel ve feyizli topraklar, her şeyden, her memleketten güzel olan yerler, bunlar vatanımızdır. Her vatandaşın en mukaddes vazifesi, vatanını sevmek ve ona karşı ömrünün son dakikasına kadar hizmet etmektir. Vatanımızı, analarımızı sevdiğimiz gibi sevmeliyiz. Çünkü vatan da anamızdır.

Ayrıca yazar, kanunlara itaat etmenin önemine vurgu yaparak insanlar arasındaki ilişkilerin tanzim edilebilmesi ve cemiyet hayatının problemsiz sürdürülebilmesi amacıyla kanunlara itaatin önemli olduğunu vurgulayarak aşağıdaki açıklamaları yapmaktadır.

Kânun: İnsanlar arasında ki münâsebetleri tanzim etmek için, cemiyet tarafından yapılan bir kâidedir. Cemiyetin her ferdi bu kâideye riâyet etmeye mecburdur. İnsanın vatanına karşı olan vazifelerinden biri de (kânuna itâ‘at)dır. Kânunlar hürriyetimizi temin eden kâidelerdir. Çünkü kânuna riâyet etmeyenler için kânun, cezalar tayin eylemiştir. Hırsızlığın, sahtekarlığın, dolandırıcılığın cezaları vardır. Demek oluyor ki, kânuna riâyet etmemiz bizi iyiliğe sevk ettiği gibi, kânuna karşı hareketimiz de bizi cezalandırır.

Yazar kanunlara itaat kadar askerlik görevinin her Türk erkeği tarafından yerine getirilmesi gerektiğine de vurgu yapmaktadır. Bu çerçevede vatani nasıl seviyorsa askerliği de o kadar sevmemiz gerektiği anlatılarak Türk bayrağının göklerden inmemesi adına her Türk erkeğinin bu görevi layıkıyla yerine getirmesi gerektiğini belirtir. Yazar, askerlik ile ilgili olarak aşağıdaki açıklamaları yapar.

Vatanımızı düşmanların tecâvüzünden korumak için, onu müdâfaya her vakit hazır olmamız lâzımdır. “Askerlik” her Türk’e düşen bir vazifedir. Vakti gelince askerlik hizmetimizi en büyük bir zevkle ifâ etmeliyiz. Her gün hürmetle ve muhabbetle selamladığımız Türk Sancağı, vatanın bizden beklediği hizmeti ifâya hazır bulunmağımızı ihtâr eden şanlı bir alâmettir. Türk bayrağı, bütün diğer bayraklardan ulvî ve heybetlidir. Sancak bize âile ocağını, mensub olduğumuz milleti ve ifâsına mecbur olduğumuz vazifeleri ihtâr eder. Evlatlar, vatanınızı nasıl seviyorsanız, askerliği de öylece seviniz. Ordu gençlere müsâvâtı öğreten en iyi bir mekteptir. Orduda zengin, fakir herkes birdir. Zengin gençlere, fakir vatandaşlarını tanımak ve onları sevmek için askerlik en iyi bir vâsıta. Bütün vatandaşlar orada, hep bir toprağın evladı olduklarını daha iyi duyarlar. Orduya köylü tahammülünü, şehirli marifet ve hünerini getirir.

Yazar, devlet işlerinin yürütülmesi sağlayan milletvekillerinin seçimleri ile ilgili olarak da tavsiyelerde bulunmuştur. Nitekim kanunları milletin yapacağını ifade ederek millet egemenliğinin de milletin kendisinin seçtiği temsilciler olan mebuslar vasıtasıyla yürütüldüğünü ifade etmektedir. Bu mebusların da kanunlara itaat etmelerinin zorunlu olduğunu hatırlatarak kanuna itaat etmeyen mebusların cezalandırılacaklarını ifade etmektedir. Yazar, milletvekillerinin seçimi ile ilgili olarak aşağıdaki açıklamaları yapar.

Evlatlarım; geçen musâhabelerimizde kânunun son derece lüzumlu olduğunu, herkesin kânuna itâ'at etmesi lâzım geldiğini söylemiştim. Şimdi kânunları kimin yaptığını öğreneceğiz. Kânunları yapanlar, bizzat milletin efradıdır. Fakat bir milleti teşkil eden bütün insanları bir araya toplamak kâbil olmadığı için, onlar tarafından seçilen vekiller bu vazifeyi îfâ ederler. Bu vekillere (meb'us) nâmı verilir. Meb'usların teşkil ettiği meclise de (Büyük Millet Meclisi) denir. İşte bu meclis bizim kânunlarımızı yapar. Milletin daha büyük işlerini görür. Görüyorsunuz ki meb'usları biz, yani millet efradı intihâp ediyoruz. İşte bu (intihâb) her Türk için bir vazifedir. Hiçbir Türk kânunen lâzım gelen şartları hâiz oldukça meb'us intihâb etmekten kaçınamaz. Bu vazifeden kaçmak, layık görmediği bir meb'usun seçilmesi mesuliyetini üzerine almak demektir. İntihâb bir vazife olduğu için, bazı memleketlerde bu vazifeyi îfâ etmeyenlere kânun, ceza bile tayin eylemiştir. Bu vazifeyi îfâ etmeyenler herkes nazarında fena sayılırlar.

3.2. Toplumsal Uyum Kategorisi

Yazar toplumsal uyum kategorisini fert ve cemiyet hayatı ile başlatmış ve bireylerin topluma faydalı bireyler olabilmeleri için yüklenmiş oldukları sorumlulukları açıklamaya devam etmiştir. Bu çerçevede yazar, fert ve cemiyet başlığı altında aşağıdaki açıklamalarda bulunmuştur;

Sevgili evlatlar; sizle musâhabe etmeye geliyorum. Bu birinci musâhabemle, içinde yaşadığımız cemiyet hayatını size öğretmeye çalışacağım. En eski zamanlarda insanlar âdetâ hayvanlar gibi yaşarlardı. Kuvvetli olan zayıf olanı ezer ve gücü yettiği kadar onun hakkını çığnerdi. Ortada yalnız kuvvetli olanın sesi duyulurdu. Diğer taraftan, dışardan gelecek bir düşmana, insan yalnız başına karşı gelemiyordu. Daha sonra, insan yalnız olarak hiçbir işi başaramıyor, yüzlerce isteğini yerine getiremiyordu. İşte kuvvetli olanlara karşı hakkını korumak düşmanlarına karşı gelebilmek için insanlar cemiyet halinde yani bir arada toplu olarak olmuşlardır. İnsanlar bu sûretle birleşince çeşit çeşit ihtiyaçlarını da yaşamaya mecbur kolaylıkla görmeye başlamıştır.

Yazarın açıklamaları incelendiğinde, cemiyet hayatının gençlere öğretilmesi gerektiğinden bahsedildiği görülmektedir. Nitekim eski zamanlarda insanların adeta birer hayvan gibi yaşadığı ve kuvvetli olan insanların sesinin duyulabildiği ancak kuvvetsiz olan insanların ezilmeye mâhkum olduklarından bahsedilmektedir. Bununla birlikte insanların yalnız başına bir şey başaramayacakları ve bunun için topluluklar

halinde yaşamaları gerektiğinin önemi vurgulanmıştır. Nitekim yazar insanların bir araya gelerek topluluklar oluşturmalarını cemiyet hayatı olarak tanımlamakta ve cemiyet halinde yaşamaya başlayan insanların ihtiyaçlarını daha kolay karşılayacaklarından bahsetmektedir.

Özetle yazar aşağıdaki söylemi ile insanların cemiyet halinde yaşayacağını ve bunun haricinde bir yaşam süremeyeceklerinden bahsetmektedir. İnsanların ancak birbirleriyle yardımlaşmaları ile hayatta başarılı olabilecekleri vurgulanmaktadır.

Hulâsa, insanlar, cemiyetle yaşar ve cemiyetten ayrı yaşayamazlar. Cemiyette insanların birbirine olan yardımıyla bâki kalabilir.

Yazarın cemiyet hayatı ile ilgili olarak aşağıda yer alan söylemleri analiz edildiğinde, insanın toplum içerisinde başarılı bireyler olabilmelerinin cemiyet hayatı ile gerçekleşeceği görülmektedir. Örneğin, Afrika, Avustralya ve Amerika'nın bazı taraflarındaki kabileler incelendiğinde bu kabilelere nazaran medeniyet sahibi olan insanların daha yüksek ve daha başarılı olduğunun altı çizilmektedir. Nitekim bu tarz vahşi yaşam süren insanların cemiyet hayatından yoksun olmaları sebebiyle yüksek bir statüye gelmelerinin de zor olacağı sonucu çıkarılabilir.

İnsan cemiyetle yaşadığı gibi yükselmesi de cemiyetle olur. Mesela henüz vahşet halinde yaşayan Afrika, Avustralya ve Amerika'nın bazı taraflarındaki kabilelerle medenî halin arasında bir mukâyese yaparsanız, medenî âleme mensup insanların, bu kabileler halkından daha yüksek olduğunu görürsünüz. Bugünkü vahşi insanların yaşayışları en eski zamanlardaki kabilelerin nasıl vahşi bir hayat sürdürdüklerini göstermektedir. Hatta bugünkü medenî Avrupa halkı en eski zamanlarda insan eti yiyen, taş silahlar ve kemik aletler kullanan, birtakım vahşilerin neslinden gelmiştir. İlk cemiyetler küçük ve zayıf oldukları için bugünkü milletler kadar düşmanların hücumundan emin değillerdi. Bununla beraber, kabile halinde yaşadıkları zaman, aile halinde yaşadıkları zamandan daha çok emin idiler.

Bununla birlikte yazarın cemiyet hayatı ile ilgili aşağıdaki söylemleri analiz edildiğinde insanların çiftçilik ile birlikte cemiyet hayatına adım attığından bahsedilmiş ve madencilğe başladıkça ve bununla birlikte çıkarılan madenleri işledikçe daha da medenileştikleri belirtilmiştir. Bunun yanı sıra insanların resim ve yazıyı icat etmesi ile de daha fazla medenileştiklerinden bahsedilmiş insanların cemiyet hayatı içerisinde var oldukça daha da mutlu oldukları belirtilmiştir.

Hakikatte çiftçilik, insanları muntazam bir cemiyet haline koymuştur. Çünkü çiftçilikte, insanlar göçebe hayatından vazgeçerek devamlı bir aile ocağı açmışlardır. Diğer taraftan insanlar yeraltından madenleri çıkarmaya, bunları sanatlarında kullanmaya başladılar, resmi ve yazıyı icat ettiler ve iyiden iyiye medenileştiler. Hâsılı, evlatların içinde yaşadığımız cemiyet hayatı insanı daha mesut etmiştir.

Nitekim insanlar sosyal varlıklardır ve yalnız başlarına yaşayamazlar. İnsanların toplumsal bir varlık olması sebebiyle iletişimde ve etkileşimde bulunmaları da gerekmektedir. Bu sebeple insanların yalnız başlarına sadece kendileri ile baş başa kalmaları iletişim ve etkileşim halinde olması manasına gelmemektedir. Bu sebeple insanların bir arada yaşamaları ile medenileşme yolunda da ilerleme kaydettiklerinin göstergesi olarak ifade edilebilir.

Bir kere düşünelim; hatta en küçük bir ihtiyacımızı tek başımıza temin edebilir miyiz? Mesela, her gün yediğimiz ekmeği nasıl elde edebiliriz? Ömrümüzde bir defa sapan kullanmamış, çift sürmemiş, ekin biçmemiş, harman dövmemiş olduğumuzu düşünersek, diğer insanların yardımına ne kadar muhtaç olduğumuzu anlarız. İçinizde çiftçi evladı olanlar bile, buğdayı ekmek yapmayı bilmezler. Çünkü buğdayın ekmek haline gelebilmesi için daha birçok işler vardır. Bunları bir insan yalnız başına yapamaz.

Yazarın yukarıdaki ifadelerinden de görüleceği üzere insanların birbirlerine muhtaç bireyler oldukları sonucu çıkarılabilir. Nitekim buğdayın ekmek haline gelebilmesi için çiftçilik ile uğraşan bireylerin olması gerekmektedir. Her birey çiftçi olamayacağına göre çiftçi olmayan bireylerin ekmeğin üretiminden anlamayacakları için çiftçilere olan bağlılık önem arz etmektedir. Bu durum diğer meslekler için de geçerlidir. Bu sebeple bireylerin sosyal bir varlık olmaları sebebiyle topluluk halinde yaşamaları önemli hale gelmektedir. Birbirlerine yardım ederek bireyler medenileşmeye devam edecektir. Nitekim yazar aşağıdaki söylemi ile bunu destekler nitelikte konuşmaktadır.

Bir de unutmayalım ki, ihtiyacımız yalnız karnımızı doyurmaktan ibâret değildir. Giyinmek, iyi bir evde yaşamak, fikrimizi aydınlatacak kitaplar okumak gibi daha binlerce ihtiyaçlarımız vardır. Bunların hiçbirini yalnız başına göremeyiz. Diğer insanların yardımına ihtiyacımız vardır.

Bununla birlikte yazar ibtidai insan ile günümüz insanı arasındaki farklara değinmektedir.

Hayatta her şey değişir, eski zamanlarda yaşayan insanlarla, bugünkü insanlar arasında büyük farklar vardır. Bugünkü insan, tamamen medenîleşmiştir. Duygusu düşüncesi tamamen incelmıştır. Binlerce seneden beri akli ve hissi yüксеle yüксеle olgun adam olmuştur. Eski zamanlarda yaşayan insan, en küçük ihtiyaçlar içinde bile çırpınırdı. Bugünkü insan, iyi ve asil duygular ve ihtiyaçlar içinde yaşayan ve bu ihtiyaçlarını görebilen insandır.

İnsanın ihtiyaçları pek çoktur ve her gün biraz daha çoğalmaktadır. Diyebiliriz ki; iyi ihtiyaçları en çok olan insanlar, en çok medenî olan insanlardır. Medenîleşmeyen kabilelerin ihtiyaçları çok azdır. Hele vahşi kabileler arasında yiyip içmekten başka bir ihtiyaç yoktur. Onlar bir eve bile ihtiyaç görmemişlerdir. Ağaçlar altında, mağaralarda yaşarlar. Hayvandan farkları hemen yok gibidir. Halbuki bugün bizim, binlerce ihtiyacımız vardır. Ve biz bu ihtiyaçları el birliğiyle görmekteyiz.

Nitekim yazarın ibtidai insan ile günümüz insanı arasındaki söylemleri incelendiğinde, hayatta her şeyin değişim halinde olduğunu ve eski zamanlarda yaşayan insanlar ile günümüz insanları arasında önemli farklılıklar olduğundan bahsetmektedir. Bu bakımdan günümüz insanının eski zamanlardaki insanlardan farklı olarak bugün tam anlamıyla medenileştiğinden bahsedilmiş ve eskiden insanların küçük ihtiyaçlar için dahi çok çaba harcadıklarını ancak bugün insanların ihtiyaçlarına daha kolay ulaşır hale geldiğinden bahsedilmiştir. Nitekim medenileşmeyen ve kabile tarzı hayat sürdüren eski zamanda yaşayan insanların ihtiyaçlarının da medeni insanlara nazaran daha az olduğu ifade edilmiştir. Eskiden insanların mağaralarda, ağaçların altında yaşadığı ve bu sebeple ihtiyaçlarının sınırlı olduğu ancak günümüze geldiğimizde ise insanların medenileştikleri ve ihtiyaçlarının arttığı ve bu sebeple yalnız başına yaşamayacağından söz edilmektedir. Bu bakımdan günümüzde insanların ihtiyaçlarının çeşitli olması sebebiyle bu ihtiyaçların da el birliğiyle görülmesi gerektiğinden bahsedilmiştir.

Bununla birlikte yazar, günümüz insanlarının eski zamanlardaki insanlardan en önemli farkının düşünmek olduğundan bahsetmiştir. Bunu da aşağıdaki söylemiyle ifade etmektedir.

İbtidâi insanlarla, bugünkü insanları birbirinden ayırt eden noktalardan biri de bugünkü insanların birbirlerini, eski zamanda yaşayan insanlardan daha çok düşünmesidir. Eski zamanlarda insan yalnız kendisi ve nihayet ailesi için çalışır ve yaşardı. Diğer insanlara karşı vazifesi olduğunu asla bilmezdi. Halbuki bugün insanlar diğer insanlara da yardım etmeyi vazife bilmişlerdir.

Yazar yukarıdaki söyleminde eski zamanlarda yaşayan insanların sadece kendisi ve ailesi için yaşadığını ve bu sebeple diğer insanlar ile olan ilişkilerinin sınırlı olduğu ifade etmektedir. Nitekim diğer insanlar ile ilgili olarak iş birliğine ihtiyaçları olsa dahi bunun farkında olmazlardı çünkü etkili bir iletişim ve etkileşim söz konusu değildi. Günümüz insanlarına gelindiğinde ise eski zamanlardaki insanlardan farklı olarak düşünme yetilerinin öne çıktığı görülmektedir. Bu bakımdan günümüz insanları birbirlerine yardımcı olmak ve medenileşmek yolunda birbirlerine yardım etme konusunda daha hassas davranmaktadırlar.

Yazar hürriyet ile ilgili söylemlerinde de gençlere öğütler vererek hürriyetin nasıl kazanıldığı konusunda bilgiler vermektedir.

Hürriyet, başkasına zarar vermemek şartıyla her insanın istediği gibi hareket edebilmesidir. İşte eski zamanlarda insanlar böyle serbestçe hareket edemezlerdi. Bugünkü insan hakkı tanımış, yani doğruluğa iman etmiştir. Bugünkü insan hürriyeti kazanmak için kan dökmüştür ve esaretten kurtulmuştur. Evlatlarım, bugünün adamı

olduğunuzdan dolayı sevininiz. Çünkü bugünün insanı demek hakkın, hürriyetin âşığı demektir. Siz bütün iyilikleri hep hakta ve hürriyette bulacaksınız. Siz yalnız bugünün insanı değil, aynı zamanda sevgili ve genç cumhuriyetimizin de ilk nesli, ilk evlatlarıdır. Bu i'tibarla ne kadar bahtiyârsınız. Çalışınız ki "Türkiye Cumhuriyeti" yarın sizin ellerinizde sizin gayretlerinizle, sizin fedakârlıklarınızla yükselsin ve nurlansın!

Yazarın yukarıdaki ifadelerinden de görüleceği üzere, hürriyetin başkalarının hürriyetine zarar vermeyecek bir niteliği olduğundan bahsedilmiş ve günümüzde insanların bugünkü hürriyetlerini kazanabilmelerinin esaretten kurtularak yaşadığı ifade edilmiştir. Nitekim bugünün insanının hürriyet âşığı olduğu ifade edilmiş ve genç cumhuriyetin ilk evlatları olarak okuyan bu gençlerin bu bilinçte olmalarının büyük önem arz ettiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğinin hürriyet âşığı olan bu gençlerin elinde olduğu ve gençlerin çalışmaktan vazgeçmeyerek bunun başarılması noktasında önemli görevler üstlendiğinden bahsedilmektedir.

Nitekim yazarın eserin bu bölümünde açıklamış olduğu söylemlerin özeti aşağıdaki şekilde ifade edilebilir;

En eski zamanlarda, insanlar hayvanlar gibi yaşarlardı. Kuvvetli zayıf olanı ezerdi. İnsanlar kavîlere karşı haklarını korumak için cemiyetle yaşamaya mecbur olmuşlardır. İnsanın cemiyete borçlu olduğu nimetler pek çoktur. Yüzlerce ihtiyacımızı ancak cemiyet sayesinde görebilmekteyiz. Bugün gördüğümüz medenî eserler, hep cemiyet halinde yaşayan insanların eseridir. İbtidâî insanlarla bugünkü insanlar arasında da büyük farklar vardır. Bugünkü insan medenîleşmiştir. Duygusu, düşüncesi incelmıştır. Bugünkü insanlar birbirlerini, eski insanlardan ziyade düşünmekte ve birbirlerine yardım etmektedir. Bugünkü insanlarda vazife duygusu, hakka bağlanış ve hürriyete olan aşk daha büyüktür.

Yazar bölümün sonunda da aşağıdaki soruları oluşturmuş ve bölüm ile ilgili okuyucuların bilgilerinin sınanması amaçlanmıştır. Sorular incelendiğinde bölümde bahsedilen hususlar ile ilgili ayrıntılı bir soru çerçevesinin oluşturulduğu görülmektedir.

- İnsan niçin cemiyetten ayrı yaşayamaz?
- Cemiyeti nasıl yaşayabilir?
- İnsanlar medenî hayata erişmek için ne türlü hayat geçirmişlerdir?
- Cemiyetin insana verdiği nimetler nedir?
- İbtidâî insanlarla bugünkü insanlar arasında ne farklar vardır?
- Bugünkü Türkiye'nin evlâdı olduğunuz için seviniyor musunuz ve niçin?

Yazar sa'y ile ilgili olarak açıklamış olduğu söyleminde sa'ydan gayret ve emek olarak bahsetmekte ve insanların ihtiyaçlarını karşılayabilmek noktasında ve başarılı olabilmek noktasında göstermiş oldukları gayret ve emek sa'y olarak ifade edilmektedir. Nitekim medeni hayatta karşılaşmış olduğumuz eserlerin, keşiflerin ve icatların

hepsinin insanların çalışması sonucu olduğundan bahsedilmiş ve bu sa'y ile birlikte eserlerin de başarılı eserler olduğundan bahsedilmektedir.

Evlatlarım; Hayat başlı başına kavgadır. Beşikten mezara kadar çarpışacağız. Fakat bu çarpışmada behemehâl galip gelmeliyiz. Bu ise ancak çalışma ile olur. Medenî âlemde gördüğümüz bütün eserler, keşifler, îcatlar hep insanların çalışması ile husule gelmiştir. Bugün gördüğünüz şimendifer, tahte'l-bahirleri, tayyareleri, vapurları, otomobilleri, telsiz telgrafları hep insanlar çalışarak, yapmışlardır. Eğer çalışmasalardı bu eserler vücut bulamazdı. İşte insanların ihtiyaçlarını başarabilmek için sarf ettikleri gayret ve emeğe (sa'y) denir.

Bununla birlikte yazar sa'y ile ilgili olarak insanların çalışmaktan asla vazgeçmemesi ve çalışan insanın da başarılı olacağının altını çizmektedir.

Evlatlarım, hepimiz çalışmaya mecburuz. Çalışırsak hem kendimizi hem âlemimizi ve vatanımızı mesut ederiz. Çalışanlar dâima muvaffak olmuşlardır. “Kristof Kolomb” Hindistan’a bir yol ararken ne kadar tehlikelere göğüs germiş ve nihayet bu emeklerinin mükâfatını görmüştü. Yani Amerika’yı keşfetmişti. Hayatta en çok muvaffak olan insanlar, devamlı ve muntazam bir surette çalışanlardır.

Nitekim yazarın yukarıdaki ifadeleri incelendiğinde, hayatta istediğini elde eden insanların sürekli ve muntazam bir şekilde çalışan insanlar olduğu sonucuna varılabilir. Bununla birlikte tüm insanların yaşamış olduğu vatanın ve milletin mutluluğu için çalışmaktan zorunda olduğu ve nasıl ki Colomb’un Amerika’yı keşfetmesi gibi insanların da çalışmaktan asla vazgeçmemeleri gerektiğinin altı çizilmiştir.

Bununla birlikte yazar bu bölümün sonunda da çalışan insanların ehemmiyeti ile ilgili aşağıdaki sözleri ifade etmiş ve gayret gösteren insanların başarıya ulaşabileceklerini ancak çalışmayan insanların tam aksine vatanlarına zararı dokunacağını ifade etmekte ve bu söylemini de aşağıdaki şekilde dile getirmektedir.

Beşikten mezara kadar çalışmaya mecburuz. Çalışanlar dâima muvaffak olmuşlardır: Kristof Kolomb garbtan Hindistana yol ararken Amerika’yı keşfetmiştir. Çalışmayan bir insan vatani için hiçbir hizmet görmemiş demektir. Çünkü sa'y bizi iyiliğe sevk eder. Bilakis çalışmayanlar vatanlarına muzır olurlar.

Yazarın toplumsal uyum kategorisinde incelemiş olduğu bir diğer kavram teşarük ve tesanüd kısacası iş bölümü olmaktadır. Yazar bazı işlerin birlikte çalışılarak iş bölümü içerisinde yapıldığında daha az zamanda daha hızlı yol alındığını belirtmiş ve bunu aşağıdaki söylemi ile dile getirmiştir.

Çalışmanın faydalarını öğrendiniz. Şimdi de birçok kimselerin bir arada çalışmalarını öğreneceksiniz. Bazı işler vardır ki, bir kimse tarafından yapılması kâbil değildir. Hatta bir işin bazı taraflarının bile bir kişi tarafından icrâsı gayet güçtür. Bunun

için bazı işlerin birçok kimseler tarafından birlikte yapılması lâzımdır. İşte bir işin başarılması için birçok kimselerin aynı sûrette çalışmalarına “teşârük” yahut “birleşme” denir. Bir zamanlar, çalışmalarını birleştiren insanlar aynı işi hep birden aynı sûretle çalışarak yapıyorlardı. Daha sonra aynı işin yapılması için her birinin bu işin yalnız bir kısmını yapması daha faydalı görüldü. Ve aralarında bir “iş bölümü” oldu. Mesela bir kitabın tertibi için matba’ada, işçilerden bir kısmının harfleri dizmesi, bir kısmının kâğıdı makineye vermesi, bir diğer kısmının makineyi çevirmesi gibi, işler işçiler arasında bölündü. Bu sûretle “birleşme” gitgide bir “iş bölümü” vücûda getirmiştir yani kuvvetlerini birleştirenler aralarında işleri bölmeye başlamışlardır.

İş bölümünün insanlar için pek çok faydası vardır. Bunları birer birer sayalım:

- İş bölümü, insanların işgüzarlığını artırır. Bir işin yalnız bir kısmıyla uğraşan adam, o işte daha hünerli, daha marifetli olur. Mesela, matba’ada hurûfâtı dizen mürettib, dâima bu işle uğraşınca, tertipte de çok mamur olur. Çeviklik gösterir. Bu işle uğraşmayan bir kimsenin bir saatte göreceği işi o, on dakikada görür.
- İş bölümü insana vakit kazandırır. Yukarı misaldeki mürettib, yerini ve elindeki aletleri değiştirmede için vaktini daha iyi kullanır. Aynı mürettib, aynı zamanda mesela matbaa makinasını da kendisi çevirmek mecburiyetinde kalsa, vakit vakit yerini ve aletlerini değiştireceği için daha çok vakit sarf etmeye mecbur olurdu.
- Evlatlarım; Bilirsiniz ki, vaktin çok kıymeti vardır. (Vakit nakittir) derler, ne kadar doğrudur. Vakitten kazanılınca, adeta para kazanılmış olur.
- İş bölümü, insanlara yeni yeni keşifler, ihtiralar için yol açar. Bir adamın vakti dâima bir iş üzerinde olunca, o adam işini daha kolaylıkla görebilecek vâsıtalar keşfeder. Telefonlar, şimendiferler, otomobiller, hep iş bölümü sayesinde olmuştur.
- İş bölümü, işinin fiyatlarını ehvenleştirir. Çünkü işini fiyatı, onu meydana getirmek için sarf edilen vakte ve emeğe göredir. Bir şey için ne kadar çok vakit ve emek sarf olunursa o şeyin fiyatı o kadar yüksek olur.

İş bölümü, az vakit ve az emek sarf ettirdiği için eşyanın fiyatı tabiatıyla ehven olur. Mesela önünüzdeki kitap, eğer iş bölümü ile vücûda getirilmemiş olsaydı, onu ucuz bir fiyata alabilir mi idiniz? Düşününüz bir kere, bu kitap için ne kadar kimse çalışmıştır? Onun yapılmasında muharririnin, mürettibinin, matbaacının, kitapçının, kâğıtçının, mücellidinin ayrı ayrı çalışmaları vardır. Fakat iş bölümü sayesinde kitabı ucuz tedârik edebiliyorsunuz.

Yazarın toplumsal uyum kategorisinde incelemiş olduğu kavramlardan bir tanesi de hak ve vazife olmaktadır. Hak ve vazifenin birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğunu ifade eden yazar örneğin sadaka vermeyi kanunların emretmemesine rağmen bunun bir ahlak borcu olarak bireyler tarafından yerine getirilmesini önerir. Bunun için aşağıdaki söyleminin altını çizer.

Efendiler; ilk musâhabemde insanların cemiyet halinde yaşadıklarını söylemiştim. Cemiyetin baki kalabilmesi de insanların birbirleriyle hoş geçinmelerine bağlıdır. Şu hâlde her insanın diğer insanlarla hoş geçinmesini temin etmek için bir kâideye riâyet etmesi lâzımdır. İşte bu kâide “hak” dır. Bir cemiyette yaşayan insanlar için böyle bir kâide olmazsa, insanların aralarında mücâdele eksik olmaz. Herkes her istediğini yapabilirse, cemiyette hoş geçinmek kâbil olmaz. İşte insanları fenalıklardan

alıkoyan, birbirleriyle hoş geçinmeye mecbur eden kâide “hak”dır. Şu hâlde hak; Cemiyet halinde yaşayan insanlar için yine o cemiyet tarafından konmuş bir kâidedir. Bu kâideyi bozmak isteyenler için ayrıca cezalarda tayin olunmuştur. Hak olunca vazife de vardır. Yani hak ve vazife karşılıklıdır. Ben bir başkasının hakkına riâyet ediyorum. Bu, vazifemdir. Fakat başkasının da benim hakkıma tecâvüz etmemesini istemem hakkımdır. Hâsılı, hak ve vazife birbirinden ayrılamaz. Yani vazife, hak denilen kâidenin behemehâl yapılması demektir. Hakkımızı ve vazifemizi kendi kendimize bilebiliriz. Hatta kânunların emir ve nehy etmediği birçok şeyler vardır ki, vicdânımız onları da bize öğretmiştir. Mesela kânun bize fakirlere sadaka vermeyi emretmemiştir. Fakat biz bunu bir ahlak borcu biliriz ve seve seve yaparız.

Yazarın toplumsal uyum kategorisinde incelemiş olduğu başka bir kavram da milletimize karşı vazifelerimizdir. Yazar bu kategoride öncelikle vatan ve millet kavramlarını açıklayarak bireylerin üzerine düşen sorumluluklardan bahsetmektedir. Bu doğrultuda her vatandaşın temel vazifesinin vatanını sevmek ve bir ömür vatanına hizmet etmek olduğunu ifade eder. Nitekim bütün vazifeler vatan vazifesinin bir gereği olduğu için vatan vazifesinin en mukaddes vazife olduğundan bahsederek aşağıdaki söylemini dile getirir.

Her vatandaşın en mukaddes vazifesi, vatanını sevmek ve ona karşı ömrünün son dakikasına kadar hizmet etmektir. Evlatlarım; vatana karşı olan vazifemiz, her vazifeden mukaddestir. Çünkü bütün vazifelerimiz, vatan vazifesine bağlıdır. Vatan mahvolursa, her şey mahvolmuş demektir. Bundan dolayı vatanın menfaatini ve namusunu muhâfaza için her arzuyu, her şeyi bilâ tereddüt fedâ etmeliyiz. Türk tarihinin şanlı sahîfeleri, hep vatan uğrunda hayatını fedâ eden kahramanlarla doludur. Vatani ve milletin istiklâlini kurtarmak için Anadolu’da, düşmanın tecâvüzlerine karşı koyan, aziz yurdumuzu kurtaran büyük kumandanlarımızın kahramanlıkları vatan muhabbetinin birer parlak misâli değil midir?

Ayrıca yazar, vazifenin bekçileri başlığı altında vicdan, halkın fikri, sıhhati korumak, kanun ve din kavramlarının önemine değinmiştir. Bu sebeple en fena insanların dahi halkın fikirlerinden çekindiğini ifade etmekte ve halkın fikirlerinin toplumun vazifesini yerine getirmesinde önemli bir konu olduğunu belirtmektedir. Yine kanunların cemiyetin rahatının bozulmaması maksadıyla vazifenin önemli bir bekçisi olduğunu ileri sürerek diğer kavramlar ile ilgili olarak da aşağıdaki açıklamaları yapar.

Vazifenin birinci bekçisi (vicdân)dır. Vazifemizi yaptığımız zaman kalbimizde bir ferahlık duyarız. Bilakis fena bir harekette bulunursak, yani vazifemizi yapmazsak kalbimizin üzüldüğünü hissederiz. Bize bu ferahı veren veya üzen (vicdân)dır. Vicdân, iyiyi fenadan ayıran bir kuvvettir. Bu kuvvet her insanın doğuşunda vardır. Vazifenin ikinci bekçisi, (halkın düşüncüsü)dür. Buna (efkârı âimme) derler. En fena insanlar bile

halkın düşünüşünden çekinirler. Hayırsızlar bile halk tarafından kendisinin hayırsız tanınmamasını ister. İşte etrafımızdaki insanların bizi fena tanımları korkusu, bizim için fena düşünmeleri endişesi, bizi vazifeye sevk eder. Bu sûretle (halkın düşünüşü) vazifenin bekçiliği hizmetini görür. Vazifenin bir bekçisi de sıhhatimizi korumak endişesidir. Nefse karşı vazifesini yapmayan, mesela içki kullanan, tütün içen insanlar bir müddet sonra sıhhatlerini kaybederler. Sağlam bir vücuda mâlik olmayı isteyen bir insan nefesine karşı olan vazifelerine dikkat etmeye mecburdur. Vazifenin dördüncü bekçisi (kânun)dur. Kânun, cemiyetin rahatını bozan için yapılmış bir kâidedir. Bu kâide, cemiyetin rahatını bozanlara, ceza tayin etmiştir. Kânunun cezalarından çekinenler vazifelerini iyi sûretle yapmaya mecburdurlar. Din de vazifenin bir bekçisidir. Ahirette mükâfat ve mücâzât için Allah'ın huzuruna çıkacağını düşünen kimse, dünyada vazifesini yapmaya çalışır.

Yazar, insanların birçok vazifesi olduğunu ve bu vazifesini yerine getirmemesi sebebiyle de bundan sorumlu olması gerektiğini ifade etmektedir. Nitekim ailesine ve vatanına karşı olan vazifenin bir insanın en önemli vazifesi olduğundan hareketle, bu vazifelerin yerine getirilmemesinden de bireyin kendisi sorumlu olmaktadır. Yazar bunu aşağıdaki şekilde açıklamaktadır.

Her hakkın karşısında vazife olduğunu söylemiştim. Her vazifenin karşısında da bir mes'ûliyet vardır. İnsan vazifesini yapıp yapmamaktan dolayı mes'ûldür. Nefse, ailesine, vatanına, insaniyetine, halka karşı vazifelerini yapmayan kimse mes'ûldür. Bu mes'ûliyet yalnız kânun karşısında olan mes'ûliyet değildir. İnsanın vicdânı karşısındaki mes'ûliyeti, kânun karşısındaki mes'ûliyetinden daha büyüktür. Fakirlere muâvenet etmek, insanın vazifesidir. Bu vazifeyi yapmayan adam kânunen cezaya uğramaz. Fakat vicdân nazarında mes'ûldür. Vicdânı onu her zaman mes'ûl eder. Yani vicdân azabından kurtulamaz.

Yazarın incelemiş olduğu bir diğer konu da hayat ve sıhhatin muhafazası olmaktadır. Nitekim yazar insanın kendisine karşı en büyük görevlerinden birisinin hatta en büyüğünün kendi hayat ve sağlığını koruması olarak ifade etmektedir. Bunun için insanların yemek, içmek ve hava solumak şeklinde sıralanabilecek olan temel gıdaları alması ve vücuduna iyi bakması önem arz etmektedir. Yazar bunu aşağıdaki şekilde açıklamaktadır.

İnsanın kendisine karşı olan vazifelerinin en büyüğü hayat ve sıhhatin muhâfazasıdır. Sıhhat ve hayatın muhâfazasına dikkat etmeyenler, diğer vazifelerini de yapamazlar. Hayat ve sıhhatimizi muhâfaza edebilmek için, hıfz-ı sıhhat kâidelerine riâyet etmeliyiz. Vücûdumuza bakarsak ruhumuzu da bakmış oluruz. Çünkü fikrimiz, kalbimiz hep vücûdumuzun sıhhatine bağlıdır. Kalbimizin intizâmla işleyebilmesi, temiz bir kan ile sulanmasına bağlıdır. Bu ise yemek, içmek, giyinmek, hava vesâir hususlar da hıfz-ı sıhhat kâidelerine riâyet etmekle olabilir. Hâsılı insanın birinci vazifesi, mümkün olduğu kadar iyi yaşamak için lâzım geleni yapmaktır. Sağlam olmayan vücut hiçbir vakit mesût olamaz.

Yazarın üzerinde durduğu bir diğer konu da ilim tahsili olmaktadır. İnsanların kendilerini cehaletten koruması için ilim öğrenmelerinin zorunlu olduğunu ifade eden

yazar ilk mekteplerin de bu konuda önemli görevleri olduğunu ifade etmiştir. Nitekim her bireyin matematik, coğrafya ve diğer bilgileri öğrenmesi gerektiği özellikle dünya hakkında genel bilgilere sahip olmasının önemli olduğu hakkında açıklamalar yapmaktadır.

Nefsimize karşı olan vazifelerimizden biri de tahsîl-i ilimdir. Cahil kimselerin kadr ve şerefi yoktur. O gibilerin ne nefislerine ne de vatanlarına faydası vardır. Dünyada her zenginliği, her saâdeti, her iktidarı vücûda getiren ilimdir. İlimsiz insan, meyvesiz ağaç gibidir. İnsan kendini cehâletten kurtarmak için ilim tahsîl etmeye mecburdur. Herhangi meslekte ve sanatta bulunursa bulunsun, herkese lâzım olan bir tahsîl derecesi vardır ki, o da (ilk tahsîl) dir. Efendiler, ilk tahsîl, işte sizin şimdi gördüğünüz tahsîldir. Bu tahsîl ilk mekteplerde verilir. İlk mektepler de insan, hayatta kendisi için en ziyâde lâzım olan malûmatı öğrenir. Herkes, biraz hesap, biraz coğrafya, biraz hendese bilmeye, vatanının ve dünyanın tarihi hakkında malumat sahibi olmaya, malumatı vataniye denilen ve hayatta herkese yarayan bazı malumatı öğrenmeye, kendi ata lisanını bilmeye mecburdur.

Milletimize karşı vazifelerimiz kadar yazarın toplumsal uyum kategorisinde incelemiş olduğu bir diğer önemli kavram da beşeriyete karşı vazifelerimiz olmaktadır. Yazar her insanın diğer insanları düşünmesi gerektiğini ifade ederek aileye ve vatana karşı olan vazifenin diğer insanlara da olan bir vazife gerektirdiğini ifade eder ve aşağıdaki söylemini dile getirir.

Evlatlarım; bugün sizi sizin gibi bir nefse mâlik olan diğer insanları düşünmeye sevk etmek istiyorum. Ailemize, vatanımıza karşı vazifemiz olduğunu bilmek, diğer insanlara ve diğer milletlere karşı nefret ve hakâret etmemizi icap etmez. Diğer insanların da bizim gibi bir insan olduğunu düşünmek, onlara karşı da birtakım vazifelerimiz olduğunu anlamaya kâfidir. Biz kendimiz için hak olarak her neyi tanıyorsak, onu başkaları için de hak olarak tanımalıyız. Hayatımıza, malımıza, namusumuza, başkasının tecâvüz etmesini istemeyiz; o halde böyle bir tecâvüz başkalarına da layık görülmemelidir. İşte başkalarına karşı riâyete mecbur olduğumuz bu büyük vazife ye (adâlet) denir.

Adâlet bize iyilik ve hürmet temin eder. Başkalarına karşı doğru hareket edersek, onlar tarafından da aynı sûretle muâmele görürüz. Aksi takdirde başkalarından göreceğimiz muamele, fenalıktan başka bir şey değildir.

Yazarın toplumsal uyum kategorisinde incelemiş olduğu bir diğer kavram hemşehrilik vazifeleri olmaktadır. Yazar burada bir şehrin adeta bir ev olduğunu ifade ederek insanların birbirleriyle aynı evde yaşayan birer kardeş gibi olmaları gerektiğinin altını çizer. İnsanların her şehirde kendilerine birer temsilci seçerek o şehrin idaresi noktasında kendilerine vazife yüklediğini ifade eder ve bunu aşağıdaki söylemi ile açıklar.

Aynı şehir ve kasabada oturan kimselere (hemşehri) derler. Bir şehir âdeta bir ev gibidir. Bir evde oturanlar nasıl biri diğerine bir kardeş gözüyle bakarlarsa, bir şehirde

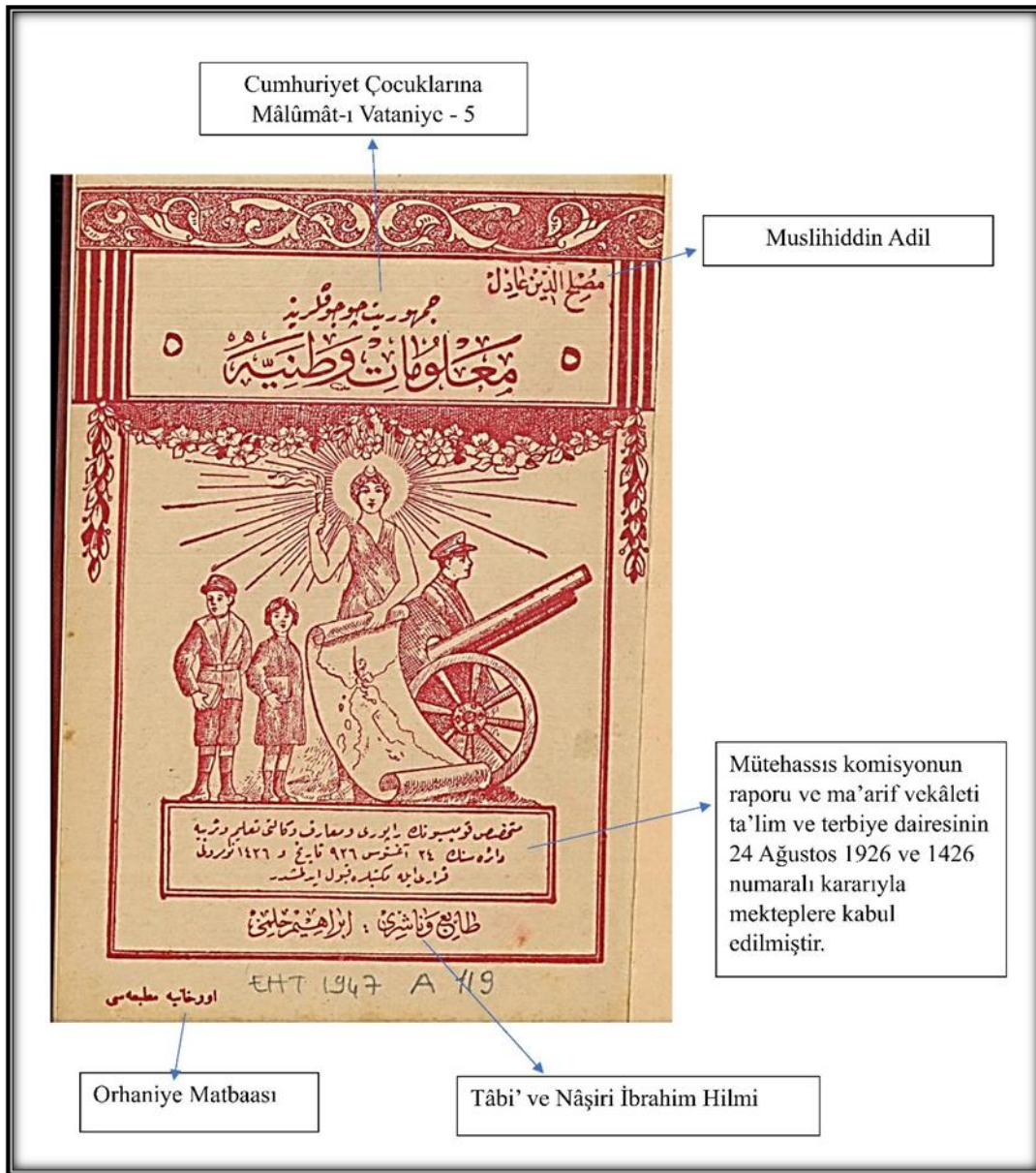
oturanlarında birbirlerine karşı aynı duyguları vardır Hâsılı hemşehrilerin, şehre karşı olan birtakım vazifeleri vardır. Bu vazifeleri, kânunda o şehir halkına bırakmıştır. Halk bu vazifeleri yapmak için, içlerinden bazı kimseleri seçerek bir (idâre) teşkil ederler. İşte bu idâreye (belediye) denir. Bir büyük şehrin idâresi gibi, küçük bir köyün idâresi de bir (belediye)dir. Şehrin temizliğini, intizâmını, binaların güzelliğini, şehir halkının sıhhatini, yollarının genişliğini, sokaklarının tenvirini, bahçelerinin tanzimini, mekteplerini, hâsılı şehre ait bütün işleri düşünen bu idârenin nasıl teşekkül ettiğini size anlatayım: Bir şehir halkı evvela, aralarından bazı kimseleri belediye a'zâsı olarak seçerler. Tabî'atıyla bu seçilen kimseler şehrin en akıllı, en muhterem adamlarıdır. Bunlar (belediye meclisini) teşkil ederler. Sonra belediye meclisi de kendi a'zâsı arasından birini, reîs olmak üzere intihâb eder. Bu zâta (belediye reîsi) denir. Şehrin bütün işlerine belediye meclisi karar verir. Yapacağı işler için lâzım olan parayı halkından ne sûretle toplayacağını kararlaştırır ve bu kararları (belediye reîsi) icrâ eder. Belediye reîsi, şehri temsil eder. Bazı şehre bir büyük misafir gelse, şehir halkı nâmına o kabul eder ve ona ikrâm eder. Şehir nâmına bir şey söylenmek lâzım gelse o söyler. Bunun için belediye reîsi olmak şerefli bir şeydir. Köylerde de (belediye idâresi) vardır. Fakat köylerde bu işleri gören meclise (köy ihtiyâr meclisi) denir. Bu ihtiyâr meclisi a'zâsı aynı belediye meclisi a'zâsı gibi köy halkı tarafından seçilir. Köy halkı köye birde (muhtar) seçer ki, bu da köyün belediye reîsi demektir. Köylerde köy idâresini işte bu (ihtiyâr meclisi) ile (muhtar) görür.

Yazarın toplumsal uyum kategorisinde incelemiş olduğu kavramlardan bir tanesi de vatandaşlara teveccüh eden vazifeler olmaktadır. Yazar burada bir şehirde yaşayan halkın sıhhatli olmasının ve buna dikkat etmesinin diğer insanlar için de birere vazife olduğunu ifade etmekte ve meskenlerin sıhhatli birer yaşam alanı olması noktasında vatandaşların üzerine düşen sorumluluklardan bahsetmektedir. Vatandaşların temiz bireyler olmalarını, sağlıklı su içmelerini, sağlıklı beslenmelerini ve spor yapmalarını tavsiye eden yazar, bunu aşağıdaki söylemleri ile açıklamaktadır.

Bir şehir halkının sıhhatli ve sağlam olması, o şehirde yaşayanların sıhhat kâidelerine tamamıyla dikkat etmelerine bağlıdır. Bu cihetle her âile kendi evinde bu kâidelere ne kadar riâyet ederse, hemşehrilik vazifesini o kadar iyi îfâ etmiş olur. Evvel emirde evlerin sıhhat şerâitine uygun olması lâzımdır. Bir ev rutûbetli ve bataklık mahallerden uzak bir mahalde güneşin girmesine müsâit bir sûrette inşâ edilmiş olmalıdır. Rutûbetli ve güneşsiz bir ev, hastalıklar için ocak olur. Güneş girmeyen eve, doktor girer. Bir şehir halkının sıhhatli ve sağlam olması, o şehirde yaşayanların sıhhat kâidelerine tamamıyla dikkat etmelerine bağlıdır. Bu cihetle her âile kendi evinde bu kâidelere ne kadar riâyet ederse, hemşehrilik vazifesini o kadar iyi îfâ etmiş olur. Beden hıfzu's-sıhhası, temiz su ve hava, bedenî terbiyeBir şehirde belediyelerin vazifelerine mukâbil vatandaşlara teveccüh eden vazifeler de vardır. Bunlardan birincisi evlerde sıhhate riâyet etmektir. Evvel emirde evlerin sıhhat şerâitine uygun olması lâzımdır. Bir ev rutûbetli ve bataklık mahallerden uzak bir mahalde güneşin girmesine müsâit bir sûrette inşâ edilmiş olmalıdır. Rutûbetli ve güneşsiz bir ev, hastalıklar için ocak olur. Güneş girmeyen eve, doktor girer. Güneşli bir evde muzır mikroplar yaşayamaz. Verem en ziyâde güneşten mahrum ve rutûbetli evlerde yaşayanlar arasında görülür. Kışın odalarda ısınmak meselesi de pek mühimdir. Odalar da matlup olan hararet 10 derece ile 16 derce arasında olmalıdır. Hareketsiz oturulan yerlerde 16 ve hareket edilen odalarda 10 derece hararet kâfidir. Evlerimizde içeceğimiz suların saf ve berrak olmasına,

teneffüs ettiğimiz havanın dâima temiz bulunmasına i'tina etmeliyiz. Temizlik bütün hastalıkların düşmanıdır. Sağlam olmamız için, her şeyden evvel bedeni terbiyemize dikkat etmemiz lâzımdır. Sporlar, idmanlar, yiyip içmek, uyumak kadar mühim bir ihtiyaçtır. Yiyip içeceğimiz şeylerin iyi olmasına dikkat etmek, bedenimize karşı ifa edeceğimiz vazifelerin en mühimmidir. Su, en iyi bir gıdadır. Vücudun dörtte üç nisbetinde terkinde dahil olduğu için lüzumludur. İntizam çalışmanın birinci şartıdır. Bir insan ne kadar fazla çalışırsa çalışsın, eğer muntazam çalışmayı bilmiyorsa hiçbir fayda elde edemez. Sıhhatimizi koruyabilmek için en iyi çare “temizlik” dir. Soğuk banyo, sıcak banyo kadar iyi temizlemezse de başka faydası vardır. Kanın deveranını şiddetlendirir ve sinirleri tanzim eder. Eğer derece hararet 15 ile 20 derece ise müddeti on dakikayı tecâvüz etmemelidir. Deniz banyoları da vücuda faydalıdır. Denizin tuzu ve dalgaların darbeleri vücuda pek nâfidir. Deniz banyosunun müddeti de 10 dakikadan ziyade olmamalıdır.

Resim 2. Malumat-ı Vataniye-4 adlı kitabın kapak resmi

Kaynak: Muslihittin, A. (1926)

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET ÇOCUKLARINA MALUMAT-I VATANİYE-5 ADLI DERS KİTABININ İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın ikinci bölümünde Malumat-ı Vatanîye-5 adlı ders kitabının incelemesi yapılmaktadır. Bu çerçevede, kitaba ilişkin künye bilgileri verilmiş daha sonra kitap genel bir çerçevede analiz edilmeye çalışılmakta, ayrıca bazı dikkat çekici noktalara da değinilmektedir.

1. KİTABIN KÜNYE BİLGİLERİ

Kitabın tam adı *Cumhuriyet Çocuklarına Malûmât-ı Vatanîye 5'tir*. Muslihiddin Adil tarafından 1926 tarihinde yazılan ve İstanbul'da Orhaniye Matbaası'nda basılan "*Cumhuriyet Çocuklarına Malûmât-ı Vatanîye*" adlı eser 94 sayfadan oluşmaktadır. Eserin kapağında en üstte *İlk Mektep-Dördüncü Sınıf* ibareleri yer almakta, kitabın isminden sonra "*Mütehassıs Komisyonun Raporu ve Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesinin 24 Ağustos 1926 Tarih ve 1426 Numaralı Kararı ile Mekteplere Kabul Edilmiştir.*" ifadesi bulunmaktadır.

2. GENEL BİR BAKIŞ

Kitabın tam adı *Cumhuriyet Çocuklarına Malûmât-ı Vatanîye 5'tir* ve Muslihiddin Adil tarafından 1926 tarihinde yazılan eser İstanbul'da Orhaniye Matbaası'nda basılmıştır. Kitabın ilk bölümü Vatan, Millet, Devlet ve Hükümet kavramlarının açıklanmasıyla başlamakta ve hükümetin muhtelif şekilleri hakkında bilgiler verilerek devam etmektedir. Bununla birlikte en iyi hükümet modelinin nasıl olması gerektiği hakkında bilgiler verilerek cumhuriyet yönetiminin halk için faydalarına değinilmektedir. Devamında milli kurtuluş mücadelesi ile halkın kurtuluş mücadelesinde göstermiş olduğu vatanseverlikler anlatılarak akabinde milletin meclisinin nasıl kurulduğu hakkında bilgiler verilmektedir. Teşkilatı esasiyenin milletin menfaati yönündeki faydaları sıralanarak vatandaşların siyasi hakları hakkında açıklamalarda bulunan yazar bireysel hürriyetlerden bahsederek vatandaşların haklarını sıralamaktadır. Sonrasında vatandaşların hakimiyetin esası olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma usul ve esasları hakkında bilgiler verilerek cumhurbaşkanının görev ve yetkileri açıklanmaktadır. Devamında yürütme organı olan icra vekilleri heyetinin görevlerinden bahsedilmiş ve asayiş ve inzibat işlerinin sağlanmasında görevli olan

polis ve jandarma hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca adliye teşkilatı hakkında bilgiler verilerek yargı organının görev ve yetkileri açıklanmıştır. Bununla birlikte devletin belediye hizmetleri hakkında bilgiler verilerek bunun yanı sıra vatandaşların da devlete karşı olan vazifelerinden bahsedilmiştir. Özetle, devletin yasama, yürütme ve yargı organlarının görev, yetki ve sorumlulukları açıklanarak devlet teşkilatı içerisinde idarenin ve vatandaşların vazifeleri hakkında bilgiler verilmiştir.

3. ESERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yazar, Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye-5 adlı eserine Vatan, Millet, Devlet ve Hükümet kavramlarının açıklanması ile başlamıştır. Bu çerçevede bu kavramların hepsinin farklı anlamları olduğunu ifade etmekte ve özellikle vatan kavramının diğer bütün kavramlardan kuvvetli olduğunu savunmaktadır. Nitekim bir millet ne kadar medeni olur ise vatana karşı olan sevgisinin ve muhabbetinin de o kadar artacağını ifade etmektedir. Yazar vatan, millet, devlet ve hükümet ile ilgili söylemlerini aşağıdaki şekilde açıklar.

Vatan muhabbeti, bütün muhabbetlerden kuvvetlidir. Herkes vatanını sever. Vatan nedir? Vatan denildiği zaman evvel emirde hatırıma gelen, doğup büyüdüğümüz şehirdir. Hâlbuki bu düşünüş tamamıyla doğru değildir. Bir kere ana babamızın tesadüfen bulunduğu bir ecnebi bir şehirde mesela Paris'te doğmuş olursak Paris bizim vatanımız olamaz. Paris halkı bizim mensup olduğumuz ırktan ve milletten değildir. O halk içinde bizi kimse vatandaş tanımaz. Şu hâlde ancak ailemizin dâimi bir surette yaşadığı yer bizim vatanımız olur. Çünkü orası bizim ırkdaşlarımızın bulunduğu yerdir ve aynı hükümete tabidir. Bir millet medeniyette ne kadar ileri giderse umumi vatana karşı muhabbeti o kadar artar. Millet nedir? Millet, aynı ırka mensup olan ve aynı lisanla konuşan, aynı dine salık olan insanların heyeti mecmuasıdır. Bir millet efradını birbirine bağlayan, din, dil ve dilin birliğidir. Onların birlikte elem gördükleri, birlikte mesut oldukları günler vardır. Bayramları ve matemleri beraber olmuştur. O cihetle onlar ayrı ayrı hükümetlerin tebaasından olsalar bile aralarında manevi bir bağ vardır. Bu bağlar hiçbir vakit çözülemez. Millettaş, aynı millete mensup olan kimselere denir. Bunların aynı vatanın evladı olması lazım değildir. Türkistan'daki bir Türk de bizim millettaşımızdır. Hükümet nedir? Hükümet, devlete ait hizmetleri gören insanlardan mürekkep heyettir. Bilirsiniz ki, devlet, vatandaşların menfaati için birçok hizmetler görmeye mecburdur. Fakat devlet hakiki bir şahıs değildir. Manevi bir şahıstır. Bu cihetle o hizmetleri görebilecek insanlar lazımdır. İşte devlet hizmetlerini gören insanların teşkil ettiği heyete hükümet denir. Millet ne olduğunu yukarıda söylemiştik. Ülke de bir devletin kanunlarının cari olduğu yerlerdir. Her devletin arazisi vardır. Bu arazinin yani ülkenin hudutları vardır. Vatandaşlara hüküm edecek kuvvete gelince: bu kuvvete hâkimiyet denir. Bir cemiyette yaşayan insanları emrine itaat ettirecek bir kuvvet olmazsa, o cemiyet devlet olamaz.

Yazar eserine hükümetin muhtelif şekilleri hakkında bilgi vererek devam etmektedir. Bu çerçevede hükümeti mutlak hükümet ve meşruti hükümet olarak ikiye ayırarak inceler. Mutlak hükümetlerde halkın işlere karışmaması sebebiyle bu hükümetlerin meşru hükümetler olmadığını ifade eder. Meşruti hükümetleri ise saltanat ve cumhuriyet olarak ikiye ayırır ve saltanatta padişahlık veya krallık sisteminin olduğunu; cumhuriyet yönetiminde ise devlet reisinin seçimle iş başına geldiğini belirtir. Yazar hükümet şekilleri ile ilgili olarak aşağıdaki açıklamaları yapar.

Devlet hizmetlerini hükümetin ifa ettiğini söylemiştik. Devlet hizmetleri muhtelif suretlerle görülebileceği için, hükümetler de muhtelif şekillerde görülür. Bu şekilleri iki büyük kısımda toplamak mümkündür. Birincisi mutlak hükümet; ikincisi meşrûti hükümettir. Mutlak hükümetler ilk zamanlarda bazı adetlere, kanunlara tebaan hükümet ederler. Fakat gitgide keyfi işlere başlarlar. Ortada kanundan eser kalmaz. Bunun için mutlak hükümet müstebit bir hükümet olur. Mutlak hükümetlerde halk hükümet işlerine karışmadığı için, bu nevi hükümetler meşru bir hükümet değildir. Burada hükümdar ve onun vezirleri, nazırları milleti daima keyif ve arzusuna göre idare ederler. Mutlak hükümet muharebeler doğurmuştur. Harici düşmanın hücumuna karşı koyabilmek için bir kumanda altında toplanmayı düşünen insanlar, bütün kuvveti tek bir adamın eline vermiş ve bu suretle mutlak hükümet tesis eylemiştir. Meşrûti hükümetler de başlıca iki şekil gösterir. Birincisi saltanat, diğeri cumhuriyet şeklidir. Saltanat şeklinde devlet reisi halk tarafından seçilmez. Padişahlık veya krallık kendisine babadan intikal eder. Cumhuriyet şeklinde devlet reisi seçilmek ile makama gelir. Bu seçilme de ya doğrudan doğruya halk tarafından yapılır. Yahut halkın vekili olan millet meclisi tarafından icra olunur. Amerika'da birinci usul, bizde ikinci usul kabul olunmuştur.

Yazar, hükümetin muhtelif şekilleri hakkında bilgi verdikten sonra en iyi hükümet modeli hakkında açıklamalarda bulunmaktadır. Bu çerçevede en iyi hükümet etme şeklinin cumhuriyet yönetimi olduğunu ifade eder ve şimdiye kadar padişahlık sisteminin milletin zararına işler yürüttüğünü belirtmiştir. Nitekim cumhuriyet modelinde ise halkın devlet reisini seçme imkânı olduğu için millet iradenin tam anlamıyla sahibi konumunda olmaktadır. Bunun için cumhuriyet yönetiminin kimsenin keyfi idaresi olmadığı için vatandaşlar için en iyi yönetim şekli olduğunun altını çizmektedir. Yazar bunu aşağıdaki söylemleri ile açıklamaktadır.

Meşruti hükümetlerin iki nevi olduğunu öğrendiniz. Bu iki nevi hükümetten en iyisi cumhuriyet şeklidir. Vakıan meşrûti sultanlıklarda da millet meclisi vardır. Ve kanunlar meclis tarafından kabul olunur. Fakat bu sultanlıkta padişahın da kendine mahsus bazı büyük salahiyetleri vardır. Padişah kanunları reddedebilir, padişah harp ilan edebilir, padişah sulh akdedebilir. Padişah Millet Meclisi'ni dağıtabilir. Hâlbuki padişahlar büyük iktidarlarını daima suiistimal etmişlerdir. Ve milletin zararına olarak hareket etmişlerdir. Bir millet padişahın kölesi değildir. Hür bir millette hakiki kuvvet bilâ kayıt ve şart milletin kendisindedir. Bunun için millet, kendisine devlet reisi yani reis-i cumhur olarak getireceği kimseyi de kendisi seçmek ister. Bu intihâbı muayyen bir müddet ile yapar. Mesela dört sene için seçer. Bu müddetten sonra yeni bir intihap

yapılır. Eğer millet, evvelki reis-i cumhurdan memnun ise tekrar onu intihâb eder. Değilse başka bir vatandaşı kendine reis-i cumhur olarak seçer. Cumhuriyetin halka verdiği faydalar pek çoktur. Cumhuriyet'te halk kimsenin keyif ve iradesine tabi olmadığını bilir ve kendi iradesini istediği ve kendine faydalı gördüğü vecihle kullanır. Bu asırda yaşayan milletlerin birçoğu en iyi şekil olmak üzere cumhuriyeti kabul etmişlerdir. Sultanlığı kabul etmiş olan hükümetler günden güne azalmaktadır. Şüphe yok ki, bir gün gelecek dünyada cumhuriyet şeklinden başka bir devlet şekli kalmayacaktır. Cumhuriyet şeklini kabul eden bir memlekette halkın ve milli istiklalin düşmanı padişah aileleri, bu ailelerle münasebetleri olanlar veya onlar yüzünden menfaati bulunanlardır. Onlar memlekette saltanat şeklinin iadesini isterler. Çünkü menfaatleri oradadır. İsterler ki millet yine kendilerinin emirlerine boyun eğsin ve onlar milleti bir koyun sürüsü gibi idare etsin!

Yazar eserine milli kurtuluş mücadelesi hakkında bilgiler vererek devam etmektedir. Nitekim milli kurtuluş mücadelesinde halkın büyük gayretlerinin oluşmasına öncülük eden Büyük Önder Atatürk'ün nasıl bir kahraman olduğu konusunda bilgiler verilerek düşmanların ülkemizden nasıl kovulduğu ve cumhuriyetin nasıl kurulduğu noktasında açıklamalar yapılmıştır. Kurtuluş mücadelesinin devamında kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi ile de halkın egemenliğinin tescillendiği ifade edilmektedir. Nitekim padişahlık sisteminin ülke için birçok zarar getirdiği ve en iyi modelin cumhuriyet yönetimi altında oluşan halkın meclisi ile gerçekleşeceği ifade edilmiştir. Yazar, kurtuluş mücadelesi ve meclisin kurulması ile ilgili olarak aşağıdaki açıklamaları yapar.

Evlatlarım; bundan 12 sene evvel 1914 senesinde büyük bir muharebe oldu. Buna harb-i umumi derler. Bu harpte bir tarafta Türkler, Almanlar, Avusturyalılar, Macarlar, Bulgarlar bulunuyor; diğer tarafta İngilizler, Fransızlar, Belçikalılar, İtalyanlar, Yunanlılar, Amerikalılar, Japonlar, Sırlar, Karadağlılar, Ruslar, Rumlar ve daha birçok devletler bulunuyordu. Bu iki hasım arasında 4 sene müthiş bir muharebe oldu. Nihayet Bulgar ordusunun mağlup olmadan silahları atıp hudutları terk etmesi, Avusturya ordusunu sarstı. Nihayet Alman ordusu da manen sarsılmaya başladı. Müttefiklerimizin bu vaziyetleri üzerine biz de düşmanlarımızdan mütareke yani harbi kesmeyi istedik. 1918 senesi Teşrin Evvelinde Mondros'ta İngilizlerle bir mütareke name imzaladık. Bu mütareke mucibince biz Çanakkale Boğazı'nı açacak, askerimizi dağıtacak, esirleri geri verecektik. İstanbul'da yine Türk idaresi kalacak ve şehir düşman tarafından işgal olunmayacaktı. Düşmanlar Meclisi Mebusan'a da taarruz ettiler. O zaman Fındıklı Sarayı'nda içtima eden Meclis-i Mebusan bir gün ansızın düşman zabıtalari tarafından basıldı. Bazı mebuslarımız cebren alınarak Malta Adası'na sevk olundu. Herkes kan ağlıyordu. Millet in bu tesirine o zaman memlekette padişahlık eden Vahdettin de iştirak etmek lazım gelirken; o, bilakis bir irade ile Meclis-i Mebusan'ı gayrimeşru bir surette dağıttı ve bu hareketi ile düşman tarafına geçmiş oldu. Ve bunlara tahammül edemezdi. Türkü bu elim vaziyetten kurtaracak, bir başbuğ lazımdı. Cenabı hak, Türk'e böyle bir başbuğ bahşetti. Bu Gazi Mustafa Kemal Paşa idi. Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 336 tarihinde Ankara'da açılmıştı. Meclis 1 Teşrinisani 337 tarihinde gayet mühim bir karar verdi. Bu kararla hâkimiyetin milletin kendisinde olduğu ilan ediliyordu. Bu karar ile saltanat padişah'tan alındı. Mustafa Kemal Paşa

Anadolu'ya ayak basar basmaz, bütün milleti İstanbul'da cereyan eden ahvalden haberdar etti. Ve memleketi düşmandan kurtarmak için bir Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tesis eyledi. Bundan sonra bütün vilayetlerden gelen murahhaslardan mürekkep olarak Erzurum'da bir kongre topladı. Kongre, memleketi düşmandan kurtarıncaya kadar, mücahedeye karar verdi. İşte bu dakikadan itibaren milli hareketler başladı. Diğer taraftan düşmanlarımız, İzmir'imizi Yunanistan'a vaat ederek İzmir'e Yunan askerini çıkardı. Güzel İzmir'in rıhtımlarında müslüman kanı aktı ve daha sonra Yunan istilası yavaş yavaş Anadolu'nun ortasına kadar yayıldı. Milli hareketleri idare eden Gazi Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'da yeniden bir Türk ordusu teşkil etti. Ve düşmanı her taraftan sıkıştırmaya başladı. Dâhili ve harici düşmanlarımızın entrikalarına mütarekeden sonra bütün silahlarımızın elimizden alınmış olmasına rağmen Anadolu'da mükemmel bir ordu hazırlandı. Bu muvaffakiyet Türk milletine has olan fedakârlıklardan doğmuştu. Türkiye devleti için en iyi şekli hükümet cumhuriyettir. Türk, esasen halkçı bir millettir. Halkçı, yani halkın hâkimiyetini kabul eden bir millet için en iyi hükümet ise cumhuriyettir. Türkiye'nin, bir saltanat hanedanının idaresi altında bulunmaktan gördüğü zararlar pek çoktur. Padişahlık şeklinde, millet kendi benliğine sahip olmamış ve padişahların tahakkümü altında ezilmiştir. Cumhuriyetin diğer idarelere nispetle ne kadar iyi bir şekil olduğunu anlayabilmek için yakın bir maziye düşünmek kâfidir. Mazide padişahların ve sarayların nihayetsiz masraflarına tahammül eden, onlara para yetiştirmek için varlığını feda eden Türk'ü düşününüz. Onu en kara günlerinde yalnız bırakanların, hatta ona karşı düşmanla birleşenlerin padişahlardan onların adamlarından ibaret olduğunu hatırlayınız, o zaman yeni ve genç cumhuriyetin evvelki idarelerden daha iyi olduğunu kolaylıkla anlarsınız. Çocuklarımız; Cumhuriyet şekli, bugün genç milletlerin kabul ettikleri en iyi bir idare şeklidir. Cumhuriyetin sevgili vatanımızda yaşayabilmesi için hepimiz onun muhafazası için icap ederse hayatımızı fedaya hazırlanmalıyız.

Meclisin kurulmasından sonra kabul edilen anayasa ile (Teşkilatı Esasiye) cumhuriyet yönetimi tescillenmiş ve devletin dini, lisanı gibi kavramlar şekillendirilmiştir. Yazar bunu aşağıdaki açıklamaları ile dile getirmiştir.

Cumhuriyet en iyi bir idare şekli olduğu için bu şeklin hiçbir vakit değişmemesi lazımdır. Nitekim teşkilatı esasiye kanunu bu şeklin değişmeyeceğini göstermiştir. 102. Maddede de şekli devletin cumhuriyet olduğuna dair olan maddesinin asla değişmeyeceği işaret olunmuştur. Teşkilatı Esasiye Kanununun ikinci maddesinde Türkiye Devletinin dini, Din-i İslam olduğu gösterilmiştir. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ikinci maddesi ile devletin resmi dili Türkçe olduğunu kabul eylemiştir. Eski imparatorluk yerine Yeni Türkiye Devleti geçti. İlk Teşkilat-ı Esasiye Kanunu hâkimiyetin millette olduğunu ilan ediyordu. Kanun yapmak ve kanunları icra etmek salâhiyetleri milletin yegâne ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisi'nde toplanmıştı. Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunuyor ve hükümete Büyük Millet Meclisi Hükümeti namı veriliyordu. Bu vaziyet 29 Teşrinievvel 339 tarihine kadar sürdü. O tarihte Türkiye hükümetinin hakiki şekli olan Cumhuriyet ilan olundu ve bir müddet sonra hilafet de ilga edildi.³⁰ Nisan 340 tarihinde yeni bir Teşkilatı Esasiye Kanunu neşrolundu. Yeni Teşkilatı Esasiye Kanunu Türkiye Devletinin bir Cumhuriyet olduğunu kati surette ilan eylemişti.

Yazar eserine vatandaşların siyasi hakları başlığı ile devam etmektedir. Bu çerçevede öncelikle hürriyet kavramından bahsetmekte ve her insanın en mukaddes

hakkının hürriyet olduğunu ifade etmektedir. Herkesin bu hak çerçevesinde istediği şekilde hareket edebilmesi ancak başkalarının haklarına zarar vermeden bu hakkını kullanabileceğini ifade etmektedir. Nitekim hürriyeti, başkasının haklarına zarar vermenden bir kimsenin istediği gibi hareket etmesi olarak tanımlamaktadır. Yazar bunu aşağıdaki şekilde açıklamaktadır.

İnsanın en mukaddes hakkı, bütün kuvvetlerini serbestçe kullanabilmesidir. Herkes kendi âleminin padişahı olmalıdır. Herkes istediği gibi hareket edebilmelidir. Buna müdahale edilemez. Bununla beraber bu serbesti, bir kimsenin diğerinin hürriyetine tecavüz etmemesi şartıdır. Bunun için hürriyeti şöyle tarif edebiliriz: Hürriyet, başkasının hakkına tecavüz etmemek şartıyla bir kimsenin istediği gibi hareket etmesidir. Teşkilat-ı Esasiye Kanunumuz 68. maddesi ile bu hakkı kabul etmiştir: Her Türk hür doğar, hür yaşar. Hürriyet başkasına muzır olmayacak her türlü harekâta bulunmaktır. Tabii haklardan olan hürriyetin herkes için hududu başkalarının hürriyeti hudududur. Bu hudut, kanun ile tayin olunur.

Bununla birlikte yazar müsavat kavramından bahsetmiş ve herkesin kanunlar önünde eşit olduğu ifade ederek aşağıdaki açıklamaları yapmıştır.

Müsavattan maksat kanun nazarında herkesin müsavi tanınmasıdır. Yoksa insanlar arasında tam bir müsavat yoktur. Herkes başka başka hasretlerle yaratılmıştır. İstedığımız şey insanları kanun huzurunda müsavi görmektir. Teşkilatı Esasiye Kanunumuz bu hakkı da kabul etmiştir. 69. madde mucibince, Türkler kanun nazarında müsavidir ve herkes kanuna riayet ile mükelleftir.

Yazar eserine hürriyetin muhtelif şekilleri ile devam etmiş ve öncelikle şahsi hürriyetleri ele almıştır. Bu çerçevede herkesin özgür birer birey olduğu ifade ederek kimsenin şahsına müdahale edilemeyeceğini ve bununla birlikte kimsenin de başkalarının hürriyetine müdahale edemeyeceğini ifade etmiştir. Bunun yanında yazar mesken hürriyeti kavramına da değinmiş ve herkesin evinde rahat ve huzurlu yaşama hakkı olduğunu ifade etmiştir. Yazar şahıs ve mesken hürriyetlerini aşağıdaki şekilde açıklamıştır.

Kimsenin şahsına, isteğine, dileğine müdahale edilemez. Mamafih herkesin şahsi hürriyeti mutlak değildir. Bilakis herkesin hürriyetine tabii iyi bir hudut konmuştur ki, o da başkalarının hürriyetidir. Hürriyetlerden biri de eve, yurda tecavüz edilmemesidir. Evimizde rahat, serbest bir hayat yaşamak hakkımızdır. Bu cihetle evimize kimsenin tecavüz etmemesi lazımdır. Herkes, şahsi hürriyetine malik olduğundan, şahsi hürriyetler birbirlerini karşılarlar. Biz bunu umumî mahallerde, yollarda, bahçelerde, vapurlarda, tramvaylarda, mekteplerde, trenlerde pekâlâ görebiliriz. Bu gibi mahallelerde kimse başkasını rahatsız edecek bir harekette bulunamaz. Yürürken başkalarına çarpmak, elde tutulan bastonu sallayıp başkalarına tesadüfen de olsa vurmak, kahrkaha ile gülmek, birine karşı hakaret gösteren bir vaziyette bulunmak caiz değildir. Başkasının şahsi hürriyetine tecavüz edenler kanun nazarında mücrim sayılır. Yahut hiç değilse umum nazarında terbiyesiz bir adam olarak tanınır.

Bununla birlikte yazar herkesin mesken dokunulmazlığının olduğunu ifade etmiş ve bu doğrultuda aşağıdaki açıklamaları yapmıştır.

Hürriyetlerden biri de eve, yurda tecavüz edilmemesidir. Evimizde rahat, serbest bir hayat yaşamak hakkımızdır. Bu cihetle evimize kimsenin tecavüz etmemesi lazımdır. Teşkilat-Esasiye Kanunu diyor ki Kanun ile muayyen olan usul ve ahval haricinde kimsenin evine girilemez ve üzeri aranılmaz. Fakat kanunen muayyen ahvalde bir kimsenin hanesine girilebilir. Mesela nüfus tahriri, bir mülkün kıymetinin takdiri ve bir iş hakkında tahkikat icrası için bir kimsenin evine usulü dairesinde girilmek caizdir.

Yazarın incelemiş olduğu bir diğer hürriyet de vicdan hürriyeti olmaktadır. Herkesin din ve itikat konusunda serbest olduğunu ifade eden yazar hiç kimsenin seçmiş olduğu din dolayısıyla kınanamayacağını ifade etmiş ve bunu aşağıdaki şekilde açıklamıştır.

Din esasen vicdani bir şeydir. Herkes din ve itikat hususunda tamamen serbesttir. Herkes kendi dininin ayinlerini istediği gibi icra edebilir. Vicdan hürriyeti meselesi eski zamanlarda kabul edilmiş bir hak değildir. Kurun-ı vüstâ vicdan hürriyeti namına yapılan ihtilaflar ile doludur. Türkler her vakit vicdan hürriyetine hürmet etmişlerdir. Memleketimizde yaşayan diğer din erbabı dinlerinde ve itikatlarında daima serbest kalmışlardır. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda vicdan hürriyeti, Türklerin tabii haklarından olduğu gösterilmiştir. Bu vecihle memleketimizde İslamlardan maada Hristiyan ve Museviler de ayinlerini icra etmek hakkını haizdirler. Nitekim Teşkilat-ı Esasiye Kanununun 75. maddesinde deniyor ki: Hiçbir kimse mensup olduğu din, tarikat ve felsefi fikirlerinden dolayı ta'yip edilemez. Memleketin asayişine, umurun adabına ve kanunlara mugayir olmamak üzere her türlü ayinler serbesttir.

Yazar Tefekkür ve Neşir Hürriyetinden de bahsetmekte ve insanların düşünme ve bu düşüncüyü yayma hürriyetlerinin olduğu ifade etmektedir. Nitekim bunu aşağıdaki şekilde açıklamaktadır.

İnsanı insan eden fikirdir. Akla, fikre cebren hâkim olmak, akli zorlamak mümkün değildir. İnsan nasıl serbestçe düşünmek hakkını haiz ise, düşündüğünü diğer bir kimseye yazı ile bildirmek hakkını da haizdir. İşte bu salâhiyete neşir hürriyeti yahut matbuat hürriyeti denir. Matbuatın kudreti ve kuvveti pek büyüktür. Bugün büyük muharriirlerimizi, üstatlarımızı seviyoruz. Abdülhak Hamid'in bir şiiri, Fikret'in bir eseri bizi cezbediyor. Hiç kimse yoktur ki bugünkü fikirlerini tetkik edince, bunun dün okuduğu şu veya bu eserden alınmış fikir mahsulü olduğunu tasdik etmesin. Bugünkü bilğimiz, dün okuduklarımızın mahsulüdür. Demek ki matbuat, fikrî hayatımızı yaratan bir kuvvettir. Matbuatın en mühim kısmı siyasi matbuattır. Siyasi matbuat, siyasi kitaplar ve siyasi gazetelerden ibarettir.

Yazar kelim ve seyahat hürriyetini de savunmakta ve kelim hürriyetinin bir kimsenin düşüncesini serbestçe açıklayabilmesi bakımından önem taşıdığını; seyahat hürriyetinin de bireylerin istedikleri memlekete kendi rızaları ile gidebilmeleri gerektiğinin altını çizmektedir. Yazar, bu düşüncelerini aşağıdaki şekilde açıklamaktadır.

Kelam hürriyeti, bir kimsenin düşündüğünü diğerine serbestçe ifade edebilmesidir. Kelam hürriyeti de tefekkür hürriyetinin neticesidir. Kelam hürriyeti, bir hocanın dersini takirde, bir hatibin hitabetinde, bir mebusun nutkunda görülür. Kelam hürriyeti, bir fikrin diğerlerine geçmesi noktasından gayet mühimdir. Bununla beraber kelam hürriyeti, matbuat hürriyetine nispetle daha mahduttur. Çünkü şifahen ancak birkaç kimseye söylenen bir fikir, matbuat vasıtasıyla milyonlarca insana bildirilebilir. Teşkilat-ı Esasiye Kanunumuz 70. maddesi ile kelam hürriyetini vatandaşlık haklarından addetmiştir. Seyahat, ne maksatla icra edilirse edilsin, serbest olmak lazımdır. Seyahat hürriyeti, şahsi hürriyetin neticesidir. Her memleket bu hakka riayet eylemiştir. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu da 70. maddesi ile bu hakkı, Türklerin tabii hakları sırasında saymıştır.

Yazar bireylerin temellük ve tasarruf haklarından da bahsetmekte ve bir kimsenin çalışarak elde ettiği şeyin kendine ait olmasını savunmaktadır. Bununla birlikte herkesin yapmış olduğu iş üzerinde tasarruf hakkının da olduğu ifade etmekte ve aşağıdaki açıklamaları yapmaktadır.

Temellük ve tasarruf hakkı, çalışma hürriyetinin neticesidir. Çünkü temellük, bir kimsenin çalışarak elde ettiği şeyin kendine ait olması demektir. Temellük ve tasarruf hakkı teşkilatı esasiye kanununun 70,71 ve 74. maddeleri ile kabul edilmiştir. Herkesin malı taarruzdan masundur. Umumun menfaati için lüzum tahakkuk etmedikçe ve değer bahası peşin verilmedikçe hiçbir kimsenin malı elinden alınamaz. Hiç kimse mali hiçbir fedakârlığa icbar edilemez. Fakat fevkalâde zamanlarda, mesela muharebe sıralarından herkese kanun mucibince bazı fedakârlıklar yükletilir. Sınaatkârların yaptıkları veya icat ettikleri şeylere sahip olmak hakkı da her memlekette kabul edilmiştir. Bizde de bu hak ihtira beratı ve alametifarika namıyla iki kısım olarak tanınmıştır. İhtira beratı; sanaatkârın icat eylediği bir şeyden kazancını temin etmek üzere verilen resmi kâğıttır.

Yazarın bireylerin haklarından değindiği bir diğer hak Sa'y ve Amel hürriyeti olmaktadır. Bu bağlamda yazar, her bireyin istediği işi yapabileceğini ve istediği işte çalışabileceğini ifade etmektedir. Ancak bu çalışma hürriyeti de kanunların emretmediği işler ile sınırlandırılmıştır. Sihal ve barut alım-satımı hükümetin elinde olduğu için bu malzemelerin satışının yapılması yasaktır. Yazar bunu aşağıdaki söylemleri ile açıklamaktadır.

Hiç kimse arzu etmediği bir işle uğraşmaya mecbur edilemediği gibi, kendi istediği bir sınaatten da men olunamaz. Sa'y ve amel yani çalışma hürriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun 70. maddesi ile tasdik edilmiştir. Sa'y ve amel hürriyeti, her yerde ancak son asır zarfında kabul edilmiştir. Eski zamanlarda çalışma hürriyetini tahdit edecek bazı usuller vücuda getirilmişti. Mesela herkes istediği sınaate giremez. Ve gireceği sınaati de her tarafta yapamazdı. Çıraklık, kalfalık gibi bazı dereceler, ancak lonca denilen esnaf cemiyetleri tarafından verilir. Çırak ve kalfa olmayan usta olamazdı. Bu bir nevi inhisardı. Bu nevi inhisarlar bugün her tarafta ortadan kaldırılmıştır. Bununla beraber çalışma hürriyeti bazı ahvalde kanunlarla bağlanmış.

Yazarın bireylerin haklarından değindiği bir diğer hak da içtima hakkı olmaktadır. İçtima hakkının da bireylerin cemiyetler teşkil edebilmeleri için önem arz

ettiği ifade edilmiş ve cemiyet oluşturabilmek için hükümetten izin almanın gerekli olmadığı belirtilmiştir. Yazar bunu aşağıdaki şekilde açıklamaktadır.

İçtimalar yapmak ve cemiyet teşkil etmek insanların tabii bir hakkıdır. Teşkilatı Esasiye Kanunumuz 70. maddesi ile kabul eylemiştir. Bununla beraber diğerleri gibi bu hak da kanunla bağlanmıştır. Nitekim içtima edebilmek için içtimadan 48 saat evvel hükümete haber verilmek içtimanın maksadını ve nerede hangi saatte yapılacağını bildirmek lazımdır. Bir de halkın geçeceği mahallelerde, yollarda toplanmak memnudur. Bu gibi toplanmaları polis cebren dağıtabilir. Cemiyete gelince: cemiyet, iki ve ziyade kimseler tarafından ticaret maksadından gayrı bir maksatla teşkil edilen heyettir. Bir cemiyet teşkil edebilmek için hükümetten ruhsat almaya lüzum yoktur. Yalnız cemiyet teşkil edilir edilmez, hükümete malumat verilmek lazımdır.

Yazar, vatandaşların intihap hakkından da bahsetmekte ve halkın memleketin idaresine katılımının intihap yani seçme ile olacağını belirtir. Bu hak ile vatandaşlar yine vatandaşlar arasından kendilerine temsilci seçmektedir. Köy, belediye ve milletvekili seçimleri hakkında bilgiler verilerek vatandaşlar bilgilendirilmiştir. Yazar bunu aşağıdaki şekilde açıklamaktadır.

Cumhuriyetlerde halktan her birinin memleketin idaresine iştirake hakkı vardır. Çünkü cumhuriyet, memleketin memleket halkı tarafından idare edilmesi demektir. Halkın memleket idaresine iştirak hakkı, intihap ile olur. İntihap demek, memleketin idare edecek vatandaşları yine vatandaşlar arasından seçmek demektir. Köy muhtarı ve ihtiyar meclisi azaları doğrudan doğruya köylü tarafından ve köylü arasından seçilir. Türkiye'de nüfusu iki bin ile yirmi bin arasındaki yurlara kasaba ve yirmi binden çok nüfusu olanlara şehir denir. Her kasaba ve şehrin idaresi bir belediye idaresidir. Belediyeler her tarafta halk tarafından seçilen bir meclis ile belediye reisi tarafından idare edilmektedir. Yalnız Ankara'da İstanbul'da belediye reisi halk tarafından seçilmez. Bunlar hükümet tarafından tayin olunur. Ankara ve İstanbul belediye reislerinin unvanları Şehremini'dir. Ankara belediye meclisinin ismi de Cemiyeti Umumiye'dir. Cemiyet Şehremininin riyaseti altında olarak teşkil eder. İstanbul şehri dokuz şubeye ayrılır. Taşra belediyelerine gelince: Taşralarda belediye meclisi şehrin büyüklüğüne ve nüfusunun çokluğuna göre 6'dan 12'ye kadar azadan terkip olunur. Aza dört sene için seçilir ve her iki senede yarısı değiştirilir. Azayı seçebilmek için Türk tebaasından bulunmak, 20 yaşını bitirmiş olmak, ağır ceza ile mahkûm bulunmamak şarttır. Belediye meclisi azası şu suretle seçilir: İntihap senesi kanuni evvelinde intihap hakkına malik 20 kişi belediye dairesinde toplanır. Bunlar bir intihap encümeni teşkil ederler. Encümen, aza intihap etmeye ve aza olmaya hakkı olanların isimlerini bir cetvele yazar ve bunu halka ilan eder. Umumi iltihaptan maksat büyük millet meclisi azasının yani mebusların seçilmesidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, millet tarafından seçilen mebuslardan teşkil eder. Mebusların adeti, Türk tebaasından her yirmi bin erkek nüfusta bir kişi olmak üzere tertip edilir. Bizde mebuslar millet tarafından iki dereceli olarak seçilirler. Yani vatandaşlar evvelemirde muntahabı sânileri intihap ederler. Muntahabı sâniler de asıl mebus olacak kimselere rey verirler.

Yazar intihap hakkının akabinde Türkiye Büyük Millet Meclisi hakkında bilgiler vererek eserine devam etmektedir. Bu çerçevede milletin temsil makamının Türkiye

Büyük Millet Meclisi olduğunu ifade etmiş ve kanunların çıkarılması noktasında meclisin önemli yetkilerinin olduğunu belirtmiştir. Yazar bunu aşağıdaki söylemleri ile açıklamaktadır.

Milletin biricik mümessili Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Millet namına hâkimiyet hakkını istimal neden yalnız odur. Bu cihetle kanun yapmak salahiyeti ve kanunları tatbik eylemek kudreti Büyük Millet Meclisi'ndedir. Bununla beraber meclis, kanun yapmak salahiyetini, kendisi istimal ettiği halde, kanunları icra etmek salahiyetini reis-i cumhura ve icra vekilleri heyetine bırakmıştır. Meclis, icra vekillerinin yani hükümetin işlerini her vakit teftiş eder ve hükümetin vazifesini iyi bir surette görüp görmediğini araştırır. Hükümetin fena bir surette çalıştığını anlarsa icra vekillerine itimatsızlık göstererek kendilerini vazifeden çeker. Büyük Millet Meclisi her sene Teşrin-i Sâni iptidasında davetsiz toplanır. Senede altı aydan fazla, tatil edemez. Mebuslar ilk intihaplarında meclis huzurunda şu suretle yemin ederler: Vatan ve milletin saadet ve selametine çalışacağıma, milletin hakimiyetine mugayir hareket etmeyeceğime ve cumhuriyet esaslarına sadakatten ayrılmayacağıma vallahi. Büyük Millet Meclisi'nin bizzat kendisinin gördüğü vazifeler şunlardır: Kanunları yapar, değiştirir ve ilga eder ve manasını verir. Mukavele ve muahede yapar. Ve sulh ve harp ilan eder. Bütçeyi kabul eder. Para bastırır. Mücrimler için af ilan eder. Yahut bunların cezalarını hafifletir. İdam hükümlerinin icrasına karar verir. Kanun teklif ve tanzimi hem Büyük Millet Meclisi'nin hem icra vekillerinin hakkıdır. Krallık ve sultanlıkla idare olunan memleketlerde millet meclisince kabul olunan kanunlar bir defa da kral tarafından görülür ve tasdik olunur. Bir kanunun icrası demek, icra memurları tarafından yapılmasını emretmek demektir. Bizde reis-i cumhura bu hak verilmiştir.

Yazar eserine devlet bütçesi hakkında bilgiler vererek devam eder ve bu çerçevede devletin halka hizmet götürebilmek için birtakım masraflar yaptığını ve bunları da devlet bütçesinden karşıladığını ifade etmiştir. Bütçenin tanzim ve kabul usulünde de icra vekillerinin öneminden bahsederek aşağıdaki açıklamaları yapar.

Bütçe icra vekilleri tarafından hazırlanır. İcra vekilleri memleketin ihtiyaçlarını daha yakından gördükleri için, bütçeyi onlar hazırlayıp Millet Meclisi'ne verirler. Devlet, halka ait hizmetleri görebilmek için birtakım masraflar yapar. Bu masrafları halktan vergi namıyla aldığı varidatla karşılar. Fakat devletin umuma ait işleri iyi bir surette ifa edebilmesi için yalnız vergi alması kâfi değildir. Belki masraflarında da gayet dikkatli bulunması, birtakım kaidelere riayet etmesi lazımdır. İşte bu kaidelerin umumuna birden bütçe denir. Demek ki bütçe; devletçe riayeti mecburi olan bir kaide, yani bir kanundur. Bu kanun bir seneliktir ve tahmini olarak yapılır.

Yazar devletin başı olarak reisi cumhurun görev, yetki ve sorumlulukları anlatarak eserine devam etmektedir. Reisi cumhurun millet tarafından seçildiğini ve görevini yerine getiremediği zamanlarda meclis başkanının bu yetkilerini kullanabileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte reisi cumhurun yani cumhurbaşkanının vermiş olduğu görevlerin bakanlar tarafından yerine getirileceği ve kendisinin ordunun başkumandanı olduğu ifade edilerek aşağıdaki açıklamalar yapılmıştır.

Türkiye reis-i cumhuru büyük millet meclisi azası tarafından ve aza arasından seçilir. İntihap müddeti dört senedir. Reis-i cumhurluk vazifesi yeni reisi cumhurun intihabına kadar devam eder. Tekrar intihap olunmak caizdir. Reis-i cumhur hastalık ve seyahat gibi bir sebeple vazifesini ifa edemezse büyük millet meclisi reisi, reis-i cumhur vazifesini vekâleten ifa eder. Bu vekâlet yeni reisin intihabına kadar devam eder. Büyük Millet Meclisi yeni reisi cumhuru derhal intihap eder. Fakat meclis toplu değilse, Millet Meclisi Reisi meclisi hemen içtimaa çağırır. Reis-i cumhur intihap olununca büyük millet meclisi huzurunda cumhuriyetin kanunlarına ve milletin hâkimiyetine riayet edeceğine ve Türkiye'nin şan ve şerefini muhafaza edeceğine ve yükselteceğine yemin eder. Başkumandanlık, Büyük Millet Meclisi'ndedir. Fakat başkumandanlığı reis-i cumhur temsil eder. Reis-i cumhur, hastalık, ihtiyarlık gibi sebeplerden dolayı, mahkemelerce mahkûm olanların cezalarını affedebilir veya azaltabilir. Fakat Büyük Millet Meclisi tarafından itham edilerek mahkûm olan icra vekillerini affedemez. Reis-i cumhurun vereceği emirler başvekil ile o işe bakan vekaletin vekili tarafından imza olunur.

Yazar reisi cumhurun görev, yetki ve sorumluluklarından sonra icra vekilleri heyeti hakkında bilgilere vererek eserine devam eder. İcra vekillerinin yani günümüz ifadesiyle bakanların her birinin belirlenmiş olan devlet dairelerinden sorumlu olduğu ve bu çerçevede görevlerini ifa ettikleri belirtilerek aşağıdaki açıklamalar yapılmıştır.

İcra vekilleri büyük Millet Meclisi'nin icra salâhiyetini yapan kimselerdir. İcra vekillerinin reisine başvekil denir. Başvekil reis-i cumhur tarafından intihap olunan bir mebusdur. İcra vekilleri de başvekilin mebuslar arasından seçtiği kimselerdir. İcra vekillerinden her biri devlet dairelerinden birinin başında bulunur. Bu dairelere vekâlet denir. Başvekilin ayrıca bir vekâlet de aldığı vardır. Vekiller meclise kanun teklif edebilirler. İcra vekilleri devletin siyasi işlerini de görürler. Ezcümle devletin ecnebi devletlerle olan münasebetlerini onlar idare ederler. Vekillerin başlıca vazifeleri devlet hizmetlerini görmektir. Vergilerin tahsili, mektep, yol, ziraat, ticaret gibi devlet işlerinin tanzimi, kanunların icrası, memurların tayin ve azli vekillerin idari vazifeleri cümlesindendir. İcra vekilleri müşterek ve mühim işleri bir arada görürler. İcra vekillerinin bu suretle toplanmalarına İcra Vekilleri Heyeti namı verilir. İcra vekilleri heyetinde; büyük ve siyasi işler hakkında ittifakla karar verilir. Bu kararı kabul etmeyen vekiller çekilmeye, istifa etmeye mecburdur. İcra vekilleri heyetinin müzakeresi gizlidir. Yalnız gizli kalmasında mahzur olmayan karar ilan edilir. İcra vekilleri heyetine başvekil riyaset eder. Bununla beraber bazen reis-i cumhur da riyaset eyler. Vekaletler, bizde 11 vekalet vardır. Müdafaa-i milliye, bahriye, adliye, dâhiliye, hâriciye, sıhhiye ve muaveneti içtimaiye, maliye, maarif, nafia, ticaret, ziraat vekâletleri. Müdafaa-i milliye vekâleti; ordunun tensikine ve vatan müdafaasına yarayan işlere bakar. Bahriye vekâleti; donanma işlerini görür. Adliye vekâleti; adliye işlerine bakmakla mükelleftir.

Yazar devletin önemli işlerinden olan asayiş ve inzibat işleri hakkında bilgi vermektedir. Bu kapsamda polisin ve jandarmanın görev sorumlulukları incelenmiştir. Yazar bunu aşağıdaki şekilde açıklamıştır.

Devletin en mühim vazifesi, memleketin asayişini, halkın rahatını korumaktır. Devlet bu vazifesini zabıta vasıtasıyla yapar. Zabıta memurları polislerle jandarmalardır. Polisler şehir dâhilinde, jandarmalar ise şehir ve kasabalar arasında vazife görürler. Gerek polis memurları gerek jandarmalar zabıta vazifesini görürken

bazen silah kullanmaya mecbur olurlar. Polis ve jandarmanın ne gibi hallerde silah kullanacağı kanunlarla gösterilmiştir. Mesela bir caniyi kovalarken, cani polise karşı silah kullanırsa polisin de onu silahla karşılaşması caizdir. Fakat mümkün mertebe ölümüne meydan vermemeye çalışması lazımdır.

Yazar devletin önemli işlerinden olan asayiş ve inzibat işleri hakkında bilgi verdikten sonra muhtelif işler için hususi kolluk görevlilerinden bahsetmekte ve bu kapsamda belediye, deniz, sıhhiye, av, gümrük ve orman zabıalarını tanımlamaktadır.

Belediye Zabıtası: Belediye zabıtasının vazifesi; belediye kanunları ile gösterilen işlerde halkın istirahat ve sıhhatini muhafaza etmekten ibarettir. Belediye zabıtasının idaresi belediyelere aittir. **Deniz Zabıtası:** Limanlar dâhilinde vapurların seyir ve hareketini tanzim eden, limanın emniyetini koruyan zabıtabdır. Bunun idaresi liman reisliğine aittir. **Sıhhiye Zabıtası:** Halkın sıhhatini muhafaza eden zabıtabdır. İdaresi sıhhiye ve muaveneti içtimaiye vekâletine aittir. **Av Zabıtası:** Karada ve denizde yapılan av için umumun menfaatini muhafaza eden zabıtabdır. Vazifesi eti yenen kara ve deniz hayvanlarının çoğalmasına mani olacak ahvali men etmek, avcıların ekinlere zarar vermemelerine nezaret eylemek gibi işlerdir. İdaresi maliye vekâleti ne aittir. **Gümrük Zabıtası:** Gümrük kaçakçılığının men'i vazifesi ile mükellef olan zabıtabdır. Bu zabıtabının idaresi maliye vekâletine aittir. **Orman Zabıtası:** Ormanlarda ruhsatsız ağaç kesilmemesine bakan zabıtabdır. İdaresi ziraat vekâletine aittir.

Adliye teşkilatı ile ilgili açıklamalar yazarın eserinde ele aldığı bir diğer konudur. Nitekim yazar, halk arasında ortaya çıkabilecek olan anlaşmazlıkların bağımsız mahkemeler vasıtasıyla çözümleneceğini ifade etmektedir. Bu bakımdan mahkemelerin kararlarına kimsenin karışamayacağı ifade edilmekte ve aşağıdaki açıklamalar yapılmaktadır.

Halk arasındaki husumetleri, davaları halletmek vazifesi mahkemelere aittir. Her yerde olduğu gibi, Türkiye'de de davaları fasıl etmek üzere müstakil mahkemeler teşkil olunmuştur. Mahkemeler millet namına hüküm ederler. Hâkimler bilcümle davaların muhakemesinde ve hükmünde tamamen müstakildir. Yani mahkemelere hiçbir kimse ve hiçbir makam karışamaz. Hâkimler yalnız kanunu dairesinde hüküm verirler. Mahkemelerin kararlarına Büyük Millet Meclisi dahi karışamaz. Ve hükümleri değiştiremez. Ve icrasını geciktiremez. Mahkemelerde muhakeme alenidir. Yani mahkemeyi herkes gelip dinleyebilir. Ve muhakemeyi gazeteler neşir edebilirler. Yalnız ahlaka taalluk eden işler gibi bazı ahvalde mahkeme gizli olarak yapılabilir. Herkes mahkeme huzurunda hakkını müdafaa etmek için istediği vesaiti istimal eylemekte tamamen serbesttir. Mahakimin Teşkilatı: Türkiye Cumhuriyeti'nde 3 nevi mahkeme vardır: birincisi sulh mahkemeleri, ikincisi asli mahkemeler, üçüncüsü ağır ceza mahkemeleridir. Bunlardan üstün bir de temyiz mahkemesi vardır. Sulh mahkemeleri; yalnız bir hâkimden ibarettir. Bu mahkemeler 200 liradan yukarı olmayan hukuk davalarıyla kabahat ve hafif ceza davalarına bakar. Asli mahkemeler; bir reis ile iki azadan mürekkeptir. Asli mahkemeler lüzumuna göre dairelere ayrılmıştır. Her daire bir nevi işlere bakar. Yani bir kısmı ceza işlerine, bir kısmı hukuk işlerine ve bir kısmı ticaret işlerine bakar. Ağır ceza mahkemeleri; bir reis ile 4 azadan mürekkeptir. Yalnız ağır ceza işlerine bakar. Ayrıca ağır ceza mahkemesi olmayan yerlerde asliye

mahkemeleri dahi ağır ceza davalarını görebilir. Ancak bu takdirde asliye mahkemeleri azasına 2 aza daha ilave olunur. Ve heyet yine 5 hâkimden mürekkep olur.

Yazar adliye teşkilatının işleyişi hakkında bilgi verdikten sonra cürüm ve kabahat kavramlarını ele almaktadır. Kanunun suç saymadığı hiçbir eylem neticesiyle bir kimseye ceza verilemeyeceğini, suç işleyen kişilerin ise Türk Ceza Kanunu çerçevesinde cezalandırılacağını ifade ederek aşağıdaki açıklamaları yapar.

Kanunun cezalandırdığı fiillere cürüm veya kabahat denir. Kanunun cezalandırmadığı fiil için kimseye ceza verilemez. İşlendiği zaman kanuna göre cürüm veya kabahat sayılmayan fiilden dolayı kimseye ceza verilemez. İşlendikten sonra yapılan kanuna göre cürüm veya kabahat sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılmaz. Türkiye’de cürüm veya kabahat işleyen kimse Türk Ceza Kanunu’na göre cezalandırılır. Ve bundan dolayı bir Türk, ecnebi memleketlerde mahkûm olsa bile Türk mahkemelerinde muhakeme olunur.

Cezalar:

Cürümlere mahsus cezalar şunlardır:

1- İdam; 2- Ağır hapis; 3- Hapis; 4- Sürgün; 5- Ağır cezayı nakdi; 6- Hidemat-ı Âmmeden memnuiyet.

Kabahatlere mahsus cezalar şunlardır:

1 - Hafif hapis; 2 - Hafif cezayı nakdi; 3 - Bir meslek ve sanattan tatil icrası.

İdam cezası, mahkûm olan kimsenin asılması suretiyle hayatına nihayet vermektir. İdam cezasına mahkûm olan kimse ana baba katili ise idam mahalline yalınayak, baş açık ve siyah bir gömlek giydirilerek götürülür. Ve bu suretle idam olunur.

Ağır hapis cezası, müebbet veya muvakkattir. Müebbet, ölünceye kadar devam eder. Muvakkat bir seneden yirmi seneye kadardır. Müebbet ağır hapsin ilk üç senesi geceli gündüzlü bir odada yalnız bırakılmak suretiyle icra olunur. Hapis cezası, üç günden yirmi seneye kadardır.

Sürgün cezası, cürümün işlendiği ve cürümden zarar gören şahıs ile mahkûmun ikamet ettiği kasabalardan en aşağı altmış kilometre ve uzakta bulunan bir kasabada mahkûmun ikamete mecbur tutulmasıdır.

Ağır cezayı nakdî, bir liradan aşağı olmayan cezadır. Ceza'dan Maksat, Mücrime ceza vermekte 4 maksat vardır. Birincisi mücrimin şahsen tazyik edilmesidir. İkincisi, umumun rahatını temin ve iade etmektir. Üçüncüsü, cezanın başkalarına da ders olmasıdır. Dördüncüsü, mücrimin hüsnühal kesp etmesine yardım edilmesidir.

Bununla birlikte davaların takibi konusunda da önemli bilgiler veren yazar vicahi (her iki tarafın hazır bulunduğu) ve gıyabi (taraplardan yalnız birisinin hazır bulunduğu) mahkemeler hakkında bilgi vererek okuyucuyu bilgilendirmiştir. Yazar bunu aşağıdaki şekilde ifade etmektedir.

Hukuk davaları kendisinden dava olunan kimsenin ikamet ettiği mahal mahkemesine bir arzuhal verilmek suretiyle ikame olunur. Davacı arzuhal ile beraber

davasının ispatlarını gösteren bir layiha verir. Davacıya müddei, kendisinden dava edilen kimseye müddeâ aleyh denir. Müddei tarafından verilen dava arzuhalıyla layihanın bir sureti müddeâ aleyhe bildirilir. Müddeâ aleyh bunlara yazı ile cevap verir. Bu cevaplar yine müddeiye bildirilir. Müddei isterse tekrar cevap verir. Bu muameleler yapıldıktan sonra her iki taraf muayyen bir günde çağrılır. İki tarafın davayı kabul edip etmediklerine göre muhakeme ya vicâhî yahut gıyâbî olur. Vicâhî muhakeme, iki tarafın mahkemede hazır bulunması sureti ile görülen muhakemedir. Vicâhî muhakeme şu suretle olur: Evvelâ müddeiye davasını söylemesi için söz verilir.

Bundan sonra cevap vermek üzere müddeâ aleyhe söz verilir. Sonra yine müddei söz alır. Müddeâ aleyh tekrar cevap verir. Bu surette dava dinlendikten sonra muhakemeye nihayet verilir. Hâkim muhakemenin bittiğini söyler. Ve mahkeme nihayet on beş gün zarfında hükmünü verir. Gıyabî muhakeme her iki tarafın veya yalnız bir tarafın mahkemede bulunmaması suretiyle görülen muhakemedir. Davasının görülmesi bildirilen günde müddei ve müddeâ aleyhten her ikisi muhakemeye gelmedikleri halde davaya bakılmaz. 6 aya kadar müracaat edilmezse dava sukut eder. Yani mahkemeye hiç müracaat edilmemiş addolunur. Fakat müddei davasını tekrar ikame edebilir. Mahkemeye gelmeyen taraf müddei ise, müddeâ aleyhin isteği üzerine müddei tarafından verilen arzuhalin iptal olunmasına karar verilir. Mahkemeye gelmeyen taraf müddeâ aleyh ise, müddeinin isteği üzerine mahkeme davaya müddeâ aleyhin gıyabında bakar ve hükmünü verir. Bu suretle mahkûm olan müddeâ aleyh gıyabında verilen hükme itiraz edebilir.

Ayrıca, yazar ceza davalarına da değinerek kanuna karşı işlenen suçların nasıl cezalandırılacağına ilişkin bilgiler vermektedir. Yazar bunu aşağıdaki şekilde açıklamaktadır.

Kabahat ve hafif cürüm nev'inden olan ceza davaları ya sulh mahkemelerinde veya asliye mahkemelerinde bakılır. Mahkemeye zapt varakasının veya müstantık tarafından yapılan fezlekenin kıraati ile başlanır. Şahit varsa şahitler dinlenir. Sonra müddei umumi ve müddei şahsi ve en sonra maznun aleyh dinlenir. Mahkeme iddia olunan fiilin kabahat ve cürüm kabilinden olmadığını görürse maznunu salıverir. Ve eğer maznunun cürmü işlediği anlaşılırsa mahkûmiyetine karar verir. Yani cezasını tayin eder. Ağır ceza davasına gelince: dava evrakı ağır ceza mahkemesine verildikten itibaren 24 saat zarfında mahkeme müttehamı isticvap eder ve diğer bir günde muhakemeye başlanır: Evvelâ müddei umumi yani devlet namına dava eden büyük memur ittihamnamesini okur. İttihamname, müttehamın nasıl bir cürüm yaptığını bildiren ve buna göre muhakemesinin icrasını isteyen bir ifadedir. Sonra müddei umumi ittihamnamesini mahkemeye izah eder. Bunun üzerine müttehamı ne diyeceği sorulur ve cevapları dinlenir. Daha sonra şahitler dinlenir. Bu da bittikten sonra müddei umumi tekrar iddiasını söyler. Bادهu mütteham yahut müdafaa vekili müdafaaada bulunur ve herhalde son söz müttehamındır. Muhakeme bitince, mahkeme evvelemirde müttehamın iddia olunan cürmü işleyip işlemediğine karar verir. Mücrimiyetine karar verebilmek için ekseriyet kâfidir. Yani beş hâkimden üçü mücrimdir derse, mücrimiyet tahakkuk eder. Ekseriyet müttehamın masum olduğuna hükmederse derhal serbest bırakılır. Müttehamın mücrimiyetine karar verilirse ceza kararı da ekseriyetle verilir.

Yazar, hukuk davalarının temyizi konusunda da açıklamalarda bulunmuş ve temyizın insanların başvurmuş oldukları bir adalet yolu olduğunu ve işleyiş sürecinin birtakım kurallara bağlı olduğunu ifade ederek bunu aşağıdaki söylemleri ile açıklar.

Hukuk Davalarının Temyizi: Sulh mahkemeleri ile asliye mahkemelerinden verilen hükümler mahkeme-i temyiz de tekrar tetkik olunabilir. Temyiz; kanuna muhalif olarak verilmiş olan kararın ortadan kaldırılması için yapılmış bir adalet yoludur. Temyiz istidaları temyiz mahkemesine verilir. Mahkeme-i temyiz evrak üzerine davaya bakar. Yani iki tarafı davet edip dinlemez. İki taraf istediklerini yazı ile bildirirler. Ancak gayrimenkul mallara ait ve kıymeti bin lirayı geçen davaları iki taraf veya biri isterlerse onların huzuruyla bakar.

Temyiz mahkemesince bir hükmün bozulması için dört sebep aranır:

- Hükmü veren mahkemenin davayı bakmaya salahiyeti olmaması.
- Kanuna aykırı bir hüküm verilmiş olması.
- Mahkeme usullerine uyumayacak surette davanın bakılmış bulunması.
- Bir dava hakkında verilen hükümlerin birbirinin aksi olmasıdır.

Temyiz mahkemesince bu sebeplerden biri ile bozulan hükümler, hükmü veren mahkemeye iade olunur ve davaya tekrar orada bakılır.

Ceza Davalarının Temyizi: Asliye mahkemelerinden ve ağır ceza mahkemelerinden verilen hükümler temyiz olunabilir.

Ceza hükümlerinin bozulması için sebepler şunlardır:

- Mahkemenin kanuni bir surette toplanmaması; mesela üç veya beş aza bulunmak lazım gelirken iki veya dört aza bulunması
- Mahkemenin o davayı görmeye salahiyeti olmaması.
- Muhakemenin herkesin gözü önünde yapılmayarak gizli yapılması.
- Verilen hükümde sebep gösterilmemesi.
- Muhakeme usullerine riayet edilmemiş olması.
- Müddei umumi veya müttaham tarafından yapılması istenilen bir şeyin ret veya kabulüne dair karar vermekten çekinilmiş olması.
- Kanunun yanlış tatbik edilmesi.

Yazar adliye işlerinden sonra devletin iktisadi vazifelerini konu edinmekte ve bu çerçevede devletin yaptığı işlemleri ele almaktadır. Nitekim ticaretin gelişebilmesi bakımından devletin vatandaşların işlerini kolaylaştırması gerektiğini belirtmektedir. Karayolu ve demiryollarının vatandaşların seyahatlerinde ve devletin ticaret hacminin gelişmesinde önemli etkileri olduğunu belirtmiş ve aşağıdaki açıklamaları yapmıştır.

Devletin yaptığı hizmetlerin bir kısmı, milletin iktisadi hayatına dokunan işlerdir. Devlet halkın ticaret işlerini de kolaylaştırmak mecburiyetindedir. Bunun için, nakliye vasıtalarının, yani yolların ve şimendiferlerin yapılması ve çoğaltılması lazımdır. Yolların ve şimendiferlerin faydaları pek çoktur. Evvela yollar ve şimendiferler iki nokta arasındaki bir mesafeyi kat etmek için lazım gelen zamanı azaltmıştır. Bir vakitler İstanbul'dan Ankara'ya 15 günde gidilebilirken, bugün şimendiferle 15 saatte gitmek kabil oluyor.

Şimendiferlerdeki sürat dünyanın en uzak noktalarından en ağır eşyanın kolaylıkla nakline yaramaktadır. Nihayet yollar ve şimendiferler nakliye masraflarını da pek çok azaltmıştır. İnsanların sırtında bir tonlato eşya 1 kilometre mesafeye 5 liradan aşağı nakledilemediği halde şimendiferle bunun yirmide biri masrafla nakil edilebilmektedir.

Yazar bireylerin iletişimi noktasında önemli katkıları olan posta, telgraf ve telefon araçlarını da konu edinmiş ve bu araçlar ile bireylerin etkili iletişim kurabildikleri açıklanarak aşağıdaki açıklamalar yapılmıştır.

Bilirsiniz ki insanlar fikirlerini birbirlerine bildirmek için üç vasıtaya maliktiler. Bunlar da birincisi söz, ikincisi mektup, üçüncüsü bazı işaretlerdir. Söz ancak aynı mahalde, birbirini işitebilecek mesafede olur. Sözü uzaklara nakli için bir vasıta keşif olunmuştur. Bu vasıta telefondur. Her yerde telefon hatları memleketi bir ağ gibi kaplamıştır. Bizde de telefon büyük şehirlerimizde tesis edilmiştir. Mektup uzakta bulunan kimseler arasında fikirlerin nakline vasıtaadır. Bu vazife posta idareleri tarafından yapılır. Her yerde hükümet postalar için hususi vagonlar, vapurlar, otomobiller kullanmaktadır. Bazı işaretlere gelince: telgrafın icadından evvel bir haberi uzak mesafelere süratle ulaştırabilmek için yüksek tepelerde ateşler yakılır yahut birbirine yakın yerler intihap edilerek oradan bayrakla işaret verilirdi. Bugün telgraf bu hizmeti görmektedir. Son asır zarfında telsiz telgraf ve telsiz telefon icat edilmiştir. Bu sayede arada hiçbir vasıta olmaksızın en uzak iki mahal arasında konuşabilmek mümkün olmaktadır.

Yazar şehir ve kasabalarda görülecek hizmetler ile ilgili olarak açıklamalarda bulunmuş ve nitekim bir şehre iyi su getirilmesinin önemli bir görev olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte halkın et yemesinin elzem olduğu ancak bu etlerin kesimi için özenle hazırlanmış kesim merkezlerinin kurulması ve hayvanların sağlıklı hayvanlar olup olmadığının kontrolünün de burada yapılması gerektiğini ifade ederek aşağıdaki söylemlerde bulunur.

Şehir ve kasabaların tenviri de umuma ait bir hizmettir. Bunun için bu hizmet belediyeler tarafından yapılır. Belediye elektrik, havagazı tesisatını yapar. Bunların yapılamadığı yerlerde adi petrol lambalarıyla bu vazife görülür. Elektrik ve havagazını bazen bir şirket yapar ve işletir. Bu suretle belediye şirket işlerini teftiş eder ve şirketin elde ettiği hasılatın hisse alır. Bir şehre iyi ve mebzul su getirilmesi ve evlere tevzi hizmeti, şehir işlerinin mühimidir. Bir şehirde su, çok miktarda ve ucuzca bulunmak lazımdır. İşte bu maksatla ekser memleketlerde belediyeler su işini kendileri yaparlar. Şehre yakın mahallelerde membalar bularak demir borular vasıtasıyla suyu şehre getirirler. Ve burada suları süzgeçlerden geçirdikten sonra mikropsuz ve berrak olarak evlere tevzi ederler. Halkın yemesi için kesilen hayvanlar, mezbahalarda kesilmek lazımdır. Mezbahalarda baytarlar bulunur. Bunlar gelen hayvanların hastalıklı olup olmadığına dikkat ederler. Kesilme işi de en iyi bir surette yapılır.

Yazar kanallar ve limanlar ile ilgili olarak bu yollar ile yapılan nakliyatların demiryolu ile yapılan nakliyatlara nazaran daha az maliyetli olduklarından bahsetmiştir. Yine limanların da ticaret noktasında önemli etkilerinin olduğunu ifade etmiş ve yüksek

ticaret hacimleri için bunlara ihtiyaç olduğundan bahsedilmiştir. Yazar bunu aşağıdaki şekilde açıklamaktadır.

Kanallar şehirleri birbirlerine bağlayan tabii birer yoldur. Ve bu yollarda nakliyat, şimendifer ile vuku bulan nakliyata nispetle daha az masraflı olur. Kanallar, hükümet tarafından yapılır. Yahut şirketlere imtiyaz vermek suretiyle açtırılır. Limanlar da ticaret noktasından ehemmiyetlidir. Büyük vapurların mallarını kolayca alıp verebilmeleri için tabii limanlar kâfi değildir. Suni limanlara ihtiyaç vardır. Bu limanlarda büyük dalga kıranlarla çevrilmiştir. Limanda rıhtım yapılmış olduğu için vapurlar sahile tamamen yanaşabilirler. Bu sayede vapurlar kolaylıkla mal alıp verebilirler. Suni limanlar ya ticaret odaları yahut şirketler veya devlet tarafından yapılır. Ticaret odaları ve şirketler tarafından yapılan limanlara devlet yardım eder. Memleketimizde limanların inşası şirketlere bırakılmıştır. İnşa edilmiş limanlarımız henüz azdır. Yalnız İstanbul, Haydarpaşa ve İzmir’de bir liman vardır. Zonguldak’ta da bir liman var ise de bu pek küçüktür. Yalnız kömür için inşa edilmiştir. Vapurların yanaşmasına müsait değildir.

Yazar eserinde madenler ile ilgili açıklamalarda da bulunmuştur. Bu çerçevede ülkemizin madenler bakımından zengin bir ülke olduğunu ve devletin bu madenlerin işletilmesi noktasında özel kesimlere yetki verebileceği ve devletin de bundan kâr elde edebileceğini ifade ederek aşağıdaki açıklamaları yapar.

Madenler bir memleketin en büyük servet hazineleridir. Bu hazineler asırlarca tükenmez. Keşif olunduktan sonra yüzlerce sene işletilir. Hususiyle kömür, petrol, demir madenlerine sahip olan bir memleket en çok zengin sayılır. Çünkü bugün sanayide en çok kömür ve petrol kullanılmaktadır. Demir de sanayide en çok kullanılan bir madendir. Madenlerin bu ehemmiyeti dolayısıyla her yerde devlet, maden işlerine karışmıştır. Hatta sahipli arazi içinde bulunan madenlerin bile işletilmesinde, sahipleri serbest değildir. Devlet, madenleri, bunları işletmeye en ziyade kabiliyeti olan kimselere veya şirketlere uzun müddetle verir. Yahut bunları bizzat işletir. Sahipleri yedinde bulunan madenlerin işletilmesi başkalarına verildiği takdirde, sahiplerine bir miktar tazminat verilir.

Yazar eserinde bireylerin yolsuzluklardan uzak durmalarını söyleyerek devletin hayat pahalılığına müdahale ederek vatandaşların ucuz ürünler elde etmeleri için gereken vazifelerini yapacağını ifade eder. Yazar bunu aşağıdaki şekilde açıklar.

Devlet halkın saadeti için hayat pahalılığına, ihtikâra, ev buhranına karşı da bazı tedbirler alır. Hayat pahalılığı, çok defa mal satanların, müşterilerin zararına olarak birleşmelerinden doğar. Bunlar eşyaya istedikleri gibi fiyat koyarlar. Ve kendilerine pek aza mal olan bir şeyi halka çok pahalı olarak satarlar. Hususiyle mal satanlar çok zengin kimseler olurlarsa, onlar ortadaki küçük rakiplerini de derhal ezerek, eşyaya istedikleri gibi en yüksek fiyatı koyarlar. İşte böyle bir hal karşısında halkı zarurete duçar olmaktan kurtaracak yani ihtikâr yapanlara karşı koyabilecek ancak devlettir. Devlet muhtekirleri, çok yüksek fiyatlarla mal satmaktan meneder. Bu memnuiyete riayet etmeyenleri cezalandırır. Çok defa bir harbi veya yangın gibi bir felaketi müteakip ev buhranı baş gösterir. Ev arayanlar çoğalınca, ev sahipleri kiralari istedikleri gibi fırlatmaya başlarlar. Bu da bir nevi ihtikârdır. Buna karşı devlet iki suretle mücadele

açar: birinci suret, evlere belediyelerce veya vergi dairelerince birer kıymet takdir olunur ve kiralar bu kıymete göre tayin ettirilir. İkinci suret, devlet ve belediyelerin ucuz şartlarla evler inşasına başlamasıdır. Birçok yerlerde belediyeler halk için gayet ucuz ve sıhhi binalar inşa ettirmekte ve bunları en müsait şartlarla taliplerine satmaktadır.

Eserde ayrıca hayrî kurumlar incelenmiş ve devletin yoksul ve kimsesizlere kucak açarak gereken destekleri vereceğini ifade etmiştir. Nitekim devletin bu görevini halk adına yaptığını ve bunun için geleceğin kurtarıcısı olan çocuklara her türlü desteğin verilmesi gerektiğini vurgulayarak aşağıdaki açıklamaları yapar.

Devletin ifasına mecbur olduğu vazifelerden biri de içtimai yardım vazifesidir. Devlet, yoksul ve kimsesiz kalanlara, yardıma muhtaç olanlara, muharebede şehit olanların ailelerine karşı yardım etmekle mükelleftir. Yetimler ve şehit evlatları bütün millete emanettir. Hayatlarını vatanın müdafaası uğrunda feda edenler, devlet hizmetinde iken vefat edenler bizim için mukaddes birer vücuttur. Onların bize emanet bıraktıkları yavrularına bakmak hepimizin borcudur. İşte halk namına, bu borcu devlet öder. Yetimler için, şehit evlatları için mektepler, darussınaa'alar, yatı mektepleri tesis eder. Onları buralarda terbiye eder, yetiştirir. Fakir çocuklarını himaye etmek de devletin vazifesidir. Bu çocuklar da milletin istikbalidir. Onları talim ve terbiye etmek, gıdalarına bakmak, sıhhatlerini korumak lazımdır.

Yazar eserinde vatandaşlık vazifelerini de incelemiş ve bu çerçevede bireylerin kanunlara itaat etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte herkesin vergi vazifesini olduğunu ve askerlik borcunun her erkek tarafından yerine getirilmesi gerektiğini söyler. Yazar, bunu aşağıdaki şekilde açıklar.

Bir memlekette cehaletin, kin ve hasedin önünü alan, halkın rahatını koruyan kanundur. Bunun için her vatandaş kanuna itaate mecburdur. Devlet bu parayı elbette halktan ister. İşte devletin ihtiyar eylediği masraftan halktan her birine isabet eden hisseye vergi denir. Devletin, ne kadar çok vazifeleri olduğunu öğrendiniz. Devlet bu vazifeleri görebilmek için birçok paraya muhtaçtır. Askerlik her vatandaş için mukaddes bir borçtur. Zengin fakir her erkek Türk bu vazifeyi yapmaya mecburdur. Fakir çocukları için, halk da ayrıca müesseseler açar. Himaye-i etfal memleketimizde açılan bu hayırlı müesseselerden biridir. Bu müesseseler halktan topladıkları ianeler ile masraflarını karşılarlar. Onun için bu müesseselere yardım etmek hepimiz için bir ahlak borcudur. Hastaneler de bir memleketin en lüzumlu müesseseleridir. Devlet, memleketin her tarafında kâfi derecede hastane tesis etmekle mükelleftir. Belediyeler de şehirlerde bu vazifeyi görürler. Belediye hastanelerinin masrafı belediye bütçesinden ödenir. Bir de fakir çocukları emzirmek için, onlara taze, halis ve gıdalı süt dağıtan irzahaneler yani emzirme evleri vardır. Bu emzirme evlerinin idaresi belediyelere aittir.

Yazar eserde alkolün ortadan kaldırılmasına yönelik devletin önemli bir görevi olduğunu belirterek içkinin bütün fenalıkların başı olduğunu ve bu sebeple de içkiyi tamamen yasaklamak veya kullanımını azaltmanın hükümetin önemli bir vazifesi olduğunun altını çizerek aşağıdaki açıklamaları yapar.

Halkı her türlü fenalıklardan kurtarabilmek için memleket dâhilinde dâü alkol denilen içki iptilasını ortadan kaldırmak hükümetin vazifelerinden biridir. İçki bütün fenalıkların anasıdır. Bu cihetle içkiyi büsbütün yasak etmek, hiç değilse satışını ve kullanılmasını azaltmak hükümetin vazifesidir. Amerika'da içkinin satışı ve imali büsbütün yasak edilmiştir. Bizde içkinin satışı ve imali devletin inhisarı altındadır. Gençler! İçkiye karşı daima nefret ediniz. İçki en fena bir şeydir. İçkiye karşı gelmek için cemiyetler yapılmıştır. Bu cemiyetlere dâhil olan aza katiyen içki içmezler ve içki iptilasına karşı her vasıta ile mücadele ederler. Memleketimizde de bu maksatla bir cemiyet açılmıştır bu cemiyet hilal-i ahdar cemiyetidir. Kendi sıhhatini ve vatanının selametini düşünen her gencin içki iptilasına karşı mücadele etmesi lazımdır.

Yazar, askerlik borcunun her Türk erkeği tarafından yerine getirilmesi gereken bir görev olduğunu ifade etmekte ve eli tutan bireylerin bu görevi yerine getirmesi gerektiğini söylemektedir. Nitekim milletlerin yaşaması ve yükselmesi için gençliğin önemine vurgu yapılarak genç yaşta asker terbiyesi almanın önemine işaret eder ve aşağıdaki açıklamaları yapar.

Askerlik her vatandaş için mukaddes bir borçtur. Zengin fakir her erkek Türk bu vazifeyi yapmaya mecburdur. Vatan eli silah tutan her Türk'ten bu vazifenin istekle yapılmasını ister. Askerlik vatandaşlar arasında medeni bir müsavat vücuda getirir. Orduda zengin ve fakir arasında fark yoktur. Herkes oraya bütün kabiliyetini beraber getirir. Sonra gençler askerlikte, itaat ve inzibat terbiyesi alırlar. İtaat ve inzibat terbiyesi bütün hayatta insana lazım olan bir terbiyedir. Kışlada geçirilen zaman zayi olmuş değildir. Kışla gençler için bir mekteptir. Gençler hayatta cesur, fedakâr ve azimkâr olmayı orada öğrenir. Bir millet yaşamak ve yükselmek için gençliğine dayanır. Gençlik daha küçük yaşta asker terbiyesi görmezse, ileride düşman tecavüzlerine karşı vatani müdafaa edemez. Gençlerin askerlik çağına varmadan evvel dahi askerliğe hazırlanmış bulunmaları lazımdır. Bu maksatla mekteplerimizde daha küçük yaştan çocuklara izcilik, spor gibi askerliğe hazırlanma dersleri gösterilmektedir.

Yazar bir milletin devletini düşmanlara karşı korumanın önemine vurgu yaparak ordu ve donanmanın bu bakımdan çok güçlü bir silah olduğunu ifade eder. Harbe hazır olan milletlerin her zaman için gelebilecek olan saldırılara karşı hazırlıklı olduğunu ifade ederek ordu ve donanmanın güçlü tutulması gerektiğini savunur. Bunu da aşağıdaki söylemleri ile açıklar.

Her devlet harici tecavüzlere karşı kendini müdafaa etmeye mecburdur. Bunu ordusu ve donanmasıyla ve tayyareleriyle yapar. Askerlik sulhu bozan bir tehlike değildir. Bilakis sulh ve salah için orduya, donanmaya ve hava filosuna lüzum vardır. Sevgili vatanımızın yarın bir düşman tecavüzüne uğramayacağına hükmedemeyiz. Bunun için vatanımızı ve şeref ve namusumuzu koruyabilmek için her vakit harbe hazır

bulunmamız lazımdır. Harbe hazır bulunmamış olan bir millet, bir gün ansızın düşmanlarının hücumuna uğrayabilir. Muharebenin ne zaman zuhur edeceği bilinemez. Bunun için millet her vakit ordusunu, deniz ve hava donanmasını hazır bulundurmak mecburiyetindedir.

Yazar, eserine vatandaşların en büyük vazifesi olan cumhuriyeti müdafaa ve sancağa hürmet konuları ile devam etmektedir. Ayrıca kanunlara itaatin bir vatandaşlık vazifesi olduğunu belirtmekte ve bu çerçevede her bireyin mensubu olduğu milletin bayrağını koruma vazifesini olduğunu ve cumhuriyetin yaşatılması amacıyla herkesin gerekirse kanının son damlasına kadar savaşımaya mecbur olduğunu ifade etmekte ve aşağıdaki açıklamaları yapmaktadır.

Bir memlekette cehaletin, kin ve hasedin önünü alan, halkın rahatını koruyan kanundur. Bunun için her vatandaş kanuna itaate mecburdur. Kanuna itaat ile amire itaat arasında fark yoktur. Kanuna itaatsizlik isyan demektir. Asiler hakkında ise ağır cezalar vardır. Amire itaat de lazımdır. Fakat amir kanuna muhalif bir emir verirse, memur bu emre itaat edemez ve bunun için ceza da görmez. Bayrağımız, bize aile ocağını, mensubu olduğumuz milleti ve yapmaya mecbur olduğumuz mukaddes vazifeleri hatırlatır. Sancağımız arşımızda dalgalandıkça bize Türk namusunun, Türk adaletinin, Türk kahramanlığının kıyamete kadar yaşayacağını ihtar eder. Vatanımıza karşı vazifelerimizden biri de cumhuriyetin müdafaasıdır. Cumhuriyet vatana milleti hâkim kılmıştır. Padişahlar saltanatı artık maziye gömülmüştür. Cumhuriyetin müdafaası için icap ederse kanımızı en son damlasına kadar seve seve ve bile bile feda etmekten çekinmemeliyiz. Çünkü cumhuriyetin müdafaası demek; hakkın, milli hâkimiyetin, hürriyetin müdafaası demektir. Hakiki hürriyet ise ancak ona layık olanlarındır.

Yazar Milli İktisat kavramına da değinmekte ve vatanın ekonomik anlamda güçlenmesinin önemli olduğunu ve bunun başarabilmenin de her vatandaşın çalışmasıyla mümkün olabileceğini ifade ederek özellikle 1923 yılında İzmir İktisat Kongresinde alınan kararlarının önemine vurgu yaparak aşağıdaki açıklamaları yapar.

Vatanımızın iktisaden yükselmesine çalışmak her vatandaşın vazifesidir. Uzun gafletler ile geçen asırların iktisadi hayatımıza açtığı yaraları sarmak için ne kadar çalışsak yeri vardır. Saltanat devrinde, padişahlar büyük bir imparatorluk kurmak için Türk unsurunu daima askerlik arkasından koşturmuş, fakat onun zengin olmasını düşünmemişlerdir. Padişahlar milleti fütihat arkasından diyar diyar dolaştırmış, fakat millete bilhassa kendi yurdunu düşünmeye vakit ve imkân vermemiştir. Diğer taraftan sarayların debdebe ve daratı için Türk köylüsü bütün mal ve mülkünü feda etmeye mecbur olmuş ve sefalet içinde yaşamıştır. Cumhuriyet, milletin hakkını millete verdiği için vatanın iktisaden yükselmesini dahi düşünmüştür. Bu maksatla 17 Şubat 339 tarihinde İzmir’de bir iktisat kongresi açılmıştır.

Kanunlarca kabul olunan iktisadi misak şudur:

- Türkiye, dünyanın sulh ve terakki unsurlarından biridir.
- Türkiye halkı milli hâkimiyetini, kanı ve canı pahasına elde ettiğinden, hiçbir şeye feda etmez. Ve milli hâkimiyete müstenit olan meclis ve hükümetine daima zahirdi.

- Türkiye halkı, tahribat yapmaz; imal eder. Bütün mesai iktisaden memleketi yükseltmek içindir.
- Türkiye halkı, sarf ettiği eşyayı mümkün mertebe kendi yetiştirir. Çok çalışır: vakitte, servette ithalatta israftan kaçır. Milli istihsali temin için icabında geceli gündüzlü çalışır.
- Türkiye halkı, servet itibarıyla bir altın hazinesi üzerinde oturduğunu bilir. Ormanlarını evladı gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar; yeniden orman yetiştirir. Madenlerini kendi milli istihsali için işletir ve servetlerini herkesten fazla tanımaya çalışır.
- Hırsızlık, yalancılık veya tembellik en büyük düşmanımızdır. Her zaman faydalı yenilikleri severek alırız. Türkiye halkı düşman fesat ve propagandalarına nefret eder ve daima bunlarla mücadeleyi bir vazife bilir.
- Türkler, marifet aşığıdır. Türk, her yerde hayatını kazanabilecek şekilde yetişir; fakat her şeyden evvel memleketinin malıdır.
- Birçok harpler ve zaruretlerden dolayı eksilen nüfusun fazlalaşması ile beraber sıhhatlerimizin, hayatlarımızın korunması en birinci emelimizdir. Türk; mikroptan, pis havadan, salgından ve pislikten çekinir, bol ve saf hava, bol güneş ve temizliği sever. Ecdat mirası olan binicilik, nişancılık, avcılık, denizcilik gibi bedeni terbiyenin yayılmasına çalışır. Hayvanlarına da aynı dikkat ve himmeti göstermekle beraber cinslerini düzeltir ve miktarlarını çoğaltır.
- Türk; dinine, milletine, toprağına, hayatına ve müessesatına düşman olmayan milletlere daima dosttur. Türk, ilim ve sanat yeniliklerini nerede olursa alır.
- Türk açık alın ile serbestçe çalışmayı sever.
- Türkler, hangi sınıf ve meslekte olursa olsunlar candan sevişirler. El ele vererek birlikler, memleketini ve birbirlerini tanımak, anlaşımak için seyahatler ve birleşmeler yaparlar.
- Türk kadını ve hocası, çocukları iktisadi misaka göre yetiştirir.

Yazar eserinin devamında idari teşkilat yapısı hakkında bilgi vermekte ve bu çerçevede vilayet idaresi, kaza idaresi, nahiye idaresi, belediye idaresi ve köy idaresi hakkında bilgiler vererek çalışmasını sonlandırmaktadır. Bu çerçevede yazar aşağıdaki açıklamaları yapmaktadır.

Türkiye devleti vilayetlere, vilayetler kazalara, kazalar nahiyelere ayrılmıştır. Vilayetlerin iki kısım hizmeti vardır. Bir kısmı asayiş ve inzibat hizmetleri gibi umumi hizmetlerdir. Diğerisi yol, mektep gibi mahalli hizmetlerdir. Umumi hizmetler; merkez tarafından tayin olunan memurlar marifeti ile görülür ve bu hizmetlerin masrafı devlet bütçesinden verilir. Mahalli hizmetler vilayet meclis-i umumileri tarafından yapılmasına karar verilen hizmetlerdir. Bu hizmetlerin masrafı vilayet bütçesinden tesviye olunur. Vilayetin umumi idaresine memur olan valilerdir. Valiler vilayetlerde hükümetin vekilidir. Hükümet tarafından verilen emirler, tebliğ olunan kanun ve nizamlar vali marifetiyle memurlara bildirilir. Valiler hapishanelerin ve tevkifhanelerin emniyet ve intizamına ve hüsnü idarelerine nezaret ederler. Her vilayet merkezinde, valinin riyaseti altında bir idare heyeti bulunur. Bu meclis defterdar, mektupçu, maarif müdürü, nafia

ser mühendisi, ziraat müdüründen ibarettir. İdare heyetinin vazifesi hükümete ait olan müzayedeleri ve münakasaları icra etmek, vergi işlerine bakmak, hükümetin emvalini muhafaza etmek ve vali tarafından havale olunan meseleler hakkında reyini bildirmekten ibarettir.

Her kazada hükümetin vekili olarak bir kaymakam bulunur. Kaymakam kazada hükümetin en büyük memurudur. Kaza dâhilinde kanunların, nizamların ahkâmını tatbik eder. Kaymakamın en büyük vazifesi kaza dâhilinde asayişin muhafazasına ve devletin işlerinin cereyanına bakmaktır. Kaza dâhilinde bulunan memurların hal ve hareketlerini de kaymakamlar teftiş eder. Her kazada kaymakamın riyaseti altında bir idare heyeti bulunur. İdare heyetinin vazifesi vilayet idare heyetlerinin vazifesinin aynıdır.

Nahiye müteaddit köylerden teşekkül eden bir idare taksimatıdır. Her nahiye başında bir müdür bulunur. Nahiye müdürü kanun ve nizamların nahiye dâhilinde neşir ve ilanına, asayişin muhafazasına, tahsildarlara yardım etmeye memurdur.

Vilayetlerin iki nevi hizmeti olduğunu söylemiştim. Biri umumi hizmetler diğeri mahalli hizmetler idi. Vilayet ahalisinin hususi idare noktayı nazarından bazı salahiyetleri vardır. Yani vilayete ait mahalli işlerde rey sahibidir. Ve bu işlere kendi tarafından seçilen meclis-i umumi azaları marifeti ile bakarlar. Vilayetlerin hususi işleri şunlardır: Vilayet bütçesinin tanzimi; numune çiftlikleri ve çiftçilik mektepleri tesisi; ziraat sergileri açılması; at yarışları icrası; ziraat müzeleri tesisi; orman yetiştirilmesi; iktisat sandıkları teşkili; sanayi mektepleri küşadı; borsalar tesisi; ilk tahsil mekteplerinin açılması, yatı mektepleri ve hastaneler gibi hayır müesseselerinin tesisi. Meclis-i umumi; vilayetin havi olduğu kazaların her birinden her 7500 erkek nüfus için bir kişi hesabıyla seçilen azalardan mürekkeptir. Meclis-i umumiye aza intihap olunabilmek için: mebus olmak salahiyetini haiz olmak ve o vilayet halkından bulunmak şarttır. Meclis-i umumi senede bir defa toplanır. Müddeti içtima 40 ila 55 gündür. Meclise vali riyaset eder. Meclisin vazifesi vilayet bütçesinin kabulü ve vilayete ait hizmetler hakkında karar verebilmesi ve istikraz yapabilmesi hususlarından ibarettir.

Belediye idaresi demek, bir şehrin o şehir halkı tarafından idare edilmesi demektir. Her yerde belediyeler ahali tarafından seçilen bir reis ve bir meclis ile idare olunur. Şehreminleri bir belediye reisi demektir. Yalnız şehreminleri büyükşehirlerdeki belediyelerin reisleridir. Şehreminleri halk tarafından intihap olunmazlar. Hükümetçe tayin olunurlar. Belediyelerin başlıcaları ve vazifeleri şunlardır:

- Şehrin tanzimi ve imarı, yolların açılması ve genişletilmesi kaldırım ve lağımların yapılması, su yollarının inşa ve tamiri, şehir bahçelerinin tesisi.
- Memlekette sâri hastalıkların zuhuruna mani olacak tedbirlerin yapılması, hastaneler, tımarhaneler ve darülacezeler tesisi, fakirler için ucuz evler yapılması.
- Şehrin tenviri ve tanzifi
- Şehir mekteplerinin idaresi.

Türkiye'de nüfusu 2 binden aşağı yurlara köy denir. Köylüler kendilerine ait olan işlere bizzat bakarlar. Köye ait işler ikiye ayrılır: birinci kısım mecburi; ikinci kısım köylünün isteğine bağlı olan işlerdir. Köylü mecburi olan işleri görmezse ceza görür. İsteğe bağlı olan işlerde ceza yoktur. Ancak köylünün isteğine bağlı işlerde köy derneğinin yarısından çoğu hükmederse o iş de mecburi olur. Mecburi işlerin başlıcası şunlardır: Su birikintilerini kurutmak, evlerde ahırları odalardan bir duvarla ayırmak,

köyün sokaklarını temiz tutmak, köyün bir başından öbür başına kadar çaprazlama iki yol yapmak, askerde olanların tarlalarını sürüp ekmek, ağaçları muhafaza etmek.

1. CUMHURİYET ÇOCUKLARINA MALUMAT-I VATANİYE 4-5 ADLI DERS KİTAPLARININ TRANSKRİPSİYONU

1. CUMHURİYET ÇOCUKLARINA MALUMAT-I VATANİYE-4 ADLI DERS KİTABININ TRANSKRİPSİYONU

Muslihi'd-din Âdil

Dâr'ul-Fünun Mukâyeseli Hukuk İdâre Müderrisi

Cumhuriyet Çocuklarına

MA'LÛMÂTI VATANİYE

Mütahassıs Komisyonun raporu üzerine millî ta'lim ve terbiye dâiresinin 1926 numarası ve 24 Ağustos tarihli kararı ile mekteplere kabûl edilmiştir.

İlk Mektep – Dördüncü Sınıf

Tâbi' ve Nâşiri

Kitaphâne-i Hilmi Sâhibi

İbrahim Hilmi

Kitabhâne-i Hilmi – Bâbı Âli Caddesi

İstanbul

1926

Orhaniye Matba'ası

Muslihi'd-din Âdil Bey'in Eserleri

Mukayeseli Hukuk-ı İdare Dersleri
kalmamıştır.

İkinci bin matbusu

İktisat Dersleri
kalmamıştır.

İkinci bin matbusu

Ma'lûmâtı Hukukiye (ikinci tab')

Dokuzuncu bin

Ma'lûmâtı İktisadiye

Beşinci bin

Ma'lûmâtı Ahlakiye ve Medeniye (ikinci tab')

- Dokuzuncu bin

Alman Hayat İrfanı

Üçüncü bin

Beyne'l-milel İctimâiyyat Kongresi ve İntibalarım Birinci bin

Türkiye'de Ekalliyetler Hukuku (Fransızca) (Nusret, Cemil Edhem, Reşit beyefendilerle
müştereken

Ma'lûmâtı Vataniye

Altıncı bin

Muslihi'd-din Âdil Bey'in dört büyük cilt teşkil eden (Mukâyeseli ve Mufasssal Hukuk-ı
İdâre) nâmı eserinin de bu sene neşrine başlanacaktır.

1.1. Müfredat Programı

1.1.1. Haftada Bir Ders

Ferd ve cemiyet ferдин cemiyete medyûn olduğu nimetler ibtidâi insanlarla bugünkü insanlar arasındaki farklar.

Sa‘y ehemmiyeti, ictimâî ve terbiyevi kıymeti, teşârûk ve tesânüd, hak ve vazife mesuliyeti, hayr ve şer, fazîlet ve rezilet, hak ve vazifelerimiz. (nefsimize, âlemize, milletimize, beşeriyete karşı)

1.1.2. Hemşehrilik vazifesi – Belediyeler

Belediyelerin vazifeleri, belediyelerin şehir halkının sıhhatini temin için ittihâz edecekleri tedbirler. Süprüntülerin toplanması ve imhası, lağımlar, sokakların temizlenmesi, şehirde temiz su tertibatı, çarşı ve pazarlarda sıhhata muzır şeylerin men‘i. Dükkan ve mağazalarla lokantalarda, hanlarda ve otellerde sıhhî tedbirler.

Belediyelerin şehrin sıhhatine müteallık vazifelerine mukâbil vatandaşlara teveccüh eden vazifeler: Evlerde sıhhate riâyet, beden hıfzu’z-sıhhası. Evin içerisinde temiz su ve hava, bedeni terbiyeye i‘tinâ, mağdi ve sıhhî yemek yemek, iyi su, mu‘tedil cehd ve sa‘y, vücudun temizliği. Ev dâhilinde sıhhî temizlik. Muzad-ı teaffünü mevâddan istifâde. Süprüntülerin sıhhî bir sûrette muhâfazası ve def‘î, mikroplara karşı her hususta mücâdele, sivrisineklerin evlere girmesine karşı tedbirler. Sinek, pire, bit, tahtakurusu ve sivrisineğe karşı mücâdele.

Belediyelerle teşrîk-i mesâî, belediyenin hıfzu’z-sıhhaya âid tenbihlerine harfiyyen riâyet. Yollarda, araba, şimendifer, tramvay, tünel, vapur gibi yerlerde tükürmemek, sârî hastalık zuhûrunda hemen âid olduğu memurlara haber vermek.

İtfaiye teşkilâtının ehemmiyeti, yangınlara karşı evlerde ve hâriçte tedbirler. Kibrit ve lamba ile oynamamak. Ocakları sık sık temizlemek, ağaçlık yerlerde ateş yakıp bırakmamak. Mangal ve sobalara dikkat etmek.

1.1.3. Sokaklar ve umûmi caddeler:

Sokak ve umûmi caddelerin inşâsı ve ta‘mir ve muhâfazası: Yaya kaldırımlarının faydası. Sokak ve caddelerin tenvîri, temizliği, sulanması, kışın kar ve çamurun temizlenmesi, sokak ve cadde kenarlarında ağaç dikilmesi. Sokaklara isim, evlere numara konulması.

Sokak ve caddelerin iyi bir halde muhâfazası için çocuklara teveccüh eden vazifeler: Sokağa meyve kabuğu, kâğıt ve süprüntü atmamak. Sokak ve caddelerdeki ağaçlara dokunmamak, evlerin önünü temiz tutmak, sokak ve caddelerde oyun oynamamak.

1.1.4. Halkın tenezzühüne hizmet:

Halkın teezühü ve nezih bir sûrette eğlenmesi için belediyelere teveccüh eden vazifeler: Belediye bahçelerin, umûmi bahçe, park ve tenezzüh mahallerinin fayda ve ehemmiyeti.

Spor ve oyun meydanları, umûmi bahçelerde ve parklarda çocuklara terettüp eden vazifeler: Ağaçlara, çiçeklere, çimenlere dokunmamak, gezerken terbiye ve muâşeret usûllerine riâyet etmek.

1.1.5. Fukaraya ve muhtaçlara muâvenet:

Fukaraya ve muhtaçlara muâvenet için mevcut ictimâî teşkilât. Bu teşkilâta karşı vatandaşların vazifeleri.

1.1.6. Umûmun menfaatine hâdim teşkilat:

Şehir suları, şehir tenvîratı, vesâiti nakliye, telgraf ve telefon, pazarlar; mezbahalar, haller. Bu gibi müessesâta ve umûmun menfa'atine âid işlere karşı vatandaşların alakadar olması.

1.1.7. Vatandaşların hayatını ve mallarını himaye ve muhâfaza teşkilâtı:

Polisler ve vazifeleri, polislerin vazifelerini teshil için çocuklara teveccüh eden vazifeler: Kavga etmemek, başkalarının malını tahrip etmemek, serseriyanâ gezmek, lüzumsuz gürültü etmemek, duvarlara yazı yazmamak, hayvanlara eziyet etmemek, fena çocuklara uymamak, tramvay-vapur gibi vesâit-i nakliyyede yer kapmak için başkasına eziyet etmemek, bilet mahallerinde sıra ve nöbete riâyet etmek.

1.2. Ferd ve Cemiyet

Sevgili evlatlar; sizle musâhabe etmeye geliyorum. Bu birinci musâhabemle, içinde yaşadığımız cemiyet hayatını size öğretmeye çalışacağım: En eski zamanlarda insanlar âdetâ hayvanlar gibi yaşarlardı. Kuvvetli olan zayıf olanı ezer ve gücü yettiği kadar onun hakkını çiğnerdi. Ortada yalnız kuvvetli olanın sesi duyulurdu. Diğer

taftan, dışardan gelecek bir dışmana, insan yalnız başına karşı gelemiyordu. Daha sonra, insan yalnız olarak hiçbir işi başaramıyor, yüzlerce işteğini yerine getiremiyordu.

İşte kuvvetli olanlara karşı hakkını korumak dışmanlarına karşı gelebilmek işin insanlar cemiyet halinde yani bir arada toplu olarak olmuşlardır. İnsanlar bu sûretle birleşince şeşit şeşit ihtiyaçlarını da yaşamaya mecbur kolaylıkla görmeye başlamıştır. Eski kabilelerin nasıl yaşadıklarını araştırırsanız görürsünüz ki, bunlar, dışmanlarına karşı koyabilmek işin birtakım insanların bir araya toplanmalarından doğmuştur. Eski zamanlarda insanlar işin her şey korku idi, her şey tehlike idi. Dedelerimiz bu tehlikeleri atlamak işin birleşmeyi dışünmüşlerdi. Bu birleşmelerinden âileler, kabileler, nihayet devletler meydana gelmiştir.

Hulâsa, insanlar, cemiyetle yaşar ve cemiyetten ayrı yaşayamazlar. Cemiyette insanların birbirine olan yardımıyla bâki kalabilir.

1. Ferdin Cemiyete Medyûn Olduğu Ni‘Metler

İnsan cemiyetle yaşadığı gibi yükselmesi de cemiyetle olur. Mesela henüz vahşet halinde yaşayan Afrika, Avustralya ve Amerika’nın bazı taraflarındaki kabilelerle medenî halin arasında bir mukâyese yaparsanız, medenî âleme mensup insanların, bu kabileler halkından daha yüksek olduğunu görürsünüz. Bugünkü vahşi insanların yaşayışları en eski zamanlardaki kabilelerin nasıl vahşi bir hayat sürdürdüklerini göstermektedir. Hatta bugünkü medenî Avrupa halkı en eski zamanlarda insan eti yiyen, taş silahlar ve kemik aletler kullanan, birtakım vahşilerin neslinden gelmiştir.

İlk cemiyetler küçük ve zayıf oldukları işin bugünkü milletler kadar dışmanların hücumundan emin değillerdi. Bununla beraber, kabile halinde yaşadıkları zaman, âile halinde yaşadıkları zamandan daha çok emin idiler. Bu emniyet sayesinde insanlar daha dikkatle şalışmaya başlıyor ve yavaş yavaş yeni silah ve aletler îcât ediyor ve ilk medeniyet güneşi doğmaya başlıyordu.

Ötede beride ayrı ayrı yaşayan kabileler birbirleriyle birleşiyor, daha sonra evvelden yalnız avcılıkla yaşayan insanlar yavaş yavaş çobanlık etmeye başlıyordu. Çobanlık hayatı bir müddet devam ediyor ve nihayet çiftçilik baş gösteriyordu. İnsanların çiftçilik hayatına girmesi; göçebelikten kurtulması, yani medenî bir cemiyet hâlini alması demekti.

Hakikatte çiftçilik, insanları muntazam bir cemiyet haline koymuştur. Çünkü çiftçilikte, insanlar göçebe hayatından vazgeçerek devamlı bir âile ocağı açmışlardır. Diğer taraftan insanlar yeraltından madenleri çıkarmaya, bunları sanatlarında kullanmaya başladılar, resmi ve yazıyı icât ettiler ve iyiden iyiye medenîleştiler. Hâsılı, evlatların içinde yaşadığımız cemiyet hayatı insanı daha mesut etmiştir.

Cemiyetin insana verdiği nimetler sayısızdır. Bir dakika için kendinizi ıssız bir adaya atılmış farz ediniz. Orada bütün işlerinizi yalnız başınıza başarmak mecburiyetinde kaldığınızı düşününüz. İşte o vakit, cemiyetin iyiliklerini daha iyi hissedersiniz.

Bir kere düşünelim; hatta en küçük bir ihtiyacımızı tek başımıza temin edebilir miyiz? Mesela, her gün yediğimiz ekmeği nasıl elde edebiliriz? Ömrümüzde bir defa sapan kullanmamış, çift sürmemiş, ekin biçmemiş, harman dövmemiş olduğumuzu düşünürsek, diğer insanların yardımına ne kadar muhtaç olduğumuzu anlarız. İçinizde çiftçi evladı olanlar bile, buğdayı ekmek yapmayı bilmezler. Çünkü buğdayın ekmek haline gelebilmesi için daha birçok işler vardır. Bunları bir insan yalnız başına yapamaz.

Bir de unutmayalım ki, ihtiyacımız yalnız karnımızı doyurmaktan ibâret değildir. Giyinmek, iyi bir evde yaşamak, fikrimizi aydınlatacak kitaplar okumak gibi daha binlerce ihtiyaçlarımız vardır. Bunların hiçbirini yalnız başına göremeyiz. Diğer insanların yardımına ihtiyacımız vardır.

Efendiler, bugün gördüğünüz vapurlar, şimendiferler, köprüler, tramvaylar, tayyâreler hep insanlar arasında ki iş bölümüyle olmuştur. Cemiyet içinde yaşayan her insan, kendine ve diğer insanlara yarayacak tek bir iş görür. Bütün ma'lumatı ve hünerini bu işe verdiği için güzel eserler meydana çıkarıyor. Sonra kendi yaptığı şeyleri eserleri diğer insanlara veriyor. Ve onların yaptığı eserlerden de kendisi faydalaniyor. Cemiyetin insana verdiği nimetler yalnız bunlarda değildir. Bugünkü cemiyet, iş bölümü sayesinde birçok icâtlar yapıyor.

2. İbtidâî İnsanlarla Bugünkü İnsanlar Arasındaki Farklar

Hayatta her şey değişir, eski zamanlarda yaşayan insanlarla, bugünkü insanlar arasında büyük farklar vardır. Bugünkü insan, tamamen medenîleşmiştir. Duygusu düşüncesi tamamen incelmıştır. Binlerce seneden beri akli ve hissi yüксеle yüксеle olgun adam olmuştur. Eski zamanlarda yaşayan insan, en küçük ihtiyaçlar içinde bile

çarpınırdı. Bugünkü insan, iyi ve asil duygular ve ihtiyaçlar içinde yaşayan ve bu ihtiyaçlarını görebilen insandır.

İnsanın ihtiyaçları pek çoktur ve her gün biraz daha çoğalmaktadır. Diyebiliriz ki; iyi ihtiyaçları en çok olan insanlar, en çok medenî olan insanlardır. Medenîleşmeyen kabilelerin ihtiyaçları çok azdır. Hele vahşi kabileler arasında yiyip içmekten başka bir ihtiyaç yoktur. Onlar bir eve bile ihtiyaç görmemişlerdir. Ağaçlar altında, mağaralarda yaşarlar. Hayvandan farkları hemen yok gibidir. Halbuki bugün bizim, binlerce ihtiyacımız vardır. Ve biz bu ihtiyaçları el birliğiyle görmekteyiz.

İbtidâî insanlarla, bugünkü insanları birbirinden ayırt eden noktalardan biri de bugünkü insanların birbirlerini, eski zamanda yaşayan insanlardan daha çok düşünmesidir. Eski zamanlarda insan yalnız kendisi ve nihayet ailesi için çalışır ve yaşardı. Diğer insanlara karşı vazifesi olduğunu asla bilmezdi. Halbuki bugün insanlar diğer insanlara da yardım etmeyi vazife bilmişlerdir.

İbtidâî insanlarla, bugünkü insanlar arasındaki farklardan biri de hakka, yani doğruluğa olan bağlayıştır. İbtidâî insanlar da (hak) nedir bilinmiyordu. Onlar yalnız kuvveti tanımışlardı. Ve ancak kuvvete itâ‘at ediyorlardı.

İnsanın en tabîî hakkı olan hürriyet onlarca malum değildi. İbtidâî insanlar bir kabile reîsini kendilerine “başbuğ” tanıdıkları için ancak onun emrine itâ‘at ederlerdi. Kendileri esir gibi yaşarlardı. Çünkü (hürriyet) zevkini duymuyorlardı. Hürriyet, başkasına zarar vermemek şartıyla her insanın istediği gibi hareket edebilmesidir. İşte eski zamanlarda insanlar böyle serbestçe hareket edemezlerdi.

Bugünkü insan hakkı tanımış, yani doğruluğa iman etmiştir. Bugünkü insan hürriyeti kazanmak için kan dökmüştür ve esaretten kurtulmuştur. Evlatlarım, bugünün adamı olduğunuzdan dolayı sevininiz. Çünkü bugünün insanı demek hakkın, hürriyetin âşığı demektir. Siz bütün iyilikleri hep hakta ve hürriyette bulacaksınız. Siz yalnız bugünün insanı değil, aynı zamanda sevgili ve genç cumhuriyetimizin de ilk nesli, ilk evlatlarıdır. Bu i‘tibarla ne kadar bahtiyârsınız.

Çalışınız ki “Türkiye Cumhuriyeti” yarın sizin ellerinizde sizin gayretlerinizle, sizin fedakârlıklarınızla yükselsin ve nurlansın!

1.3. HULÂSA

1.3.1. Öğrenilecek Noktalar

En eski zamanlarda, insanlar hayvanlar gibi yaşarlardı. Kuvvetli zayıf olanı ezerdi. İnsanlar kavîlere karşı haklarını korumak için cemiyetle yaşamaya mecbur olmuşlardır.

İnsanın cemiyete borçlu olduğu nimetler pek çoktur. Yüzlerce ihtiyacımızı ancak cemiyet sayesinde görebilmekteyiz. Bugün gördüğümüz medenî eserler, hep cemiyet halinde yaşayan insanların eseridir.

İbtidâî insanlarla bugünkü insanlar arasında da büyük farklar vardır. Bugünkü insan medenîleşmiştir. Duygusu, düşüncesi incelmıştır.

Bugünkü insanlar birbirlerini, eski insanlardan ziyade düşünmekte ve birbirlerine yardım etmektedir. Bugünkü insanlarda vazife duygusu, hakka bağlanış ve hürriyete olan aşk daha büyüktür.

1.3.2. Sualler

- İnsan niçin cemiyetten ayrı yaşayamaz?
- Cemiyeti nasıl yaşayabilir?
- İnsanlar medenî hayata erişmek için ne türlü hayat geçirmişlerdir?
- Cemiyetin insana verdiği nimetler nedir?
- İbtidâî insanlarla bugünkü insanlar arasında ne farklar vardır?
- Bugünkü Türkiye'nin evlâdı olduğunuz için seviniyor musunuz ve niçin?

2. SA'Y

2.1. Sa'yin Ehemmiyeti

Evlatlarım; Hayat başlı başına kavgadır. Beşikten mezara kadar çarpışacağız. Fakat bu çarpışmada behemehâl galip gelmeliyiz. Bu ise ancak çalışma ile olur. Medenî âlemde gördüğümüz bütün eserler, keşifler, îcatlar hep insanların çalışması ile husule gelmiştir.

Bugün gördüğünüz şimendifer, tahte'l-bahirleri, tayyareleri, vapurları, otomobilleri, telsiz telgrafları hep insanlar çalışarak, yapmışlardır. Eğer çalışmasalardı bu eserler vücut bulamazdı. İşte insanların ihtiyaçlarını başarabilmek için sarf ettikleri gayret ve emeğe (sa'y) denir. Sa'y, az-çok zahmetli olmakla beraber, çalışmaya alışanlar, çalışırken de haz duyarlar. Hayata zevk veren çalışmadır.

Evlatlarım, hepimiz çalışmaya mecburuz. Çalışırsak hem kendimizi hem âilemizi ve vatanımızı mesut ederiz. Çalışanlar dâima muvaffak olmuşlardır. “Kristof Kolomb” Hindistan’a bir yol ararken ne kadar tehlikelere göğüs germiş ve nihayet bu emeklerinin mükâfatını görmüştü. Yani Amerika’yı keşfetmişti. Hayatta en çok muvaffak olan insanlar, devamlı ve muntazam bir surette çalışanlardır.

2.2. Sa‘yin İctimâî ve Terbiyevî Kıymeti

Sa‘y, insanın cemiyet içinde şerefini artırır ve kendisine serbest bir hayat temin eder. “Sa‘y, hürriyettir.” Sözü ne kadar doğrudur. Çalışkan insanlar, tembel ve serseri adamların hiçbir zaman mâlik olamayacakları hürriyete mâliktirler.

Çalışmayan bir insan vatani için hiçbir hizmet görmemiş demektir. Vatan dediğimiz bu sevgili topraklar, bu sevgili iklim çalışkan insanların omuzları üzerinde yükselir. Evlatlarım bize yeni hayat veren büyük adamlarımız, çalışmasalardı bugünkü saadeti elde edebilir miydik?

Son istiklal harbinde muzaffer olan Türk Milleti bu galebesini, çalışkanlığına borçludur. Aziz vatanımızın istikbâli de yine çalışmamıza bağlıdır. İyi vatandaş olmak için çok çalışkan olmak lâzımdır. Çalışmayan vatanına zararlı bir insan olur.

Evlatlarım, hayatınız sizin arzuunuza bağlıdır. Siz onu ne türlü isterseniz öyle yapabilirsiniz. Çalışırsanız mesut bir hayata sahip olursunuz. Çalışınız, çalışmak hayatın güçlüklerini kolaylaştırır. Elemlerini azaltır.

İşleyen demir paslanmaz. Çalışanlar kuvvet ve sıhhatlerini muhâfaza ederler. Tembellerin uğradıkları hastalıklara ma‘ruz kalmazlar. Mektepte iken derslerinizde, hayata atıldıktan sonra işlerinizde muvaffak olmak isterseniz çalışınız!

2.3. Hulâsa

2.3.1. Öğrenilecek Notlar

Beşikten mezara kadar çalışmaya mecburuz. Çalışanlar dâima muvaffak olmuşlardır: Kristof Kolomb garbtan Hindistana yol ararken Amerika’yı keşfetmiştir.

Çalışmayan bir insan vatani için hiçbir hizmet görmemiş demektir. Çünkü sa‘y bizi iyiliğe sevk eder. Bilakis çalışmayanlar vatanlarına muzır olurlar.

2.3.2. Bazı Güzel Sözler*

- İşleyen demir paslanmaz.
- Tembele iş buyur, sana akıl öğretsin.
- Yapmak güç, yıkmak kolay.
- Yalnız ümitle geçinen, açlıktan ölür.
- Çalışmak günü kısaltır, ömrü uzatır.
- Çalışmak fazîletin bekçisidir.

2.3.3. SUALLER

- Niçin çalışmaya mecburuz?
 - Sa'y ne demektir?
 - Sa'y niçin insanın şerefini artırır?
 - Kim en iyi bir vatandaşdır?
 - Niçin çalışkan olmak istiyorsunuz?
- *Muallim bu sözleri talebeye muhâkeme ettirecektir.

3. MERÂM

Merâm; Akılınızın hükmettiği iyi bir şeyi yapabilmektir. Mesela, Ma'lûmât-ı Vataniye dersinde arkadaşlarınızdan gerisiniz, dersi arkadaşlarınız kadar öğrenemiyorsunuz. Akılınız size hükmediyor ki: Ma'lûmât-ı Vataniye dersine daha çok çalışmazsanız sınıfınızı geçemeyeceksiniz. O halde arkadaşlarınıza yetişmek için daha çok çalışmak lâzım geldiğine karar veriyorsunuz.

Derse başlayınca arkadaşlarınızın bu tatil gününde eğlendiklerini düşünürseniz, bütün dikkatinizi derse veremezsiniz. İşte bu dakika da kuvvetli bir merâm ile oyuna gitmeyi zihninizden atarsanız, derslerinizde ki noksanı kolayca ikmâl etmiş olursunuz.

Böyle yapmaz da oyuna gitmeyi düşünecek ve onun hükmünü dinleyecek olursanız, kitabınızı kapayıp sokağa atlamakta gecikmezsiniz. Ve artık geri kaldığınız dersleri itmâm edemezsiniz. Sonra pişman olsanız da iş işten geçmiş olur. Ve bir kere merâmınızda zayıf davranmaya başlayınca, bu hal devam eder, durur. Neticede sınıfınızı geçemezsiniz. Merâmsız insanlar, akıllarının hükmettiği faydalı ve lüzumlu işleri yapamazlar ve mükâfattan mahrum kalırlar.

Küçük efendiler; hayatta her adımda insana şan, saâdet kazandıracak işlere tesâdüf etmek mümkündür. Bu işleri yapmak, ancak kuvvetli bir merâm sahibi olanlara nasip olur. Çalışınız ki, her biriniz o büyük insanlardan olasınız.

Türk tarihinin şanlı sahifelerini dolduran büyük kumandanların, Gazi Mustafa Kemaller'in, İsmetler'in, Fevziler'in zaferleri hep kuvvetli bir merâmın mahsûlüdür.

3.1. HULÂSA

3.1.1. Öğrenilecek Noktalar

Merâm aklımızın hükmettiği iyi bir şeyi yapabilmektir. Merâmsız insanlar faydalı ve lüzumlu işleri yapamazlar.

Hayatta kazanabilmek için kuvvetli bir merâm sahibi olmak lâzımdır.

Büyük ve şanlı kumandanlarımızın, Mustafa Kemal'lerin, İsmet'lerin, Fevzi'lerin zaferleri hep kuvvetli bir merâmın mahsûlüdür.

3.1.2. Sualler

- Merâm nedir?
- Merâmsız insanlar niçin faydalı iş göremezler?
- Hayatta kazanabilmek için ne yapılmalıdır?
- Büyük adamların muvaffakiyeti nedendir?

4. DEVAM VE SEBÂT

Küçük efendiler; Merâmın ne olduğunu öğrendiniz. Fakat merâmın çok faydası olması için başlanılan bir şeyi sonuna kadar getirmek ve onu behemehal başarabilmekte lâzımdır. Mesela ben bu dersleri yazıyorum. Fakat bu işi sonuna kadar dikkatle yapmazsam, size iyi bir Ma'lûmât-ı Vataniye kitabı hediye edemem.

İşte benim kitap yazmak hakkında ki merâmım faydalı olabilmek için, başladığım işte devam etmem lâzımdır. Aksi takdirde merâmım ne kadar kuvvetli olursa olsun, bu kitabın vücûda gelmesi kâbil olamaz.

Efendiler, her gün bir makinenin, bir tayyârenin, bir topun îcât edildiğini işitiyorsunuz. Bu îcatlar kolayca bulunmuş değildir. Onları îcat edenler senelerce çalışmışlar, hatta bir kısmı bu uğurda hayatlarını feda etmişlerdir. Bundan bir asır evvel vapur yoktu, telgraf yoktu. Telefon, telsiz telgraf, tayyâre keşfolunalı daha yirmi sene bile geçmedi. İnsanları karalara, denizlere, havalara, mesafelere hâkim kılan bu ihtira'lar kendiliklerinden bulunmuş değildir. Bunları yapanlar senelerce çalışmada devam ve sebât eden insanlardır.

Vatanımızın bugünkü varlığını temin eden, Büyük Gazi bu neticeye ancak devam ve sebât ile varabilmiştir. Eğer sevgili Reîs-i Cumhûrumuz Mustafa Kemal Paşa, millî hareketlerin ibtidâlarında önüne çıkan binlerce güçlüklerden kaçsaydı, vatanımızın düşmandan kurtulması kâbil olabilir miydi?

Gazi başladığı işte behemehal muvaffak olabilmeyi düşündü ve devamla, sebâtla çalıştı elde edilen fayda meydandadır: Bugün hür, müstakil, mes’ut bir vatan ve bir nesil vardır. Çalışkan milletler devam ve sebat ile vatanlarını ma’mur şehirlerle, şimendifer ağlarıyla, ovaları ekinlerle, ormanlarla, bahçelerle kaplarlar. Sahillerini limanlarla süslerler. Denizleri gemilerle, havayı tayyârelerle örterler.

4.1. Hulâsa

4.1.1. Öğrenilecek Noktalar

Merâmın çok faydalı olması için başlanılan işte devam ve sebat lâzımdır.

Bütün zaferler, keşifler, ihtirâ’lar hep devam ve sebat ile yapılmıştır.

4.1.2. Sualler

- Devam ve sebât nedir?
- Büyük zaferler nasıl kazanılır?
- Bana tarihimizden bazı misaller gösterebilir misiniz?

5. TEŞÂRÜK VE TESÂNÜD

5.1. İş Bölümü

Çalışmanın faydalarını öğrendiniz. Şimdi de birçok kimselerin bir arada çalışmalarını öğreneceksiniz. Bazı işler vardır ki, bir kimse tarafından yapılması kâbil değildir. Hatta bir işin bazı taraflarının bile bir kişi tarafından icrâsı gayet güçtür. Bunun için bazı işlerin birçok kimseler tarafından birlikte yapılması lâzımdır. İşte bir işin başarılması için birçok kimselerin aynı sûrette çalışmalarına “teşârük” yahut “birleşme” denir.

Bir zamanlar, çalışmalarını birleştiren insanlar aynı işi hep birden aynı sûretle çalışarak yapıyorlardı. Daha sonra aynı işin yapılması için her birinin bu işin yalnız bir kısmını yapması daha faydalı görüldü. Ve aralarında bir “iş bölümü” oldu. Mesela bir kitabın tertibi için matba’ada, işçilerden bir kısmının harfleri dizmesi, bir kısmının kâğıdı makineye vermesi, bir diğer kısmının makineyi çevirmesi gibi, işler işçiler arasında bölündü.

Bu sûretle “birleşme” gitgide bir “iş bölümü” vücûda getirmiştir yani kuvvetlerini birleştirenler aralarında işleri bölmeye başlamışlardır.

İş bölümünün insanlar için pek çok faydası vardır. Bunları birer birer sayalım:

- İş bölümü, insanların işgüzarlığını artırır. Bir işin yalnız bir kısmıyla uğraşan adam, o işte daha hünerli, daha marifetli olur. Mesela, matba’ada hurûfâtı dizen mürettib, dâima bu işle uğraşınca, tertipte de çok mamur olur. Çeviklik gösterir. Bu işle uğraşmayan bir kimsenin bir saatte göreceği işi o, on dakikada görür.
- İş bölümü insana vakit kazandırır. Yukarı misaldeki mürettib, yerini ve elindeki aletleri değiştirmedeği için vaktini daha iyi kullanır. Aynı mürettib, aynı zamanda mesela matbaa makinasını da kendisi çevirmek mecburiyetinde kalsa, vakit vakit yerini ve aletlerini değiştireceği için daha çok vakit sarf etmeye mecbur olurdu.

Evlatlarım; Bilirsiniz ki, vaktin çok kıymeti vardır. “vakit nakittir” derler, ne kadar doğrudur. Vakitten kazanılınca, adeta para kazanılmış olur.

- İş bölümü, insanlara yeni yeni keşifler, ihtiralar için yol açar. Bir adamın vakti dâima bir iş üzerinde olunca, o adam işini daha kolaylıkla görebilecek vâsıtalar keşfeder. Telefonlar, şimendiferler, otomobiller, hep iş bölümü sayesinde olmuştur.
- İş bölümü, işinin fiyatlarını ehvenleştirir. Çünkü işini fiyatı, onu meydana getirmek için sarf edilen vakte ve emeğe göredir. Bir şey için ne kadar çok vakit ve emek sarf olunursa o şeyin fiyatı o kadar yüksek olur.

İş bölümü, az vakit ve az emek sarf ettirdiği için eşyanın fiyatı tabiatıyla ehven olur. Mesela önünüzdeki kitap, eğer iş bölümü ile vücûda getirilmemiş olsaydı, onu ucuz bir fiyata alabilir mi idiniz? Düşününüz bir kere, bu kitap için ne kadar kimse çalışmıştır? Onun yapılmasında muharririnin, mürettibinin, matbaacının, kitapçının, kağıtçının, mücellidinin ayrı ayrı çalışmaları vardır. Fakat iş bölümü sayesinde kitabı ucuz tedârik edebiliyorsunuz.

5.2. HULÂSA

5.2.1. Öğrenilecek Noktalar

Bir işin başarılması için birçok kimselerin aynı sûrette emek sarf etmelerine “birleşme” denir.

Birleşme git gide bir “iş bölümü” vücuda getirmiştir. Yani kuvvetlerini birleştirenler, aralarında işleri bölmeye başlamışlardır.

- İş bölümü insanların, işgüzarlığını artırır.
- İş bölümü yeni yeni keşiflere, icatlara yol açar.
- İş bölümü eşya fiyatlarını ehvenleştirir.

5.2.2. Sualler

- Birleşme nedir?
- İş bölümü ne demektir?
- İş bölümünün faydası nelerdir?

6. HAK VE VAZİFE

Efendiler; ilk musâhabemde insanların cemiyet halinde yaşadıklarını söylemiştim. Cemiyetin baki kalabilmesi de insanların birbirleriyle hoş geçinmelerine bağlıdır. Şu hâlde her insanın diğer insanlarla hoş geçinmesini temin etmek için bir kâideye riâyet etmesi lâzımdır. İşte bu kâide “hak” dır.

Bir cemiyette yaşayan insanlar için böyle bir kâide olmazsa, insanların aralarında mücâdele eksik olmaz. Herkes her istediğini yapabilirse, cemiyette hoş geçinmek kâbil olmaz. İşte insanları fenalıklardan alıkoyan, birbirleriyle hoş geçinmeye mecbur eden kâide “hak”dır. Şu halde hak; Cemiyet halinde yaşayan insanlar için yine o cemiyet tarafından konmuş bir kâidedir. Bu kâideyi bozmak isteyenler için ayrıca cezalarda tayin olunmuştur.

Hak olunca vazife de vardır. Yani hak ve vazife karşılıklıdır. Ben bir başkasının hakkına riâyet ediyorum. Bu, vazifemdir. Fakat başkasının da benim hakkıma tecâvüz etmemesini istemem hakkımdır. Hâsılı, hak ve vazife birbirinden ayıramaz. Yani vazife, hak denilen kâidenin behemehal yapılması demektir.

Hakkımızı ve vazifemizi kendi kendimize bilebiliriz. Hatta kânunların emir ve nehy etmediği birçok şeyler vardır ki, vicdânımız onları da bize öğretmiştir. Mesela

kânun bize fakirlere sadaka vermeyi emretmemiştir. Fakat biz bunu bir ahlak borcu biliriz ve seve seve yaparız.

6.1. Vazife Fikrinin Düşmanları

Vazife fikrini bizden kaldırmaya çalışan düşmanlar: Menfaat, ihtiras, tembellik ve korkaklıktır.

Vazife fikri bizi namuslu olmaya sevk eder. Menfaatimiz, vazife fikrinin aksine olunca, hiç tereddüt etmeksizin o menfaati feda etmeliyiz. Mesela para kazanmak bir menfaattir. Fakat hırsızlık ederek zengin olmak vazifenin emrettiği kazanç değildir. Vazife fikri, bize başkalarının malına el uzatmamayı emreder. Menfaatimizi gözetirken vazifemizi asla unutmamalıyız.

İnsanın ihtirasları da şiddetli olursa vazifesini ihlâl eder. Delice ihtiraslara kapılan insanlar, terbiyesiz ve muhâkemesiz insanlardır.

Tembellik de vazife düşmanıdır. Onun için daima çalışkan olmalıyız. Vazifeyi yaparken tesadüf edeceği güçlüklerden asla korkmamalıdır. Bilakis cesaretle o güçlükleri yenmeye çalışmalıdır.

Küçük efendiler; vazife bazen insanı ölümle karşı karşıya koyabilir. Vatani müdâfaa için, harp eden bir askerin düşman karşısındaki mevkiini bir düşününüz, böyle bir dakikada vazifeden kaçmak alçaklıktır.

6.2. HULÂSA

6.2.1. Öğrenilecek Noktalar

Hak, cemiyet halinde yaşayan insanlar için yine o cemiyet tarafından konmuş bir kâidedir. Bu kâideyi bozmak isteyenler için ayrıca cezalar tayin edilmiştir.

Her hakkın karşısında bir vazife vardır. Vazife hak denilen kâidenin behemehal yapılması demektir. Vazife fikrinin düşmanları vardır. Bunlarda menfaat, ihtirâs, tembellik ve korkaklıktır. Bu düşmanlardan sakınmalıyız. Vazife bazen insanı ölümle karşı karşıya koyabilir. Merd bir ölüm fırsatı zuhûr ettiği zaman ondan kaçmak alçaklıktır.

6.2.2. Sualler

- Hak ne demektir?
- Hak ve vazife karşılıklı mıdır?
- Vazife fikri nereden doğmuştur?
- Vazife fikrinin düşmanları var mıdır?
- Şerefli bir ölüm nasıl bir ölümdür?
- Vatan için icab ettiği zaman hayatınızı fedâ etmeye hazır mısınız?
- Vatan evladından ne vakit böyle bir fedakârlık bekler?

7. VAZİFENİN BEKÇİLERİ

Vazifemizi iyi sûrette yapmaya mecbur eden şeyleri anlatmaya çalışacağım. Vazifenin birinci bekçisi (vicdân)dır. Vazifemizi yaptığımız zaman kalbimizde bir ferahlık duyarız. Bilakis fena bir harekette bulunursak, yani vazifemizi yapmazsak kalbimizin üzüldüğünü hissederiz. Bize bu ferahı veren veya üzen (vicdân)dır. Vicdân, iyiyi fenadan ayıran bir kuvvettir. Bu kuvvet her insanın doğuşunda vardır.

Vazifenin ikinci bekçisi, (halkın düşüncüsü)dür. Buna (efkârı âmme) derler. En fena insanlar bile halkın düşüncüsünden çekinirler. Hayırsızlar bile halk tarafından kendisinin hayırsız tanınmamasını ister. İşte etrafımızdaki insanların bizi fena tanımları korkusu, bizim için fena düşüncmeleri endişesi, bizi vazifeye sevk eder. Bu sûretle (halkın düşüncüsü) vazifenin bekçiliği hizmetini görür.

Vazifenin bir bekçisi de sıhhatimizi korumak endişesidir. Nefse karşı vazifesini yapmayan, mesela içki kullanan, tütün içen insanlar bir müddet sonra sıhhatlerini kaybederler. Sağlam bir vücuda mâlik olmayı isteyen bir insan nefsine karşı olan vazifelerine dikkat etmeye mecburdur.

Vazifenin dördüncü bekçisi (kânun)dur. Kânun, cemiyetin rahatını bozan için yapılmış bir kâidedir. Bu kâide, cemiyetin rahatını bozanlara, ceza tayin etmiştir. Kânunun cezalarından çekinenler vazifelerini iyi sûretle yapmaya mecburdurlar

Dinde vazifenin bir bekçisidir. Ahirette mükâfat ve mücâzât için Allah'ın huzuruna çıkacağını düşünen kimse, dünyada vazifesini yapmaya çalışır.

Küçük efendiler; vicdânınızın her zaman rahat olmasını, sevdiklerinizin sizi dâima iyi tanımasını isterseniz vazifelerinizi yapınız. Sıhhatli bir vücuda sahip olmak, kânunun cezalarından kurtulmak herkes tarafından hayır ile yâd olunmak isterseniz vazifeden bir dakika kaçmayınız.

7.1. HULÂSA

7.1.1. Öğrenilecek Noktalar

1. Vazifenin bekçileri vardır. Vazifenin birinci bekçisi (vicdan)dır. Vicdân iyiyi fenadan ayıran bir kuvvettir.
2. Vazifenin ikinci bekçisi (halkın düşüncüsü)dür.
3. Vazifenin üçüncü bekçisi (sıhhatimizi korumak endişesi)dir.
4. Vazifenin dördüncü bekçisi (kânun)dur.
5. Vazifenin beşinci bekçisi (din)dir.

Rahat bir hayat yaşamak ve hayır ile yâd olunmak isterseniz vazifelerinizi yapmaktan kaçmayınız.

7.1.2. Sualler

- Vazifenin kaç bekçisi vardır?
- Vicdân nedir?
- Kânun nedir?
- Din nedir?

8. MES'ÛLİYET

Her hakkın karşısında vazife olduğunu söylemiştim. Her vazifenin karşısında da bir mes'ûliyet vardır. İnsan vazifesini yapıp yapmamaktan dolayı mes'ûldür. Nefse, ailesine, vatanına, insaniyetine, halka karşı vazifelerini yapmayan kimse mes'ûldür. Bu mes'ûliyet yalnız kânun karşısında olan mes'ûliyet değildir. İnsanın vicdânı karşısındaki mes'ûliyeti, kânun karşısındaki mes'ûliyetinden daha büyüktür.

Fakirlere muâvenet etmek, insanın vazifesidir. Bu vazifeyi yapmayan adam kânunen cezaya uğramaz. Fakat vicdân nazarında mes'ûldür. Vicdânı onu her zaman mes'ûl eder. Yani vicdân azabından kurtulamaz.

8.1. HULÂSA

8.1.1. Öğrenilecek Noktalar

Her vazife mukabilinde bir mes'ûliyet vardır. İnsanın vicdânı karşısındaki mes'ûliyeti, kânun karşısındaki mes'ûliyetinden daha büyüktür.

8.1.2. SUALLER

- Mes'ûliyet nedir?
- İnsan vicdânı karşısında ne vakit mes'ûl olur?

9. HAYR VE ŞER

İnsan için hayatta yalnız bir doğru yol vardır. Oda (hayr) yani (iyilik)dir. Ne zevkimiz ne menfaatimiz ne de duygularımız, hayatta bize rehber olamaz. Kendimize zevkimizi rehber olarak kabul edersek, hayvan derecesine ineriz. Çünkü insan zevk için yaratılmamıştır. Bilakis kendisine, ailesine, vatanına ve insaniyete karşı vazife ifası için yaratılmıştır. İnsan, zevkini de arar. Fakat bu zevk, her halde akl-ı selim ile takdir olunan dereceyi geçmemelidir.

Menfaat de yalnız başına bize rehber olamaz. Çünkü iyilik fikrine uymayan menfaat fena bir şeydir. Mesele çok gizli tutulması kâbil olan bir hayırsızlık menfaate muvâfık olur. Fakat iyiliğe uymadığı için akıllı bir kimse böyle bir harekette bulunamaz.

İyi duygularda bazen bizi iyiliğe teşvik eder. Fakat duygularımızı da kendimize rehber tutamayız. Çünkü duygularımız bazen bizi aldatabilir. Hâsılı, evlatlarımız, hayatta bizim rehberimiz (hayr-iyilik) olmalıdır.

“Şer” hayrın zıddıdır. Şer, yani fenalık, insanın vazifelerini yapmaması demektir. Hayr insanları mesut eder. Şer ise insanı herkes nazarında küçük düşürür. Fena insanlar her zaman nefretle anılır. Onlara kimse inanmaz. Nerede ve ne halde bulunurlarsa bulunsunlar kimse hoş yüz göstermez. Muâvenete muhtaç bir hale geldikleri zamanda kimsenin merhametine mazhar olamazlar.

Hayırlı insanlar dâima neşelidir. Çünkü vazifelerini yapmış olduklarından dolayı vicdânları rahattır. Fena adamlar ise dâima korku içinde yaşarlar. Onlar hayatın en büyük nimeti olan vicdân rahatı ne demek olduğunu bilmezler.

Efendiler, büyüklerinizin, ebeveyninizin, hocalarınızın muhabbetini arkadaşlarınızın i'timâdını kazanmak isterseniz dâima iyilik ediniz. Ve fenalıktan sakınınız.

10. FAZÎLET VE REZÎLET

Hayr işleyenler fazîlet sahibi kimselerdir. Vazifelerini mükemmel sûrette yapan insanlara her yerde (fazîletli insan) denir. Fazîlet mükâfat için yapılmaz. Fakat o, her vakit mükâfatını birlikte getirir.

Düşman karşısında harp eden, bir nefer vazifesini sonuna kadar cesaretle yaparsa fazîlet göstermiş olur. Her milletin kahramanları, alimleri, kâşifleri o milletin fazîletli insanlarıdır. Bu insanlar yalnız kendi milletleri nazarında değil, bütün dünya nazarında büyük tanınmış kimselerdir. Fazîletli adamlar her yerde hürmet görür. Ölümlelerinden sonra namlarına âbideler, heykeller dikilir. Her vesile ile kendileri hayr ile anılır.

(Rezîlet) fazîletin zıddıdır. Fenalık yapanların varacakları âkıbet, rezîletten başka bir şey değildir. Bu gibiler fenalıklarının cezasını gördükleri gibi, her vakit lanetle anılırlar.

10.1. HULÂSA

10.1.1. Öğrenilecek noktalar

- İnsan için hayatta en doğru yol iyiliktir.
- Fenalık, insanın vazifelerini yapmaması demektir. Hayırlı insanlar fazîlet sahibi kimselerdir.
- Fazîlet sahipleri her yerde hürmet görür.
- Fena insanların varacakları âkıbet rezîlettir.

10.1.2. Sualler

- Hayr nedir?
- Fazîlet ne demektir?
- Niçin fazîletli adam olmak istersiniz?
- Türklerden fazîlet sahibi kimleri tanıyorsunuz?
- Rezîlet nedir?
- Rezîlet erbabı niçin lanetle yâd olunurlar?

11. HAK VE VAZİFELERİMİZ

11.1. Vazifelerin Taksimi

Evlatlarım, evvelki musâhabelerimizde vazifenin ne demek olduğunu öğrenmiştik. Seve seve yapmaya mecbur olduğumuz bu vazifeler nelerdir? Şimdi de bunları tanımaya çalışalım:

Bazı hareketlerimiz vardır ki, onlardan ancak kendimize iyilik veya fenalık gelebilir. Mesela terli iken su içsek ve bu yüzden hastalansak, bundan yalnız kendimiz zarar görürüz. Bilakis sıhhatimize bakarsak bundan iyilik görecektir de biziz. O halde her şeyden evvel kendimize karşı bazı vazifelerimiz olmak lâzım gelir.

Her insan bir aileye mensuptur ve ailesi içinde büyür. Bir çocuk kendi kendini idare edeceği zamana kadar sıhhati ve terbiyesi için ailesinin ne kadar çok yardımına muhtaçtır? Onu insan eden, cemiyete iyi bir adam olarak yetiştiren ailesidir. Öyle ise insan her hareketinde ailesini düşünmeye mecburdur. Demek ki insanın ikinci vazifesi ailesine karşı olan vazifesidir.

Ailede kendi başına değildir. Bizim yakınımızda diğer insanlar, diğer aileler vardır. Ve bunların cümlesiyle münasebetlerimiz vardır. Yalnız kendi evimizi değil, münâsebette bulunduğumuz aileleri de düşünmek mecburiyetindeyiz. Aynı memlekette, aynı toprakta büyüüp yaşayan bu ailelerle menfaatlerimiz ve felâketlerimiz müşterektir. Hepimiz bir milletin evladız. Demek ki, aynı millet evladının da birbirine karşı bazı vazifeleri vardır. Bu da insanın üçüncü vazifesidir.

Milletimiz de başka milletlerle münâsebette bulunur. Bütün dünyada şerefli ve yüksek bir mevki olmasına çalışmak lâzımdır. Bu cihetle diğer milletlere, o milletlerin halkına karşı da birtakım kâidelere riâyet etmeye mecburuz. Demek ki dördüncü vazifemiz bütün insanlara karşı olan vazifelerimizi teşkil eder.

Bu vazifelerden başka Allah’a karşı da vazifelerimiz vardır. Size bu vazifeleri, sıra ile öğretmeye çalışacağım:

11.2. HULÂSA

11.2.1. Öğrenilecek Noktalar

- Evvela nefsimize karşı vazifemiz vardır.
- Nefsimize karşı olan vazifemizden başka, ailemize karşı da vazifemiz vardır. Her insan ailesini düşünmeye mecburdur.
- Aile de yalnız değildir. Diğer ailelerle münâsebettedir. Bu cihetle millettaşların birbirlerine karşı vazifesi vardır.
- Milletler de birbiriyle münâsebette bulunurlar. Bunun için milletlerin de birbirlerine karşı vazifeleri vardır.
- İnsan, kendini yaratan Allah’a karşı da vazife ifâsına borçludur.

11.2.2. Sualler

- Kendi nefsimize karşı olan vazifeden başka vazifemiz var mıdır?
- Ne için ailemize, milletimize, insaniyete karşı vazifelerimiz vardır?
- Allah'a karşı da vazifemiz var mıdır?

11.3. HAYAT VE SİHHATİN MUHÂFAZASI

11.3.1. Nefsimize Karşı Vazifelerimiz

İnsanın kendisine karşı olan vazifelerinin en büyüğü hayat ve sıhhatin muhafazasıdır. Sıhhat ve hayatın muhafazasına dikkat etmeyenler, diğer vazifelerini de yapamazlar. Hayat ve sıhhatimizi muhâfaza edebilmek için, hıfz-ı sıhhat kâidelerine riâyet etmeliyiz.

Vücûdumuza bakarsak ruhumuzu da bakmış oluruz. Çünkü fikrimiz, kalbimiz hep vücudumuzun sıhhatine bağlıdır. Kalbimizin intizâmı işleyebilmesi, temiz bir kan ile sulanmasına bağlıdır. Bu ise yemek, içmek, giyinmek, hava vesâir hususlar da hıfz-ı sıhhat kâidelerine riâyet etmekle olabilir.

Hâsılı insanın birinci vazifesi, mümkün olduğu kadar iyi yaşamak için lâzım geleni yapmaktır. Sağlam olmayan vücut hiçbir vakit mesut olamaz.

11.3.2. HULÂSA

11.3.2.1. Öğrenilecek Noktalar

Vazifelerimizin en büyüğü hayat ve sıhhatimizin muhâfazasıdır. Hayat ve sıhhatimizi muhâfaza edebilmek için hıfz-ı sıhhat kâidelerine riâyet etmeliyiz.

11.3.2.2. Sualler

- Nefsimize karşı en büyük vazifemiz nedir?
- Hayat ve sıhhatin muhâfazası niçin en büyük vazife addedilmiştir?

12. İLİM TAHSÎLİ

Nefsimize karşı olan vazifelerimizden biri de tahsil-i ilimdir. Cahil kimselerin kadr ve şerefi yoktur. O gibilerin ne nefislerine ne de vatanlarına faydası vardır. Dünyada her zenginliği, her saâdeti her iktidarı vucuda getiren ilimdir. İlimsiz insan, meyvesiz ağaç gibidir.

İnsan kendini cehâletten kurtarmak için ilim tahsil etmeye mecburdur. Herhangi meslekte ve sanatta bulunursa bulunsun, herkese lâzım olan bir tâhsil derecesi vardır ki, o da (ilk tâhsil) dir.

Efendiler, ilk tâhsil, işte sizin şimdi gördüğünüz tâhsildir. Bu tâhsil ilk mekteplerde verilir. İlk mektepler de insan, hayatta kendisi için en ziyâde lâzım olan malûmatı öğrenir.

Herkes, biraz hesap, biraz coğrafya, biraz hendese bilmeye, vatanının ve dünyanın tarihi hakkında malumat sahibi olmaya, malumatı vataniye denilen ve hayatta herkese yarayan bazı malumatı öğrenmeye, kendi ata lisanını bilmeye mecburdur.

Fakat ilim tâhsilinden maksat yalnız mektep tâhsili değildir. İnsanın hayatta da kendi kendine öğrendiği şeyler vardır. Yarın hayata atıldığınız zaman kendi kendinize daha birçok şeyler öğreneceksiniz. Kendi kendine öğrenmek için doğru yol: Her şeyi dikkatle tetkik etmek ve hiçbir müşkil karşısında geri çekilmemektir.

12.1. HULÂSA

12.1.1. Öğrenilecek noktalar

Nefsimize karşı vazifelerimizden biri de ilim tahsîlidir. İnsanın kadr ve kıymeti bilgisiyle ölçülür. Her zenginliği, her saâdeti vücûda getiren ilimdir. Herkes için lâzım olan bir tahsîl derecesi vardır ki, o da ilk tahsîldir. İlk tahsilde çocuklar hayata lâzım olan umumi malûmâtı öğrenirler.

12.1.2. Sualler

- İlim tahsîli ne demektir?
- İnsanın kıymeti ne ile ölçülür?
- Vazifemiz nedir? Neler öğrenmeliyiz?

13. SECİYE

Hayatta muvaffak olan insanlar seciyeli kimselerdir. Seciye, insanın zekâ, malûmât ve meram gibi kâbiliyetlerinin hulâsasıdır. İyi bir seciyeye mâlik olmak için daha küçük yaştan fikrimizi duygularımızı terbiye etmeliyiz.

Milli Seciye: Her insanın, kendine mahsus seciyesi olduğu gibi, her milletin de hususi bir seciyesi vardır. Milletlerin bu husûsî seciyelerine (millî seciye) denir. Bir milletin efradının kâbiliyetçe müşterek oldukları noktalar, o milletin seciyesidir. Araştırırsak görürüz ki: Türkler cesur ve cengâver bir millettir. Asabî olmaktan ziyâde

soğukkanlıdır. Namus ve şereflerini muhâfaza etmek için hiçbir fedâkarlığı yapmaktan çekinmezler. Misafire karşı fevkalâde mükerrerdir, itâ'atlıdır; son derece iyi kalpli ve merâmında son derece kuvvetlidir.

Türkler tarihte azim ve merâmlarıyla şöhret kazanmışlardır. Türklerin büyük ve şiddetli zekâsı, medeniyete birçok eserler vermiştir. Türk şefik ve azimkâr bir başbuğun elinde kırılmaz bir polattır. Rahat ve huzur zamanlarında yurdunun nihayetsiz ovalarında sakın ve sade hayat süren Türk, önünde kahraman bir başbuğ görünce hudutlar aşarak mucizeler gösterir.

Türk elemlere mütehammil, silahşörlükte son derece mâhir, müşkilâta karşı fevkalade cesur bir kavimdir. Düşmanlarına mertçe mukâbele etmek, mağlublere karşı âlicenaplık göstermek Türk'ün millî seciyesidir.

Türk'ün büyük tâbiatlerinden biri de (vatan muhabbeti)dir. Türk yurdunu derin bir aşkla sever. Evlatlarım, son senelerde gördüğünüz vatanperverâne hareketler Türk milletinin ne kadar büyük ve yüksek seciyeli bir millet olduğunu size pek güzel isbât etmiştir.

Küçük efendiler, böyle büyük bir milletin evladı olduğunuzdan dolayı iftihar ediniz. Dünyada Türk kadar hürriyeti, istiklâli uğrunda bütün düşmanlarıyla kahramanca dövüşmüş ve muzaffer olmuş milletler nadirdir.

13.1. HULÂSA

13.1.1. Öğrenilecek noktalar

Hayatta muvaffak olmak için iyi bir seciyeye mâlik olmak lâzımdır. İyi bir seciye sahibi olmak isterseniz, daha küçük yaştan fikrinizi, duygularınızı, merâmınızı terbiye etmeye çalışınız. Her milletin hususi bir seciyesi vardır. Türk milletinin iyi seciyeleri pek çoktur. Türkler cengâver, namuslarını muhâfazada fevkalâde asabi, mükerrer, fedâkâr, itâ'atlı ve iyi kalbli, azimli bir millettir.

13.1.2. Sualler

- Seciye ne demektir? İyi bir seciye niçin lüzumludur?
- Millî seciye ne demektir?
- Türk'ün seciyeleri nelerdir?
- Dünyada hürriyet ve istiklaline en çok âşık olan millet hangi millettir?
- Türk olmakla niçin iftihar ediyorsunuz?

14. TASARRUF

İnsan kazanmaktan ziyâde sarf etmeyi bilmelidir. Hayatta dâima yarını düşünmeye ve bugünkü kazancımızdan bir kısmını yarın için tasarruf etmeye alışmalıyız. Tasarruf nefsimize karşı yapacağımız vazifelerden biridir.

Tasarruf: Bugünkü vâridâtımızdan, kazancımızdan bir kısmını yarının ihtiyaçları için biriktirmek demektir. İnsan muntazaman tasarruf etmeyi bilirse, ihtiyarlık, hastalık zamanlarında güçlük çekmez. Başkasına minnet eylemez. Pek çok kimse vardır ki hem kendi hem ailesi için gündelik kazancından kolaylıkla beş on kuruş ayırabilir. Fakat tasarrufun faydalarını takdir etmediği için bunu i'tiyat etmez ve kazandığı paraları lüzumsuz yere sarf ederek kendisinin ve evladının istikbâlini tehlikeye kor.

Küçük dostlarım, küçük yaştan tasarrufa alışınız. Babanızdan, validenizden, aldığınız harçlıkların bir kısmını artırmaya çalışınız. Yavaş yavaş biriktirdiğiniz paranın bir müddet sonra büyük bir yekûn tuttuğunu görürsünüz.

Akıllı bir adam, gelirinden fazla asla masraf etmez. Geliri ne kadar az olursa olsun, yine bir tarafa biraz para biriktirir. Bir insanın para biriktirmesi demek, o parayı yarın yine kendisi, ailesi veya vatani için hayırlı bir sûrette sarf etmesi demektir. Para; para olduğu için değil, fakat bizi istikbâlde birçok müşkilâttan sefâletten kurtarabileceği için biriktirilir. Tasarrufu bilenler, hiçbir vakit borçlanmazlar. Çünkü borç insan için bir nevi esârettir.

Medenî memleketlerde tasarrufu teşvik etmek için tasarruf ve iktisat sandıkları açılmıştır. Buraya herkes az çok kazancından bir para ayırır. Ve bu sandıklar o paraları işletir, parayı yatırımlara fâiz verir. Bu suretle para kendi kendine çoğalır. Bir millet efradı ne kadar tasarrufa riâyet ederse, o millet o kadar yükselir.

Hasîslik: İnsanın tasarruf etmesi nasıl lâzım ise, hasîslik göstermemesi de öylece lâzımdır. Çünkü kendimiz ve evlatlarımız için para sarf etmek lâzım geldiği zaman ondan kaçınmak yani hasîslik etmek fena bir şeydir.

14.1. Tasarrufun Düşmanları

Tasarrufun en büyük düşmanları kumar, içki ve alayişe meclûb olmaktır. Kumar en fena bir i'tiyattır. Kumara dayanacak hiçbir servet yoktur. Birkaç saatlik bir kumar bazen insanın bütün servetini, istikbâlini ve saâdetini mahvetmeye kâfidir. Bunun için memleketimiz de kumar kânunen men' edilmiştir.

İçki de tasarrufun düşmanıdır. İçkiye mübtelâ olanların âkıbeti hiçbir zaman hayr olamaz. İçkiye mübtelâ olanlar hem paralarını hem sıhhatlerini ve saâdetlerini kaybederler. Tütün ibtilâsıda bir masraf kapısıdır ve sıhhate muzırdır.

Ötekine berikine zengin, şık görünmek ibtilâsı, debdebe düşkünlüğü de tasarrufun düşmanıdır. İnsan ne kadar zengin olursa olsun debdebeden, alayıştan uzak yaşamalıdır. Bu suretle tasarruf ettiği parayı hayırlı işlere verebilir ve herkese iyi bir misal olur.

Küçük efendiler, memleketimizin bugün bizden en çok beklediği şey (tasarruf)tur. Sevgili, güzel vatanımıza büyük büyük hizmetler ve yardımlar îfâ etmek istersen küçük büyük hepimiz tasarrufa riâyet etmeliyiz.

14.2. HULÂSA

Öğrenilecek noktalar

- Tasarruf bugünkü kazancımızdan bir kısmını, yarının ihtiyaçları için, biriktirmek demektir.
- Tasarrufa küçük yaşta alışmalıdır.
- Akıllı bir adam gelirinden fazla masraf etmez. Tasarrufu bilenler hiçbir vakit borçlanmazlar.
- Bir millet efradı ne kadar tasarrufa riâyet ederse o millet o kadar yükselir.
- Hasîslik, fena bir şeydir. Kendimiz ve evlatlarımız için para sarf etmek lâzım geldiği zaman, ondan kaçınmak ayıptır.
- Tasarrufun en büyük düşmanları kumar, içki, alayışe meclüb olmaktır.

14.2.1. Güzel Sözler*

- Ne ekersen onu biçersin.
- Bu sığağa kar dayanmaz.
- Hazır yiyene dağlar dayanmaz.
- Azı bilmeyen çoğu hiç bilmez.
- Az veren candan, çok veren maldan verir.
- Artık mal göz çıkarmaz.
- Parayı para kazanır.
- Ak akçe kara gün içindir.
- İpek kumaş, matbah ateşini söndürür.

➤ Küçük paraları sakla, altınlar kendi saklanır.

14.2.2. Sualler

Tasarruf ne demektir? Niçin tasarruf etmelidir? Tasarrufa nasıl alışılır? Harçlığınızdan biriktirdiğinizi ne yapacaksınız? Bir millet efradı tasarruf ederse ne olur? Hisset iyi bir şey midir? Tasarrufun düşmanları nelerdir?

15. AİLEMİZE KARŞI VAZİFELERİMİZ

Aile, vatanın küçük bir numunesidir. İnsan vatanını sevmeyi, büyüklere hürmet ve itâ'at etmeyi, küçükleri himâye etmeyi aile içinde öğrenir. En kuvvetli milletler, sağlam ve iyi ailelerden teşekkül eden milletlerdir.

Evlatlarına karşı ana ve babanın kalbi muhabbetle doludur. Baba evladını himâye eder. Ana ve babanın birinci vazifesi, çocuklarını beslemek, onları terbiye etmek, onları hastalıktan korumaktır. Ana ve baba bu vazifeyi yapabilmek için her türlü fedakârlıklara katlanırlar. Çocuklar büyüdükçe ana babanın vazifesi de büyür. Tahsîl çağına varan çocuklara iyi bir terbiye ve tahsîl vermek ebeveynin en mühim vazifesidir.

Evlatlarım, ana ve babanız size ne kadar muhabbet şefkatle muâmele ettiğini unutabilir misiniz? Onlar sizin sıhhatiniz, terbiyeniz, saâdetiniz için ne kadar çok çalışmışlar ne kadar emek ve zahmet çekmişlerdir. Sizin mesut olmanız için onlar ne büyük fedakârlıklara katlanmışlardır. Hastalığınızda uykularını terk eden, her rahatını uğrunuzda feda etmekten çekinmeyen ana ve babanıza karşı elbette sizin de kalbiniz de pek büyük hürmet ve muhabbet vardır.

Onlar ihtiyarlayınca, artık siz, genç, dinç birer bey, birer hanım olacaksınız. O zaman onların yardımına koşmak sizin en büyük vazifeniz olmalıdır. Ana babanız, sizin yardımınıza muhtaç olunca, onlara karşı elinizden gelebilen her yardımı yapmaya çalışmalısınız. Ve muâvenet vazifesini yaparken onları asla incitmemeye çalışmalısınız.

Herkesin ana ve babası zengin olamaz. Bir fakir evladı, ana babasının kendisine bir zengin evladı gibi bakmamış olduğuna müteessir olmamalıdır. Fakir olmak, ayıp değildir. Her ana baba, evladı için pek çok çalışır. Fakat herkes için her zaman zengin olmak mümkün müdür? İçinizde fakir evladı olanlar da vardır. O gibilerde ana babalarına karşı zengin evladı gibi, elinden geldiği kadar muâvenet etmeye mecburdur.

Her evlat, ana babasına itâ'ate dahi mecburdur. Onların sözünden dışarıya çıkmamak, ana babayı mükedder etmemek en büyük bir borçtur. Bir insan tahsîli ilerledikçe, kendini ana babasından daha iyi düşünmeye muktedir görebilir. Fakat evlat kazandığı malûmâtı ana babasını tahkir, emirlerine muhâlefet için kullanmamalıdır. Ana baba, evlat kadar tahsîl görmemiş olsa bile, akıl ve muhâkemeleri yerindedir. Ve çocuklarını kendilerinden bile daha ziyâde sevdiklerinden onları doğru yola sevk etmeye çalışırlar.

Küçük dostlarım; hayatta en büyük saâdet nedir bilir misiniz? Hayatın en büyük saâdeti, bizi yetiştiren, bize karşı hiçbir fedâkârlıktan çekinmeyen ana babamıza karşı kadirşinâs olmamızdır. Ana ve babamızı mesut görmekle, kalbimizde duyacağımız saâdetin hudûdu yoktur.

Ana babamıza karşı vazifemizi yaparken bazen mahrumiyetlere katlanmak lâzım olsa bile, katiyen tereddüt etmemeliyiz. Ana ve babamızın gözlerinde, yaşamaktan memnun olduklarını gösteren bir muhabbet şu'lesi görmek bizim için en büyük bahtiyarlıktır. Ana ve babamızı hayatlarının sonuna kadar, hatta öldükten sonra da sevmeli, hâtıralarına her vakit hürmet eylemelidir.

15.1. HULÂSA

15.1.1. Öğrenilecek noktalar

- Aile vatanın küçük bir numunesidir.
- Ana babanın kalbi evlatlarına karşı muhabbetle doludur.
- Ana baba çocuklarının himâye ve terbiyesi için her fedâkârlığı yapar.
- Ana babamıza hürmet etmeliyiz. Muhtaç oldukları zaman muâvenetlerine koşmak borcumuzdur.

15.1.2. Sualler

- Aile nedir?
- Ana babamız bize ne gibi hizmetler yaparlar?
- Onlara niçin muâvenet ve hürmet etmeye mecburuz?
- Onlara muâvenet ederken nasıl hareket etmeliyiz?
- Fakir olmak ayıp mıdır?
- Ana babamıza niçin itâ'at etmeliyiz?
- Dünyada en büyük saâdet nedir?

16. Gariplerimize, Dostlarımıza ve Muâllimlerimize Karşı Vazifelerimiz

Kardeşler, kardeşlik insanlar arasındaki râbitaların en kuvvetlisidir. Aynı hislerle, aynı emellerle büyümüş, aynı suretle yetişmiş insanlar arasında en sıkı ve samimi bir münâsebet bulunur. Birbirlerini seven, birbirlerinin hatırlarına ve haklarına riâyet eden kardeşlerden müteşekkil bir aile kadar mesût bir yuva tasavvur olunur mu?

Kardeşler arasında muhabbet ve hürmetten başka bir şey hüküm sürmemelidir. Kardeşler arasında esaslı hiçbir husûmet yer tutmamalıdır. Hiçbir servet ve miras bizi kardeşlerimizden uzaklaştıracak kadar kuvvetli olmamalıdır. Hâsılı, kardeşlerimiz bizden büyük iseler ana ve babamız, küçük iseler çocuklarımız mesâbesindedirler. Onları, hem sevmeli hem de kendilerini himaye etmeliyiz.

Diğer akraba: Dayılar, amcalar, halalar, teyzeler de bizim için en yakın akrabadandır. Düşünmeliyiz ki, onlar ana ve babalarımızla beraber, tıpkı bizim kardeş ve hemşirelerimizle olduğu gibi bir arada büyümüşler, birlikte saâdet veya keder görmüşler, aynı terbiyeyi almışlardır.

Bu kadar sıkı râbitalarla ana babamıza bağlı olan bu akraba bizim muhabbetimize, hürmetlerimize layıktır. İnsan, hal ve vakti yerinde oldukça akrabasından muhtaç olanlara bakmak mecburiyetindedir. Bir aile efradının umûm hareketlerinden ailenin diğer fertleri de müteessir olur. Birinin fena veya iyi bir hareketi diğerini de mahcûp veya müftehâr eder.

Dostlar: Ailemiz efradı gibi, kendi ihtiyarımızla kendi ihtiyarımızla intihâb ettiğimiz dostlara karşı da bazı vazifelerimiz vardır. Çok defa bir iyi dost, insana en yakın akrabadan fazla iyilik edebilir.

Hakîki dost: Bizi menfaatsiz olarak seven, bizim haklarımıza, haysiyetimize, hatırıma, gönlümüze hürmet ve riâyet eden, kederimizle mükedder, meserretimizle mesrûr olan bir insandır. Hakîki bir dostu mâlik olmak çok güçtür. Böyle bir dostu olan insan, en mesût bir insandır. Çünkü hakîki dost, hakîki bir kardeş demektir.

Evlatlarım; hakîki dostlara sâhip olmak isterseniz, doğru adam olunuz. Başkasının hakkına riâyet etmeyen, başkasına karşı lâkayit davranan bir insanın hakîki dostu olamaz. Olsa olsa ancak yalancı dostlar olur. Yalancı dostlar ikbâl zamanında insana muhib görünür. Fakat felaket vakitlerinde yüz çevirirler.

İyi bir dost insan için, en büyük bir servet olduğu gibi fena bir arkadaşı insanın başına en büyük felaketler getirebilir. Arkadaşlarımızı seçerken son derecede dikkat etmeliyiz. Hele nasılsa seçerken yanılmış olduğumuzu anlarsak, o arkadaşla hemen ve hiç tereddüt etmeksizin alakamızı kesmeliyiz.

Muallimler: Muallim ve mürebbîlerimize karşı olan vazifelerimiz, ailemize karşı olan vazifelerimize pek benzer. Hayatımıza sebep olan ana babamız olduğu gibi, bizi terbiye eden de muallimlerimizdir.

Ana babamız gibi, muallimlerimiz de bizi hayatta mesût etmeye çalışmışlardır. Bunun için ana babamız gibi, muallimlerimize de hürmet etmeye mecburuz. Muallimlerimize hürmet ederken, ilme de hürmet etmiş oluruz. İnsanın kadir ve kıymetini yükselten şey, ilim ve marifettir. Onu ise bize muallim öğretir. Muallim bize daha iyi bellek ve şeref verir. O halde muallimler bizim hürmet ve hizmetimize her sûretle lâyıktır.

Hizmetçiler: Hizmetçi de aile efradından addolunur. Onlara karşı da iyi muâmele etmek, onları merhametsizce yormamak, tahkîr etmemek vazifemizdir. Bilakis onlara ihtimamla bakmak, hataları olursa nâzikâne tashîh etmek lâzımdır. Bu sûretle hareket edersek onlardan beklediğimiz işgüzârlığı, hürmeti tamamen görmüş oluruz.

Hizmetkârımıza emniyet de etmeliyiz. Bir hizmetçi kendisine emniyet edildiğini görürse daha iyi hareket eder. Çünkü emniyet olunan kimse, emniyetin şerefini daha iyi takdir eder. Mâmâfih emniyet etmek onlara nezâret edilmemek demek değildir. Haysiyetlerini ihlâl etmemek şartıyla hademeye iyice nezâret etmek lâzımdır.

16.1. HULASA

16.1.1. Öğrenilecek Noktalar

- Kardeşler arasında büyük bir muhabbet ve hürmet olmalıdır. Hiçbir servet miras bizi kardeşlerimizden uzaklaştıracak kadar kuvvetli olmamalıdır.
- İnsan, hâl ve vakti yerinde oldukça akrabasından muhtaç olanlara bakmalıdır.
- Hakiki dosta mâlik olmak büyük saâdetdir. Çünkü hakiki dost bir kardeş demektir.
- Muallimlerimize de ebeveynimize hürmet ettiğimiz gibi hürmet etmeliyiz.
- Hizmetçi, ailenin bir ferdidir. Ona emniyet etmek, hüsnü muâmelede bulunmak vazifemizdir.

16.1.2. Sualler

- Kardeşler birbirini nasıl sevmelidir?
- Akrobamıza karşı vazifemiz nedir?
- Muallimlerimizi niçin sevmeliyiz?
- Hakiki dost kimdir?
- Hakiki dostlarımıza karşı vazifemiz nedir?
- Hizmetçilere karşı da vazifemiz var mıdır?

17. MİLLETİMİZE KARŞI VAZİFEMİZ VATAN-MİLLET

Küçük efendiler; nefsimize ailemize karşı olan vazifelerimizden sonra, vatan ve milletimize karşı da vazifelerimiz olduğunu söylemiştim. Bu musâhabemde işte o vazifeleri size öğretmeye çalışacağım.

17.1. Vatan nedir?

Vatan, yalnız doğduğumuz şehir veya kasaba değildir. Vatan bundan çok daha büyüktür. Vatan bütün devlettir. Bizim cetlerimizin yaşadığı şu güzel ve feyizli topraklar, her şeyden her memleketten güzel olan yerler, bunlar vatanımızdır. Her vatandaşın en mukaddes vazifesi, vatanını sevmek ve ona karşı ömrünün son dakikasına kadar hizmet etmektir.

Vatanımızı, analarımızı sevdiğimiz gibi sevmeliyiz. Çünkü vatan da anamızdır. Vatanı sevmek demek, onun yaşaması ve yükselmesi için çalışmak ve hatta îcâb ederse hayatımızı bu uğurda fedâ etmek demektir.

Evlatlarım; vatana karşı olan vazifemiz, her vazifeden mukaddestir. Çünkü bütün vazifelerimiz, vatan vazifesine bağlıdır. Vatan mahvolursa, her şey mahvolmuş demektir. Bundan dolayı vatanın menfaatini ve namusunu muhâfaza için her arzuyu, herşeyi bilâ tereddüt fedâ etmeliyiz. Türk tarihinin şanlı sahîfeleri, hep vatan uğrunda hayatını fedâ eden kahramanlarla doludur. Vatanı ve milletin istiklâlini kurtarmak için Anadolu'da, düşmanın tecâvüzlerine karşı koyan, aziz yurdumuzu kurtaran büyük kumandanlarımızın kahramanlıkları vatan muhabbetinin birer parlak misâli değil midir?

17.2. Millet nedir?

Vatan ne demek olduğunu öğrendiniz. Şimdi millet nedir? Onu anlayalım. Millet: Bir toprakta yaşayan ve aynı kânuna, aynı hâkimiyete tâbi olan insanların heyet-i mecmu'asıdır.

Aynı kânuna, aynı hâkimiyete tâbi‘ olan insanlar tam bir muhabbet olmak lâzımdır. Bir vatanda yaşayan, fakat başka başka dinlere mensub olan insanlar bile millet efradı sayılır. Nitekim Türkiye’de yaşayan, Türk tâbi‘iyetinde bulunan vatandaşların umûmuna “Türk” denir.

17.3. HULÂSA

17.3.1. Öğrenilecek noktalar

- Vatan, bizim ve cedlerimizin yaşadığı topraklardır.
- Vatanı anamızı sevdiğimiz gibi sevmeliyiz.
- Vatana karşı vazifemiz her vazifeden üstündür. Türk tarihi, büyük kahramanların vatanperverlikleriyle doludur.
- Millet; bir toprakta yaşayan ve aynı kânuna, aynı hâkimiyete tâbi‘ olan insanların heyeti mecmuasıdır.

17.3.2. Sualler

- Vatan nedir?
- Vatanımızı niçin severiz?
- Türk vatanperverlerinden birkaçını söyler misiniz?
- Millet nedir?
- Milletimizi niçin severiz?

18. KÂNUNA İTÂAT

Kânun: İnsanlar arasında ki münâsebetleri tanzim etmek için, cemiyet tarafından yapılan bir kâidedir. Cemiyetin her ferdi bu kâideye riâyet etmeye mecburdur. İnsanın vatanına karşı olan vazifelerinden biri de (kânuna itâ’at)dır. Kânunlar hürriyetimizi temin eden kâidelerdir. Çünkü kânuna riâyet etmeyenler için kânun, cezalar tayin eylemiştir. Hırsızlığın, sahtekarlığın, dolandırıcılığın cezaları vardır. Demek oluyor ki, kânuna riâyet etmemiz bizi iyiliğe sevk ettiği gibi, kânuna karşı hareketimiz de bizi cezalandırır.

18.1. HULÂSA

18.1.1. Öğrenilecek noktalar

Kânun, insanların birbirlerinin haklarına riâyet etmesini temin eder. Kânuna itâ’at vazifemizdir. Kânuna karşı hareketlerimiz asla cezasız kalmaz.

18.1.2. Sualler

- Kânun nedir?
- Kânuna niçin itâ'at etmeliyiz?
- Kânuna itâ'at etmeyenler neden cezaya dûcâr oluyorlar?

19. ASKERLİK

Vatanımızı düşmanların tecâvüzünden korumak için, onu müdâfaya her vakit hazır olmamız lâzımdır. “Askerlik” her Türk’e düşen bir vazifedir. Vakti gelince askerlik hizmetimizi en büyük bir zevkle îfâ etmeliyiz.

Her gün hürmetle ve muhabbetle selamladığımız Türk Sancağı, vatanın bizden beklediği hizmeti îfâya hazır bulunmaklığımızı ihtâr eden şanlı bir alâmettir. Türk bayrağı, bütün diğer bayraklardan ulvî ve heybetlidir. Sancak bize âile ocağını, mensub olduğumuz milleti ve îfâsına mecbur olduğumuz vazifeleri ihtâr eder.

Evlatlar, vatanınızı nasıl seviyorsanız, askerliği de öylece seviniz. Ordu gençlere müsâvâtı öğreten en iyi bir mekteptir.

Orduda zengin, fakir herkes birdir. Zengin gençlere, fakir vatandaşlarını tanımak ve onları sevmek için askerlik en iyi bir vâsıtaadır. Bütün vatandaşlar orada, hep bir toprağın evladı olduklarını daha iyi duyarlar. Orduya köylü tahammülünü, şehirli marifet ve hünerini getirir.

Askerliğe hazırlanma:

Gençler, askerlik çağına varmazdan evvel askerliğe hazırlanmış bulunurlarsa vatana daha büyük hizmet ederler. Askerliğe hazırlanmada, idmanlar, izcilik gibi serbest talimlerle olur. Küçüklüğünde idmanlar yapan, izcilik eden, bir genç ileride mükemmel bir asker olur. İşte bunun için sizlere, mekteplerde bu idmanlar yaptırılmaktadır.

19.1. HULÂSA

19.1.1. Öğrenilecek Noktalar

- Askerlik her Türk’e düşen bir vazifedir.
- Türk Sancağı, vatanın bizden beklediği hizmeti îfâya hazır bulunduğumuzu ihtâr eden şanlı bir alâmettir.
- Ordu, gençlere müsâvâtı öğreten en iyi bir mekteptir.

- Gençler askerlik çağına varmazdan evvel askerliğe hazırlanmış bulunmalıdırlar. Bu da idmanlar ve izcilik gibi talimlerle olur.

19.1.2. Sualler

- Askerlik nedir?
- Vatanımızı ne ile müdâfa'a edebiliriz?
- Sancak nedir?
- Türk Sancağını niçin seviyorsunuz?
- Ordu nedir?
- Askerliğe nasıl hazırlanmalıdır?

20. MEB'USLARIN İNTİHÂBI

Evlatlarım; geçen musâhabelerimizde kânunun son derece lüzumlu olduğunu, herkesin kânuna itâ'at etmesi lâzım geldiğini söylemiştim. Şimdi kânunları kimin yaptığını öğreneceğiz. Kânunları yapanlar, bizzat milletin efradıdır. Fakat bir milleti teşkil eden bütün insanları bir araya toplamak kâbil olmadığı için, onlar tarafından seçilen vekiller bu vazifeyi îfâ ederler. Bu vekillere (meb'us) nâmı verilir. Meb'usların teşkil ettiği meclise de (Büyük Millet Meclisi) denir. İşte bu meclis bizim kânunlarımızı yapar. Milletin daha büyük işlerini görür.

Görüyorsunuz ki meb'usları biz, yani millet efradı intihâp ediyoruz. İşte bu (intihâb) her Türk için bir vazifedir. Hiçbir Türk kânunen lâzım gelen şartları hâiz oldukça meb'us intihâb etmekten kaçınamaz. Bu vazifeden kaçmak, layık görmediği bir meb'usun seçilmesi mesuliyetini üzerine almak demektir. İntihâb bir vazife olduğu için, bazı memleketlerde bu vazifeyi îfâ etmeyenlere kânun, ceza bile tayin eylemiştir. Bu vazifeyi îfâ etmeyenler herkes nazarında fena sayılırlar.

Bizde mebuslar dört sene için intihâb edilirler. Ve salâhiyetleri pek büyüktür. Kânunları yapan onlar olduğu gibi, hükümet tarafından bu kânunların iyi suretle îfâ edilip edilmediğini de onlar teftiş ederler. Ve kusurunu gördükleri vekilleri mesul ederler. İşte bu kadar büyük bir salâhiyeti isti'mal edecek kimselerinde en muktedir vatandaşlar arasından seçilmesi lâzımdır. Çünkü meb'usluk milletin en şerefli, en mümtaz bir mevki'idir.

20.1. HULÂSA

20.1.1. Öğrenilecek Noktalar

Büyük Millet Meclisi azâlığına seçilen kimselere (meb'us) denir. Meb'uslar millet tarafından intihâb olunur.

İntihâb herkes için bir vazifedir.

20.1.2. Sualler

- Meb'us ne demektir?
- Meb'usları kim intihâp eder?
- İntihâb niçin bir vazifedir?

20.2. ADÂLET

20.2.1. Beşeriyete Karşı Vazifelerimiz

Evlatlarım; bugün sizi sizin gibi bir nefse mâlik olan diğer insanları düşünmeye sevk etmek istiyorum. Ailemize, vatanımıza karşı vazifemiz olduğunu bilmek, diğer insanlara ve diğer milletlere karşı nefret ve hakâret etmemizi icap etmez. Diğer insanların da bizim gibi bir insan olduğunu düşünmek, onlara karşı da birtakım vazifelerimiz olduğunu anlamaya kâfidir.

Biz kendimiz için hak olarak her neyi tanıyorsak, onu başkaları için de hak olarak tanınmalıyız. Hayatımıza, malımıza, namusumuza, başkasının tecâvüz etmesini istemeyiz; o halde böyle bir tecâvüz başkalarına da layık görülmemelidir. İşte başkalarına karşı riâyete mecbur olduğumuz bu büyük vazife ye (adâlet) denir.

Adâlet bize iyilik ve hürmet temin eder. Başkalarına karşı doğru hareket edersek, onlar tarafından da aynı sûretle muâmele görürüz. Aksi takdirde başkalarından göreceğimiz muamele, fenalıktan başka bir şey değildir.

20.2.2. HULÂSA

20.2.2.1. Öğrenilecek Noktalar

Başkalarının hayat, mal ve namusuna karşı îfâsına mecbur olduğumuz vazifeye (adâlet) denir.

Adâlet bize iyilik ve hürmet temin eder.

20.2.2.2. Sualler

- Adâlet nedir?
- Adâlet bize iyiliği mi, fenalığı mı temin eder?

21. HAYATA VE NAMUSA HÜRMET

İnsan için en büyük nimet yaşamaktır. Diğer insanların hayatına hürmet etmek vazifemizdir. Bir insanın hayatı tehlikede bulunduğu zaman onu kurtarmaya çalışmakta borcumuzdur. Mamâfih birini kurtarmaya çalışırken kendimizin de tehlikeye düşmemizi düşünmek lâzımdır. Mesela denize düşmüş bir adamı kurtarmak için, yüzme bilmeyen birinin denize atılması doğru olamaz. Bu gibi ahvâlde dikkat edeceğimiz nokta, kurtarmak hususunda imkân varken bundan kaçmamaktır.

Herkesin şeref ve namusu muhteremdir. Ma'lûmât, hüner, zenginlik hiçbir şey bize, başkalarının namusunu istihfâf etmeye hak veremez. Bilakis bir insan ne kadar ma'lûmâtlı, ne kadar zengin olursa diğerlerinin şeref ve namusuna o derece fazla hürmet etmeyi bilmelidir. Namuslu bir insan, kimsenin namusuyla oynamaz. Kimsenin ne yüzüne karşı ne de onun arkasından şeref ve haysiyetini bozacak bir şey söylemez.

Zem ve gıybet fena şeydir. Çünkü bir kimsenin ahlâkını zem ederken ona karşı iftirâda bulunmuş oluruz. O kimse karşımızda bulunmadığı için söylediklerimizi red etmek ihtimali yoktur. Bir iftirayı dinleyip iftira edene i'tirâz etmemek de, onun fikrine iştirak etmektir. Bunun için müfterilere nefretle bakmalıdır. Herkes böyle yaparsa, iftira pek çabuk ortadan kalkar.

Bir şahsı tahkir edemediğimiz gibi bütün bir milleti de birden ithâm etmek doğru olamaz. Bâ-husus bir insan kendine yapılan tahkiri bazen unuttur yahut affeder. Fakat milletler böyle değildir. Kendilerine yapılan fenalıkları ve gördükleri tahkirleri asla unutmazlar. Kimse ile istihzâ da etmemelidir. İstihzâ bir hakârettir. İstihzâdan herkes gücenir. En cahil bir kimse bile istihzâyâ tahammül edemez.

Hâsılı, evlatlarımız; dâima şunu unutmamalısınız ki, hakâret hakâreti, şiddet şiddeti, iftirâ iftirâyı celb eder. Hakâret ve iftirâyı uğrayan bir şahıs, o hakâret ve iftirayı fazlasıyla iâdeye çalışır. Yani çamura atılan taş, çamuru üstümüze sıçratır.

21.1. HULÂSA

21.1.1.1. Öğrenilecek Noktalar

- Herkesin şeref ve namusu muhteremdir. Namuslu bir insan kimsenin namusuyla oynamaz.
- Zem ve gıybet fenadır.
- Bütün bir millet tahkir olunamaz. Milletler gördükleri tahkirleri asla unutmazlar.
- Kimse ile istihzâ etmemelidir.

21.1.1.2. Sualler

- Şeref ve namusa niçin hürmet etmelidir?
- Müdâhenekârlık nedir?
- Zem ve gıybet nedir?
- İftirâ nedir?
- Bütün bir millet tahkir olunur mu?
- İstihzâ iyi bir şey midir?

22. FİKRE VE VİCDÂNA HÜRMET

22.1. Fikre Hürmet:

Herkesin serbestçe düşünmesine, düşündüğünü serbestçe ifâde etmesine ve yazmasına (fikir hürriyeti) ve (matbû'ât hürriyeti) denir. Bu hürriyetlere hürmet etmek lâzımdır. Bir memlekette fikir hürriyeti olmazsa, orada en zeki insanlar bile hiçbir şey yapamazlar.

22.2. Vîcdâna Hürmet:

Herkesin din ve i'tikâdına da hürmet etmelidir. Herkesin dini kendi nazarında muhteremdir. Bir vakitler din nâmına pek çok cinayetler yapılmıştır. Fakat bugün medeni insanlar herkesin dinine hürmet etmektedir.

Memleketimiz de öteden beri Hristiyanların dinine hürmet edilmiştir. Bizde din nâmına hiçbir katl ve tecâvüz olmamıştır. Kânunlarımızda herkesin i'tikâdına hürmet edilmesini emretmektedir.

Türkiye Devleti, din işlerini dünya işlerinden ayırt etmiştir. Bu cihetle Hristiyan mekteplerine (haç) asılmasını, Hristiyan olmayan talebeye Hristiyanlık dersleri gösterilmesini men' eylemiştir.

22.3. HULÂSA

22.3.1. Öğrenilecek Noktalar

- Herkesin serbestçe düşünmesine ve yazmasına hürmet etmelidir.
- Herkesin din ve i'tikâdına da hürmet etmelidir.
- Türkiye Devleti din işlerini dünya işlerinden ayırt etmiştir.

22.3.2. Sualler

- Fikir hürriyeti nedir?
- Herkesin serbestçe düşünmesine niçin hürmet etmelidir?
- Herkesin i'tikâdına niçin hürmet etmelidir?
- Türkiye din işlerini dünya işlerinden ayırmış mıdır?

23. TE'ÂVÜN

Bütün insanlara karşı vazifelerimizden biri de muhtâc olanlara yardım etmektir. Cemiyet halinde yaşayan insanlar, efrâdı çoğalmış bir ailedir. Bir aile efrâdı gibi, bir cemiyet efrâdının da birbirlerine yardım etmeleri lâzımdır. Cemiyet ancak bu yardımlarla yaşar

Zenginler yalnız kendilerini değil, fakir aileleri düşünmelidir. Bir fakiri gördüğümüz zaman, hayâlen onu evine kadar takip etmeli, onun evinde nasıl bir hayat geçirdiğini düşünmeliyiz. İşte o zaman diğer insanların yardımına koşmak lüzumunu daha çok hissederiz.

Milletler birbirine yardım ettikçe birbirlerini daha çok severler. Ve diğer milletlere karşı ne kadar hayırlı olursak, onlar tarafından da bize o derece yardım edilir.

İnsanlara yardım, yalnız para ile olmaz. Çok defa muhabbetin altından ziyade kıymeti olur. Başkalarının yardımına olarak vakitlerini sarf edenler, çok defa paralarını verenlerden ziyade yardım etmiş olurlar.

23.1. HULÂSA

23.1.1. Öğrenilecek Noktalar

- İnsanlar birbirine yardım etmelidir.
- Zenginler yalnız kendilerini değil, fakirleri de düşünmelidir.
- Diğer milletlere karşı ne kadar hayırlı olursak, onların da o kadar yardımını görürüz.

23.1.2. Sualler

- Te'âvün ne demektir?
- İnsanlar birbirine niçin yardım etmeye borçludur?
- Milletlerin birbirlerine yardımlarından ne fayda olur?
- Zenginlerin vazifesi nedir?

24. HEMŞEHRİLİK VAZİFELERİ

24.1. BELEDİYELER

Aynı şehir ve kasabada oturan kimselere (hemşehri) derler. Bir şehir âdeti bir ev gibidir. Bir evde oturanlar nasıl biri diğerine bir kardeş gözüyle bakarlarsa, bir şehirde oturanlarında birbirlerine karşı aynı duyguları vardır.

Hemşehriler, birbirlerine daha yakındır. Büyük vatan içinde iki şehir halkı arasındaki münasebetlerden ziyade, bir şehir halkı arasındaki münasebetler daha samimidir.

Onlar, aynı şehrin güzelliklerini görmüşler, aynı kasabanın her köşesine birer hatıra saklamışlardır. Onun için hemşehriler birbirlerini daha çok severler ve birbirlerine karşı iyilik etmeye daha çok borçludurlar.

Hemşehrilerin birbirlerine yardımları en ziyade kendi kasabalarının güzelliğini aramalarındandır. Hemşehriler; içinde doğup üzerinde yaşadıkları şehrin temizliği, intizâmı, havası, suyu, nakliye vâsıtaları, hulâsa her kısmıyla alâkadardır.

Hâsılı hemşehrilerin, şehre karşı olan birtakım vazifeleri vardır. Bu vazifeleri, kânunda o şehir halkına bırakmıştır. Halk bu vazifeleri yapmak için, içlerinden bazı kimseleri seçerek bir (idâre) teşkil ederler. İşte bu idâreye (belediye) denir.

Bir büyük şehrin idâresi gibi, küçük bir köyün idâresi de bir (belediye)dir. Şehrin temizliğini, intizâmını, binaların güzelliğini, şehir halkının sıhhatini, yollarının genişliğini, sokaklarının tenvirini, bahçelerinin tanzimini, mekteplerini, hâsılı şehre ait bütün işleri düşünen bu idârenin nasıl teşekkül ettiğini size anlatayım:

Bir şehir halkı evvela, aralarından bazı kimseleri belediye a'zâsı olarak seçerler. Tabî'atıyla bu seçilen kimseler şehrin en akıllı, en muhterem adamlarıdır. Bunlar (belediye meclisini) teşkil ederler. Sonra belediye meclisi de kendi a'zâsı arasından birini, reîs olmak üzere intihâb eder. Bu zâta (belediye reîsi) denir. Şehrin bütün işlerine

belediye meclisi karar verir. Yapacağı işler için lâzım olan parayı halkından ne sûretle toplayacağını kararlaştırır ve bu kararları (belediye reîsi) icrâ eder.

Belediye reîsi, şehri temsil eder. Bazı şehre bir büyük misafır gelse, şehir halkı nâmına o kabul eder ve ona ikrâm eder. Şehir nâmına bir şey söylenmek lâzım gelse o söyler. Bunun için belediye reîsi olmak şerefli bir şeydir.

Köylerde de (belediye idâresi) vardır. Fakat köylerde bu işleri gören meclise (köy ihtiyâr meclisi) denir. Bu ihtiyâr meclisi a'zâsı aynı belediye meclisi a'zâsı gibi köy halkı tarafından seçilir. Köy halkı köye birde (muhtar) seçer ki, bu da köyün belediye reîsi demektir. Köylerde köy idâresini işte bu (ihtiyâr meclisi) ile (muhtar) görür.

24.2. HULÂSA

Aynı şehir ve kasaba da oturan kimselere (hemşehri) derler. Hemşehriler birbirlerine iyilik etmeye borçludur. Hemşehrilerin şehre karşı vazifelerini yapmak için bir idâre teşkil edilmiştir ki, buna (belediye) denir.

Şehir halkı belediye meclisi a'zâsıyla belediye reîsini seçer. Belediye reîsi, şehri temsil eder. Köylerde belediye meclisi yerine (köy ihtiyar meclisi) ve belediye reîsi yerine (muhtar) vardır.

24.2. Sualler

- Hemşehri ne demektir?
- Hemşehrilerin vazifesi nedir?
- Belediye nedir?
- Belediye meclisi a'zâsını ve reîsini kimler seçer?
- Köy idâresi nedir?
- Köylerde belediye işlerini kimler görür?

25. BELEDİYELERİN SİHHÎ VAZİFELERİ

Belediyelerin Şehir Halkının Sıhhatini Temin İçin İttihâz Ettikleri Tedbirler: Belediyelerin bütün şehir halkına âit bazı hizmetleri yaparlar. Başlıcalarını size birer birer anlatmaya çalışacağım.

25.1. Süprüntülerin toplanması ve imhâsı:

Evlerimizde birçok süprüntüler birikir. Bu süprüntüler ekseriyetle yemek için aldığımız bazı maddelerden kalır: Sebze artıkları, sofrâ kırıntıları, meyve kabukları gibi şeyler. İşte bunlar evimizde kalır yahut öteye beriye atılırsa taaffün eder ve hastalıklara sebep olur. Sârî hastalıklar çok defa bu gibi süprüntüler ve pisliklerden olur. İşte bu fenâlıklara mahal kalmamak için, her ev bunları şehir hâricine götürür, burada yakar. Bazı belediyeler, bu süprüntülerden de istifâde ederler. Bunları kömürle ve diğer bazı şeylerle karıştırarak şehre âit fabrikalarda kömür gibi kullanırlar.

25.2. Lağımlar

Belediyelerin sıhhatimizin muhâfazası için yaptığı şeylerden biride lağımlardır. Lağımlar, şehrin altında yapılan ve şehrin bütün pisliklerini alıp denize veya şehir hâricindeki husûsi çukurlara sevk eden mecrâlardır.

Bir şehrin sıhhatini korumak için, evvel emirde lağımın yapılması lâzımdır. Bugün medenî memleketlerde belediyeler, şehrin toprak üstünde bulunan kısmından evvel, toprak altında bulunan kısmını, yani lağımını, su yollarını, telefon ve elektrik cereyanlarını yaparlar.

Bir şehri kolera, tifo, dizanteri gibi öldürücü hastalıklardan korumak için, evvel emirde o şehirde lağım vucûda getirilir. Bu lağım gayet metîn ve muntazam olarak yapılır. Çünkü lağımın fena yapılması yüzünden yer altından patlak vermesi ve bu sûretle şehre gelen suları bulaştırması mümkündür. Bu hal ise şehir halkı için büyük bir felaket olur. Deniz olmayan mahallerde lağımlarla şehir hâricine kadar sevk olunan müzahrefât, vakit vakit imhâ olunur. Lağım olmayan şehirlerde, herkes evinin bahçesinde bir çukur yapmaya mecbur olur ki bu hal sıhate son derece muzırdır. Bunun için her şehir, hatta her köy her şeyden evvel lağımını yapmalıdır.

25.3. Sokakların Temizlenmesi

Sokakların temiz bulundurulması için belediyeler husûsi vâsıtalar kullanırlar. Evvel emirde belediyenin bir takım tanzîfât memurları vardır ki;

Bilhâssa yazın, sokaklar süpürülmezden evvel, su ile sulanır. Bu sûretle süpürülürken, tozların etrafa dağılmasına, evlere girmesine imkân kalmaz. Şimdi sokakları süpürmek için bunlar her gün, halk uykuda iken sokakları süpürür ve süprüntüleri sokağın kenarına kısım kısım toplarlar. Bu süprüntülerde derhal toplanıp

belediyenin tanzîfât arabalarıyla şehir hâricine sevk olunur. Ve evden toplanan süprüntülerle beraber yakılır. Motorlu arabalarda îcât edilmiştir. Bu sayede tanzîfât işi hem sûratlı yapılmakta, hemde daha kolaylıkla görülmektedir.

Bir şehrin sokaklarının temizliği, o şehir halkının sıhhatlerine ne kadar i'tinâ ettiğini gösterir. Halkın sokaklara çöp atmaması için, belediyeler, sokak başlarına birer çöp tenekesi korlar. Medenî bir insan yolda sokağa hiçbir şey atmaz. Atılacak bir şeyi varsa bu tenekelere bırakır. Ve bu sûretle belediyenin vazifesini kolaylaştırır.

25.4. Şehirde Temiz Su Tertîbâtı

Ekseriyetle hastalıklar fena sulardan gelir. Bâ-husûs tifo, dizanteri gibi sârî ve öldürücü hastalıkların menba'ı sularda bulunan hastalık mikroplarıdır. Bunun için belediyeler, şehre getirilecek ve evlere tevzî' olunacak suların temiz ve hastalık mikroplarından sâlim olmasına i'tinâ etmek mecburiyetindedir.

Su halkın en büyük ihtiyaçlarından biridir. Bu ihtiyacın tatmîni için belediyeler, suyun menba'ından şehre kadar demir borular ferş etmeye, gelen suyu husûsi süzgeçlerle süzdürerek, su içinde muzır maddelerin bulunmasına dikkat etmeye çalışırlar. Belediyeler şehre su tevzî'i işini bazen bir şirkete verirler. Fakat bu halde dahi şirketin işi iyi bir sûrette yapıp yapmadığını teftiş eylerler.

25.5. Çarşı ve Pazarlarda Sıhhate Muzır Şeylerin Men'i, Dükkan, Mağaza, Lokanta ve Otellerde Sıhhî Tedbirler.

Belediyeler; çarşı ve pazarlarda taaffün etmiş et, balık, çürümüş sebze ve meyve, mahlût yağ gibi sıhhate muzır şeylerin satılmamasına dikkat ederler. Bu vazifelerin îfâsı için belediyelerin husûsi zâbıta memurları vardır. Bunlar her gün çarşı ve pazarı dolaşarak bu kabîl sıhhate muzır şeylerin satılıp satılmadığına bakarlar. Satanlar olursa, bu şeyleri yok ederler ve kendilerinden cezâyı nakdî alırlar. Ve cezâyı nakdî ile de uslanmayanlar olursa hapis cezâsı verirler.

Bazı şeylerin de camekanlarda veya tel kafeslerde satılması lâzımdır. Mesela tahin helvasının açıkta satılmaması, etlerin tel kafeste bulundurulması için belediye memurları teftişte bulunurlar. Bundan başka, otellerde odaların sıhhî olmasına, kullanılan yatak vesâirenin temiz, lokantalarda yemeklerin taze ve iyi pişmiş bulunmasını da belediyeler bakar.

25.1. HULÂSA

25.1.1. Öğrenilecek Noktalar

Belediyelerin halkın sıhhatine, şehrin ma‘murluğuna âit bir çok hizmetleri vardır. Süprüntülerin toplanması ve imhâsı, lağımların inşâsı, sokakların temizlenmesi, şehirde su tevzî‘i, çarşı ve pazarlarda sıhhate muzır şeylerin men‘i, hanlarda ve otellerde nezâfete i‘tinâ edilmesi belediyelerin başlıca vazifesidir.

25.1.2. Sualler

- Belediyelerin vazifeleri nelerdir?
- Bir şehrin süprüntüleri nasıl toplanır?
- Lağımlar nedir?
- Şehre su ne sûretle getirilir?
- Çarşı ve pazarlarda sıhhate muzır eşyanın satılmasına belediyeler ne sûretle dikkat eder?
- Dükkân ve otellerde ve lokantalarda yapılacak sıhhî tedbîrler nelerdir?

26. VATANDAŞLARA TEVECCÜH EDEN VAZİFELER

Belediyelerin şehrin sıhhatine mütaallik vazifelerine mukâbil vatandaşlara teveccüh eden vazifeler:

26.1. Evlerde sıhhate riâyet

Beden hıfzu’s-sıhhası, temiz su ve hava, bedenî terbiye.

Bir şehirde belediyelerin vazifelerine mukâbil vatandaşlara teveccüh eden vazifeler de vardır. Bunlardan birincisi evlerde sıhhate riâyet etmektir. Bir şehir halkının sıhhatli ve sağlam olması, o şehirde yaşayanların sıhhat kâidelerine tamamıyla dikkat etmelerine bağlıdır. Bu cihetle her âile kendi evinde bu kâidelere ne kadar riâyet ederse, hemşehrilik vazifesini o kadar iyi îfâ etmiş olur.

Mesken: Evvel emirde evlerin sıhhat şerâitine uygun olması lâzımdır. Bir ev rutûbetli ve bataklık mahallerden uzak bir mahalde güneşin girmesine müsâit bir sûrette inşâ edilmiş olmalıdır. Rutûbetli ve güneşsiz bir ev, hastalıklar için ocak olur. Güneş girmeyen eve, doktor girer. Güneşli bir evde muzır mikroplar yaşayamaz. Verem en ziyâde güneşten mahrum ve rutûbetli evlerde yaşayanlar arasında görülür.

Rutûbetten sakınmak için ev, kârgîr bir mahzen üzerine inşâ edilmelidir. Ev eğer doğrudan doğruya toprak üzerinde ise yatak odaları alt katta bulunmamalıdır. Evlerin yüksekliğine gelince: Şehirlerde bu yükseklik, sokakların genişliğini geçmemelidir. Bu cihetle büyük şehirlerde caddeler pek geniş yapılmak lâzımdır. Bu sayede güneş her eve mebzûlen girebilir.

Kışın odalarda ısınmak meselesi de pek mühimdir. Odalar da matlup olan hararet 10 derece ile 16 derce arasında olmalıdır. Hareketsiz oturulan yerlerde 16 ve hareket edilen odalarda 10 derece hararet kâfidir. Evlerimizi ısıtmak için, kalorifer, soba ve mangal isti'mâl olunur. Oda da mangal ve petrol sobası bulundurmak sıhate muzırdır.

Temiz su ve hava: Evlerimizde içeceğimiz suların saf ve berrak olmasına, teneffüs ettiğimiz havanın dâima temiz bulunmasına i'tina etmeliyiz. Temizlik bütün hastalıkların düşmanıdır. Bütün sârî hastalıklar pis su ve pis havadan gelir.

Bedeni terbiyeye i'tina: Sağlam olmamız için, her şeyden evvel bedeni terbiyemize dikkat etmemiz lâzımdır. Sporlar, idmanlar, yiyip içmek, uyumak kadar mühim bir ihtiyaçtır.

Spor, kanın devrânını kolaylaştırır. Vücudumuzun hareketlerine de yardım eder. Bedeni terbiye görmemiş kimse, çapaçulluğu, beceriksizliği ile anlaşılır. Kuvvetini iyi kullanmayı bilmez ve bunun içinde yorgunluğa az dayanır.

Aziz çocuklar; en büyük saâdet nedir bilir misiniz? Hayatın en büyük saâdeti kuvvetli bir vücuda sahip olmaktır. Bu saâdete erişebilmek için vücudunuzun terbiyesine pek çok dikkat etmelisiniz.

Oyunlarda vücudumuzun terbiyesine yardım eder. Oyunlar idmanların en faydalısıdır. Oyunlarda her türlü vücut hareketleri tekerrür eder. Ve bundan bütün vücut istifade eyler.

Mugaddî ve sıhhî yemek: Yiyip içeceğimiz şeylerin iyi olmasına dikkat etmek, bedenimize karşı ifa edeceğimiz vazifelerin en mühimmidir. Vücudun sıhhati, iyi gıdalar almakla olur. Çalışmak, vazife görmek için nasıl kömür lâzımsa, yaşamak için de öyle gıda lâzımdır. Yediğimiz şeyler nebâtî, hayvânî, mâî olmak üzere başlıca üç kısma ayrılır:

Nebâtî olan gıdalar, sebzeler ve meyvelerdir. Nebâtî gıdalardan bilhassa ekmek insanların en esaslı gıdasını teşkil eder. Bu cihetle ekmek için kullanılan bu gıdaların karışık olmamasına dikkat etmelidir.

Sebzeler, daha hafif gıdalardır. Vücuda lâzım olan bazı maddeleri sebzelerde buluruz. Bunun için sebzeler faydalıdır. Şekerli oldukları için mugaddîdirler ve müshil bir tesirleri vardır.

Hayvânî gıdalar, sığır, dana, koyun etleriyle av etleridir. Süt, tereyağı, peynir, yumurta gibi şeylerde hayvani gıdalardan ma‘dûddür. Mâî gıdalar balıklardır.

İyi su içmek: Su, en iyi bir gıdadır. Vücudun dörtte üç nisbetinde terkinde dahil olduğu için lüzumludur. Saf ve serin bir su kadar sıhhate elverişli bir şey yoktur. Fakat yine hiçbir şey bazı hastalıkların tohumlarını havi olabilen bir bardak su kadar tehlikeli değildir.

Bu cihetle içebilecek suların hiçbir canlı tohumu havi olmamasına dikkat etmek lâzımdır. İçebilecek suyun, serin, berrak, rayıhasız, ta‘mı latif, havalı olması lâzımdır. Bir su, harareti 15 dereceyi geçmezse serindir. 5 dereceden aşağı ise pek soğuktur. Çok soğuk sular bağırsak rahatsızlıklarını tevli eder.

Bir su, sabunu pıhtılar yapmaksızın köpürerek hallettiği ve sebzeleri iyice pişirdiği zaman kullanılmaya salıhtır. Serin, berrak, râyıhasız olmayan sular içilmemelidir.

Çalışma: İntizam çalışmanın birinci şartıdır. Bir insan ne kadar fazla çalışırsa çalışsın, eğer muntazam çalışmayı bilmiyorsa hiçbir fayda elde edemez. Çalışmadan evvel bir hazırlanma lâzımdır. Mesela, akşam dersinizi hazırlayacak, vazifenizi yazacaksınız. Evvel emirde kitabınızı, kâğıt ve kaleminizi, yazıhanenizi ve çalışmak için size lâzım olan bütün vesaiti ihzar etmek lâzımdır. Bunlar yerli yerinde bulunursa beyhude vakit sarf etmez ve büyük neşe ile çalışmaya başlarsınız. Bilakis, kaleminiz kâğıt ve mürekkebiniz yerli yerinde değilse beyhude yorulursunuz; müteessir olursunuz. Çalışmaya karşı olan hevesiniz gidebilir.

Çalışmakta ikinci şart i‘tidâldir Hiç dinlenmeksizin mütemâdiyen çalışmak isteyen bir kimse, ne iyi bir iş yapabilir ve ne de uzun müddet çalışabilir. Uzun müddet hızlı konuştuğumuz zaman nasıl yoruluyorsak, say‘imize hiç fasıla vermeden çalışmayı istediğimiz zaman da öylece yoruluruz. Hususıyla zihin yorgunluğu, beden

yorgunluğuna hiç benzemez. Yorulan bir kafa tekrar çalışabilmek için pek çok dinlenmek ister.

Vücutun temizliği: Sıhhatimizi koruyabilmek için en iyi çare “temizlik” dir. Vücutun temizliğini devam ettirmek ve cildin vazifesini kolaylaştırmak için sık sık banyo yapmalıdır. Banyolar sıcak veya soğuktur. Sıcak banyo hakiki temizlik banyosudur. Harareti 35 ile 30 derecesinde olmalıdır. 39 dereceyi asla geçmemelidir.

Soğuk banyo, sıcak banyo kadar iyi temizlemezse de başka faydası vardır. Kanın deveranını şiddetlendirir ve sinirleri tanzim eder. Eğer derece hararet 15 ile 20 derece ise müddeti on dakikayı tecâvüz etmemelidir. Deniz banyoları da vücuda faydalıdır. Denizin tuzu ve dalgaların darbeleri vücuda pek nâfidir. Deniz banyosunun müddeti de 10 dakikadan ziyade olmamalıdır.

26.1. HULÂSA

26.1.1. Öğrenilecek Noktalar

- Sağlam olmak için vücutun terbiyesine dikkat etmek lâzımdır.
- Oyunlar idmanların en faydalısıdır.
- Yiyip içeceğimiz şeylerin iyi olmasına dikkat etmek lâzımdır.
- Su en iyi gıdadır. İçilecek su serin, berrak, kokusuz, ta‘mı latif, havalı olmak lâzımdır.
- Çalışmada intizam ve i‘tidal şarttır.

26.1.2. Sualler

- Evlerimizde sıhhate nasıl riâyet edebiliriz?
- Beden hıfzu’s-sıhhası ne demektir?
- Evin içinde temiz su ve hava nasıl temin edilir?
- Sağlam olmak için ne yapmalıdır?
- O yünler faydalı mıdır?
- Gıdalarımıza niçin dikkat etmek mecburiyetindeyiz?
- Kaç nev‘ gıda vardır?
- Bir su ne vakit içilmeye sâlihdir?
- Çalışmada intizam ve i‘tidal ne demektir?
- Sıcak ve soğuk banyoların faydası nedir?

27. EV DÂHİLİNDE SİHHÎ TEMİZLİK

Evden maksat insanı soğuktan ve sıcaktan muhâfaza etmek, rahatını temin etmektir. Bunun için evin pek temiz bir halde bulunması lâzımdır. Bir evin sıhhi temizliği, evvel emirde odalarının tozsuz bulundurulması ile kabil olur. Tozlar odalarda yaşayanlar için bir tehlikedir. Çünkü tozlar mikropların yaşamasına pek müsaittir. Mini mini tozlar üzerinde onlardan pek küçük olan mikroplar toplanırlar. Bu tozlar havada uçarken teneffüsle ciğerlerimize girer ve üzerlerindeki mikrobu ciğerlerimize götürür.

Muzâd-ı taaffün maddelerden istifâde: Evin temizliği için, taaffünü men' edici bazı maddelerde kullanılır. Mesela abdesthanelere kireç kaymağı koymak, asitfenik mahlülünü serpmek fena kokuların husûlüne mâni olur.

Abdesthânelerin sıhhatimize zarar vermemesi, dâima bol su ile yıkanabilecek sûrette tertibatı hâiz olması ve sokak lağmıyla muhkem bir irtibâtı bulunması lâzımdır.

Süprüntülerin sıhhi bir sûrette muhâfazası ve def'i: Evde biriken süprüntüler, sıhhatimiz için büyük bir tehlikedir. Bu cihetle süprüntüleri toplayıp evden def' etmek lâzım gelir.

Süprüntüler madenî bir kap içinde muhâfaza edilmeli ve bir kapak ile set edilmelidir. Süprüntüleri her gün, belediyenin çöpçü arabalarına vermek, uzun müddet evde bırakılmamasına dikkat etmekte lâzımdır.

Mikroplara Karşı Mücadele: Mikroplar, hayatın en büyük düşmanlarıdır. Göze görünmeyen bu küçük mahluklar, insanın ölümünü hazırlarlar. Her tarafta, yerde, havada, suda, bütün bizi muhit olan şeylerde, vücutta birçok mikroplar vardır.

Mikropların bir kısmı, kanımızdaki maddeler sayesinde bizi hasta edemez. Fakat sağlam bulunduğumuz zaman bize zarar vermeyen mikroplar hasta ve zayıf bulunduğumuz zaman bizi hemen hasta edebilirler.

Büyük şehirlerin havasında pek çok mikrop vardır. Mikroplar, şehirlerden uzaklaştıkça azalır. Bu cihetle kırların, köylerin havası, şehirlerin havasından daha iyidir. Dağların, denizlerin havası ise büsbütün iyi ve saftır.

Hava, mikropları teneffüs tarikiyle bizimle temasa getirir. Ve böylece bilhassa verem, kuşpalazı, çiçek, kızıl, kızamık, garip hastalıkları mikroplarının vücudumuza girmesini kolaylaştırır.

Mikroplardan korunmak için, tozlardan sakınmak lâzımdır. Vücudumuzda, elimizde ağzımızda bulunan mikropları sık sık yıkanmakla evlerimizdeki mikropları da silmek ve temizlemekle def' edebiliriz.

Sivrisinekler vesâir Haşerâta Karşı Mücâdele: Sivrisinekler, bizi geceleri rahatça uyumaktan men' eder. Fakat fenalıkları bu kadar değildir. Bunlar bize en büyük hastalıkların mikroplarını da getiren muzır hayvanlardır. Sıtma hastalığının sebebi sivrisinektir. Sıtmayı yapan mikrop, sivrisineğin vücudunda bulunur. Ve bu mikrop sivrisineğin ısırmasıyla insanın kanına karışır. Bu sûretle aşılana insan derhal sıtmaya tutulur. Sıtma tehlikeli bir hastalıktır. Eğer hastalık vaktiyle tedavi edilmezse, yavaş yavaş zayıf düşer ve nihayet çok geçmeden ölüm gelir.

Sinek, pire, tahtakurusu, bit de tehlikeli bazı hastalık mikroplarını insanlara aşılayan muzır hayvanlardır. Kolera, tifo, verem karasineklerin insandan insana taşıdığı hastalıklardır. Veba da insana pirelerden gelir.

Evlere sivrisineklerin girmemesi için, pencerelere gayet ince ve sık örgülü teller koydurmak, yataklarımıza cibinlik açmak lâzımdır. Karasinekler içinde aynı tedbire lüzum vardır. Bunlar için öldürücü, tutkallı kağıtlar da isti'mâl olunur. Bataklık yerlere yakın mahallerde oturmamak, yiyecek şeyleri açıkta bırakmamak da bu muzır hayvanlardan kurtulmak için bir tedbirdir.

Pire, tahtakurusu ve bit temizlikle izâle edilir. Pireler yuvalarını tozlu yerlerde yaptıklarından odalarda toz bulundurmamak sûretiyle onlardan kurtulabiliriz. Tahtakurusunu üretmemek için duvarlarda delikler bırakmamalı ve karyoları temizlemeli ve sıcak sularla yıkamalıdır. Bitlerden kurtulmak için sık sık yıkanmak, başları her gün muntazaman tarayıp temizlemek kâfidir.

27.1. HULÂSA

- Evlerin fevkalade temiz bir halde bulunması lâzımdır. Tozlar sıhhat için bir tehlikedir.
- Evde biriken süprüntüleri def' etmelidir.
- Mikroplar hayatımızın en büyük düşmanlarıdır. Onlardan sakınmalıdır.
- Sivrisinek vesair haşerâttan kurtulmak için temizliğe riâyet etmek lâzımdır.

27.2. Sualler

- İyi bir mesken nasıl olur?
- Tozlar niçin tehlikelidir?
- Bu tehlikeden nasıl sakınmalıdır?
- Taaffünü izâle etmek için ne yapmalıdır?
- Evde biriken süprüntüler nasıl def' edilir?
- Mikroplardan nasıl sakınabilirsiniz?
- Muzır haşerâttan kurtulmanın çareleri nedir?

28. BELEDİYELERLE TEŞRÎK-İ MESÂİ

Belediyelerin Tenbihatına Riâyet: Belediyelerin bir şehrin iyiliğine çalışan bir idare olduğunu görmüştük. Belediyeler vazifelerini kolaylıkla görebilmek için, şehir halkının da belediyelere yardım etmesi lâzımdır.

Bir şehir halkının vazifesi, belediyelerin tembihlerine harfîyen riâyet etmektir. Mesela kolera, veba, dizanteri gibi bulaşıcı hastalıklar zuhurunda, belediye gazetelerle halka bazı tenbihlerde bulunur: Çürük meyve yenilmemesini, farelerin kapanları vâsıtasıyla tutulmasını, kaynatılmadan su içilmemesini tembih eder.

İşte bu takdirde halk da belediyenin şu tembihlerine riâyet etmelidir. Aksi halde bu hastalıklar şehirde kolayca tevessü' eder. Herkesin hayatı tehlikeye girer.

Kezalik, yollarda ve araba, şimendifer, vapur, tramvay, tünel gibi mahallerde yerlere tükürmemek de halkın riâyet edeceği bir vazifedir. Çünkü tükürük hastalıkların sirâyetine sebep olur.

Sokaklarda, tramvaylar da yerlere tükürmek sıhhate muzır olduktan başka, terbiyeye de mugayirdir. Bu hareket, etraftaki adamları saymamak demektir.

Sokaklara tükürmek, verem hastalığının yayılmasına yardım eder. Bunun için, bu gibi mahallerde herkes yanında bulundurduğu mendile tükürmelidir.

Sârî Hastalıkları Haber Vermek: Bir şehirde sârî bir hastalık olduğu vakit, belediyeler, ateşi olan ve rahatsızlığı birkaç gün geçen hastaların belediyeye bildirilmesini tenbih ederler. Bu gibi ahvâlde belediyenin tembihlerine riâyet etmelidir.

Hastalığın belediyeye haber verilmesi hem hasta için, hem şehir halkı için faydalıdır. Hasta için faydalıdır; çünkü bu gibi hastalara evde bakmak çok güçtür.

Bunlar hastahanelerde daha iyi bakılırlar. Şehir halkı için de faydalıdır; çünkü bu hastalar birçok mikrop saçarlar. Bu mikropları tamamıyla temizlemek, ancak hastahanelerde mümkün olur.

28.1. HULÂSA

Belediyelerin tenbihlerine riâyet etmelidir. Yollara, araba şimendifer gibi nakliye vâsıtalarında yerlere tükürmemelidir.

Bir şehirde sârî bir hastalık olduğu zaman, âile hastasını belediyeye bildirmek mecburiyetindedir. Bu sayede bulaşıcı hastalıkların bir an evvel önü alınmış olur.

28.2. Sualler

- Halk belediyelere ne sûretle yardım eder?
- Yerlere niçin tükürmemelidir?
- Sârî hastalıkların belediyeye haber verilmesi faydalı mıdır?

29. İTFÂİYE TEŞKÎLÂTININ EHEMMİYETİ

Yangın, senelerden beri kurulmuş bir âile yuvasını mahveden en büyük bir âfettir. Yangın, bir memleketin fakir kalmasına sebep olur. Ufak bir kayıtsızlık çok defa bir âilenin sefâlet ve zaruretine sebep olur.

Yangın felâketinin önünü almak için, her şehirde belediyeler itfâiye teşkîlâtı yaparlar. Şehrin muhtelif taraflarında itfâiye merkezleri bulunur. Her merkezde kâfi derece itfâiye otomobili ve bu otomobillerde büyük su hazineleri vardır. Bir yerde yangın olunca derhal telefonla itfâiye merkezine haber verilir ve her zaman harekete hazır bir halde bulunan otomobiller hareket ederler. Ve yangını, yayılmasına mahal bırakmadan söndürürler.

Muntazam itfâiyesi olmayan şehirlerde küçük bir ateş, koca bir şehrin harap olmasına sebep olabilir. Bu cihetle her şehirde belediyelerin ilk vazifesi muntazam itfâiye teşkîlâtı vücuda getirmektir. Alelâde mahalle tulumbarıyla yangınların kolaylıkla söndürülmesi mümkün değildir.

Yangınlara Karşı Tedbirler: Yangınların itfası için, belediyelerce vücuda getirilen teşkîlâtın yanı başında, yangınlara mâni olacak tedbirlerde lâzımdır. Mangalları açık bırakmamak, kibrit ve lamba ile oynamamak, lambaları hava ceryânları bulunan yerlere koymamak, ocakları sık sık temizlettirmek, soba borularının metin olmasına

dikkat etmek, ağaçlık yerlerde ateş yakmamak, mangal ve sobalara dikkat etmek riâyet olunacak tedbirlerdendir.

Her evde yangın ihtimaline karşı birkaç kova su dâima hazır bulundurulmalıdır. Mektep, hastane gibi büyük müesseselerde ayrıca yangın tertibatı yapılmalıdır.

29.1. HULÂSA

Yangın büyük bir felakettir. Yangınlara karşı belediyeler itfâiye teşkîlâtı vücuda getirirler. Yangınlara mâni olmak için mangal ve sobalara dikkat etmek, ağaçlık yerde ateş yakıp bırakmamak, lambalarla oynamamak lâzımdır.

29.2. Sualler

- Yangın niçin bir felâkettir?
- Yangınlara karşı belediyelerin ve halkın vazifeleri nedir?

30. Sokaklar ve umumi mücadeleler

30.1. Sokak ve umûmi caddelerin inşâsı, ta'miri ve muhâfazası

Güzel geniş caddelere mâlik olan bir şehir, halka en büyük rahatı vermiş demektir. Şehrin sokaklarını, caddelerini inşâ ve tamir etmek belediyelerin vazifesidir. Medenî şehirlerde belediyeler, bunları en güzel bir sûrette yaparlar.

Bir kere sokaklar geniş ve nakliye vâsıtalarının kolaylıkla yürümesine müsâit bir sûrette yapılmalıdır. Bunun için sokaklar ya bandırma taşıyla yahut asfaltla döşenir. Avrupa şehirlerinde caddelerin bir kısmı tahta kaldırımlarla da tefriş edilmektedir.

Caddelerin muntazam döşenmesi, üzerinde yürüyenler için çabuk yürümelerine yardım ettiği gibi, araba ve otomobillerinde bir kazaya uğramaksızın süratle hareket etmelerini temin eder.

Geniş caddeler açmak için, belediyeler bazen yol üzerinde bulunan evleri istimlak eder. Yani sahiplerine bedellerini vererek bu evleri cebren satın alır ve yıkıp caddeyi genişletir.

Yaya Kaldırımlarının Faydası: Sokakların kenarlarında muntazam, çimento veya asfalt döşeli kaldırımlar vardır. Bunlar yayan yürüyen insanlara mahsustur.

Büyük bir şehirde yayan yürümek kolay değildir. Araba, tramvay, otomobiller her dakika yolumuza tesâdüf ederler. Ufak bir dikkatsizlik insanın hayatını tehlikeye

koyar. İşte buna mâni olmak için, caddelerin iki tarafına yayan yürüyenlere mahsus olarak ayrıca yaya kaldırımı yapılmıştır. Bu kaldırımlar için, asıl caddeden yirmi otuz santim kadar yüksekte yapıldığı için, caddeden kolayca tefrik olunur.

Sokak ve Caddelerin Tenvîri, Temizliği, Sulanması: Sokak ve caddelerin geceleri hava gazı veya elektrik fenerleri ile tenvir edilmesi lâzımdır. Büyük şehirlerde halk gece yarısına kadar dışarda kalabileceği için, yolların gayet iyi bir sûrette tenvir edilmesi belediyelerin vazifesidir. Tenvîrât için, elektrik ve hava gazı isti'mâl olunur. Mâmâfih elektrik ve hava gazı tertibâtı olmayan şehirlerde petrol lambaları da bu vazifeyi görmektedir.

Sokakların temiz tutulması da şehrin sıhhati için lüzumludur. Tozlu topraklı sokaklar, ciğerlerimize ve gözlerimize kaldırdığı tozlarla sıhhatimizi ihlâl eder. Belediyeler şehrin sokaklarını temiz tutmak için birçok tanzîfât vâsıtaları isti'mâl ederler. Ve bu vâsıtalar için sarf ettikleri parayı (tanzîfât resmi) nâmiyla bir vergi sûretinde halktan alırlar.

Sokakları sellerden muhâfaza için muntazam mecralar yapmak, yazın halkı toz topraktan muhâfaza için sokakları sık sık sulamak kışın kar ve çamurların caddelerde toplanmasına meydan vermeyerek bunları kaldırmak belediyelerin vazifesidir.

Ağaç Dikme: Medenî bir şehrin sokak ve caddeleri ağaçlarla süslenmek lâzımdır. Güzel, muntazam caddeleri olan şehirlerde yollarda gölge yapmak ve bu yolları süslemek için yaya kaldırımlarının kenarlarına, muntazam fasılalarla ağaçlar dikilir. Bu ağaçlar, şehri süslerler. Ve sokakları dâima serin ve gölgeli bulundururlar. Bir şehrin bütün caddeleri ağaçlarla tezyin olunursa, şehirde suni bir orman vücuda getirilmiş olur. Bu sûretle şehrin havasının iyileşmesine de yardım edilir.

Caddedeki ağaçlara herkesin dikkat etmesi lâzımdır. Bu ağaçların dalları kesilmez, meyveli ağaçlar ise meyveleri koparılmaz. Onları vakit vakit budayacak ayrıca belediye memurları vardır. Büyük şehirlerde geniş caddelerin üzerine küçük tarhlarda yapılmak âdettir. Bu tarhlar göze cazip görünen çiçeklerle bezenir bu sayede yolları daha süslü olmasına gayret olunur.

Sokaklara İsim, Evlere Numara Konulması: Her yerde belediyeler tarafından sokaklara birer isim verilmiş ve her eve bir numara konulmuştur. Böylece bir şehirde aranılan yeri, istenilen evi kolaylıkla bulmak mümkündür. Birçok şehirlerin muntazam haritaları da vardır. Bu haritalarda her sokağın ismi yazılıdır.

Sokakların başında ve nihâyetinde madeni bir levha üzerine sokağın ismi yazılı olduğu gibi, evlerin numaraları da kapılarına asılan bir levha da gösterilmiştir. Bu sayede bir büyük şehirde, elinizdeki haritaya bakarak ve sokak isimlerini ve hâne numaralarını bularak kimseye sormaksızın istediğiniz evi bulabilirsiniz.

Sokakların isimleri çok defa vatana büyük hizmetler etmiş bir zatın ismiyle yâd olunur. Mustafa Kemal Paşa Caddesi, Alemdar Caddesi gibi.

30.1.1. HULÂSA

- Sokak ve caddelerin geniş ve muntazam olması lâzımdır.
- Belediyeler caddeleri genişletmek için bazen istimlak da bulunurlar.
- Yaya kaldırımları yayan yürüyenler için iyi bir vâsıtaadır.
- Sokakların tenviri, temizliği, sulanması belediyelerin vazifesidir.
- Muntazam caddeleri olan şehirlerde yolların kenarına ağaçlar dikilir. Ağaçlar şehrin tezyinine ve sıhhatine hizmet ederler.
- Belediyeler zarfında sokaklara birer isim verilir ve her eve bir numara konulur.
- Bu sayede büyük bir şehirde aranılan evi kolaylıkla bulmak mümkün olur.

30.1.2. Sualler

- Bir şehirde caddelerin muntazam ve geniş olmasının faydaları nelerdir?
- İstimlak ne demektir? Yaya kaldırımlarının faydası nedir?
- Sokakların tenvir ve tanzimini kim yapar?
- Caddelerin etrafında ağaç bulunması neye yarar?
- Niçin sokaklara isim verilir ve evlere numara konulur?

31. SOKAK VE CADDELERİN İYİ BİR ŞEKİLDE MUHÂFAZASI

31.1. Çocuklara Düşen Vazifeler

Sokak ve caddelerin iyi bir halde bulundurulması bütün halkın menfaatine uygundur. Belediyeler, şehrin sokaklarını temiz tutmak için pek çok çalışmaktadır. Fakat halk ve hususiyle çocuklar sokakları kirletmemeye çalışmazlarsa belediyenin bütün himmetleri boşa gider.

Fena terbiye gören bazı kimseler yollara meyve kabuğu, kağıt ve süprüntü gibi şeyler atarlar. Bu hal pek çirkindir. Sokak ve caddeleri kirletecek, bozacak şeyleri yerlere atmamak, duvarları tahrip etmemek ve caddelerdeki ağaçlara dokunmamak,

evlerin önünü temiz tutmak, sokak ve caddelerde oyun oynamamak, her medenî insanın vazifesidir.

Evlatlarım, iyi bir şehrin sakinleri olmak, şehrinizi gerek kendi vatandaşlarınıza gerek ecnebilere beğendirmek, sevdirmek isterseniz sokakları temiz tutmak ve belediyenin yaptığı iyi şeyleri muhâfaza etmeye çalışınız.

Belediyeler çocuklar için şehirlerde oyun mahalleri yaparlar. Çocuklar sporlar, idmanlar yaparlar ve oyun oynarlar. Sokaklarda oynamak terbiyeli bir çocuğun işi değildir.

31.1.1. HULÂSA

Öğrenilecek Noktalar:

- Sokak ve caddelerin iyi bir halde muhâfazası için çocuklarda belediyeye yardım etmelidir.
- Sokağa meyve kabuğu atmamak, caddelerdeki ağaçları kesmemek her terbiyeli çocuğun vazifesidir.

Sualler:

- Caddelerin temiz kalması için belediyenin himmeti kâfi midir?
- Çocukların bu hususta ne gibi vazifeleri vardır?

32. HALKIN TENEZZÜHÜNE HİZMET

Belediyelere teveccüh eden vazifeler:

Belediyeler evvel emirde, halkın sıhhati ve kibar bir sûrette tenezzühü için umûmi bahçeler, belediye bahçeleri, parklar ve tenezzüh mahalleri vücuda getirirler.

Umûmi bahçeler şehri tezyin ettiği gibi, halkın sıhhatinede çok yardım ederler. Bazen şehrin zenginleri de umûmun tenezzühüne yarayacak büyük bahçelerini şehre hediye ederler. Bu bahçeler, pek güzel tarhlarla bezenir. Belediye burada en nadide çiçekler yetiştirir. Halkın bedî'î terbiyesine de bu sûretle hizmet eder.

Bundan mâ'adâ belediyeler, şehirde ayrıca spor ve oyun meydanları vücuda getirerek gençliğin bedeni terbiyesine yardım ederler. Gençler tatil günlerinde buralarda toplanarak spor yaparlar, oyunlar oynarlar. Buraları halk içinde bir tenezzüh mahalli

olur. Herkes çoluk çocuğuyla buralara gelerek gençlerin oyunlarını seyreder ve eğlenirler.

Umûmi bahçeler, oyun ve spor yerleri. Mektep kadar mühimdir. Bunun için medenî şehirlerde, her şehrin mütaaddid mektebi olduğu gibi bir veya birkaç umûmi bahçesi ve oyun mahallide bulunur.

Çocuklara Terettüb eden Vazifeler: Umûmi bahçelerde ve parklarda Çocuklara terettüb eden vazifeler vardır. Terbiyeli çocuklar ağaçlara tırmanmaz, çiçekleri koparmaz ve çimenlere dokunmazlar. Bir umûmi bahçede, ağaçtan bir meyve, tarhlardan bir çiçek koparmak hırsızlıktır. Çünkü bunlar umum şehrin malıdır. Ve bu mala hiç kimsenin el koyması doğru değildir.

Umûmi bahçelerde yürürken, gezerken dikkat edilmesi lâzım gelen noktalar da vardır. Terbiye ve muaşeret usullerine riâyet etmeyen bir çocuk herkes nazarında çirkin görülür. Bahçelerde koşmamak, yürürken başkalarını rahatsız etmemek, çimenler üzerine oturmamak, tanıdıklara tesadüf edilince hürmetle selamlamak her terbiyeli çocuğun vazifesidir.

32.1. HULÂSA

Halkın tenezzühü için belediyelere ve çocuklara terettüb eden vazifeler vardır. Belediyeler umûmi bahçeler vücuda getirdikleri gibi, çocuklarda bu bahçelerin intizâmına riâyet etmelidir.

32.1.1. SUALLER

- Umûmi bahçeler nedir?
- Umûmi bahçelerin faydaları nelerdir?
- Bu hususta belediyelere ve çocuklara teveccüh eden ne gibi vazifeler vardır?

33. FUKARÂYA VE MUHTAÇLARA YARDIM

33.1. İctimâyı Teşkilât

31.1.1. Bu Teşkilâta Karşı Vatandaşların Vazifesi

Her cemiyette fakirler bulunur. Bu zavallı insanlara yardım etmek vazifemizdir. Zenginler yalnız kendilerini düşünmemelidir. Onların fakir âilelerin saâdetleri ile uğraşmaları da lâzımdır.

Her memlekette fakir ve sefâleti kaldırmak, fakirlere yardım etmek için bir takım teşkîlât vücuda getirilmiştir. Her yerde fakirlerden iş görebilecek olanlar için iş evleri açılmakta; malûl olanlar için dâru'l-acezeler ve hastahaneler tesis edilmektedir.

Bazen hükümet fakirlere yardımı bir mecburiyet altına almaktadır. İngiltere'de fakirlere medâr-ı ma'îşet bulabilmek için halktan (fakirler vergisi) nâmıyla bir vergi alınmaktadır. Bizde de dâru'l-acezeler için tiyatrolardan bir resim alınır. Fakirlik, en ziyade işsizlikten doğar. Her yerde her vakit işsiz kalmış kimselere tesâdüf olunur. Bu işsizlere iş bulmak cemiyetin vazifesidir.

Zenginlerin vazifesi, servetlerini vatandaşlarının faydasını da temin edecek sûrette kullanmaktır. Bunu için zenginler paralarını sanayide, ziraatta, ticarete kullanacak olurlarsa bu sayede birçok kimselere iş bulunmuş olur.

Fakirliğe sebep olan hallerden biri de (içki ibtilası)dır. Bugün her yerde bu ibtilaya karşı da bazı teşkîlât vücuda getirilmiştir. Memleketimizde de içki için mücadele teşkîlâtı yapılmıştır. Bu teşkîlâtın ismi (Hilâl-i Ahdar)dır.

İşsizlere iş bulmak, memlekette fakir ve sefaletin önünü almak zenginlerin vazifesidir. İçki ibtilasına karşı da bazı teşkîlât vardır. Bu teşkîlâta memleketimizde (Hilâl-i Ahdar) nâmı verilir.

Sualler:

- Fakirlik nereden gelir?
- Fakirler için ne gibi teşkîlât yapılmıştır?
- Vatandaşların bu teşkîlâta karşı vazifeleri nedir?
- İşsizlik ne demektir?
- İçki ibtilâsının önünü almak mümkün müdür?

34. UMÛMUN MENFA'ATİNE YARAYAN TEŞKİLAT

Şehir Suları: Hükümet ve belediyeler her yerde umumun menfaatine yarayan bazı işleri kendileri görürler. Bir şehre su getirilmesi ve bunun evlere tevzî' vazifesini her yerde belediyeler görür. Su, insanların en ziyade muhtaç oldukları bir şeydir. Her şehrin bol, berrak, temiz suyu olmak lâzımdır.

Belediyeler bu hizmeti ya kendileri görürler. Yahut bu işi bir menfaat mukâbilinde bir şirkete bırakırlar. Bu halde de suların sıhhi şerâit altında ceryânını teftiş etmek belediyenin vazifesidir.

Şehrin Tenvîri: Şehrin sokaklarının tenvîri de belediyelerin vazifesidir. Yolların aydınlık olması, geceleri herkesin kolayca gezmesi ve gece hayatından istifâde etmesini de kolaylaştırır. Büyük şehirlerde iş güç sahipleri işlerini geç vakit terk ederler. Ve o zaman evlerine avdet etmek için ancak aydınlık yollardan istifâde eylerler.

Medenî şehirlerde sokaklar elektrik veya hava gazı ile tenvîr edilir. Küçük kasaba ve köylerde petrol fenerleri de bu vazifeyi görmektedir.

Nakliye Vâsıtaları: Şehirlerde insanın bir taraftan diğer tarafa kolayca gidebilmesi için pek çok nakliye vâsıtasına ihtiyaç vardır.

Nakliye vâsıtaları: Elektrikli tramvay, şehir şimendiferi, yer altı şimendiferleri, otomobil, otobüs, araba, sahil şehirlerde vapurdur. Medenî bir şehirde belediyenin bütün bu vâsıtaları ihzâr etmesi lâzımdır. Bazı belediyeler şehirde tramvay veya otobüs işletmesi işini kendileri yaparlar. Ve bundan büyük istifâde ederler. Bazen nakliyecilik hizmeti bir şirket tarafından yapılır.

Belediyeler, nakliye vâsıtaları için bir tarife yapar. Otomobillerde, arabalarda, tramvayda bu tarifeye göre müşterilerden muayyen bir ücret alınır. Otomobil ve arabalara belediyeler ekseriya (taksimetre) denilen bir âlet korlar. Bu alet otomobil veya arabanın kaç kilo metre mesafe katettiğini zabt ve irâ'e eder. Ve bu mesâfeye göre müşteri belediyece tayin olunan bir ücret verir.

Her şehirde nakliye vâsıtalarına lüzum olduğu gibi muhtelif şehirlerarasında da nakliye vâsıtalarının çok olması lâzımdır. Muhtelif şehirlerarasında nakliye vâsıtalarını temin veya idare eden (hükümet)tir. Hükümet muhtelif şehirlerarasında şimendifer yapar veya bunu bir şirkete imtiyazla verir.

Medenî memleketlerde, şimendiferler memleketi bir ağ gibi baştanbaşa kaplamıştır. Pek küçük kasabalar arasında şimendifer yapılamadığı takdirde bu kasabalar birbirine gayet iyi yapılmış yollarla bağlanır. Ve bu yollarda otobüs, otomobil veya araba işletilir.

Bir memlekette nakliye vâsıtalarının bolluğu insanlara vakit kazandırır. Buralarda hayat adeta daha uzun olur. Zenginlik günden güne çoğalır.

Telgraf ve Telefon: Telgraf ve telefonun insanlara pek çok faydaları vardır. Dünyanın en uzak iki noktası arasında konuşmayı temin eden bu iki vâsıtaya, her yerde hükümet bizzat işletmekte yahut bir şirkete vermektedir.

Telgraf ve telefon sayesinde, herhangi bir vakayı, dünyanın herhangi bir noktasına süratle bildirmek kabildir. Hususi hayatımızda ticaret hayatında telgraf ve telefon büyük hizmetler görmektedir.

Telgraf ve telefon için, hükümet bunlardan istifade edenlerden bir ücret alır. Fakat bu ücret pek azdır. Ve temin olunan menfaate mukabil hiç derecesindedir.

Telgraf ve telefon o kadar terakki etmiştir ki, bugün vâsitasız telgraf ve telefonlarda icad edilmiştir. Bunlara (telsiz telgraf) (telsiz telefon) namı verilir. Bunlar hiçbir nâkile, yani elektrik teline bağlı değildir. Hava nâkil vazifesini görmektedir.

Telsiz telgraf sayesinde büyük posta vapurları, tayyâreler birçok tehlikelerden kurtulmaktadır. Bahri mühitte seyahat eden bir vapur, bir kazaya uğrarsa derhal telsiz telgrafla imdat ister ve mevkinin söyleyerek imdadına koşan gemilere mülaki olabilir. Tayyârelerde bu vâsita ile dâima telsiz telgraf merkezlerini vaziyetlerinden haberdar edebilirler.

Telsiz Telefon: Medenî memleketlerde her evin en tabii ihtiyacı sırasına girmiştir. Bir telsiz telefona mâlik olan ev sahibi her gün dünya haberlerini alabildiği gibi, bu sayede eşya fiyatlarını öğrenir. Verilen bir konferansı bir operayı odasından dinler.

Pazarlar, Mezbahalar, Haller: Her kasaba ve şehirde haftanın muayyen günlerinde pazar kurulur. Bu adet her memlekette vardır. Köylü kendi mahsulünü, pazar mahalline getirir ve şehir halkına satar. Bu sayede şehirlerde büyük alışveriş olur.

Her şehirde belediyeler pazar mahallerini tayin ederler. Pazarcılar eşyalarını buralara geceleri getirdikleri ve açıkta bulundurdıkları için zabıta burasını nezaret altında tutar. Ve hayırsızlığa meydan vermez.

Belediyeler şehir halkının her günkü et, sebze, meyve ihtiyacını temin için ayrıca hallerde açmışlardır. “Hal” belediye tarafından şehrin muayyen mahallinde açılan hususi pazar mahalleridir. Burada halin nevine göre muhtelif gıdalar satılır. Haller belediyenin nezareti altında bulunduğu için buralarda sıhhate muzır bir şeyi satılması, belediyece tayin olunan fiyat haricinde bir para aranması mümkün değildir.

Hallerin tesisi için belediyeler büyük masraflar ederler. Medenî bir şehirde haller şehrin en güzel binalarından olarak göze çarpar.

Belediyeler, şehrin ihtiyacı için kesilecek hayvanların hastalıklı, zayıf olmamasına bunların fen dairesinde kesilmesine dikkat ederler. Belediyeler bu vazifeyi ifa edebilmek için (mezbaha)'lar vücuda getirirler.

Mezbaha, bir şehrin hayvanlarının kesildiği mahaldir. Burada hayvanlar, baytarlar bulunur. Hayvanlar evvel emirde onlar tarafından muayene olunur. Ve ondan sonra kesilmesine müsaade edilir.

Mezbahalar, büyük şehirlerde gâyet mükemmel bir tarzda inşâ edilmektedir. Belediyeler, bu hususta ihtiyar ettikleri masrafa mukâbil her kesilen hayvan için muayyen bir ücret alırlar. Bundan başka, hayvanatın bağırsaklarından, kanlarından da belediyeler bir sûretle istifâde ederler.

34.1. HULÂSA

- Umumun menfaate yarayan işleri belediyeler veya hükümetler deruhde ederler. Bir şehre su getirilmesi, şehir sokaklarının tenviri, nakliye vâsıtalarının temini hep belediyelere düşen vazifedir.
- Telgraf ve telefon işlerini hükümetler deruhde eder. Bazen telefon işi bir şirkete verilir. Fakat bu takdirde de hükümet nezâret eder.
- Bir şehirde pazar mahallerinin temini, haller ve mezbahalar tesisi ve bunların idâresi yine belediyelerin vazifesidir.

34.2. Sualler

- Şehre su getirilmesi ve tevzî' işini kim yapar?
- Sokakların tenvîri belediyelerin vazifesidir?
- Tenvîrât kaç türlü olur?
- Nakliye vâsıtaları nelerdir?
- Belediyeler nakliye vâsıtalarını temin etmeye mecbur mudurlar?
- Telgraf ve telefon nedir?
- Telsiz telgraf ve telefonun faydaları nelerdir?
- Pazar nerelerde yapılmalıdır?
- Halleri, mezbahaları kim tesis eder?

35. VATANDAŞLARI HİMÂYE

Vatandaşların hayatını ve mallarını himâye ve muhâfaza teşkîlâtı.

Polis ve Vazifesi:

Bir memlekette âsâyişi temin ve muhâfaza eden heyete “polis” yani “zâbıta” namı verilir. Polisler yani zâbıta memurları, memlekette cürmlerin vukû’una mâni olmaya, âsâyişin bozulmaması için tedbirler almaya çalışır. Bütün tedbirlere rağmen bir cürm vuku bulursa onun failini yakalamak, onu adaletin pençesine teslim etmekte polisin vazifesidir.

Polis bundan başka, şehir dâhilinde halkın istirahatini temin için her şeyi yapmak mecburiyetindedir. Polis meydanlarda gidip gelmeyi tanzim eder. Bir kaza vuku bulmamasına dikkat eyler.

Polis, şehir hakkında ma’lûmât isteyenlere ma’lûmât verir. Yolda bir kazaya uğrayanları himâye eder. Serseri ve işsiz güçsüz kimselere tesâdüf ederse onları nezâret altına alır. Dilencilîği men eder. Dilenen kimselerden hakikaten iş göremeyecek halde olanları dar’ulacezelere sevk eyler.

Hâsılı polis, bizim rahatımız için çalışan bir memurdur ki, ona bütün vatandaşların hürmet etmesi lâzımdır. Polisin emrine itâ‘at etmek vazifemizdir.

Polisin vazifesinde muvaffak olabilmesi için, hususiyle çocuklara teveccüh eden bazı vazifeler de vardır. Her terbiyeli çocuğun kavga etmemesi, başkalarının malına el sürmemesi, işsiz güçsüz sokaklarda gezinmemesi, lüzumsuz yere gürültü edip başkalarını rahatsız eylememesi lâzımdır.

Terbiyeli bir genç, duvarlara yazı yazmaz, başkalarının malına dokunmaz. Hayvanlara asla eziyet etmez. Fena arkadaşlara uymaz ve onlardan sakınır. Terbiyesiz arkadaşlar insanı da terbiyesiz yaparlar. Terbiyesiz kimselere ise kimse iltifat etmez.

Tramvaylarda, vapurlarda, şimendiferlerde yer kapmak için başkalarına eziyet etmek, bilet mahallerinde sıraya riâyet etmemek ayıptır. Terbiyeli hiçbir çocuk bu şeyleri yapmaz.

35.1. HULÂSA

- Polis memlekette âsâyişi temin eder. Polislerin bir fenalığa vukû’una mâni‘ olmak, fenalık olursa fenalığı edeni elde etmek gibi pek mühim vazifeleri vardır.

- Polisin vazifesini kolaylaştırmak her vatandaşa teveccüh eden bir vazifedir. Husûsiyle çocuklar, terbiyeli bir sûrette hareket ederek polisin işini kolaylaştırmaya mecburdur.

35.2. Sualler

- Polis nedir?
- Polisin vazifesi nelerdir?
- Polis vazifesinde muvaffak olmak için vatandaşlar ne sûretle hareket etmelidir?
- Bu hususta çocuklara terettüp eden vazife varmı dır?

Cumhuriyet Çocuklarına
Malumat-ı Vataniye

Mütehasıs Komisyonun Raporu Üzerine Milli Talim ve Terbiye Dairesinin 1926
Numarası ve 24 Ağustos Tarihli Kararı ile Mekteplere Kabul Edilmiştir.

İlk Mektep – Beşinci Sınıf

Tabi' ve Naşiri
Kitaphane-i Hilmi Sahibi
İbrahim Hilmi

Kitaphane-i Hilmi – Bab-ı Âlî Caddesi

İstanbul

1926

Orhaniye Matbaası

BEŞİNCİ BÖLÜM

1. MALÛMÂT-I VATANİYE

1.1. Vatan Millet Devlet Hükümet

Efendiler, pek küçük yaşıınızdan beri vatan, millet, devlet, hükümet kelimelerini işitmektesiniz. Bunlar hakkında az çok bir malumatınız vardır. Fakat çok defa bunları birbirine karıştırırsınız. Hâlbuki bu kelimelerin ayrı ayrı manaları vardır. İşte bugün size bunları bildirmeye çalışacağım:

Vatan nedir? Vatan denildiği zaman evvel emirde hatırıma gelen, doğup büyüdüğümüz şehirdir. Hâlbuki bu düşünüş tamamıyla doğru değildir. Bir kere ana babamızın tesadüfen bulunduğu bir ecnebi bir şehirde mesela Paris'te doğmuş olursak Paris bizim vatanımız olamaz. Paris halkı bizim mensup olduğumuz ırktan ve milletten değildir. O halk içinde bizi kimse vatandaş tanımaz. Şu halde ancak ailemizin daimi bir surette yaşadığı yer bizim vatanımız olur. Çünkü orası bizim ırkdaşlarımızın bulunduğu yerdir ve aynı hükümete tabidir.

Fakat bizim doğduğumuz ve ailemizin dâimi surette yaşadığı yer, ancak hususi vatanıdır. Hâlbuki vatan denildi mi “Türkiye Cumhuriyeti idaresinde bulunan bütün şehirler, kasabalar, köyler” anlaşılmalıdır. Buralarda oturanlar ve bizim gibi aynı cumhuriyetin tebaasında olan bütün insanlar birbirlerinin vatandaşlarıdır.

Tabiat bizi, umumi vatanın parçası olmak şartıyla, evvel-emirde hususi vatanımıza, yani doğduğumuz şehre, milliyet hissi de umumi vatana bağlar. Vatan muhabbeti, bütün muhabbetlerden kuvvetlidir. Herkes vatanını sever. Bir millet medeniyette ne kadar ileri giderse umumi vatana karşı muhabbeti o kadar artar.

Millet nedir? Millet, aynı ırka mensup olan ve aynı lisanla konuşan, aynı dine salık olan insanların heyeti mecmuasıdır.

Bir millet efradını birbirine bağlayan, din, dil ve dilin birliğidir. Onların birlikte elem gördükleri, birlikte mesut oldukları günler vardır. Bayramları ve matemleri beraber olmuştur. O cihetle onlar ayrı ayrı hükümetlerin tebaasından olsalar bile aralarında manevi bir bağ vardır. Bu bağlar hiçbir vakit çözülemez.

Vatandaş, bir vatanın evladına denir. Bunlar arasında din ve lisan farkı olsa da yine birbirinin vatandaşdır. Mesela Türkiye Cumhuriyeti dâhilinde Türklerin yanı

başında Ermeni, Rum, Yahudi de vardır. Bunlar aynı millettendir değildirler. Fakat aynı vatanın fertleridir. Ve birbirlerinin vatandaşdır.

Millettaş, aynı millete mensup olan kimselere denir. Bunların aynı vatanın evladı olması lazım değildir. Türkistan'daki bir Türk de bizim millettâşımızdır.

İşte başka devletlerin hudutları dâhilinde yaşayan millettâşlarımızla aramızda manevi bağlar vardır ve onların menfaat ve saadetlerini isteriz ve onları düşünürüz. Onlar bir tecavüze uğrasalar biz burada kederleniriz. Çünkü onlar da bizim, kan, lisan ve din kardeşimizdir.

Devlet nedir? Devlet, müşterek menfaatleri müdafaa etmek için bir ülke dâhilinde birleşmiş olan insanlardan mürekkep bir heyettir.

Şu halde insanlardan mürekkep bir cemiyete devlet dememiz için ortada bir millet, bir ülke, bir de bütün vatandaşlara hüküm edebilecek bir kuvvet bulunmak lazımdır.

Millet ne olduğunu yukarıda söylemiştik. Ülke de bir devletin kanunlarının cari olduğu yerlerdir. Her devletin arazisi vardır. Bu arazinin yani ülkenin hudutları vardır. Vatandaşlara hüküm edecek kuvvete gelince: bu kuvvete hâkimiyet denir. Bir cemiyette yaşayan insanları emrine itaat ettirecek bir kuvvet olmazsa, o cemiyet devlet olamaz.

Hükümet nedir? Hükümet, devlete ait hizmetleri gören insanlardan mürekkep heyettir. Bilirsiniz ki, devlet, vatandaşların menfaati için birçok hizmetler görmeye mecburdur. Fakat devlet hakiki bir şahıs değildir. Manevi bir şahıstır. Bu cihetle o hizmetleri görebilecek insanlar lazımdır. İşte devlet hizmetlerini gören insanların teşkil ettiği heyete hükümet denir.

Vatan nedir? Millet nedir? Millettâşları bağlayan bağlar nelerdir? Devlet ne demektir? Ülke nedir? Hükümet nedir?

1.2. Hükümetin Muhtelif Şekilleri

Milli Hâkimiyet, Meşrûî Hükümet ve Cumhuriyet:

Devlet hizmetlerini hükümetin ifa ettiğini söylemiştik. Devlet hizmetleri muhtelif suretlerle görülebileceği için, hükümetler de, muhtelif şekillerde görülür. Bu şekilleri iki büyük kısımda toplamak mümkündür. Birincisi mutlak hükümet; ikincisi meşrûî hükümettir.

Mutlak hükümet muharebeler doğurmuştur. Harici düşmanın hücumuna karşı koyabilmek için bir kumanda altında toplanmayı düşünen insanlar, bütün kuvveti tek bir adamın eline vermiş ve bu suretle mutlak hükümet tesis etmiştir.

Mutlak hükümetler ilk zamanlarda bazı adetlere, kanunlara tebaan hükümet ederler. Fakat gitgide keyfî işlere başlarlar. Ortada kanundan eser kalmaz. Bunun için mutlak hükümet müstebit bir hükümet olur.

Mutlak hükümetlerde halk hükümet işlerine karışmadığı için, bu nevi hükümetler meşru bir hükümet değildir. Burada hükümdar ve onun vezirleri, nazırları milleti daima keyif ve arzusuna göre idare ederler.

Halkın arzusuna ve iradesine göre hareket eden hükümet Meşrûfî hükümettir. Meşrûfî hükümetlerde halk, hükümeti kendi aralarından seçtiği adamlar vasıtasıyla idare ederler. Halkın seçtiği kimselere mebus denir. Ve mebuslar Millet Meclisi'ni teşkil ederler.

Meşrûfî Hükümetlerin Envarı:

Meşrûfî hükümetler de başlıca iki şekil gösterir. Birincisi saltanat, diğeri cumhuriyet şeklidir. Saltanat şeklinde devlet reisi halk tarafından seçilmez. Padişahlık veya krallık kendisine babadan intikal eder.

Cumhuriyet şeklinde devlet reisi seçilmek ile makama gelir. Bu seçilme de ya doğrudan doğruya halk tarafından yapılır. Yahut halkın vekili olan millet meclisi tarafından icra olunur. Amerika'da birinci usul, bizde ikinci usul kabul olunmuştur.

En büyük kanunumuz olan teşkilatı Esasiye Kanununun 1. Maddesinde “Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.” denilerek devletimizin şekli cumhuriyet olarak tayin olunmuştur.

Sualler:

Hükümetler kaç şekildir? Mutlak hükümet ne demektir? Meşrûfî hükümet ne demektir? Meşrûfî hükümet kaç nevidir? Devletimizin şekli nedir?

1.2.1. En İyi Hükümet

Niçin Cumhuriyet En İyi Bir Hükümettir? Meşruti hükümetlerin iki nevi olduğunu öğrendiniz. Bu iki nevi hükümetten en iyisi cumhuriyet şeklidir.

Vakıan meşrûî sultanlıklarda da millet meclisi vardır. Ve kanunlar meclis tarafından kabul olunur. Fakat bu sultanlıkta padişahın da kendine mahsus bazı büyük salahiyetleri vardır. Padişah kanunları reddedebilir, padişah harp ilan edebilir veya padişah sulh akdedebilir. Padişah Millet Meclisi'ni dağıtabilir. Hâlbuki padişahlar büyük iktidarlarını daima suiistimal etmişlerdir. Ve milletin zararına olarak hareket etmişlerdir.

Bir millet padişahın kölesi değildir. Hür bir millette hakiki kuvvet bilâ kayıt ve şart milletin kendisindedir. Bunun için millet, kendisine devlet reisi yani reis-i cumhur olarak getireceği kimseyi de kendisi seçmek ister. Bu intihâbı muayyen bir müddet ile yapar. Mesela dört sene için seçer. Bu müddetten sonra yeni bir intihap yapılır. Eğer millet, evvelki reis-i cumhurdan memnun ise tekrar onu intihâb eder. Değilse başka bir vatandaş kendine reis-i cumhur olarak seçer.

Görüyoruz ki cumhuriyet şeklinde millet, iradesinin tamamıyla sahibidir. Hâkimiyet ondadır. O, mücerret şu veya bu ailenin evladı olmak itibarıyla makama gelen bir kimseye inkıyat etmeye mecbur değildir. O iş başına getireceği reisi bizzat kendi iradesi ile seçer.

Cumhuriyetin Halka Temin Ettiği Faydalar: Cumhuriyetin halka verdiği faydalar pek çoktur. Cumhuriyet'te halk kimsenin keyif ve iradesine tabi olmadığını bilir ve kendi iradesini istediği ve kendine faydalı gördüğü vecihle kullanır.

Bu asırda yaşayan milletlerin birçoğu en iyi şekil olmak üzere cumhuriyeti kabul etmişlerdir. Sultanlığı kabul etmiş olan hükümetler günden güne azalmaktadır. Şüphe yok ki, bir gün gelecek dünyada cumhuriyet şeklinden başka bir devlet şekli kalmayacaktır.

Halkın ve Milli İstiklalin Düşmanları: Cumhuriyet şeklini kabul eden bir memlekette halkın ve milli istiklalin düşmanı padişah aileleri, bu ailelerle münasebetleri olanlar veya onlar yüzünden menfaati bulunanlardır. Onlar memlekette saltanat şeklinin iadesini isterler. Çünkü menfaatleri oradadır. İsterler ki millet yine kendilerinin emirlerine boyun eğsin ve onlar milleti bir koyun sürüsü gibi idare etsin!

Halkın ve milli istiklalin büyük düşmanlarına nefretle bakmalıyız.

Memlekette halkın ve milli istiklalin düşmanlarına karşı bütün vatandaşlar tek bir adam gibi birlikte hareket etmelidir. Bu düşmanların sözlerine kulak vermemeli ve bir fenalıkları görülürse derhal cezaya çarptırılmalıdır.

Sualler:

Cumhuriyet ne için en iyi hükümet şeklidir? Halkın ve milli istiklalin düşmanları kimlerdir? Bu düşmanlara karşı vazifemiz nedir?

1.2.2. Milli Kurtuluş

1.2.2.1. Milli Kurtuluş ve İstiklal Mücahedesinin Tarihçesi

Evlatlarım; bundan 12 sene evvel 1914 senesinde büyük bir muharebe oldu. Buna harb-i umumi derler. Bu harpte bir tarafta Türkler, Almanlar, Avusturyalılar, Macarlar, Bulgarlar bulunuyor; diğer tarafta İngilizler, Fransızlar, Belçikalılar, İtalyanlar, Yunanlılar, Amerikalılar, Japonlar, Sırlar, Karadağlılar, Ruslar, Rumlar ve daha birçok devletler bulunuyordu.

Bu iki hasım arasında 4 sene müthiş bir muharebe oldu. Nihayet Bulgar ordusunun mağlup olmadan silahları atıp hudutları terk etmesi, Avusturya ordusunu sarstı. Nihayet Alman ordusu da manen sarsılmaya başladı. Müttefiklerimizin bu vaziyetleri üzerine biz de düşmanlarımızdan mütareke yani harbi kesmeyi istedik.

1918 senesi Teşrinî Evvelinde Mondros'ta İngilizlerle bir mütareke name imzaladık. Bu mütareke mucibince biz Çanakkale Boğazı'nı açacak, askerimizi dağıtacak, esirleri geri verecektik. İstanbul'da yine Türk idaresi kalacak ve şehir düşman tarafından işgal olunmayacaktı.

Hâlbuki düşmanlarımız sözlerinde durmadılar. Askerlerimizin dağıldığını, silahlarımızın teslim olunduğunu, boğazların açıldığını fırsat bilerek, hiç münasebet yokken, İstanbul'a asker çıkardılar. İngilizler, Fransızlar İstanbul'da müslüman evlerine girmeye başladılar. Millettaşlarımıza hakaret ettiler, birçoklarını hapsedtiler.

Düşmanlar Meclisi Mebusan'a da taarruz ettiler. O zaman Fındıklı Sarayı'nda içtima eden Meclis-i Mebusan bir gün ansızın düşman zabıtalı tarafından basıldı. Bazı mebuslarımız cebren alınarak Malta Adası'na sevk olundu.

Bu hadise, bütün millet efradını müteessir etti. Herkes kan ağlıyordu. Milletin bu tesirine o zaman memlekette padişahlık eden Vahdettin de iştirak etmek lazım gelirken; o, bilakis bir irade ile Meclis-i Mebusan'ı gayrimeşru bir surette dağıttı ve bu hareketi ile düşman tarafına geçmiş oldu.

Bir taraftan düşmanlar, bin türlü entrikalarla halkı birbirine düşürmeye çalışıyor, diğer taraftan padişah ve adamları, düşmanın emeline çalışarak kendi saltanatlarından başka bir şeyi düşünmüyordu.

Erbab-ı hamiyet, bu ahvale için için ağlıyordu. Bu sıralarda sadrazam olan Vahdettin'in eniştesi Damat Ferit dahi, düşmanlarımızın, hazırladığı Sevr Muahedenamesini kabul etti. Bununla koca Türk ülkesinin ve Türk milletinin mevcudiyetine ve istiklaline nihayet verilmek isteniyordu.

Büyük ve necip milletimiz bu felaket ve hakaretlere layık değildi. Ve bunlara tahammül edemezdi. Türkü bu elim vaziyetten kurtaracak, bir başbuğ lazımdı.

Cenabı hak, Türk'e böyle bir başbuğ bahşetti. Bu Gazi Mustafa Kemal Paşa idi. Umumi harpte, Çanakkale'de nihayetsiz fedakârlıklarıyla bütün milletin hürmetini ve muhabbetini kazanmış olan Anafartalar kahramanı Mustafa Kemal derhal İstanbul'dan Anadolu'ya geçti.

Mustafa Kemal Paşa Anadolu'ya ayak basar basmaz, bütün milleti İstanbul'da cereyan eden ahvalden haberdar etti. Ve memleketi düşmandan kurtarmak için bir Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tesis eyledi. Bundan sonra bütün vilayetlerden gelen murahhaslardan mürekkep olarak Erzurum'da bir kongre topladı. Kongre, memleketi düşmandan kurtarıncaya kadar, mücahedeye karar verdi. İşte bu dakikadan itibaren milli hareketler başladı. Diğer taraftan düşmanlarımız, İzmir'imizi Yunanistan'a vaat ederek İzmir'e Yunan askerini çıkardı. Güzel İzmir'in rıhtımlarında müslüman kanı aktı ve daha sonra Yunan istilasını yavaş yavaş Anadolu'nun ortasına kadar yayıldı.

Milli hareketleri idare eden Gazi Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'da yeniden bir Türk ordusu teşkil etti. Ve düşmanı her taraftan sıkıştırmaya başladı.

Dâhili ve harici düşmanlarımızın entrikalarına mütarekeden sonra bütün silahlarımızın elimizden alınmış olmasına rağmen Anadolu'da mükemmel bir ordu hazırlandı. Bu muvaffakiyet Türk milletine has olan fedakârlıklardan doğmuştu.

Büyük küçük, kadın erkek her fert başkumandanın emrine itaat ederek, seferberliğe iştirak etti ve düşmanı Anadolu'nun göbeğinde boğmaya azmeyletti.

Bu sıralarda İstanbul'dan kaçıp kurtulan mebuslar ve vilayetlerden gelen murahhaslar Ankara'da toplandılar ve bir meclis teşkil eylediler. Bu meclise büyük

millet meclisi namı verildi. Büyük millet meclisi vatanı düşman elinden behemehâl kurtarmak için vatanperverâne kararlar verdi ve kurtuluş gününün uzak olmadığını ilan etti.

Hakikatte de üç buçuk sene süren büyük mücahedelerden, kahramanlıklardan sonra Türk ordusu düşmanı vatanın haremde boğarak perişan etti ve Anadolu, Trakya ve İstanbul kamilen düşman elinden kurtarıldı.

Sualler:

Türkiye umumi harpten nasıl çıktı? Mondros'ta ne için bir mütareke akdedildi? Mütarekeden sonra memlekette neler oldu? Kim başbuğ oldu? Erzurum kongresi neye karar verdi? Milli hareketler nasıl başladı ve nasıl nihayet buldu?

1.3. Büyük Millet Meclisi'nin Teşekkülü

Türkiye Cumhuriyeti'nin İlanı, Cumhuriyetin Evvelki İdarelere Tefevvuku: Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 336 tarihinde Ankara'da açılmıştı. Meclis 1 Teşrinisani 337 tarihinde gayet mühim bir karar verdi. Bu kararla hâkimiyetin milletin kendisinde olduğu ilan ediliyordu. Bu karar ile saltanat padişaktan alındı. Doğrudan doğruya millete verildi. Bu tarihten itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun ömrü nihayet bulmuştu.

Eski imparatorluk yerine Yeni Türkiye Devleti geçti. İlk Teşkilat-ı Esasiye Kanunu hâkimiyetin millette olduğunu ilan ediyordu. Kanun yapmak ve kanunları icra etmek salâhiyetleri milletin yegâne ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisi'nde toplanmıştı. Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunuyor ve hükümete Büyük Millet Meclisi Hükümeti namı veriliyordu.

Bu vaziyet 29 Teşrinievvel 339 tarihine kadar sürdü. O tarihte Türkiye hükümetinin hakiki şekli olan Cumhuriyet ilan olundu ve bir müddet sonra hilafet de ilga edildi. 30 Nisan 340 tarihinde yeni bir Teşkilatı Esasiye Kanunu neşrolundu. Yeni Teşkilatı Esasiye Kanunu Türkiye Devletinin bir Cumhuriyet olduğunu kati surette ilan eylemişti.

Cumhuriyet İdarenin Evvelki İdarelere Tefevvuk ve Rüçhan: Türkiye devleti için en iyi şekli hükümet cumhuriyettir. Türk, esasen halkçı bir millettir. Halkçı, yani halkın hâkimiyetini kabul eden bir millet için en iyi hükümet ise cumhuriyettir. Türkiye'nin, bir saltanat hanedanının idaresi altında bulunmaktan gördüğü zararlar pek

çoktur. Padişahlık şeklinde, millet kendi benliğine sahip olmamış ve padişahların tahakkümü altında ezilmiştir.

Cumhuriyetin diğer idarelere nispetle ne kadar iyi bir şekil olduğunu anlayabilmek için yakın bir maziye düşünmek kâfidir. Mazide padişahların ve sarayların nihayetsiz masraflarına tahammül eden, onlara para yetiştirmek için varlığını feda eden Türk'ü düşününüz. Onu en kara günlerinde yalnız bırakanların, hatta ona karşı düşmanla birleşenlerin padişahlardan onların adamlarından ibaret olduğunu hatırlayınız, o zaman yeni ve genç cumhuriyetin evvelki idarelerden daha iyi olduğunu kolaylıkla anlarsınız.

Çocuklarım, Cumhuriyet şekli, bugün genç milletlerin kabul ettikleri en iyi bir idare şeklidir. Cumhuriyetin sevgili vatanımızda yaşayabilmesi için hepimiz onun muhafazası için icap ederse hayatımızı fedaya hazırlanmalıyız.

Sualler:

Büyük Millet Meclisi ne vakit teşkil etmiştir? Saltanat ne vakit ve ne için ilga edilmiştir? Bugünkü şekli idaremiz nedir? Cumhuriyetin diğer idarelere tefevvuk sebepleri nelerdir?

2. Teşkilat-ı Esasiye

Teşkilatı Esasiye Kanunu ve Bazı Esaslı Maddeleri:

Cumhuriyetle veya meşrutiyet ile idare olunan hükümetlerin yaptıkları ve yapacakları kanunlara esas olarak birer Teşkilat-ı Esasiye Kanunları vardır. Bizim teşkilat-ı esasiye kanunumuz birinci maddesi ile hükümetimizin şeklini cumhuriyet olarak tayin eylemiştir. Bu maddede deniliyor ki: Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

Cumhuriyet en iyi bir idare şekli olduğu için bu şeklin hiçbir vakit değişmemesi lazımdır. Nitekim teşkilatı esasiye kanunu bu şeklin değişmeyeceğini göstermiştir. 102. Maddede de şekli devletin cumhuriyet olduğuna dair olan maddesinin asla değişmeyeceği işaret olunmuştur.

Din: Teşkilatı Esasiye Kanununun ikinci maddesinde Türkiye Devletinin dini, Din-i İslam olduğu gösterilmiştir.

Türkiye bir resmi din kabul etmiştir. Bu İslam dinidir. Fakat Türkiye resmi bir din kabul etmekle beraber din işlerini, dünya işlerinden ayırt eylemiştir. Bunun için

halifelik kaldırılmıştır. Din işleri için devlet, Diyanet İşleri Riyaseti namıyla bir makam göstermiştir. Bu makamın devlet işleri ile alakası yoktur. Cumhuriyetimizin en büyük iyiliği, din ve dünya işlerini ayırmış olmasındadır.

Lisan: Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ikinci maddesi ile devletin resmi dili Türkçe olduğunu kabul eylemiştir

Her devletin bir resmi dili vardır. Bütün devlet işlerinde ve devlet mekteplerinde bu dil kullanılır. Ve devlet hizmetine girmek isteyen herkesin resmi dili bilmesi lazımdır.

Hükümetin Makarrı: Teşkilat-ı Esasiye Kanununun ikinci maddesi, devlet makarrının Ankara şehri olduğunu göstermektedir. Bu kanunun neşrinden evvel, milli hareketler esnasında Ankara fiilen hükümet merkezi tanınmıştı. Fakat bu kanun ile Ankara'nın merkez olduğu resmen kabul edilmiştir.

Eski Osmanlı İmparatorluğu'nun Payitaht'ı olan İstanbul şehri halen bir vilayet merkezidir.

Hâkimiyet: Teşkilat-ı Esasiye Kanununun 3, 4, 5, 6 ve 7. Maddeleri hâkimiyetin bilâ kayıt ve şart millette olduğunu göstermektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin yegâne ve hakiki mümessilidir. Ve millet namına hâkimiyet hakkını ancak o kullanır.

Kanun yapmak salahiyeti, bu kanunları icra etmek ve devlet hizmetlerini görmek kuvveti hep Büyük Millet Meclisi'nde toplanır. Bununla beraber, meclis ancak kanun yapmak salahiyetini kendisi kullanılır. Kanunları icra etmek ve devlet işlerini görmek salahiyetini, Reis-i Cumhur ile icra vekillerine bırakmıştır.

Hüküm Vermek Hakkı: Her memlekette adaleti tevzi için mahkemeler vardır. İşte bu mahkemeler haklıyı haksızdan ayırt ederler. Teşkilat-ı Esasiye Kanununun sekizinci maddesi ile bu hak müstakil mahkemelere bırakılmıştır.

Mahkemeler müstakildir. Hiçbir suretle emir altında bulundurulmaz. Hâkimlerin bir fenalıkları tebeyyün etmedikçe azil edilmezler. Hâkimin kanundan başka âmiri olamaz. İşte Teşkilat-ı Esasiye Kanunu hâkimlerimize bu istiklali vermiştir. Mahkemeler millet namına hüküm verirler. Mahkemelerin kararlarını ne Türkiye Büyük Millet Meclisi ne de icra vekilleri hiçbir vecihle değiştiremez ve icra etmekten çekinemez.

2.1. Sualler:

- Devletin Cumhuriyet olduğuna dair teşkilatı esasiye kanununun birinci maddesi tadil olunabilir mi?
- Türkiye Devleti'nin resmi dini nedir?
- Din ve dünya işleri ayırt edilmiş midir?
- Hükümetin makarrı neresidir? Hâkimiyet ne demektir?
- Hâkimiyet kimdedir?
- Hüküm vermek ne demektir?
- Hâkimler azil olunabilir mi?

3. Siyasi Haklar

3.1. Cumhuriyetin Vatandaşlara Temin Ettiği Siyasi Haklar

Hürriyet ve Müsavat

Cumhuriyetin vatandaşlara temin ettiği siyasi hakları iki kelime ile söyleyebiliriz: Hürriyet ve Müsavat! Diğer siyasi haklar hep bu iki esastan doğarlar.

Evvela: Hürriyet: İnsanın en mukaddes hakkı, bütün kuvvetlerini serbestçe kullanabilmesidir. Herkes kendi âleminin padişahı olmalıdır. Herkes istediği gibi hareket edebilmelidir. Buna müdahale edilemez. Bununla beraber bu serbesti, bir kimsenin diğerinin hürriyetine tecavüz etmemesi şartıyladır. Bunun için hürriyeti şöyle tarif edebiliriz: Hürriyet, başkasının hakkına tecavüz etmemek şartıyla bir kimsenin istediği gibi hareket etmesidir.

Teşkilat-ı Esasiye Kanunumuz 68. maddesi ile bu hakkı kabul eylemiştir: Her Türk hür doğar, hür yaşar. Hürriyet başkasına muzır olmayacak her türlü harekâta bulunmaktır. Tabii haklardan olan hürriyetin herkes için hududu başkalarının hürriyeti hudududur. Bu hudut, kanun ile tayin olunur.

Saniyen: Müsavat: Müsavattan maksat kanun nazarında herkesin müsavi tanınmasıdır. Yoksa insanlar arasında tam bir müsavat yoktur. Herkes başka başka hasretlerle yaratılmıştır. İstedığımız şey insanları kanun huzurunda müsavi görmektir. Teşkilatı Esasiye Kanunumuz bu hakkı da kabul eylemiştir. 69. madde mucibince, Türkler kanun nazarında müsavidir ve herkes kanuna riayet ile mükelleftir.

3.1.1. Sualler:

- Cumhuriyetin temin ettiği siyasi haklar nelerdir?
- Hürriyet ne demektir?
- Müsavat nedir?
- İnsanlar arasında mutlak bir müsavat var mıdır?

3.2. Hürriyet'in Muhtelif Tezahürleri

3.2.1. Şahsi Hürriyet

Kimsenin şahsına, isteğine, dileğine müdahale edilemez. Mamafih herkesin şahsi hürriyeti mutlak değildir. Bilakis herkesin hürriyetine tabii iyi bir hudut konmuştur ki, o da başkalarının hürriyetidir.

Herkes, şahsi hürriyetine malik olduğundan, şahsi hürriyetler birbirlerini karşılarlar. Biz bunu umumi mahallerde, yollarda, bahçelerde, vapurlarda, tramvaylarda, mekteplerde, trenlerde pekâlâ görebiliriz. Bu gibi mahallelerde kimse başkasını rahatsız edecek bir harekette bulunamaz. Yürürken başkalarına çarpmak, elde tutulan bastonu sallayıp başkalarına tesadüfen de olsa vurmak, kahkaha ile gülmek, birine karşı hakaret gösteren bir vaziyette bulunmak caiz değildir.

Başkasının şahsi hürriyetine tecavüz edenler kanun nazarında mücrim sayılır. Yahut hiç değilse umum nazarında terbiyesiz bir adam olarak tanınır. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun muhtelif maddeleri şahsi hürriyet için teminat göstermiştir:

Kanunen muayyen olan haller ve şekillerden başka bir suretle hiçbir kimse tutulup tevkif edilemez. İşkence, eziyet, müsadere ve angarya memnudur.

3.2.2. Mesken Masuniyeti

Hürriyetlerden biri de eve, yurda tecavüz edilmemesidir. Evimizde rahat, serbest bir hayat yaşamak hakkımızdır. Bu cihetle evimize kimsenin tecavüz etmemesi lazımdır.

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu diyor ki:

Kanun ile muayyen olan usul ve ahval haricinde kimsenin evine girilemez ve üzeri aranılmaz. Fakat kanunen muayyen ahvalde bir kimsenin hanesine girilebilir. Mesela nüfus tahriri, bir mülkün kıymetinin takdiri ve bir iş hakkında tahkikat icrası için bir kimsenin evine usulü dairesinde girilmek caizdir.

3.2.3. Vicdan Hürriyeti

Din esasen vicdani bir şeydir. Herkes din ve itikat hususunda tamamen serbesttir. Herkes kendi dininin ayinlerini istediği gibi icra edebilir.

Vicdan hürriyeti meselesi eski zamanlarda kabul edilmiş bir hak değildir. Kurun-ı vüstâ, vicdan hürriyeti namına yapılan ihtilaflar ile doludur. Türkler her vakit vicdan hürriyetine hürmet etmişlerdir. Memleketimizde yaşayan diğer din erbabı dinlerinde ve itikatlarında daima serbest kalmışlardır.

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda vicdan hürriyeti, Türklerin tabii haklarından olduğu gösterilmiştir. Bu vecihle memleketimizde İslamlardan maada Hristiyan ve Museviler de ayinlerini icra etmek hakkını haizdirler. Nitekim Teşkilat-ı Esasiye Kanununun 75. maddesinde deniyor ki:

Hiçbir kimse mensup olduğu din, tarikat ve felsefi fikirlerinden dolayı ta'yip edilemez. Memleketin asayişine, umumun adabına ve kanunlara mugayir olmamak üzere her türlü ayinler serbesttir.

3.2.4. Tefekkür ve Neşir Hürriyeti

İnsanı insan eden fikirdir. Akla, fikre cebren hâkim olmak, akli zorlamak mümkün değildir. İnsan nasıl serbestçe düşünmek hakkını haiz ise, düşündüğünü diğer bir kimseye yazı ile bildirmek hakkını da haizdir. İşte bu salâhiyete neşir hürriyeti yahut matbuat hürriyeti denir.

Matbuatın kudreti ve kuvveti pek büyüktür. Bugün büyük muharrirlerimizi, üstatlarımızı seviyoruz. Abdülhak Hamid'in bir şiiri, Fikret'in bir eseri bizi cezbediyor. Hiç kimse yoktur ki bugünkü fikirlerini tetkik edince, bunun dün okuduğu şu veya bu eserden alınmış fikir mahsulü olduğunu tasdik etmesin. Bugünkü bilgimiz, dün okuduklarımızın mahsulüdür. Demek ki matbuat, fikrî hayatımızı yaratan bir kuvvettir.

Matbuatın en mühim kısmı siyasi matbuattır. Siyasi matbuat, siyasi kitaplar ve siyasi gazetelerden ibarettir.

Bir de matbuat hürriyeti Teşkilat-ı Esasiye Kanununun 70 ve 77. maddeleri ile tasdik edilmiştir. 70. maddede tefekkür ve neşir hak ve hürriyeti, Türklerin tabii haklarından olarak gösterildiği gibi, 77. maddede dahi:

“Matbuat, kanun dairesinde serbesttir. Ve neşir edilmeden evvel teftiş ve muayeneye tabi değildir.” denilmektedir.

3.2.5. Kelam Hürriyeti

Kelam hürriyeti, bir kimsenin düşündüğünü diğerine serbestçe ifade edebilmesidir. Kelam hürriyeti de tefekkür hürriyetinin neticesidir. Kelam hürriyeti, bir hocanın dersini takirde, bir hatibin hitabetinde, bir mebusun nutkunda görülür. Kelam hürriyeti, bir fikrin diğerlerine geçmesi noktasından gayet mühimdir. Bununla beraber kelam hürriyeti, matbuat hürriyetine nispetle daha mahduttur. Çünkü şifahen ancak birkaç kimseye söylenen bir fikir, matbuat vasıtasıyla milyonlarca insana bildirilebilir.

Teşkilat-ı Esasiye Kanunumuz 70. maddesi ile kelam hürriyetini vatandaşlık haklarından addetmiştir.

3.2.6. Seyahat Hürriyeti

Seyahat, ne maksatla icra edilirse edilsin, serbest olmak lazımdır. Seyahat hürriyeti, şahsi hürriyetin neticesidir. Her memleket bu hakka riayet eylemiştir. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu da 70. maddesi ile bu hakkı, Türklerin tabii hakları sırasında saymıştır.

Bununla beraber seyahat hürriyeti, seyahat eden kimsenin hüviyetini tayin için bazı resmi kâğıtları beraberinde bulundurmaya mecburiyetini ortadan kaldıramaz. Gerek memleket dâhilinde gerek haricinde seyahat edenler, hüviyetlerini ispat için yedlerinde nüfus tezkeresi veya pasaport bulundurmaya mecburdurlar.

3.2.7. Sa‘y ve Amel Hürriyeti

Hiç kimse arzu etmediği bir işle uğraşmaya mecbur edilemediği gibi, kendi istediği bir sınaatten da men olunamaz.

Sa‘y ve amel yani çalışma hürriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun 70. maddesi ile tasdik edilmiştir. Sa‘y ve amel hürriyeti, her yerde ancak son asır zarfında kabul edilmiştir. Eski zamanlarda çalışma hürriyetini tahdit edecek bazı usuller vücuda getirilmişti. Mesela herkes istediği sınaate giremez. Ve gireceği sınaati de her tarafta

yapamazdı. Çıraklık, kalfalık gibi bazı dereceler, ancak lonca denilen esnaf cemiyetleri tarafından verilirdi. Çırak ve kalfa olmayan usta olamazdı.

Bu bir nevi inhisardı. Bu nevi inhisarlar bugün her tarafta ortadan kaldırılmıştır. Bununla beraber çalışma hürriyeti bazı ahvalde kanunlarla bağlanmıştır.

Mesela: Avukatlık, doktorluk, eczacılık gibi bazı mesleklere girmek için mahsûsî şartlar vardır. Kezalik bazı eşyanın alım satımı da serbest değildir. Mesela silah, barut alım satımı hükümet elindedir. Bunları başkası yapamaz.

Bir de devlet, para almak veya umumun selametini korumak maksadıyla bazı inhisarlar yapar. Bu suretle bir şeyi yapmak ve satmak hakkı, bir işi işlemek imtiyazı yalnızca devlete yahut bir şahsa veya bir şirkete verilir.

Tütün, tuz, petrol, şeker, müskirat inhisarları para tedariki maksadıyla ve posta ve telgraf inhisarı umumun selâmeti maksadıyla yapılmıştır.

3.2.8. Temellük ve Tasarruf Hakkı

Temellük ve tasarruf hakkı, çalışma hürriyetinin neticesidir. Çünkü temellük, bir kimsenin çalışarak elde ettiği şeyin kendine ait olması demektir. Temellük ve tasarruf hakkı teşkilatı esasiye kanununun 70,71, 74. maddeleri ile kabul edilmiştir. Herkesin malı taarruzdan masundur. Umumun menfaati için lüzum tahakkuk etmedikçe ve değer bahası peşin verilmedikçe hiçbir kimsenin malı elinden alınamaz.

Hiç kimse mali hiçbir fedakârlığa icbar edilemez. Fakat fevkalâde zamanlarda, mesela muharebe sıralarından herkese kanun mucibince bazı fedakârlıklar yükletilir. Sınaatkârların yaptıkları veya icat ettikleri şeylere sahip olmak hakkı da her memlekette kabul edilmiştir.

Bizde de bu hak ihtira beratı ve alametifarika namıyla iki kısım olarak tanınmıştır. İhtira beratı; sınaatkârın icat eylediği bir şeyden kazancını temin etmek üzere verilen resmi kâğıttır.

Alametifarika; sınaatkârın eserini başkalarının taklit etmemesi için yaptığı eşyanın üzerine konan alamettir.

Edebi Mülkiyet Hakkı: Edebi mülkiyet hakkı ediplerin, müelliflerin, sınaati nefise erbabının vücuda getirdikleri eserleri tab ve neşretmek salahiyetidir.

Bu hakka hakk-ı telif dahi denir. Bizde de kanun bu hakkı kabul etmiştir. Yani eser sahipleri, hayatları müddetince eseri tab ve temsili ettikleri gibi öldükten sonra da bu hak 30 sene müddetle veresesine geçer.

3.2.9. İçtima Hakkı

İçtimalar yapmak ve cemiyet teşkil etmek insanların tabii bir hakkıdır. Teşkilatı Esasiye Kanunumuz 70. maddesi ile kabul eylemiştir.

Bununla beraber diğerleri gibi bu hak da kanunla bağlanmıştır. Nitekim içtima edebilmek için içtimadan 48 saat evvel hükümete haber verilmek içtimanın maksadını ve nerede hangi saatte yapılacağını bildirmek lazımdır.

Bir de halkın geçeceği mahallelerde, yollarda toplanmak memnudur. Bu gibi toplanmaları polis cebren dağıtabilir.

Cemiyete gelince: cemiyet, iki ve ziyade kimseler tarafından ticaret maksadından gayrı bir maksatla teşkil edilen heyettir. Bir cemiyet teşkil edebilmek için hükümetten ruhsat almaya lüzum yoktur. Yalnız cemiyet teşkil edilir edilmez, hükümete malumat verilmek lazımdır. Hükümete verilecek malumatta cemiyetin maksadı, cemiyetin idaresi ile meşgul olacakların isimleri ve cemiyetin nizamnamesi de bildirilmek lazımdır. Polis, cemiyetleri ve kulüpleri her vakit teftiş edebilir. Kanuna ve adaba mugayir cemiyet teşkil olunamaz. Gizli cemiyetler de memnudur.

Şirket Hakkı: Şirket yani birleşme hakkı, çalışma hürriyetinin neticesidir. Şirketten maksat bir kimsenin yalnızca yapamayacağı bir işi diğerlerinin de yardımıyla yapabilmektir. Şirket ile cemiyet arasında fark vardır. Şirkette maksat ticaret etmektir. Cemiyette ise, kârdan gayrı bir maksat vardır. Oda cemiyet azasının fikri ve manevi faydaları temin etmekten ibarettir. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu şirket hakkını da kabul eylemiştir.

Sualler:

Şahıs hürriyeti ne demektir? Mesken masuniyeti ne demektir? Bir kimsenin meskenine nasıl girilebilir? Vicdan hürriyeti ne demektir? Din nedir? Tefekkür hürriyeti, neşir hürriyeti, kelim hürriyeti nedir? Seyahat hürriyeti ne demektir? Sa'y ve amel hürriyeti ne demektir? İnhisarlar ne demektir? Mülkiyet hakkı nedir? Sanayide hakkı temellük ne demektir? Telif hakkı nedir? İçtima hakkı nedir? Cemiyet nedir? Cemiyet ile şirket arasında ne fark vardır?

3.2.10. İntihap Hakkı ve Ehemmiyeti

Köy ve Belediye İntihâbâtı, Vilayet Meclisi Umumileri İntihâbâtı, Umumi İntihap:

Cumhuriyetlerde halktan her birinin memleketin idaresine iştirake hakkı vardır. Çünkü cumhuriyet, memleketin memleket halkı tarafından idare edilmesi demektir. Halkın memleket idaresine iştirak hakkı, intihap ile olur. İntihap demek, memleketin idare edecek vatandaşları yine vatandaşlar arasından seçmek demektir.

İntihap hakkı evvelemirde millet meclisine gönderilecek mebusların seçilmesi suretiyle meydana çıkar. Bununla beraber vatandaşlar bu haklarını yalnız mebus intihabında değil, sair intihaplarda da kullanırlar. Nitekim köy ve belediye idarelerine, vilayet meclislerine iştirak edecekler de vatandaşlar arasından seçilir.

Köy İntihabı: Türkiye’de nüfusu iki binden aşağı yurtlara köy denir. Köy işleri köy muhtarı ile ihtiyar meclisi tarafından görülür.

Köy muhtarı ve ihtiyar meclisi azaları doğrudan doğruya köylü tarafından ve köylü arasından seçilir. Her iki senede bir şubat ayı zarfından köy halkından 18 yaşını bitirmiş olanlar, ağır ceza ile mahkûm olmayanlar köyde toplanarak içlerinden 8 veya 12 kişiyi aza olarak seçerler. Nüfusu binden aşağı olan köylerde 12 kişi seçilir. Köyün imamıyla muallimi ihtiyar meclisinin tabii azasıdır.

Muhtar ve aza olabilmek için 18 yaşını bitirmiş olmak, yüz kızartacak cürüm ile cezalandırılmış olmamak, köy mültezimlerinin ortağı olmamak şarttır.

Belediye İntihabı: Türkiye’de nüfusu iki bin ile yirmi bin arasındaki yurtlara kasaba ve yirmi binden çok nüfusu olanlara şehir denir.

Her kasaba ve şehrin idaresi bir belediye idaresidir. Belediyeler her tarafta halk tarafından seçilen bir meclis ile belediye reisi tarafından idare edilmektedir. Yalnız Ankara’da İstanbul’da belediye reisi halk tarafından seçilmez. Bunlar hükümet tarafından tayin olunur. Ankara ve İstanbul belediye reislerinin unvanları Şehremini’dir.

Ankara belediye meclisinin ismi de Cemiyeti Umumiye’dir. Cemiyet Şehremininin riyaseti altında olarak teşkil eder. İstanbul şehri dokuz şubeye ayrılır.

Her şubeden cemiyet-i umumiye’ye altı aza seçilir. Bu suretle cemiyeti umumiye elli dört azadan ibaret olur.

Taşra belediyelerine gelince: Taşralarda belediye meclisi şehrin büyüklüğüne ve nüfusunun çokluğuna göre 6'dan 12'ye kadar azadan terkip olunur. Aza dört sene için seçilir ve her iki senede yarısı değiştirilir.

Azayı seçebilmek için Türk tebaasından bulunmak, 20 yaşını bitirmiş olmak, ağır ceza ile mahkûm bulunmamak şarttır. Aza olabilmek için de Türk tebaasından olmak, 25 yaşını bitirmiş olmak, kimsenin hizmetkârlığında bulunmamak, belediye müteahhidi olmamak şarttır. Reisin başkaca okuyup yazmak bilmesi de lazımdır.

Belediye meclisleri reislerini kendi aralarından gizli rey ile seçerler. Reis intihabı her iki senede bir tekrar olunur. Evvelki reisin tekrar seçilmesi caizdir. Belediye meclisi azası şu suretle seçilir:

İntihap senesi kanuni evvelinde intihap hakkına malik 20 kişi belediye dairesinde toplanır. Bunlar bir intihap encümeni teşkil ederler. Encümen, aza intihap etmeye ve aza olmaya hakkı olanların isimlerini bir cetvele yazar ve bunu halka ilan eder. Bu cetvellere itiraz edecekler varsa muayyen müddet zarfında itirazlarını bildirirler. Bu müddet bittikten sonra cetvellerde isimleri yazılı vatandaşlar matbu varakalara istenilen aza miktarınca isim yazarlar ve sandığa atarlar. Sonra reyler sayılır. Ve en ziyade rey kazananlar aza olurlar.

Vilayet Meclis-i Umumileri İntihabı: Her vilayet merkezinde bir meclis-i umumi bulunur. Meclis-i umumiler vilayetin kendi işlerine ait şeyleri müzakere eder ve karar verir. Meclis-i umumi, vilayetteki kazaların her birinden, 7500 erkek için bir aza hesabı ile seçilen azadan mürekkeptir. Meclis-i umumiye aza olabilmek için mebusluk şartlarını haiz olmak lazımdır.

Umumi İntihap: Umumi iltihaptan maksat büyük millet meclisi azasının yani mebusların seçilmesidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, millet tarafından seçilen mebuslardan teşkil eder. Mebusların adeti, Türk tebaasından her yirmi bin erkek nüfusta bir kişi olmak üzere tertip edilir.

Bizde mebuslar millet tarafından iki dereceli olarak seçilirler. Yani vatandaşlar evvelemirde müntahabı sânileri intihap ederler. Müntahabı sâniler de asıl mebus olacak kimselere rey verirler.

Mebus intihap edebilmek için şu şartlar aranır: Türk ve erkek olmak, 18 yaşını bitirmiş olmak, medeni hakları kaybetmemiş olmak. Mebus olabilmek için Türk ve erkek olmak, 30 yaşını bitirmiş olmak, ağır ceza ile veya sirkat, sahtekârlık,

dolandırıcılık, emniyeti suiistimal, hileli iflas cürümleriyle mahkûm olmamak, Türkçe okuyup yazmak bilmek şarttır.

Büyük Millet Meclisi'nin intihabı dört senede bir kere tekrar olunur. Müddeti biten mebusların tekrar seçilmeleri caizdir.

Sualler:

İntihap hakkı ne demektir? Köy intihabı ne suretle olur? Belediye intihabı ne tarzda cereyan eder? Vilayet meclis-i umumiyesi azası nasıl intihap olunur? Mebuslar ne suretle intihap edilirler?

3.3. Türkiye Büyük Millet Meclisi Teşrii ve İcra Vazifeleri

Milletin biricik mümessili Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Millet namına hâkimiyet hakkını istimal neden yalnız odur. Bu cihetle kanun yapmak salahiyeti ve kanunları tatbik eylemek kudreti Büyük Millet Meclisi'ndedir. Bununla beraber meclis, kanun yapmak salahiyetini, kendisi istimal ettiği halde, kanunları icra etmek salahiyetini reis-i cumhura ve icra vekilleri heyetine bırakmıştır.

Meclis, icra vekillerinin yani hükümetin işlerini her vakit teftiş eder ve hükümetin vazifesini iyi bir surette görüp görmediğini araştırır. Hükümetin fena bir surette çalıştığını anlarsa icra vekillerine itimatsızlık göstererek kendilerini vazifeden çeker.

Büyük Millet Meclisi her sene Teşrin-i Sâni iptidasında davetsiz toplanır. Senede altı aydan fazla, tatil edemez.

Mebuslar ilk intihaplarında meclis huzurunda şu suretle yemin ederler: Vatan ve milletin saadet ve selametine çalışacağıma, milletin hakimiyetine mugayir hareket etmeyeceğime ve cumhuriyet esaslarına sadakatten ayrılmayacağıma vallahi.

Mebuslar mecliste istedikleri gibi serbestçe fikirlerini söyler ve reylerini verirler. Hiçbir mebus meclis dâhilindeki sözlerinden ve reylerinden dolayı mesul edilemez. Bir mebusun tevkifi veyahut muhakemesinin icrası Millet Meclisi'nin kararına bağlıdır. Yalnız ağır cezası olan büyük bir cürmü yaparken tutulursa meclisten müsaade almaya lüzum yoktur. Derhal tevkif olunabilir.

Büyük Millet Meclisi'nin bizzat kendisinin gördüğü vazifeler şunlardır:

Kanunları yapar, değiştirir ve ilga eder ve manasını verir. Mukavele ve muahede yapar. Ve sulh ve harp ilan eder. Bütçeyi kabul eder. Para bastırır. Mücrimler için af ilan eder. Yahut bunların cezalarını hafifleştirir. İdam hükümlerinin icrasına karar verir.

Sualler:

Büyük Millet Meclisi ne gibi yetkileri haizdir? Mebuslar nasıl yemin ederler? Mebuslar rey ve mütalaalarında hür müdür? Büyük Millet Meclisi'nin bizzat gördüğü vazifeler nelerdir?

Kanun Nasıl Yapılır?

Kanun; büyük millet meclisi tarafından yapılan ve herkes için mecburi olan bir kaidedir.

1: Kanunun Teklif ve Tanzimi: Kanun teklif ve tanzimi hem Büyük Millet Meclisi'nin hem icra vekillerinin hakkıdır. Kanun layihaları, yani henüz müsvedde halinde bulunan kanunlar, Büyük Millet Meclisi'nde madde madde müzakere olunur. Her madde müzakere olunduktan sonra azanın çoğu ne reyde ise öylece kabul edilir.

2: Kanunun Tasdiki: Krallık ve sultanlıkla idare olunan memleketlerde millet meclisince kabul olunan kanunlar bir defa da kral tarafından görülür ve tasdik olunur. Fakat cumhuriyetlerde böyle değildir. Nitekim bizde büyük millet meclisince kabul edilen kanunlar reis-i cumhur tarafından tasdik olunmaz.

3: Kanunun İcrası: Bir kanunun icrası demek, icra memurları tarafından yapılmasını emretmek demektir. Bizde reis-i cumhura bu hak verilmiştir. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu mucebince reisicumhur, meclis tarafından kabul olunan kanunların ilanını muvafık görmediği takdirde, bir defa daha müzakere edilmek için bu kanunları 10 gün içinde meclise iade eder.

Fakat meclis kanunu bu defa da kabul ederse, onun ilanı mecburidir. Bir de bu iade hakkı teşkilatı esasiye kanunu ile bütçe kanunları için tanınmış değildir. Reis-i cumhur meclis tarafından kabul olunan Teşkilatı Esasiye Kanununu ve bütçe kanununu meclise tekrar çeviremez.

4: Kanunun Neşir ve İlanı: Kanunlar halk nazarında mecburi olmak için halka ilan edilmek lazımdır. Bu vazife icra vekilleri tarafından yapılır. İcra vekilleri meclis tarafından kabul olunan kanunları bir taraftan devletin resmi gazetesi ile ilan eder ve

diğer taraftan bu kanunu vilayetlere gönderirler. Valiler de bunları gazetelerle ve sair suretlerle halka ilan ederler.

Sualler:

Kanun nedir? Kanunun teklif ve tanzimi kime aittir? Tasdik hakkı kimdedir? Tenfiz hakkı ne demektir? Kanunlar nasıl neşir ve ilan edilir?

3.4. Devlet Bütçesi

Devlet, halka ait hizmetleri görebilmek için birtakım masraflar yapar. Bu masrafları halktan vergi namıyla aldığı varidatla karşılar. Fakat devletin umuma ait işleri iyi bir surette ifa edebilmesi için yalnız vergi alması kâfi değildir. Belki masraflarında da gayet dikkatli bulunması, birtakım kaidelere riayet etmesi lazımdır. İşte bu kaidelerin umumuna birden bütçe denir. Demek ki bütçe; devletçe riayeti mecburi olan bir kaide, yani bir kanundur. Bu kanun bir seneliktir ve tahmini olarak yapılır.

Bütçe Nasıl Tanzim ve Kabul Olunur? Bütçe icra vekilleri tarafından hazırlanır. İcra vekilleri memleketin ihtiyaçlarını daha yakından gördükleri için, bütçeyi onlar hazırlayıp Millet Meclisi'ne verirler.

Bütçe hangi sene için yapılırsa, o sene gelmezden evvel millet meclisine verilmek lazımdır. Millet meclisi de bütçeyi inceden inceye tetkik eder. Bazı masrafları kabul, bazılarını reddeder ve bütçeyi o suretle kabul eyler. Büyük Millet Meclisi tarafından kabul olunan bütçeyi reisicumhur reddedemez.

Bütçeyi Kim İcra Eder? Bütçe millet meclisi tarafından kabul edilince, artık icra edilmek lazımdır. Bütçenin icrası vazifesi icra vekillerine aittir.

Bütçenin icrası demek; varidatın tahsili, bu varidatın devlet hazinesinde toplanması ve bütçedeki esaslara göre masrafların yapılması demektir.

Sualler:

Bütçe nedir? Bütçe nasıl tanzim olunur? Bütçenin icrası kime aittir?

3.5. Reis-i Cumhur

3.5.1. Reis-i Cumhurun İntihabı, Vazife ve Salahiyeti

Türkiye reis-i cumhuru büyük millet meclisi azası tarafından ve aza arasından seçilir. İntihap müddeti dört senedir. Reis-i cumhurluk vazifesi yeni reisi cumhurun intihabına kadar devam eder. Tekrar intihap olunmak caizdir.

Reis-i cumhur hastalık ve seyahat gibi bir sebeple vazifesini ifa edemezse büyük millet meclisi reisi, reis-i cumhur vazifesini vekâleten ifa eder. Bu vekâlet yeni reisin intihabına kadar devam eder.

Büyük Millet Meclisi yeni reisi cumhuru derhal intihap eder. Fakat meclis toplu değilse, Millet Meclisi Reisi meclisi hemen içtimaı çağırır. Reis-i cumhur intihap olunca büyük millet meclisi huzurunda cumhuriyetin kanunlarına ve milletin hâkimiyetine riayet edeceğine ve Türkiye'nin şan ve şerefini muhafaza edeceğine ve yükselteceğine yemin eder.

Reis-i Cumhurun Vazife ve Salahiyeti: Reis-i cumhur, başvekili intihap eder. Reis-i cumhur başvekili, mebuslar arasından seçer. Sair vekiller başvekil tarafından ve yine mebuslar arasından seçilir ve reisi cumhurun tasdiki ile meclise bildirilir.

Başkumandanlık, Büyük Millet Meclisi'ndedir. Fakat başkumandanlığı reis-i cumhur temsil eder.

Reis-i cumhur, hastalık, ihtiyarlık gibi sebeplerden dolayı, mahkemelerce mahkûm olanların cezalarını affedebilir veya azaltabilir. Fakat Büyük Millet Meclisi tarafından itham edilerek mahkûm olan icra vekillerini affedemez.

Reis-i cumhurun vereceği emirler başvekil ile o işe bakan vekaletin vekili tarafından imza olunur.

Reis-i cumhur ancak vatana ihanet ederse Büyük Millet Meclisine karşı mesul olur. Başka suretle reis-i cumhur mesul edilemez.

Sualler:

Reis-i cumhur nasıl intihap olunur? Başvekili kim intihap eder? Reis-i cumhurun vazifesi ve salahiyeti nedir?

3.6. İcra Vekilleri

3.6.1. İcra Vekilleri Heyeti, Vekillerin Vazife, Salahiyet ve Mesuliyetleri

İcra vekilleri büyük Millet Meclisi'nin icra salahiyetini yapan kimselerdir. İcra vekillerinin reisine başvekil denir. Başvekil reis-i cumhur tarafından intihap olunan bir mebustur. İcra vekilleri de başvekilin mebuslar arasından seçtiği kimselerdir. İcra vekillerinden her biri devlet dairelerinden birinin başında bulunur. Bu dairelere vekâlet denir. Başvekilin ayrıca bir vekâlet de aldığı vardır.

İcra vekillerinin başlıca salahiyetleri şunlardır:

Millet meclisine girip söz söyleyebilirler. Bir mesele mecliste konuşulduğu sırada vekil, söz alıp fikrini söyler. Vekiller meclise kanun teklif edebilirler. İcra vekilleri devletin siyasi işlerini de görürler. Ezcümle devletin ecnebi devletlerle olan münasebetlerini onlar idare ederler.

Vekillerin başlıca vazifeleri devlet hizmetlerini görmektir. Vergilerin tahsili, mektep, yol, ziraat, ticaret gibi devlet işlerinin tanzimi, kanunların icrası, memurların tayin ve azli vekillerin idari vazifeleri cümlesindendir.

Sualler:

İcra vekilleri kimlerdir? İcra vekillerinin ne gibi salahiyetleri vardır?

3.6.2. İcra Vekilleri Heyeti

İcra vekilleri müşterek ve mühim işleri bir arada görürler. İcra vekillerinin bu suretle toplanmalarına İcra Vekilleri Heyeti namı verilir.

İcra vekilleri heyetinde; büyük ve siyasi işler hakkında ittifakla karar verilir. Bu kararı kabul etmeyen vekiller çekilmeye, istifa etmeye mecburdur. İcra vekilleri heyetinin müzakeresi gizlidir. Yalnız gizli kalmasında mahzur olmayan karar ilan edilir. İcra vekilleri heyetine başvekil riyaset eder. Bununla beraber bazen reis-i cumhur da riyaset eyler.

Vekaletler: Bizde 11 vekalet vardır. Müdafaa-i milliye, bahriye, adliye, dâhiliye, hâriciye, sıhhiye ve muaveneti içtimaiye, maliye, maarif, nafia, ticaret, ziraat vekâletleri.

Müdafaa-i milliye vekâleti; ordunun tensikine ve vatan müdafaasına yarayan işlere bakar.

- Bahriye vekâleti; donanma işlerini görür.
- Adliye vekâleti; adliye işlerine bakmakla mükelleftir.
- Dâhiliye vekâleti; asayişin muhafazasına ve memleketin idaresine memurdur.
- Hariciye vekâleti; devletin diğer devletlerle olan münasebetlerini idare eder.
- Sıhhiye ve muaveneti içtimaiye vekâleti; halkın sıhhatine ait işlere bakar.
- Maliye vekâleti; devletin varidatını tahsil eder, masrafını öder.
- Maarif vekâleti; terbiye ve talim işlerine bakar.
- Nafia vekâleti; yol, şimendifer ve liman işleri ile iştigal eder.
- Ticaret vekâleti; ziraat işlerine bakar.

Sualler:

İcra vekilleri heyeti nedir? Vekâletlerden her birinin vazifesi nedir?

3.7. Asayiş ve İnzibat İşleri

3.7.1. Polis ve Jandarma

Devletin en mühim vazifesi, memleketin asayişini, halkın rahatını korumaktır. Devlet bu vazifesini zabıta vasıtasıyla yapar. Zabıta memurları polislerle jandarmalardır. Polisler şehir dâhilinde, jandarmalar ise şehir ve kasabalar arasında vazife görürler. Fakat lüzum görülürse şehir dâhilinde jandarmalar dahi polise yardım ederler.

Polis ve jandarmaların vazifelerini üç kısma ayırabiliriz: birincisi: zabıta mania, ikincisi: zabıta adliye, üçüncüsü: hususi zabıtalara muavenet hizmetleridir.

Zabıta mânia hizmeti; bir cürmün vukuundan evvel önünü almak için zabıtanın yapacağı tedbirlerdir. Zabıta adliye; bir cürüm vuku bulduktan sonra onu yapanları tutmak ve tahkikatını yapmak hizmetidir.

Hususi zabıtalara muavenet cihetine gelince: bu da belediye, sıhhiye, gümrük, orman, liman memurlarına yardım etmek vazifesidir.

Mesela gümrük memurları kaçak eşya kaçıran birini tutmak için polisin yardımını isterse polis yardıma koşmaya mecburdur.

Gerek polis memurları gerek jandarmalar zabıta vazifesini görürken bazen silah kullanmaya mecbur olurlar. Polis ve jandarmanın ne gibi hallerde silah kullanacağı kanunlarla gösterilmiştir.

Mesela bir caniyi kovalarken, cani polise karşı silah kullanırsa polisin de onu silahla karşılaşması caizdir. Fakat mümkün mertebe ölümüne meydan vermemeye çalışması lazımdır.

Sualler:

Devletin asayişe taalluk eden vazifesi nedir? Polis ve jandarma ne gibi hizmetler görür? Polis ve jandarmanın silah istimaline salahiyeti var mıdır?

3.7.2. Hususi Zabıta

Muhtelif işler için bazı zabıta vardır ki, size bunları birer birer söyleyeceğim:

1- Belediye Zabıtası: Belediye zabıtasının vazifesi; belediye kanunları ile gösterilen işlerde halkın istirahat ve sıhhatini muhafaza etmekten ibarettir. Belediye zabıtasının idaresi belediyelere aittir.

2- Deniz Zabıtası: Dâhilinde vapurların seyir ve hareketini tanzim eden, limanın emniyetini koruyan zabıta. Bunun idaresi liman reisliğine aittir.

3- Sıhhiye Zabıtası: Halkın sıhhatini muhafaza eden zabıta. İdaresi sıhhiye ve muaveneti içtimaiye vekâletine aittir.

4- Av Zabıtası: Karada ve denizde yapılan av için umumun menfaatini muhafaza eden zabıta. Vazifesi eti yenen kara ve deniz hayvanlarının çoğalmasına mani olacak ahvali men etmek, avcılarının ekinlere zarar vermemelerine nezaret eylemek gibi işlerdir. İdaresi maliye vekâleti ne aittir.

5- Gümrük Zabıtası: Gümrük kaçakçılığının men'i vazifesi ile mükellef olan zabıta. Bu zabıtanın idaresi maliye vekâletine aittir.

6- Orman Zabıtası: rmanlarda ruhsatsız ağaç kesilmemesine bakan zabıta. İdaresi ziraat vekâletine aittir.

Sualler:

Hususi zabıta kaç nevidir? Ve her birinin vazifeleri nelerdir?

3.8. Adliye Teşkilatı

3.8.1. Adliye Teşkilatının Faaliyeti, Vazife ve Salahiyetlerinin Hududu

Halk arasındaki husumetleri, davaları halletmek vazifesi mahkemelere aittir. Her yerde olduğu gibi, Türkiye’de de davaları fasıl etmek üzere müstakil mahkemeler teşkil olunmuştur. Mahkemeler millet namına hüküm ederler.

Hâkimler bilcümle davaların muhakemesinde ve hükmünde tamamen müstakildir. Yani mahkemelere hiçbir kimse ve hiçbir makam karışamaz. Hâkimler yalnız kanunu dairesinde hüküm verirler. Mahkemelerin kararlarına Büyük Millet Meclisi dahi karışamaz. Ve hükümleri değiştiremez. Ve icrasını geciktiremez.

Mahkemelerde muhakeme alenidir. Yani mahkemeyi herkes gelip dinleyebilir. Ve muhakemeyi gazeteler neşir edebilirler. Yalnız ahlaka taalluk eden işler gibi bazı ahvalde mahkeme gizli olarak yapılabilir. Herkes mahkeme huzurunda hakkını müdafaa etmek için istediği vesaiti istimal eylemekte tamamen serbesttir.

Mahakimin Teşkilatı: Türkiye Cumhuriyeti’nde 3 nevi mahkeme vardır: birincisi sulh mahkemeleri, ikincisi asli mahkemeler, üçüncüsü ağır ceza mahkemeleridir. Bunlardan üstün bir de temyiz mahkemesi vardır.

Sulh mahkemeleri; yalnız bir hâkimden ibarettir. Bu mahkemeler 200 liradan yukarı olmayan hukuk davalarıyla kabahat ve hafif ceza davalarına bakar.

Asli mahkemeler; bir reis ile iki azadan mürekkeptir. Asli mahkemeler lüzumuna göre dairelere ayrılmıştır. Her daire bir nevi işlere bakar. Yani bir kısmı ceza işlerine, bir kısmı hukuk işlerine ve bir kısmı ticaret işlerine bakar.

Ağır ceza mahkemeleri; bir reis ile 4 azadan mürekkeptir. Yalnız ağır ceza işlerine bakar. Ayrıca ağır ceza mahkemesi olmayan yerlerde asliye mahkemeleri dahi ağır ceza davalarını görebilir. Ancak bu takdirde asliye mahkemeleri azasına 2 aza daha ilave olunur. Ve heyet yine 5 hâkimden mürekkep olur.

3.9. Cürüm, Kabahat

Kanunun cezalandırdığı fiillere cürüm veya kabahat denir. Kanunun cezalandırmadığı fiil için kimseye ceza verilemez.

İşlendiği zaman kanuna göre cürüm veya kabahat sayılmayan fiilden dolayı kimseye ceza verilemez. İşlendikten sonra yapılan kanuna göre cürüm veya kabahat

sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılmaz. Türkiye’de cürüm veya kabahat işleyen kimse Türk Ceza Kanunu’na göre cezalandırılır. Ve bundan dolayı bir Türk, ecnebi memleketlerde mahkûm olsa bile Türk mahkemelerinde muhakeme olunur.

Cezalar

Cürümlere mahsus cezalar şunlardır:

1- İdam; 2 - Ağır hapis; 3 -Hapis; 4- Sürgün; 5 -Ağır cezayı nakdi; 6- Hidemat-ı 'Âmmeden memnuiyet.

Kabahatlere mahsus cezalar şunlardır:

a) Hafif hapis; b) Hafif cezayı nakdi; c) Bir meslek ve sanattan tatil icrası.

1. İdam cezası, mahkûm olan kimsenin asılması suretiyle hayatına nihayet vermektir. İdam cezasına mahkûm olan kimse ana baba katili ise idam mahalline yalınayak, baş açık ve siyah bir gömlek giydirilerek götürülür. Ve bu suretle idam olunur.
2. Ağır hapis cezası, müebbet veya muvakkattir. Müebbet, ölünceye kadar devam eder. Muvakkat bir seneden yirmi seneye kadardır. Müebbet ağır hapsin ilk üç senesi geceli gündüzlü bir odada yalnız bırakılmak suretiyle icra olunur.
3. Hapis cezası, üç günden yirmi seneye kadardır.
4. Sürgün cezası, cürmün işlendiği ve cürümden zarar gören şahıs ile mahkûmun ikamet ettiği kasabalardan en aşağı altmış kilometre ve uzakta bulunan bir kasabada mahkûmun ikamete mecbur tutulmasıdır.
5. Ağır cezayı nakdî, bir liradan aşağı olmayan cezadır.
6. Hidemât-ı ‘âmmeden memnuiyet; mebus intihap etmekten ve mebus olmaktan, her türlü intihap hakkından, memuriyetten, rütbe ve ünvan ve nişandan, evladından başka bir kimsenin velisi veya vasisi olmaktan mahrumiyettir.
 - a) Hafif hapis; bir günden iki seneye kadardır. Hafif hapis hapishane civarındaki sanat hanelerde de çektirilebilir.
 - b) Hafif cezayı nakdi yarım liradan iki yüz liraya kadar bir parçanın te'diyesinden ibarettir.
 - c) Bir meslek veya sanatın tatili üç günden iki seneye kadar bu meslek ve sanatı icra edememektir.

Ceza'dan Maksat: Mücrime ceza vermekte 4 maksat vardır. Birincisi mücrimin şahsen tazyik edilmesidir. İkincisi, umumun rahatını temin ve iade etmektir. Üçüncüsü, cezanın başkalarına da ders olmasıdır. Dördüncüsü, mücrimin hüsnühal kesp etmesine yardım edilmesidir.

Sualler:

Cürüm ve kabahat nedir? Hangi fiiller cezalandırılır? Cezalar neden ibarettir? Cezadan maksat nedir?

3.10. Davaların Takibi

3.10.1. Hukuk Davaları

Hukuk davaları kendisinden dava olunan kimsenin ikamet ettiği mahal mahkemesine bir arzuhal verilmek suretiyle ikame olunur. Davacı arzuhali ile beraber davasının ispatlarını gösteren bir layiha verir. Davacıya müddei, kendisinden dava edilen kimseye müddeâ aleyh denir.

Müddei tarafından verilen dava arzuhaliyle layihanın bir sureti müddeâ aleyhe bildirilir. Müddeâ aleyh bunlara yazı ile cevap verir. Bu cevaplar yine müddeiye bildirilir. Müddei isterse tekrar cevap verir. Bu muameleler yapıldıktan sonra her iki taraf muayyen bir günde çağrılır. İki tarafın davayı kabul edip etmediklerine göre muhakeme ya vicâhî, yahut gıyâbî olur.

1- Vicahi Muhakeme: Vicahi muhakeme, iki tarafın mahkemede hazır bulunması sureti ile görülen muhakemedir. Vicâhî muhakeme şu suretle olur: Evvelâ müddeiye davasını söylemesi için söz verilir. Bundan sonra cevap vermek üzere müddeâ aleyhe söz verilir. Sonra yine müddei söz alır. Müddeâ aleyh tekrar cevap verir. Bu surette dava dinlendikten sonra muhakemeye nihayet verilir. Hâkim muhakemenin bittiğini söyler. Ve mahkeme nihayet on beş gün zarfında hükmünü verir.

2- Gıyabi Muhâkeme: Gıyabi muhakeme her iki tarafın veya yalnız bir tarafın mahkemede bulunmaması suretiyle görülen muhakemedir. Davasının görülmesi bildirilen günde müddei ve müddeâ aleyhten her ikisi muhakemeye gelmedikleri halde davaya bakılmaz. 6 aya kadar müracaat edilmezse dava sukut eder. Yani mahkemeye hiç müracaat edilmemiş addolunur. Fakat müddei davasını tekrar ikame edebilir.

Mahkemeye gelmeyen taraf müddei ise, müddeâ aleyhin isteği üzerine müddei tarafından verilen arzuhalin iptal olunmasına karar verilir. Mahkemeye gelmeyen taraf

müddea aleyh ise, müddeinin isteği üzerine mahkeme davaya müdde aleyhin gıyabında bakar ve hükmünü verir.

Bu suretle mahkûm olan müdde aleyh gıyabında verilen hükme itiraz edebilir.

Sualler:

Dava nasıl ikame olunur? Vicâhî muhakeme nasıl cereyan eder? Gıyabi muhakeme nasıl cereyan eder? İtiraz ne demektir?

3.10.2. Ceza Davaları

Kabahat ve hafif cürüm nev'inden olan ceza davaları ya sulh mahkemelerinde veya asliye mahkemelerinde bakılır. Mahkemeye zapt varakasının veya müstantık tarafından yapılan fezlekenin kıraati ile başlanır. Şahit varsa şahitler dinlenir. Sonra müddei umumi ve müddei şahsi ve en sonra maznun aleyh dinlenir.

Mahkeme iddia olunan fiilin kabahat ve cürüm kabilinden olmadığını görürse maznunu salıverir. Ve eğer maznunun cürmü işlediği anlaşılırsa mahkûmiyetine karar verir. Yani cezasını tayin eder.

Ağır ceza davasına gelince: dava evrakı ağır ceza mahkemesine verildikten itibaren 24 saat zarfında mahkeme müttehamı isticvap eder ve diğer bir günde muhakemeye başlanır:

Evvela müddei umumi yani devlet namına dava eden büyük memur ittihamnamesini okur. İttihamname, müttehamın nasıl bir cürüm yaptığını bildiren ve buna göre muhakemesinin icrasını isteyen bir ifadedir. Sonra müddei umumi ittihamnamesini mahkemeye izah eder. Bunun üzerine mütteham ne diyeceği sorulur ve cevapları dinlenir. Daha sonra şahitler dinlenir. Bu da bittikten sonra müddei umumi tekrar iddiasını söyler. Badehu mütteham yahut müdafaa vekili müdafaada bulunur ve herhalde son söz müttehamındır.

Muhakeme bitince, mahkeme evvelemirde müttehamın iddia olunan cürmü işleyip işlemediğine karar verir. Mücrimiyetine karar verebilmek için ekseriyet kâfidir. Yani beş hâkimden üçü mücrimdir derse, mücrimiyet tahakkuk eder. Ekseriyet müttehamın masum olduğuna hükmederse derhal serbest bırakılır. Müttehamın mücrimiyetine karar verilirse ceza kararı da ekseriyetle verilir.

Sualler:

Kabahat, ceza ve ağır ceza davaları nasıl rüyet olunur? Ağır ceza davasına nasıl bakılır? Son söz ne için müttehama verilir?

Temyiz

Hukuk Davalarının Temyizi: Sulh mahkemeleri ile asliye mahkemelerinden verilen hükümler mahkeme-i temyiz de tekrar tetkik olunabilir. Temyiz; kanuna muhalif olarak verilmiş olan kararın ortadan kaldırılması için yapılmış bir adalet yoludur.

Temyiz istidaları temyiz mahkemesine verilir. Mahkeme-i temyiz evrak üzerine davaya bakar. Yani iki tarafı davet edip dinlemez. İki taraf istediklerini yazı ile bildirirler. Ancak gayrimenkul mallara ait ve kıymeti bin lirayı geçen davaları iki taraf veya biri isterlerse onların huzuruyla bakar.

Temyiz mahkemesince bir hükmün bozulması için dört sebep aranır:

- 1- Hükmü veren mahkemenin davayı bakmaya salahiyeti olmaması.
- 2 - Kanuna aykırı bir hüküm verilmiş olması.
- 3 - Mahkeme usullerine uyumayacak surette davanın bakılmış bulunması.
- 4 - Bir dava hakkında verilen hükümlerin birbirinin aksi olmasıdır.

Temyiz mahkemesince bu sebeplerden biri ile bozulan hükümler, hükmü veren mahkemeye iade olunur ve davaya tekrar orada bakılır.

Ceza Davalarının Temyizi: Asliye mahkemelerinden ve ağır ceza mahkemelerinden verilen hükümler temyiz olunabilir.

Ceza hükümlerinin bozulması için sebepler şunlardır:

- 1- Mahkemenin kanuni bir surette toplanmaması; mesela üç veya beş aza bulunmak lazım gelirken iki veya dört aza bulunması
- 2 - Mahkemenin o davayı görmeye salahiyeti olmaması.
- 3 - Muhakemenin herkesin gözü önünde yapılmayarak gizli yapılması.
- 4 - Verilen hükümde sebep gösterilmemesi.
- 5 - Muhakeme usullerine riayet edilmemiş olması.

6 - Müddei umumi veya mütteham tarafından yapılması istenilen bir şeyin ret veya kabulüne dair karar vermekten çekinilmiş olması.

7 - Kanunun yanlış tatbik edilmesi.

Sualler:

Temyiz nedir? Hukuk davalarının temyizi nasıl olur? Mahkeme-i temyiz bir hükmü ne vakit bozar? Ceza davalarının temyizi nasıldır?

3.11. İktisadi Vazifeler

3.11.1. Devletin İktisadi Hayata Ait Vazifeleri

3.11.1.1. Yollar Şimendiferler

Devletin yaptığı hizmetlerin bir kısmı, milletin iktisadi hayatına dokunan işlerdir. Devlet halkın ticaret işlerini de kolaylaştırmak mecburiyetindedir. Bunun için, nakliye vasıtalarının, yani yolların ve şimendiferlerin yapılması ve çoğaltılması lazımdır.

Yolların ve şimendiferlerin faydaları pek çoktur. Evvela yollar ve şimendiferler iki nokta arasındaki bir mesafeyi kat etmek için lazım gelen zamanı azaltmıştır. Bir vakitler İstanbul'dan Ankara'ya 15 günde gidilebilirken, bugün şimendiferle 15 saatte gitmek kabil oluyor. Sonra şimendiferlerdeki sürat dünyanın en uzak noktalarından en ağır eşyanın kolaylıkla nakline yaramaktadır.

Nihayet yollar ve şimendiferler nakliye masraflarını da pek çok azaltmıştır. İnsanların sırtında bir tonilato eşya 1 kilometre mesafeye 5 liradan aşağı nakledilemediği halde şimendiferle bunun yirmide biri masrafla nakil edilebilmektedir.

Şimendiferlerin İnşası ve İdaresi: İlk demiryolu 1285 tarihinde İngiltere'de yapılmıştır. Bugün dünyanın her tarafında bir milyon kilometreden fazla uzunlukta demiryolu vardır.

Şimendiferler bazen devlet tarafından yapılır ve işletilir. Bazen bu iş şirketlere bırakılır. İngiltere'de ve Amerika'da şimendiferler şirketler tarafından yapılmaktadır. Almanya'da, Avusturya'da, İtalya'da, Japonya'da hükümet tarafından inşa edilmektedir. Türkiye'de de halen bazı demiryollarını hükümet kendisi inşa ve idare etmektedir. Ezcümle Ankara-Sivas, Samsun-Sivas demiryolları hükümet tarafından Türk mühendisleri marifeti ile inşa olunmuştur. Anadolu-Bağdat demiryolunu da hükümet

kendisi işletmektedir. Memleketimizde hükümetin işlettiği demiryolları, şirketler tarafından işletilen demiryollarına nispetle daha muntazam işletilmektedir.

Sualler:

Nakliye vasıtalarının faydaları nedir? Şimendiferler nasıl inşa ve idare olunur? Türkiye'de şimendiferler nasıl inşa ve idare edilmektedir?

3.11.1.2. Posta, Telgraf ve Telefon

Bilirsiniz ki insanlar fikirlerini birbirlerine bildirmek için üç vasıtaya maliktirler. Bunlar da birincisi söz, ikincisi mektup, üçüncüsü bazı işaretlerdir.

Söz ancak aynı mahalde, birbirini işitebilecek mesafede olur. Sözün uzaklara nakli için bir vasıta keşif olunmuştur. Bu vasıta telefondur.

Her yerde telefon hatları memleketi bir ağ gibi kaplamıştır. Bizde de telefon büyük şehirlerimizde tesis edilmiştir.

Mektup uzakta bulunan kimseler arasında fikirlerin nakline vasıtaadır. Bu vazife posta idareleri tarafından yapılır. Her yerde hükümet postaları için hususi vagonlar, vapurlar, otomobiller kullanmaktadır.

Bazı işaretlere gelince: telgrafın icadından evvel bir haberi uzak mesafelere süratle ulaştırabilmek için yüksek tepelerde ateşler yakılır yahut birbirine yakın yerler intihap edilerek oradan bayrakla işaret verilirdi. Bugün telgraf bu hizmeti görmektedir.

Son asır zarfında telsiz telgraf ve telsiz telefon icat edilmiştir. Bu sayede arada hiçbir vasıta olmaksızın en uzak iki mahal arasında konuşabilmek mümkün olmaktadır.

Sualler:

İstihbar vasıtaları nelerdir? Postacılık ve telefonculuk ve telgrafçılık da devlet işi midir? Telsiz telgraf ve telsiz telefon nedir?

3.11.1.3. Tenvirat, Su İsalei ve Mezbahalar

Şehir ve kasabaların tenviri de umuma ait bir hizmettir. Bunun için bu hizmet belediyeler tarafından yapılır. Belediye elektrik, havagazı tesisatını yapar. Bunların yapılamadığı yerlerde adi petrol lambalarıyla bu vazife görülür.

Elektrik ve havagazını bazen bir şirket yapar ve işletir. Bu suretle belediye şirket işlerini teftiş eder ve şirketin elde ettiği hasılatın hisse alır.

Bir şehre iyi ve mebzul su getirilmesi ve evlere tevzi hizmeti, şehir işlerinin mühimidir. Bir şehirde su, çok miktarda ve ucuzca bulunmak lazımdır. İşte bu maksatla ekser memleketlerde belediyeler su işini kendileri yaparlar. Şehre yakın mahallelerde membalar bularak demir borular vasıtasıyla suyu şehre getirirler. Ve burada suları süzgeçlerden geçirdikten sonra mikropsuz ve berrak olarak evlere tevzi ederler.

Mezbahalar: Halkın yemesi için kesilen hayvanlar, mezbahalarda kesilmek lazımdır. Mezbahalarda baytarlar bulunur. Bunlar gelen hayvanların hastalıklı olup olmadığına dikkat ederler. Kesilme işi de en iyi bir surette yapılır. Mezbahalar her yerde belediyeler tarafından yapılır ve belediyeler tarafından idare olunur. Kesilen hayvanlardan belediye, bir resim alır. Bu sayede mezbahalar belediyelerin varidat membalarından biri olur.

Sualler:

Şehirlerin tenviri vazifesi kime aittir? Bir şehre su nasıl getirilir? Mezbaha nedir?

3.11.1.4. Kanallar ve Limanlar

Kanallar şehirleri birbirlerine bağlayan tabii birer yoldur. Ve bu yollarda nakliyat, şimendifer ile vuku bulan nakliyata nispetle daha az masraflı olur. Kanallar, hükümet tarafından yapılır. Yahut şirketlere imtiyaz vermek suretiyle açtırılır.

Limanlar da ticaret noktasından ehemmiyetlidir. Büyük vapurların mallarını kolayca alıp verebilmeleri için tabii limanlar kâfi değildir. Suni limanlara ihtiyaç vardır. Bu limanlarda büyük dalga kıranlarla çevrilmiştir. Limanda rıhtım yapılmış olduğu için vapurlar sahile tamamen yanaşabilirler. Bu sayede vapurlar kolaylıkla mal alıp verebilirler.

Suni limanlar ya ticaret odaları, veyahut şirketler veya devlet tarafından yapılır. Ticaret odaları ve şirketler tarafından yapılan limanlara devlet yardım eder. Memleketimizde limanların inşası şirketlere bırakılmıştır. İnşa edilmiş limanlarımız henüz azdır. Yalnız İstanbul, Haydarpaşa ve İzmir’de bir liman vardır. Zonguldak’ta da bir liman var ise de bu pek küçüktür. Yalnız kömür için inşa edilmiştir. Vapurların yanaşmasına müsait değildir.

Genç Türkiye Cumhuriyeti hükümeti suni limanların inşasına çok ehemmiyet vermiştir. Yakında Ereğli, Mersin ve Samsun’da birer liman yapılacaktır.

Sualler:

Kanalların faydası nedir? Kanallar nasıl açılmaktadır? Suni liman ne demektir? Tabii limanlar niçin ehemmiyetlerini kaybetmektedir? Bizim suni limanlarımız hangileridir?

3.11.1.5. Madenler

Madenler bir memleketin en büyük servet hazineleridir. Bu hazineler asırlarca tükenmez. Keşif olunduktan sonra yüzlerce sene işletilir.

Hususiyle kömür, petrol, demir madenlerine sahip olan bir memleket en çok zengin sayılır. Çünkü bugün sanayide en çok kömür ve petrol kullanılmaktadır. Demir de sanayide en çok kullanılan bir madendir.

Madenlerin bu ehemmiyeti dolayısıyla her yerde devlet, maden işlerine karışmıştır. Hatta sahipli arazi içinde bulunan madenlerin bile işletilmesinde, sahipleri serbest değildir.

Devlet, madenleri, bunları işletmeye en ziyade kabiliyeti olan kimselere veya şirketlere uzun müddetle verir. Yahut bunları bizzat işletir. Sahipleri yedinde bulunan madenlerin işletilmesi başkalarına verildiği takdirde, sahiplerine bir miktar tazminat verilir.

Sualler:

Madenlerin faydası nedir? Madenler nasıl işletilmelidir?

3.11.1.6. İhtikâra Karşı Tedbirler

Hayat Pahalılığına, İhtikâra, Mesken Buhranına Karşı Tedbirler:

Devlet halkın saadeti için hayat pahalılığına, ihtikâra, ev buhranına karşı da bazı tedbirler alır. Hayat pahalılığı, çok defa mal satanların, müşterilerin zararına olarak birleşmelerinden doğar. Bunlar eşyaya istedikleri gibi fiyat koyarlar. Ve kendilerine pek aza mal olan bir şeyi halka çok pahalı olarak satarlar. Hususiyle mal satanlar çok zengin kimseler olurlarsa, onlar ortadaki küçük rakiplerini de derhal ezerek, eşyaya istedikleri gibi en yüksek fiyatı koyarlar.

İşte böyle bir hal karşısında halkı zarurete duçar olmaktan kurtaracak yani ihtikâr yapanlara karşı koyabilecek ancak devlettir. Devlet muhtekirleri, çok yüksek fiyatlarla mal satmaktan meneder. Bu memnuiyete riayet etmeyenleri cezalandırır.

Çok defa bir harbi veya yangın gibi bir felaketi müteakip ev buhranı baş gösterir. Ev arayanlar çoğalınca, ev sahipleri kiralari istedikleri gibi fırlatmaya başlarlar. Bu da bir nevi ihtikârdır.

Buna karşı devlet iki suretle mücadele açar: birinci suret, evlere belediyelerce veya vergi dairelerince birer kıymet takdir olunur ve kiralar bu kıymete göre tayin ettirilir. İkinci suret, devlet ve belediyelerin ucuz şartlarla evler inşasına başlamasıdır. Birçok yerlerde belediyeler halk için gayet ucuz ve sıhhi binalar inşa ettirmekte ve bunları en müsait şartlarla taliplerine satmaktadır.

Sualler:

Hayat pahalılığına, ihtikâra karşı devletin vazifesi nedir? Ev buhranı neden doğar? Buhrana karşı ne gibi tedbirler ittihaz olunabilir?

3.11.1.7. Hayrî Müesseseler

Eytam ve Eramil, Evladı Şüheda, Fakir Çocukları, Ma'lûlîn Guzat için Müesseseler: Devletin ifasına mecbur olduğu vazifelerden biri de içtimai yardım vazifesidir.

Devlet, yoksul ve kimsesiz kalanlara, yardıma muhtaç olanlara, muharebede şehit olanların ailelerine karşı yardım etmekle mükelleftir. Yetimler ve şehit evlatları bütün millete emanettir. Hayatlarını vatanın müdafaası uğrunda feda edenler, devlet hizmetinde iken vefat edenler bizim için mukaddes birer vücuttur. Onların bize emanet bıraktıkları yavrularına bakmak hepimizin borcudur.

İşte halk namına, bu borcu devlet öder. Yetimler için, şehit evlatları için mektepler, darussınaa'alar, yatı mektepleri tesis eder. Onları buralarda terbiye eder, yetiştirir.

Fakir çocuklarını himaye etmek de devletin vazifesidir. Bu çocuklar da milletin istikbalidir. Onları talim ve terbiye etmek, gıdalarına bakmak, sıhhatlerini korumak lazımdır. Fakir çocukları için, halk da ayrıca müesseseler açar. Himaye-i etfal memleketimizde açılan bu hayırlı müesseselerden biridir. Bu müesseseler halktan topladıkları ianeler ile masraflarını karşılarlar. Onun için bu müesseselere yardım etmek hepimiz için bir ahlak borcudur.

Hastaneler de bir memleketin en lüzumlu müesseseleridir. Devlet, memleketin her tarafında kâfi derecede hastane tesis etmekle mükelleftir. Belediyeler de şehirlerde bu vazifeyi görürler. Belediye hastanelerinin masrafı belediye bütçesinden ödenir.

Bir de fakir çocukları emzirmek için, onlara taze, halis ve gıdalı süt dağıtan irzahaneler yani emzirme evleri vardır. Bu emzirme evlerinin idaresi belediyelere aittir.

Sualler:

Hayri müesseseler nedir? Yetimlere ve şehit evlatlarına karşı vazifemiz nedir? Fakir çocuklarını nasıl himaye etmeliyiz? Emzirme evleri nasıl idare olunur?

3.11.1.8. İçki İptilas

Halkı her türlü fenalıklardan kurtarabilmek için memleket dâhilinde dâü alkol denilen içki iptilasını ortadan kaldırmak hükümetin vazifelerinden biridir. İçki bütün fenalıkların anasıdır. Bu cihetle içkiyi büsbütün yasak etmek, hiç değilse satışını ve kullanılmasını azaltmak hükümetin vazifesidir.

Amerika'da içkinin satışı ve imali büsbütün yasak edilmiştir. Bizde içkinin satışı ve imali devletin inhisarı altındadır. Gençler! İçkiye karşı daima nefret ediniz. İçki en fena bir şeydir. İçkiye karşı gelmek için cemiyetler yapılmıştır. Bu cemiyetlere dâhil olan aza katıyen içki içmezler ve içki iptilasına karşı her vasıta ile mücadele ederler.

Memleketimizde de bu maksatla bir cemiyet açılmıştır bu cemiyet hilal-i ahdar cemiyetidir. Kendi sıhhatini ve vatanının selametini düşünen her gencin içki iptilasına karşı mücadele etmesi lazımdır.

Sualler:

İçki iptilas nedir? İçki iptilasına karşı ne gibi tedbirler alınabilir? Hilal-i ahdar cemiyeti neye çalışır?

3.12. Vatandaşlık Vazifeleri

3.12.1. Kanunlara İtaat

Bir memlekette cehaletin, kin ve hasedin önünü alan, halkın rahatını koruyan kanundur. Bunun için her vatandaş kanuna itaate mecburdur. Kanuna itaat ile amire itaat arasında fark yoktur. Kanuna itaatsizlik isyan demektir. Asiler hakkında ise ağır cezalar vardır. Amire itaat de lazımdır. Fakat amir kanuna muhalif bir emir verirse, memur bu emre itaat edemez ve bunun için ceza da görmez.

3.12.2. Vergi

Devletin, ne kadar çok vazifeleri olduğunu öğrendiniz. Devlet bu vazifeleri görebilmek için birçok paraya muhtaçtır. Devlet bu parayı elbette halktan ister. İşte devletin ihtiyar eylediği masraftan halktan her birine isabet eden hisseye vergi denir. Vergi her vatandaş için mukaddes bir borçtur. Bundan hiç kimse istisna edilemez.

Fakirlerden vergi alınmıyorsa, bu onlardan başka bir şeyi almak imkânı bulunmamasından dolayıdır. Yoksa fakir de zengin gibi devlet hizmetinden istifade ettiği için vergiden istisna edilemez.

Devletin himayesi sayesinde rahatla yaşayan, devletin hizmetlerinden faydalanan bir kimsenin vergi vermekten kaçınması en fena bir harekettir. Vergi vermeden devlet hizmetinden istifade etmek, başkasının malını çalmaktan başka bir şey değildir. Vergi vermek her vatandaşın vazifesi olduğu gibi, verginin adilane bir surette alınmasına dikkat etmek de hükümetin vazifesidir.

3.12.3. Askerlik borcu

Askerlik her vatandaş için mukaddes bir borçtur. Zengin fakir her erkek Türk bu vazifeyi yapmaya mecburdur. Vatan eli silah tutan her Türk'ten bu vazifenin istekle yapılmasını ister. Askerlik vatandaşlar arasında medeni bir müsavat vücuda getirir. Orduda zengin ve fakir arasında fark yoktur. Herkes oraya bütün kabiliyetini beraber getirir. Sonra gençler askerlikte, itaat ve inzibat terbiyesi alırlar. İtaat ve inzibat terbiyesi bütün hayatta insana lazım olan bir terbiyedir. Kışlada geçirilen zaman zayi olmuş değildir. Kışla gençler için bir mekteptir. Gençler hayatta cesur, fedakâr ve azimkâr olmayı orada öğrenir.

Bir millet yaşamak ve yükselmek için gençliğine dayanır. Gençlik daha küçük yaşta asker terbiyesi görmezse, ileride düşman tecavüzlerine karşı vatani müdafa edemez. Gençlerin askerlik çağına varmadan evvel dahi askerliğe hazırlanmış bulunmaları lazımdır. Bu maksatla mekteplerimizde daha küçük yaşta çocuklara izcilik, spor gibi askerliğe hazırlanma dersleri gösterilmektedir.

Evlatlarım; yarın vatana faydalı bir insan olmak isterseniz, vatanın sizden beklediği hizmetleri seve seve yapmaktan katiyen kaçmayınız. Askerlikten kaçmak, vatan müdafaasından kaçmak demektir ki, bir genç için bundan büyük bir ayıp olamaz. Yarın askerlik çağına gelince bu vazifeyi seve seve ifa etmeye şimdiden hazırlanınız.

3.12.4. Müdafaa-i Milliye

Her devlet harici tecavüzlere karşı kendini müdafaa etmeye mecburdur. Bunu ordusu ve donanmasıyla ve tayyareleriyle yapar.

Askerlik sulhu bozan bir tehlike değildir. Bilakis sulh ve salah için orduya, donanmaya ve hava filosuna lüzum vardır.

Sevgili vatanımızın yarın bir düşman tecavüzüne uğramayacağına hükmedemeyiz. Bunun için vatanımızı ve şeref ve namusumuzu koruyabilmek için her vakit harbe hazır bulunmamız lazımdır.

Harbe hazır bulunmamış olan bir millet, bir gün ansızın düşmanlarının hücumuna uğrayabilir. Muharebenin ne zaman zuhur edeceği bilinemez. Bunun için millet her vakit ordusunu, deniz ve hava donanmasını hazır bulundurmak mecburiyetindedir.

3.12.5. Sancağa Hürmet

Her gün hürmetle selamladığımız aziz bayrağımız, bize neyi işaret eder bilir misiniz? Bu sevgili al beyaz sancak, vatanın beklediği hizmeti ifaya daima hazır bulunmaklığımızı emreden bir nişanedir. Bayrağımız, bize aile ocağını, mensubu olduğumuz milleti ve yapmaya mecbur olduğumuz mukaddes vazifeleri hatırlatır.

Sancağımız arşımızda dalgalandıkça bize Türk namusunun, Türk adaletinin, Türk kahramanlığının kıyamete kadar yaşayacağını ihtar eder. Vatanımızın şerefle yaşayabilmesi için lüzumu halinde bizi hayatımızı feda etmeye davet eden işte bu şanlı Türk bayrağıdır. Ona hürmet edelim ve onu her gün tekrim ile selamlayalım.

3.12.6. Cumhuriyeti Müdafaa

Vatanımıza karşı vazifelerimizden biri de cumhuriyetin müdafaasıdır. Cumhuriyet vatana milleti hâkim kılmıştır. Padişahlar saltanatı artık maziye gömülmüştür. Milletin daima hâkim olmasını ve onun hiçbir kuvvetin tesiri altında ezilmemesini isteyen her Türk, cumhuriyeti, cumhuriyet düşmanlarına karşı fedakârane müdafaa etmek mecburiyetindedir.

Cumhuriyetin müdafaası için icap ederse kanımızı en son damlasına kadar seve seve ve bile bile feda etmekten çekinmemeliyiz. Çünkü cumhuriyetin müdafaası demek;

hakkın, milli hâkimiyetin, hürriyetin müdafaası demektir. Hakiki hürriyet ise ancak ona layık olanlarıdır.

Tarihin her döneminde her memlekette hürriyet düşmanlarına tesadüf edilmiştir. Fakat bu düşmanlara karşı nerede kahramanca mücadeleler yapılmışsa, orada hürriyet yaşamış, ölmemiştir.

Küçük efendiler! Cumhuriyetimizin müdafaası ve muhafazası için fedayî hayata hazır bulunursanız, istikbal sizindir. Size nurlu bir istikbal ancak cumhuriyet sayesinde gelebilecektir. Onun için cumhuriyeti müdafaa etmek, hepimizin en büyük borcudur.

Sualler:

Vatandaşların başlıca vazifeleri nedir? Kanuna itaat ne için mecburidir? Vergi ne demektir? Vergiden kaçmak doğru mudur? Askerlik mukaddes bir vazife midir? Vatan müdafaası ne ile kabildir? Ordu ve donanmaya ne için lüzum vardır? Türk sancağına niçin hürmet etmeliyiz? Cumhuriyetin müdafaası için ne yapmalıdır?

3.12.7. Milli İktisat

Vatanımızın iktisaden yükselmesine çalışmak her vatandaşın vazifesidir. Uzun gafletler ile geçen asırların iktisadi hayatımıza açtığı yaraları sarmak için ne kadar çalışsak yeri vardır.

Saltanat devrinde, padişahlar büyük bir imparatorluk kurmak için Türk unsurunu daima askerlik arkasından koşturmuş, fakat onun zengin olmasını düşünmemişlerdir. Padişahlar milleti fütuhât arkasından diyar diyar dolaştırmış, fakat millete bilhassa kendi yurdunu düşünmeye vakit ve imkân vermemiştir.

Diğer taraftan sarayların debdebe ve daratı için türk köylüsü bütün mal ve mülkünü feda etmeye mecbur olmuş ve sefalet içinde yaşamıştır. Cumhuriyet, milletin hakkını millete verdiği için vatanın iktisaden yükselmesini dahi düşünmüştür.

Bu maksatla 17 Şubat 339 tarihinde İzmir’de bir iktisat kongresi açılmıştır. Reisi Cumhurbaşkânı Gazi Mustafa Kemal Paşa hazretleri tarafından açılan bu kongreye bütün Türkiye’nin ziraat, sanat, ticaret ve işçi zümrelerinden seçilmiş binden fazla aza iştirak eylemiştir.

Kanunlarca kabul olunan iktisadi misak şudur:

- Türkiye, dünyanın sulh ve terakki unsurlarından biridir.

- Türkiye halkı milli hâkimiyetini, kanı ve canı pahasına elde ettiğinden, hiçbir şeye feda etmez. Ve milli hâkimiyete müstenit olan meclis ve hükümetine daima zahîrdır.
- Türkiye halkı, tahribat yapmaz; imal eder. Bütün mesai iktisaden memleketi yükseltmek içindir.
- Türkiye halkı, sarf ettiği eşyayı mümkün mertebe kendi yetiştirir. Çok çalışır: vakitte, servette ithalatta israftan kaçar. Milli istihsali temin için icabında geceli gündüzlü çalışır.
- Türkiye halkı, servet itibarıyla bir altın hazinesi üzerinde oturduğunu bilir. Ormanlarını evladı gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar; yeniden orman yetiştirir. Madenlerini kendi milli istihsali için işletir ve servetlerini herkesten fazla tanımaya çalışır.
- Hırsızlık, yalancılık veya tembellik en büyük düşmanımızdır. Her zaman faydalı yenilikleri severek alırız. Türkiye halkı düşman fesat ve propagandalarına nefret eder ve daima bunlarla mücadeleyi bir vazife bilir.
- Türkler, marifet aşığıdır. Türk, her yerde hayatını kazanabilecek şekilde yetişir; fakat her şeyden evvel memleketinin malıdır.
- Birçok harpler ve zaruretlerden dolayı eksilen nüfusun fazlalaşması ile beraber sıhhatlerimizin, hayatlarımızın korunması en birinci emelimizdir. Türk; mikroptan, pis havadan, salgından ve pislikten çekinir, bol ve saf hava, bol güneş ve temizliği sever. Ecdat mirası olan binicilik, nişancılık, avcılık, denizcilik gibi bedeni terbiyenin yayılmasına çalışır. Hayvanlarına da aynı dikkat ve himmeti göstermekle beraber cinslerini düzeltir ve miktarlarını çoğaltır.
- Türk; dinine, milletine, toprağına, hayatına ve müessesatına düşman olmayan milletlere daima dosttur. Türk, ilim ve sanat yeniliklerini nerede olursa alır.
- Türk açık alın ile serbestçe çalışmayı sever.
- Türkler, hangi sınıf ve meslekte olursa olsunlar candan sevişirler. El ele vererek birlikler, memleketini ve birbirlerini tanımak, anlaşmak için seyahatler ve birleşmeler yaparlar.
- Türk kadını ve hocası, çocukları iktisadi misaka göre yetiştirir.

3.13. İdari Teşkilat

3.13.1. Vilayet İdaresi

Türkiye devleti vilayetlere, vilayetler kazalara, kazalar nahiyelere ayrılmıştır.

Vilayetlerin iki kısım hizmeti vardır. Bir kısmı asayiş ve inzibat hizmetleri gibi umumi hizmetlerdir. Diğer yol, mektep gibi mahalli hizmetlerdir.

Umumi hizmetler; merkez tarafından tayin olunan memurlar marifeti ile görülür ve bu hizmetlerin masrafı devlet bütçesinden verilir. Mahalli hizmetler vilayet meclis-i umumileri tarafından yapılmasına karar verilen hizmetlerdir. Bu hizmetlerin masrafı vilayet bütçesinden tesviye olunur.

Vilayetin umumi idaresine memur olan valilerdir. Valiler vilayetlerde hükümetin vekilidir. Hükümet tarafından verilen emirler, tebliğ olunan kanun ve nizamlar vali marifetiyle memurlara bildirilir.

Vilayetin bir kısım memurlarını valiler tayin eder. Vilayet dâhilinde asayiş ve inzibatın muhafazası birinci derecede valilere aittir. Bu cihetle valiler polis ve jandarma kuvvetlerinin en büyük amiridir.

Valiler, memurlarının hal ve hareketlerini teftiş eder ve süi hali görülenlere ceza verirler. Valiler mahkemelere müdahale edemezler. Fakat hâkimlerin süi halini haber alırlarsa derhal tahkikat icrasını adliye müfettişine bildirirler.

Valiler hapisanelerin ve tevkifhanelerin emniyet ve intizamına ve hüsnü idarelerine nezaret ederler.

Vilayet İdare Heyeti: Her vilayet merkezinde, valinin riyaseti altında bir idare heyeti bulunur. Bu meclis defterdar, mektupçu, maarif müdürü, nafia ser mühendisi, ziraat müdüründen ibarettir.

İdare Heyetinin Vazifesi: İdare heyetinin vazifesi hükümete ait olan müzayedeleri ve münakasaları icra etmek, vergi işlerine bakmak, hükümetin emvalini muhafaza etmek ve vali tarafından havale olunan meseleler hakkında reyini bildirmekten ibarettir.

Sualler:

Türkiye'nin taksimatı mülkiyesi nedir? Vilayetlerin kaç nevi hizmetleri vardır? Valinin vazifesi nedir? Vilayet idare heyeti nasıl teşekkür eder ve vazifesi nedir?

3.13.2. Kaza İdaresi

Her kazada hükümetin vekili olarak bir kaymakam bulunur. Kaymakam kazada hükümetin en büyük memurudur. Kaza dâhilinde kanunların, nizamların ahkâmını tatbik eder. Kaymakamın en büyük vazifesi kaza dâhilinde asayişin muhafazasına ve devletin işlerinin cereyanına bakmaktır. Kaza dâhilinde bulunan memurların hal ve hareketlerini de kaymakamlar teftiş eder. Her kazada kaymakamın riyaseti altında bir idare heyeti bulunur. İdare heyetinin vazifesi vilayet idare heyetlerinin vazifesinin aynıdır.

3.13.3. Nahiye İdaresi

Nahiye müteaddit köylerden teşekkül eden bir idare taksimatıdır. Her nahiye başında bir müdür bulunur. Nahiye müdürü kanun ve nizamların nahiye dâhilinde neşir ve ilanına, asayişin muhafazasına, tahsildarlara yardım etmeye memurdur.

Sualler:

Kaymakamın vazifesi nedir? Nahiye nedir? Nahiye müdürünün vazifesi neden ibarettir?

3.13.4. Vilayetlerin Hususi İdareleri

Vilayetlerin iki nevi hizmeti olduğunu söylemiştim. Biri umumi hizmetler diğeri mahalli hizmetler idi. Vilayet ahalisinin hususi idare noktayı nazarından bazı salahiyetleri vardır. Yani vilayete ait mahalli işlerde rey sahibidir. Ve bu işlere kendi tarafından seçilen meclis-i umumi azaları marifeti ile bakarlar.

Vilayetlerin hususi işleri şunlardır: Vilayet bütçesinin tanzimi; numune çiftlikleri ve çiftçilik mektepleri tesisi; ziraat sergileri açılması; at yarışları icrası; ziraat müzeleri tesisi; orman yetiştirilmesi; iktisat sandıkları teşkili; sanayi mektepleri küşadı; borsalar tesisi; ilk tahsil mekteplerinin açılması, yatı mektepleri ve hastaneler gibi hayır müesseselerinin tesisi.

Sualler:

Vilayetlerin kaç nevi idaresi vardır? Halka vilayet işlerinde salahiyet verilmiş midir? Vilayetin hususi hizmetleri nelerdir?

3.13.5. Vilayet Meclisi Umumisi

Vilayetin mahalli hizmetleri hakkında karar vermek vilayet meclis-i umumisine aittir. Meclis-i umumi; vilayetin havi olduğu kazaların her birinden her 7500 erkek nüfus için bir kişi hesabıyla seçilen azalardan mürekkeptir.

Meclis-i umumiye aza intihap olunabilmek için: mebus olmak salahiyetini haiz olmak ve o vilayet halkından bulunmak şarttır.

Meclis-i umumi senede bir defa toplanır. Müddeti içtima 40 ila 55 gündür. Meclise vali riyaset eder.

Meclisin vazifesi vilayet bütçesinin kabulü ve vilayete ait hizmetler hakkında karar verebilmesi ve istikraz yapabilmesi hususlarından ibarettir.

Encümen-i Vilayet: Meclis-i umumi senede bir defa toplanır. Kendisinin toplu bulunmadığı müddet için mahalli işlerine bakmak üzere encümen-i vilayet vardır. Encümen-i vilayet, meclis-i umumice kendi azası arasından seçilen 4 zattan mürekkeptir.

Encümen, valinin riyaseti altında toplanır. Ve meclis-i umuminin kendisine havale ettiği işlere bakar. Ve vilayete ait münakasa ve müzayedeler hakkında rey verir.

Sualler:

Vilayet meclis-i umumi nasıl teşkil eder? Meclisin vazifesi nedir? Encümeni vilayet nasıl teşkil eder?

3.13.6. Belediye İdaresi

Belediye idaresi demek, bir şehrin o şehir halkı tarafından idare edilmesi demektir. Her yerde belediyeler ahali tarafından seçilen bir reis ve bir meclis ile idare olunur.

Belediyelerin başlıcaları ve vazifeleri şunlardır:

- 1- Şehrin tanzimi ve imarı, yolların açılması ve genişletilmesi kaldırım ve lağımların yapılması, suyollarının inşa ve tamiri, şehir bahçelerinin tesisi.
- 2- Memlekette sâri hastalıkların zuhuruna mani olacak tedbirlerin yapılması, hastaneler, tımarhaneler ve darülacezeler tesisi, fakirler için ucuz evler yapılması.
- 3- Şehrin tenviri ve tanzifi

4- Şehir mekteplerinin idaresi.

Şehreminleri: Şehreminleri bir belediye reisi demektir. Yalnız şehreminleri büyükşehirlerdeki belediyelerin reisleridir. Şehreminleri halk tarafından intihap olunmazlar. Hükümetçe tayin olunurlar.

Türkiye'de yalnız Ankara ve İstanbul'da birer şehremini vardır. Ankara ve İstanbul şehirleri cemiyet belediyelerince yapılan belediye bütçeleri hükümetin tasdikine arz olunur ve ondan sonra icra edilir.

Sualler:

Belediye idaresi ne demektir? Belediyelerin ne gibi vazifeleri vardır? Şehreminleri hangi beldelerde bulunur? Vazifeleri nedir?

3.13.7. Köy İdaresi

Türkiye'de nüfusu 2 binden aşağı yurtlara köy denir. Köylüler kendilerine ait olan işlere bizzat bakarlar. Köye ait işler ikiye ayrılır: birinci kısım mecburi; ikinci kısım köylünün isteğine bağlı olan işlerdir. Köylü mecburi olan işleri görmezse ceza görür. İsteğe bağlı olan işlerde ceza yoktur. Ancak köylünün isteğine bağlı işlerde köy derneğinin yarısından çoğu hükmederse o iş de mecburi olur.

Mecburi işlerin başlıcası şunlardır:

Su birikintilerini kurutmak, evlerde ahırları odalardan bir duvarla ayırmak, köyün sokaklarını temiz tutmak, köyün bir başından öbür başına kadar çaprazlama iki yol yapmak, askerde olanların tarlalarını sürüp ekmek, ağaçları muhafaza etmek.

Köylünün isteğine bağlı olan işler de şunlardır:

Köy yollarını kaldırımla döşemek, hamam yapmak, orman yetiştirmek, köy namına iyi cinsten hayvan yetiştirmek, köylüye

İmece ve Köy Parası: Köy işlerinin birçoğu bütün köylü birleşerek imece ile yapılır. Ve işler için para toplanması lazım gelirse ihtiyar meclisi kararıyla köye salma salınır. Toplanan paraya köy parası denir.

Sualler:

Köy nedir? Köy idaresi nasıldır? Köylerin ne gibi işleri vardır? Köy parası ne demektir?

SONUÇ

Eğitim sistemlerinin temel amacı ülkelerin nitelikli ve tecrübeli insan kaynağının yetiştirilmesi olup, bunu yapabilmek için ise her eğitim sisteminin ülke özelinde benimsemiş olduğu modelin saptanarak bu amaç doğrultusunda düzenleme yapılması gerekmektedir. (Çelikten vd., 2005: 208). Dolayısıyla her ülkenin eğitim sisteminin kendine özgü farklılıkları olacağından hareketle yetiştirilecek olan insan modelinin ve belirlenecek olan eğitim felsefesinin detaylı olarak analiz edilmesi önem taşımaktadır. Burada kilit rolü öğretmenlerin üstlendiği söylenebilir. Öğretmenler eğitimin başlatıcısı, geliştiricisi ve uygulayıcısı olarak eğitim sisteminin en önemli ögesi olduğu için bilgili ve yetkin öğretmenlerin yetiştirilmesi ülkelerin gündeminde her zaman için ön planda yer almalıdır (Karadoğan, 2019: 11). Öğretmenlik mesleğinin bu bakımdan önemi tartışılmayacak kadar büyüktür.

Öğretmenlik mesleği, insan ilişkilerinin yoğun olduğu ve ahlaki sorumlulukları gerektiren etik bir meslek olarak kendisini göstermektedir. Öğretmenler, eğitim hizmeti sunma görev ve sorumluluğunu kendisine amaç edinmiş kamu görevlileri olarak ifade edilebilir. Öğretmen, yalnız kusursuz öğretme yetenekleri ile değil, aynı zamanda yaşam şekli ile de örnek alınması gereken ahkali bir model olarak karşımıza çıkmakta ve bu anlamda öğretmen, öğrettiklerini örnek olarak yaşayan ideal bir insan olarak da ifade edilmektedir. (Erdem ve Şimşek, 2013: 189) Dolayısıyla öğretmenlik mesleğinin etik yönden önemi büyüktür. Öğretmenlik mesleğinde etik; öğretmenlik mesleğini icra ederken, öğrenciler, toplum ve meslektaşları ile olan ilişkilerde yerine getirilmesi gereken sorumluluklar, uyulması gereken kurallar ve ilkeler bütünü olarak ifade edilebilir. (Erdem ve Şimşek, 2013: 189) Bu bakımdan öğretmenlerin mesleğin gereklerini yerine getirirken yüklenmiş oldukları sorumluluk yüksektir.

Günümüzde öğretmenlik mesleği, eğitim sektörü ile ilgili olan sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik ilişkisi sebebiyle özel uzmanlık bilgi ve becerisini temel alan akademik çalışma ve mesleki formasyonu gerektiren, profesyonel bir uzmanlık haline gelmiştir (Çelikten vd., 2005: 209). Bu bakımdan öğretmenler, eğitim sisteminin en temel ögesi olarak bir ülkenin gelişmesinde, nitelikli insan kaynağının yetişmesinde, bireylerin sosyalleşmesinde ve toplumsal hayata her anlamda hazırlanmasında yardımcı olan ve toplumsal değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında bir köprü görevi gören bireylerdir. (Habacı vd., 2013: 264). Dolayısıyla öğretmenlerin

bu önemli sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için mesleğin daha cazip hale gelmesi ve statüsünün yükseltilmesi de önemli bir zorunluluk olmaktadır.

Bir ülkenin sahip olduğu kaynakların en değerlisinin insan olduğu göz önüne alındığında bu kaynağın ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda yetiştirilmesi ve eğitilmesi de önemli bir vazife haline gelmektedir. Bu bakımdan insan kaynağının okul öncesinden başlayarak eğitim süresi boyunca yetkin bir birey haline getirilmesi için etkili öğrenme tekniklerinin uygulanması da önem arz etmektedir.

Öğretmen yeterlikleri, öğretmenlerin “öğretmenlik mesleğini etkili ve verimli bir biçimde yerine getirebilmek için sahip olmaları gereken bilgi, beceri ve tutumlar” olarak tanımlanabilir. Bu bakımdan mesleğin hakkaniyet ölçüsü çerçevesinde yerine getirilebilmesi için sahip olunan yetenek ve tecrübeyi etkili şekilde kullanabilmek önemli bir mezyet halini almaktadır. Eğitim alanında tasarlanan hedeflere ulaşabilmek, bu süreçte yön veren öğretmenlerin nitelik ve yeterlikleriyle yakından ilişkili olmakta ve bu da öğretmenlerin yetiştirdiği öğrenciler üzerinde önemli etkiler bırakmaktadır. Bu bakımdan yeterlik kavramı mesleğin önemli bir unsuru haline gelmektedir. Ülkemizde 2019-2023 yıllarını kapsayan onbirinci kalkınma planında bu hususların özenle ele alındığı görülmektedir. Tabi ki bu hususların sadece yazılı kalmaması ve pratikte hayata geçmesi önem arz etmektedir. 2019-2023 yıllarını kapsayan onbirinci kalkınma planında öğrenci ve öğretmenlerin talep ettikleri bilgiye hızlı bir şekilde ulaşabilecekleri, mobil teknoloji araçlarının kullanıldığı yenilikçi öğrenme tasarımlarına değer verileceği ifade edilmiştir. Bu kapsamda teknolojinin yeniliklerinden faydalanılarak daha yenilikçi politikaların oluşturulacağı söylenebilir. Burada önemli olan bir diğer nokta da yeterlilik kavramıdır. Verilen bir görevi şartlarına uygun olarak yapabilmek için sahip olunan kapasite olarak da olarak ifade edilebilecek olan yeterlik herhangi bir işi anlama veya yapabilme becerisi, istidat, kabiliyet, kudret, yetkinlik olarak ifade edilmekte (TDK, 2021) ve yeterlik kavramı öğretmen ve öğretmen adayları açısından ele alındığında mesleğin gereklerinin yerine getirilmesi için sahip olunan bilgi, yetenek ve tecrübe olarak değerlendirilebilir.

Özellikle mesleğinde yeni olan öğretmenlerin çekindiği noktalardan birisinin öz yeterlik inancı olduğu ifade edilebilir. Öğretmenlerin eğitim alanında edineceği pratikler ve tecrübeler ile bu çekinceler zamanla yerini tecrübeye bırakacaktır (Okur, 2013: 95). Dolayısıyla öğretmenler öğrencilerinin becerileri elde ettiklerini görmeye ve

emeklerinin karşılığını almaya başladıklarında yaşayacakları mutluluk ile mesleğe daha güvenle bağlanacaktır (Gözüküçük, 2015:64).

Eğitim alanında hayata geçirilen bir yenilik öğretmenler tarafından öğrenme ortamlarına yansıtılmaz ise tasarlanan hedefe ulaşamayacağı açıktır. Öğretmenlerin temel yeterliklere sahip olması, öğrencilerin başarılarını artırmanın ve kişisel gelişimlerini sağlamalarının anahtarlarından biridir. Bu yüzden hızla değişen dünyada, öğretmenlerin gelişimini teşvik etmek, yeterliklerini ve yeteneklerini artırmak hayati öneme sahiptir. Şöyle ki öğretmen özyeterliği, öğretmen etkililiği ya da başarılı öğretim ile ilişkili bir kavram olarak nitelendirilebilir ve başarılı bir eğitim sürecinde bu yeterliğin artırılması önem arz etmektedir (Goddard ve Hoy, 2004: 28).

Türkiye, öğretmene verilen değer konusunda dünyada en önde gelen ülkelerden biri olarak gösterilmekte ve hatta (Global Status Index) Küresel Öğretmen Statüsü Endeksi verilerine göre de Türkiye’de öğretmenler toplumda gördükleri saygınlık bakımından dünyada üçüncü sırada gösterilmektedir. Ancak her ne kadar bu şekilde görünse de ülkemizde öğretmene verilen önemin daha da fazla olması gerektiği bir gerçektir.

Öğretmenlik mesleği, yetişmekte olan nesli, ailesi, çevresi, milleti, devleti ve vatani için daima yararlı, yapıcı, yaratıcı iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olarak yetiştirme sanatı olarak ifade edilmekte ve bu kapsamda mesleğin büyük bir sorumluluğu bulunmaktadır (Keskin, S. C., & Yüceer, D. 2017). Bu tecrübe ve bilgi birikimine sahip öğretmenlerin yetiştirdiği bireyler de milletini mutlu kılarak yurdunu kalkındırır ve devletini güçlendirir. Bu bakımdan, milletimizin, yurdumuzun ve devletimizin geleceği ve ekonomik olarak güçlü bir ülke konumuna gelinmesi öğretmenlik mesleği ile doğrudan ilişkili hale gelmektedir Tekışık, 1986).

Öğretmenlik mesleğinin önemli bir özelliği de bir öğretmenin branşı ne olursa olsun etik ilkeler doğrultusunda hareket etme zorunluluğunun olmasıdır. Bu bakımdan öğretmenin sorumluluklarının bilincinde olması önem arz etmektedir. Öğretmenlik mesleği kendine has birtakım özellikleriyle, diğer tüm meslek gruplarından ayrılan bir yapıya sahiptir ve bu özelliklerinden en önemlisi de aslında öğretmenliğin diğer tüm mesleklerin öğreticisi olmasıdır. (Erdem ve Şimşek, 2013: 187). Dolayısıyla öğretmenler davranışlarından sorumlu bireylerdir. Davranışları ile öğrencilerinin davranışları arasında doğrudan bir ilişki kurulması söz konusu olabilmektedir.

Öğretmen güvenilir kişidir ve aynı zamanda bir veli, danışman, meslektaş ve toplumsal bir katılımcıdır.

Bir ülkenin geleceğinin mimarı, öğretmenlerdir. Mühendisini, doktorunu, avukatını, öğretmenini, askerini, polisini, kısacası toplumun her kesiminde hizmet veren insan gücünü yetiştirenler öğretmenler ve bu sebeple ülkelerin kaderlerinde öğretmenler çok önemli roller oynamaktadır (Habacı vd., 2013: 265). Dolayısıyla aslında öğretmenlerin rolleri çeşitli alt rollerin bir bileşimi olmaktadır (Bower ve Hilgard, 1981: 120).

Eğitim, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla istenilen davranışı kazandırma süreci olarak ifade edilebilir bu doğrultuda eğitimin amacı, bireyin kendini gerçekleştirme, kendine ve topluma yararlı hale gelmesi, ortaya çıkan sorunlara çözüm bulma, problem çözme yeteneğinin kazandırılması şeklinde tanımlanabilir (Ercan, 2001). Bu bakımdan öğretmenlik mesleğinde öğretmenlerin yetenekli ve tecrübeli bireyler haline gelerek yetiştirecekleri öğrencilere örnek olma noktasında başarılı olmaları önem arz etmektedir.

Bunun yanında, öğretmenlik mesleğinin sürekli fedakarlık gerektiren ve zamanla bireyi tüketen bir meslek olması sebebiyle öğretmenlerde zaman zaman tükenmişlik durumu ortaya çıkabilmekte ve bu durum da öğretmenlerin çalışmalarında olumsuzluklar meydana getirmektedir (Dorman, 2003: 75). Dolayısıyla mesleğin her anlamda tatminkâr bir seviyeye ulaştırılması ve mesleğin daha da güçlendirilmesi önemli bir süreç halini almaktadır. Mesleğe yeni başlayan bir öğretmenin karşılaştığı problemlerin en önemlisi mesleğindeki tecrübesizliğidir. Diğer problemler genelde deneyimsizlikle iç içedir ya da buna bağlı bir şekilde meydana gelmektedir. Bunun nedeni ise görevine yeni başlayan bir öğretmenin deneyimlerini uygulama ile kazanmasıdır. Bu yüzden göreve başladığı ilk yıllardaki süreç öğretmenler için çok önemlidir ve iyi değerlendirilmesi gerekmektedir (Yıldırım, 2020: 2). Dolayısıyla öğretmenlerin mesleğe başlamasından önce ve mesleğe başladıktan sonra edineceği tecrübe ve kazanımlar mesleğin güçlendirilmesi noktasında da önemli bir husus haline gelmektedir.

Alanında uygulama becerisi kazanmış bir öğretmen adayı mesleğe daha özgüvenle başlayacak ve eğitim planlamalarında önemli bir tecrübe edinmiş olacaktır (Broker ve Service, 1999: 106). Bu doğrultuda hizmet öncesi öğretmen eğitiminde,

öğretmen uygulamalarına geniş yer verilmekte ve hizmet öncesi öğretmen eğitimi mesleğin giriş aşamasında da önemli bir aşama haline gelmektedir. Şöyle ki öğretmen adayları bu eğitimler ile birlikte öğretmenlik mesleğini daha yakından tanıma fırsatına sahip olmakta, eğitiminin kalitesini artırmaya yönelik etkinlikleri içeren sürece dahil olmaktadır. Dolayısıyla meslekte başarılı olma yolunda öğretmenlerin edinmesi gereken becerilerden bazıları aşağıdaki şekilde özetlenebilir;

- *Öğrenme ve Yenilenme Becerileri*; yenilik, yaratıcılık, problem çözme, eleştirel düşünme, iletişim ve iş birliğidir.
- *Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri*; bilgi-medya-teknoloji okuryazarlığıdır.
- *Yaşam ve Kariyer Becerileri*; adaptasyon, esneklik, girişkenlik, üretkenlik, kendini yönetme, sorumluluk, sosyal- kültürlerarası beceriler ve liderliktir

Söz konusu becerilerin kazandırılması noktasında bilgi ve iletişim teknolojilerinin rolü de önem arz etmektedir. Günümüzde bilişim teknolojileri sağlık, savunma, enerji ve eğitim gibi birçok alanda kullanılmaya başlamış ve bilişim teknolojilerinin bugün artık neredeyse tüm sektörlerde kullanılması bu teknolojileri toplumsal hayatın önemli bir parçası haline getirmiştir.

Toplumların gelişen ve değişen bir dünyaya ayak uydurabilmeleri için bilgi toplumunun ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte bireyler yetişmesi önem arz etmektedir. Bunun için de öğretmenlik mesleğinin her anlamda güçlü ve dinamik olması gerekmektedir. Dolayısıyla çağa ayak uydurabilen, her türlü gelişmeyi takip edebilen, sürekli araştıran ve sorgulayan, bilgiyi tüketen değil, üreten bireylerin yetiştirilmesinde bilgi teknolojileri eğitimi her geçen gün önemini artırmaya devam etmektedir (Demirer ve Sak, 2016: 435). Meslekte başarılı öğretmenler yetiştirilebilmesi için de bu önemli bir süreç haline gelmektedir.

Öğretmenin itibarı geçmişten günümüze incelendiğinde birtakım gelişmeler gözlemlenmektedir. Türklerin müslüman olmalarından önce eğitim anlayışı ve uygulamaları, yasama biçimlerinin etkisi ile şekillenmiş, eğitim anlayışında, toplumun ‘töre’ si önemli bir rol oynamıştır. Eski Türklerde önem verilen ‘alp’ insan tipinin temel özelliklerinde, cesur oluş ve bilgili oluş yatmakta, kız ve erkek ayrımı gözetmeksizin, mesleki eğitim de bu dönemde önemli ölçüde yer tutmuştur.

Öğretmenlerin kendilerine özgü özel eğitim-öğretim kurumlarında yetiştirilmesi görüşü ilk olarak Tanzimat dönemi sonrası gerçekleştirilen reformlarda yer bulmaktadır (Oktay, 1991: 188). Tanzimat döneminde ilköğretimde çok önemli yenilikler gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde ilköğretimde köklü değişikliklerin yapıp uygulamaya geçirilmesinde düzenli bir sıra izlenmemiştir. Önce orta öğretimde, sonra yükseköğretimde yenileşmelere gidilmiş, en sonra da ilköğretim ele alınmıştır. Öğretmen yetiştirmede ilk nitelik arayışı, öğretmenliğin bir meslek olarak oluşumunu da düzenleyen ilk belge olan 1851 tarihli Darülmualimin Nizamnamesi başlamıştır. Bu nizamname Türk Eğitim Tarihi ve öğretmenlik mesleği için son derece önemli bir belgedir. Söz konusu nizamname ile öğretmenliğin çok özel bir eğitim ve yetenek isteyen bir meslek olarak statüsünün yükseltilmesi, öğretmen olabilmenin standartlarının geliştirilmesine başlanmıştır. Anılan belgede öğretmenlerin hukuki statülerini ve niteliklerini ilgilendiren hükümler de bulunmaktadır.

Meşrutiyet Döneminde eğitim ve öğretimi yöntemlerine ilişkin de önemli yenilikler ya da yenilik arayışları görülmüştür. Daha önce öğretimde öğretmen, kitap, hafıza çok önemli iken, Meşrutiyet Döneminde bunların yerine tabiat, eşya, olay, deney getirilmeye çalışılmıştır. Bunlar o dönem için çok önemli yeniliklerdi. Başka deyişle, eğitim ve öğretim yöntemlerinde kitap ve öğretmenden eşyaya yönelen, gözleme ve öğrencinin kendisinin araştırıp bulmasına dayanan bir yola gidilmeye başlanmıştır. Bu yöneme, döneminin deyişiyle usul-i tekşifi, tedris-i ayani denmiştir. Bu şekilde okullarda öğrencinin fiziki ve sosyal çevrelerini tanımları için gözlem ve inceleme gezileri düzenlenmiştir

Kurtuluş Savaşı döneminde ilköğretimde yaşanan bitakım gelişmeler aşağıdaki şekilde özetlenebilir;

- Bu dönemde ilköğretim ve okullarda görevli öğretmenler TBMM'nin kuruluş aşamasında katkıda bulunmuşlardır.
- Eğitimde aksama olmaması amacıyla öğretmenlerin askerlik görevleri ertelenmiş ve hatta bazı öğretmenler gönüllü olarak cephelerde çarpışmıştır.
- İşgal altında kalan bölgelerde öğretmenler etkisiz hale getirilmeye çalışmış ve bunun yanında bazı okullar kapatılmıştır. Ancak öğretmenler kurtuluş hareketine katılma noktasında gayret göstermişlerdir.
- Anadolu'da TBMM'nin kurulması ile birlikte okullarda büyük bir milli heyecan ve kurtuluş bilinci yaşanmaya başladı.

- Osmanlı Hükümetinin yanlış politikaları neticesinde TBMM hükümeti kuruldu ve TBMM hükümeti bünyesinde Maarif Vekaleti oluşturuldu.
- TBMM bünyesinde oluşturulan Maarif Vekaleti, 15 Temmuz 1921 tarihinde Ankara’da bir Maarif Kongresi topladı ve birçok öğretmenin katılım sağladığı toplantıda Mustafa Kemal’in kongrenin açılış konuşmasında öğretmenleri, “*Gelecekteki kurtuluşumuzun saygıdeğer öncüleri*” olarak tanımlamıştır.

Söz konusu gelişmeler incelendiğinde, Cumhuriyetin kuruluşunun temelinde öğretmenlerin önemli bir rol üstlendiği ve Mustafa Kemal’in de öğretmenleri kurtuluş mücahidesinin öncüleri olarak tanımladığı ve dolayısıyla öğretmenin itibarının yüksek olduğu ifade edilebilir.

Bununla birlikte Büyük Önder Mustafa Kemal Türkiye Cumhuriyeti’nin temelini kültür olduğunu açık bir şekilde ifade ederek 1922 yılında meclisin açılış konuşmasında “*Yetiştirilecek çocuklarımıza ve gençlerimize görecekları tahsilin hududu ne olursa olsun, en evvel ve her şeyden evvel, Türkiye’nin istikbaline, kendi benliğine, milli geleneklerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir*” söylemiyle öğretmenlerin genç kuşakların eğitiminde önemli sorumlulukları olduğunun altını çizmiştir (Saray, 2011).

Ülkemizde ilk öğretmen okulları Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte faaliyete başlamış ve 1974 yılına kadar da ilkokullara öğretmen yetiştirme işlevini sürdürmeye devam etmiştir (MEB,1995). Bununla birlikte ilköğretime öğretmen yetiştirme ve istihdamı konusunda yürütülen politikaların şehir ve köy yaşantısının farklı özellikler arz etmesi sebebiyle 1925 yılında, “*Köy Muallim Mekteplerinin*” kurulması önerilmiş ve aynı dönemde “*Türk Eğitim Sistemi*”nin temel esaslarıyla ilgili çalışmalar yapan John Dewey de bunun doğru bir politika olduğunu belirtmiştir.

İlköğretmen okulları 1974 yılına kadar ilkokullara öğretmen yetiştirme işlevini sürdürmüşlerdir. Bu okulların süresi, 1924’de 5 yıl, 1932- 33 öğretim yılında ise, ilk üç yıla ortaokul, ikinci üç yıl mesleki eğitim programı olmak üzere 6 yıla çıkarılmıştır. Daha sonra, 1970-71 yılında 7 yıla (ilkokul üzeri 7 yıl, ortaokul üzeri 4 yıl) çıkarılmış ve ilköğretmen okulu mezunları lise mezunlarına denk sayılmışlardır: 1974-75 öğretim yılında, köklü bir geçmişe ve deneyim e sahip ilköğretmen okullarının bir kısmı, öğretmen yetiştirme işlevini kaybederek "öğretmen lisesi"ne dönüşmüş, bir kısmı ise

kapatılarak yerlerine, 1739 sayılı Yasa çerçevesinde, yine ilkokullara öğretmen yetiştirmek üzere 2 yıllık eğitim enstitüleri açılmıştır. (Baskan, 2001: 17). Köy Enstitüleri, Eğitim Yüksek Okulları ve Eğitim Fakülteleri açılarak öğretmenlerin yetişmesinde önemli atılımlar gerçekleştirilmiştir. Özellikle Köy Enstitülerinin Türkiye'nin 1930'lu yıllardaki kültürel ve sosyo-ekonomik gerçeğinden doğan eğitim kursları ve Köy Öğretmen Okulları geleneğinin bir devamı olduğu ve onların yüklenmiş olduğu misyonu taşıdığı belirtilmektedir. (Baskan, 2001: 17).

İlk öğretmen okulunun açılmasından 155 yıllık bir zaman dilimi geçmiştir. Eğitim, çağa ayak uydurmanın, çağı yakalamanın en önemli başlığını oluşturmaktadır. Eğitim sayesinde toplumsal kalkınmanın yükselişi hedeflenebilir. Eğitim sisteminin kuruluş mekanizması, hedefi nitelikli insan yetiştirmek olan eğitimin, toplumsal ilerleyişinde etkileyici bir unsurdur. Dijital gelişmelerin de etkisiyle yaşadığımız dünyada gözlenen farklılıkların yönetilmesi, gençlerin çağın ihtiyaçlarına yönelik yetiştirilmesi gibi birçok toplumsal ilerlemeyi etkileyen başlıkta öğretmen eğitiminin önemi ortaya çıkar. Bu doğrultuda “Öğretmen Yetiştirme Stratejisi” önemlidir.

Bugün öğretmenlerin mesleği tercih etmedeki sebepleri, mesleki gelişimde olan yeterliliği ve ileriye dönük vizyonu önemli bir soru haline gelmektedir. Dolayısıyla hızla artan nüfus ile birlikte öğretmene olan talep de artmakta ve dahası sürekli değişen teknolojik gelişmelere paralel olarak öğretmenlerin bu gelişimlere entegre olabilmesi önem arz eder hale gelmiştir. Bu bakımdan ülkemizde de öğretmen yetiştirme konusunda önemli adımların atılması gerektiği ortadadır. Bunun için öncelikle meslek öncesi hazırlık ve sonrasında da hizmet içi eğitim programları ile tecrübeli ve birikimli öğretmenlerin yetiştirilmesi amaçlanmalıdır. Bununla birlikte sadece eğitimlerin başarılı bir öğretmen yetiştirme konusunda tek alternatif olmadığı da bir gerçektir. Başarılı ve idealist öğretmenler eğitimlerin yanı sıra insan ilişkilerinde de tecrübeli ve başarılı olmaları ile mümkündür. Dolayısıyla öğretmenin öğrencisi olan olumlu ilişkileri ile öğrencinin öğrenmeye isteğinin de artacağı ve öğretmenin de durumdan faydalanacağı ifade edilebilir. Özetle, konusuna hâkim olan ve bunu öğrencilerine en güzel yöntemlerle anlatabilme yeteneğine sahip olan öğretmenlerin alacağı eğitimler de kendilerinin yetişmesi bakımından önemli bir rol üstlenecektir.

. Ders kitapları temel bilgi ve becerilerin kazandırıldığı, belirlenen program kapsamında konuların işlendiği temel kaynaklarımız arsında yer almaktadır (Yurt ve

Aslan,2014). Öğretmenlerin mesleki deneyimlerinin ve eğitim tekniklerinin genç nesillerin yetiştirilmesi noktasında önemli bir etkisinin söz konusu olduğu görülmektedir Öğretmenlerimiz de ders kitaplarımızdan hareketle çağın gerektirdiği gelişmeleri takip ederek hem ulusal hem de uluslararası düzeydeki rekabet ortamında gerekli desteği vererek öğrencilerimizi geleceğe hazırlayacaklardır. Nitekim yaptığımız çalışmanın konusunu ilkokul 4. ve 5. sınıflara okutulan ders kitaplarının oluşturması sebebiyle öğretmenlerin mesleki deneyimleri ve gelişimleri hakkında açıklamalarda bulunmak da önemli hale gelmektedir.

Erken cumhuriyet dönemi ahlak ve vatandaşlık kitapları dönemin siyasi, kültürel ve sosyo-ekonomik durumunu ortaya çıkarmak açısından oldukça değerli eserlerdir. Nitekim Cumhuriyetin ilanından sonra ilköğretim 4. ve 5. sınıflarda okutulan Muslihiddin Adil'in *Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye* adlı ders kitabı o dönemde okutulan en önemli eserlerden birisidir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ders kitabı olarak okutulan eserlerin transkribinin yapılmasıyla kitabın içeriği, yapısı ve kitabın diğer derslerle olan ilişkisi ortaya çıkarılmış ve dönem şartları dikkate alınarak genel bir değerlendirme sonucunda günümüzde okutulmakta olan ders kitapları ile olan benzerlik ve farklılıkları ortaya konabilmektedir.

Özellikle rejim değişikliği olduğu dönemlerde, bir ideoloji oluşturma aracı olarak okul büyük önem kazanmaktadır. Ders kitapları, eğitim yöntemleri, öğretmenlerin tutumları siyasal iktidar tarafından büyük bir ilgiyle izlenir ve yönlendirilmeye çalışılır. Bu anlamda bu çalışmanın amacı, 1926 yılında Muslihiddin Adil tarafından “İlk mekteblerin 4. ve 5. sınıflarında tadrîs edilmek üzere” yazılan “*Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye 4* ve *Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye 5*” adlı eski harfli kitapları yeni yazıya aktarmak, çözümlemek ve çeşitli açılardan değerlendirmek olmuştur.

Bu çalışmada, 1926 yılında Muslihiddin Adil tarafından “İlk mekteblerin 4. ve 5. sınıflarında tadrîs edilmek üzere” kaleme alınan *Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye 4* ve *Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye 5* adlı kitapların transkripti yapılmıştır. Aynı zamanda bu iki eserin çözümlemesi ve çeşitli açılardan değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu nedenle çalışma, nitel türde olup doküman analizi yöntemiyle yürütülmüştür. Verilerin çözümlemesinde öncelikle transkripsiyon yapılmış ve ardından değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu çerçevede *Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye 4* kitabının incelenmesi neticesinde;

İnsanların çalışması ile ortaya güzel işler çıktığından bahsedilmiş ve insanların güzel işler ortaya çıkarabilmeleri için ise gayret ve çaba göstermeleri gerektiği ve bu gayret ve çabanın da sa'y olarak nitelendirildiği ifade edilmektedir.

İyi bir karaktere ve dolayısıyla seciyeye sahip olabilmek için küçük yaşlardan itibaren insanların fikir ve duygularını terbiye etmesi gerektiğini ifade edilmiştir.

Mer'âm sahibi olmayan bireylerin her zaman için başarıdan mahrum olacağını ve mutluluk getiren işlere yönelmelerinde de eksiklik yaşayacaklarını ifade etmektedir.

İnsanların sebât etmesi halinde makineleri kolaylıkla icat edebileceğini ve hali hazırda kullanılan tüm makinelerin insanların senelerce sebât ederek çalışmaları sonucunda bulunduğunu ifade etmiştir. Bu bakımdan sebât eden insanların her türlü işi başarabileceğinin altı çizilmektedir.

Yazarın bireysel gelişim kategorisinde incelemiş olduğu bir diğer kavram tasarruf olmaktadır. İnsanların kazanmaktan öte tasarruf etmesi noktasında önerilerde bulunan yazar sürekli olarak yarını düşünmeye ve bugün kazanılanın bir kısmını tasarruf etmeye yönlendirmektedir.

Yazar toplumsal uyum kategorisini fert ve cemiyet hayatı ile başlatmış ve bireylerin topluma faydalı bireyler olabilmeleri için yüklenmiş oldukları sorumlulukları açıklamaya devam etmiştir.

Yazarın açıklamaları incelendiğinde, cemiyet hayatının gençlere öğretilmesi gerektiğinden bahsedildiği görülmektedir. Nitekim eski zamanlarda insanların adeta birer hayvan gibi yaşadığı ve kuvvetli olan insanların sesinin duyulabildiği ancak kuvvetsiz olan insanların ezilmeye mâhkum olduklarından bahsedilmektedir.

Bununla birlikte yazarın cemiyet hayatı ile ilgili aşağıdaki söylemleri analiz edildiğinde insanların çiftçilik ile birlikte cemiyet hayatına adım attığından bahsedilmiş ve madenciliğe başladıkça ve bununla birlikte çıkarılan madenleri işledikçe daha da medenileştikleri belirtilmiştir.

Yazar eski zamanlarda yaşayan insanların sadece kendisi ve ailesi için yaşadığını ve bu sebeple diğer insanlar ile olan ilişkilerinin sınırlı olduğu ifade etmektedir. Nitekim diğer insanlar ile ilgili olarak iş birliğine ihtiyaçları olsa dahi bunun

farkında olmazlardı çünkü etkili bir iletişim ve etkileşim söz konusu değildi. Günümüz insanlarına gelindiğinde ise eski zamanlardaki insanlardan farklı olarak düşünme yetilerinin öne çıktığı görülmektedir. Bu bakımdan günümüz insanları birbirlerine yardımcı olmak ve medenileşmek yolunda birbirlerine yardım etme konusunda daha hassas davranmaktadırlar.

Yazarın, *Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye* 5 kitabının incelenmesi neticesinde;

Yazar, Vatan, Millet, Devlet ve Hükümet kavramlarının açıklanması ile başlamıştır. Bu çerçevede bu kavramların hepsinin farklı anlamları olduğunu ifade etmekte ve özellikle vatan kavramının diğer bütün kavramlardan kuvvetli olduğunu savunmaktadır.

Mutlak hükümetlerde halkın işlere karışmaması sebebiyle bu hükümetlerin meşru hükümetler olmadığını ifade eder. Meşruti hükümetleri ise saltanat ve cumhuriyet olarak ikiye ayırır ve saltanatta padişahlık veya krallık sisteminin olduğunu; cumhuriyet yönetiminde ise devlet reisinin seçimle iş başına geldiğini belirtir.

Yazar eserine milli kurtuluş mücadelesi hakkında bilgiler vererek devam etmektedir. Nitekim milli kurtuluş mücadelesinde halkın büyük gayretlerinin oluşmasına öncülük eden Büyük Önder Atatürk'ün nasıl bir kahraman olduğu konusunda bilgiler verilerek düşmanların ülkemizden nasıl kovulduğu ve cumhuriyetin nasıl kurulduğu noktasında açıklamalar yapılmıştır.

Yazar eserine vatandaşların siyasi hakları ve bundan sonra da diğer haklarını sıralayarak devam etmiş ve sonrasında vatandaşların hakimiyetin esası olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma usul ve esasları hakkında bilgiler verilerek cumhurbaşkanının görev ve yetkileri açıklanmıştır. Devamında yürütme organı olan icra vekilleri heyetinin görevlerinden bahsedilmiş ve asayiş ve inzibat işlerinin sağlanmasında görevli olan polis ve jandarma hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca adliye teşkilatı hakkında bilgiler verilerek yargı organının görev ve yetkileri açıklanmıştır. Bununla birlikte devletin belediye hizmetleri hakkında bilgiler verilerek bunun yanısıra vatandaşların da devlete karşı olan vazifelerinden bahsedilmiştir. Özetle, devletin yasama, yürütme ve yargı organlarının görev, yetki ve sorumlulukları açıklanarak devlet teşkilatı içerisinde idarenin ve vatandaşların vazifeleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Sonuç olarak Muslihi'd-din Âdil tarafından kaleme alınan ve ilk mekteblerin 4. ve 5. sınıflarında tadrîs edilmek üzere” kaleme alınan *Cumhuriyet ocuklarına Malumat-ı Vataniye 4* ve *Cumhuriyet ocuklarına Malumat-ı Vataniye 5* kitaplarının incelenmesi neticesince öncelikle bireylerin bireysel gelişimlerine yönelik tavsiyelerin yer aldığı ve ardından toplumsal uyum sürecinde bireylere düşen görevler hakkında bilgi verildiğı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte vatan, millet, devlet ve hükümet kavramları açıklanarak vatandaşların temel hak ve vazifeleri anlatılmış ve cumhuriyetin yaşatılması noktasında vatandaşların üzerine düşen sorumluluklar açıklanmıştır. Özetle, yazar tarafından kaleme alınan eserlerin genç nesillerin yetiştirilmesi ve çalışan bireyler olmaları açısından öneminin büyük olduğu ifade edilebilir. Ayrıca hedef kitlenin temel yeteneklerini geliştirici özellikte olduğu ve genç cumhuriyetin öngördüğü toplumsal nitelikleri yansıtmaları bakımından da başarılı örnekler içerdiği söylenebilir

KAYNAKÇA

- Akagündüz Yinilmez, Seval. (2020). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Yurttaşlık Eğitimi: Cumhuriyet Çocuklarına Malûmât-ı Vataniye Ders Kitabı Örneği. *Turkish History Education Journal*, 9(1), 109-131.
- Baskan Atanur, Gülsun. (2001). Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmen Yetiştirmede Yeniden Yapılanma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 16-25.
- Bower, B. & Hilgard, E. (1981). *Theories and learning*. Englewood Cliff, Nj. Prentice Hall.
- Brooker, R. & Service, M. (1999). Contexts for Teacher Education: An Australian alternative. *Journal of Education for Teaching*, 25(2), 151-167.
- Coşkun, İ. (1997). *Modern Devletlerin Doğuşu*. Der Yayınları, İstanbul.
- Çelenk, S., Tertemiz, N. I. ve Kalaycı, N. (2000). *İlköğretim programları ve gelişmeler*. Ankara: Nobel.
- Çelik, H. (2008). *Cumhuriyet Dönemi Vatandaşlık Eğitiminde Önemli Adımlar*. <https://acikerisim.sakarya.edu.tr/handle/20.500.12619/98339>.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 207-237.
- Demirer, V., ve Nurcan, S. A. K. (2015). Türkiye'de bilişim teknolojileri (BT) eğitimi ve BT öğretmenlerin değişen rolleri. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (5), 434-448.
- Doğan, N. (1994). *Ders Kitapları ve Sosyalleşme*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Dorman, J. (2003). Testing a model for teacher burnout. *Australian Journal of Educational & Developmental Psychology*, 3(1), 35-47.
- Ercan, L. (2001). Ergenlik Döneminde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 9(2), 47-12.
- Erdem, A. R., ve Şimşek, S. (2013). Öğretmenlik meslek etiğinin irdelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 185-203.
- Ergün, M. (1982). II. Meşrutiyet Döneminde Medreselerin Durumu Ve Islâh Çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 30(1-2), 59-89.
- Ergün, M. (1982). *Atatürk devri Türk eğitimi* (No. 325). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Goddard, R. D., Hoy, W. K., & Hoy, A. W. (2004). Collective efficacy beliefs: Theoretical developments, empirical evidence, and future directions. *Educational researcher*, 33(3), 3-13.
- Gözüküçük, M. (2015). *Anadili Türkçe Olmayan İlkokul Öğrencilerine İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Pamukkale Üniversitesi.
- Habacı, I., Karataş, E., Adıgüzelli, F., Ürker, A., ve Atıcı, R. (2013). Öğretmenlerin Güncel Sorunları. *Electronic Turkish Studies*, 8(6), 263-277.
- Hobsbawn, Eric J. (1995). 1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik, (Çev. Osman Akinhay), (2. Basım), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Karadoğan, A. (2019). Z Kuşağı ve Öğretmenlik Mesleği, *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 9-42.
- Kepenekci, Y. K. (2008). *Eğitimciler için insan hakları ve vatandaşlık*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Keskin, S. C., ve Yüceer, D. (2017). Geçmişten Günümüze Öğretmenlerin Gözünden Bir Meslek Olarak Öğretmenlik Mesleği. *Electronic Turkish Studies*, 12(14).

- Kuş, Z. (2014). What kind of citizen? An analysis of the social studies curriculum in Turkey. *Citizenship, Social and Economics Education*, 13(2), 132-145.
- Muslihiddin, A. (1926). *Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye 4*, Orhaniye Matbaası, İstanbul.
- Muslihiddin, A. (1926). *Cumhuriyet Çocuklarına Malumat-ı Vataniye 5*, Orhaniye Matbaası, İstanbul.
- Mücellidoğlu, A. Ç. (1968). Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olaylarıyla Birlikte Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (Mülkiye Şeref Kitabı) (1859-1968), c. 2.
- Oktay, A. (1991). Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenin Nitelikleri, *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3, 187-193.
- Okur, A. (2013). *İlkokuma Yazma Öğretimi*, Yıldız, Cemal (Ed), Türkçe Öğretimi, Ankara: Pegem Akademi.
- Önal, H. İ., ve Alaca, E. (2017). Vatandaşlık okuryazarlığı çerçevesinde e-Belediye uygulamalarının değerlendirilmesi. *Bilgi Dünyası*, 18(1), 93-124.
- Öztürk, C. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Parlak, İ. (2005). *Kemalist İdeolojide Eğitim Erken Cumhuriyet Dönemi Tarih Ve Yurt Bilgisi Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme*. Turhan Kitapevi, Ankara.
- Sakaoğlu, N. (1999). *İlkokul Kitaplarında Cumhuriyet, Yurt, Atatürk, Okul: 1923-1950*. Cumhuriyet ve Çocuk, Yayına Haz. Bekir Onur, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Saray, M. (2011). Atatürk, Milli Eğitim Davamız ve Komünizm Tehlikesi. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 19, 87-96.
- Sever, R. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sönmez, Ö.F., Merey, Z., Kaymakçı, S. (2009). *Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Alanında Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Değerlendirilmesi*, I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu, 28-30 Mayıs, Uşak.
- Tay, B. Öcal, A. (2011). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tekışık, H. H. (1986). Türkiye'de Öğretmenlik Mesleği ve Sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2).
- Tertemiz, N., Kalaycı, N., ve Çelenk, S. (2000). İlköğretim programları ve gelişmeler: Program geliştirme ilke ve teknikleri açısından değerlendirilmesi. *Ankara: Nobel Yayın Dağıtım*.
- Üstel, F. (2004). Makbul vatandaş'ın peşinde: II. meşrutiyet'ten bugüne vatandaşlık eğitimi [In pursuit of the ideal citizen: Civic education from constitutional monarchy to today]. *İstanbul, Turkey: İletişim Yayınları*.
- Yıldırım, A. (2013). Türkiye'de öğretmen eğitimi araştırmaları: yönelimler, sorunlar ve öncelikli alanlar. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 175-191.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, C. (2020). *Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği yenilenmiş yeterlik alanlarına ilişkin inançları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bülent Ecevit Üniversitesi.